

národní
úložiště
šedé
literatury

Demografický vývoj Středočeského kraje 1960 až 2012

oddělení informačních služeb- Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj
2015

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-204379>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 02.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní [nusl.cz](http://www.nusl.cz) .

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ STŘEDOČESKÉHO KRAJE 1960 AŽ 2012

Obyvatelstvo

Praha, 6. května 2015

Kód publikace: 130086-15

Č. j.: 771/2015-7201

Zpracoval: Oddělení informačních služeb – Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj

Ředitel odboru: Ing. Monika Braunšveigová

Kontaktní osoba: Ing. Mgr. Pavel Hájek, e-mail: pavel.hajek@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 648, 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice | tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň | tel.: 377 612 108, 377 612 249
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Sportovní 28, 360 01 Karlovy Vary | tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem | tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1 | tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3 | tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice | tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava | tel.: 567 109 062, 567 109 080
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno | tel.: 542 528 115, 542 528 105
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc | tel.: 585 731 516, 585 731 509
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín | tel.: 577 004 931, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava | tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

ISBN 978-80-250-2627-4

© Český statistický úřad, Praha, 2015

Předmluva

Předkládaná publikace **Demografický vývoj Středočeského kraje v letech 1960 až 2012**, vydaná oddělením informačních služeb Krajské správy ČSÚ pro Středočeský kraj, vyplňuje mezeru mezi publikacemi zabývajícími se demografickým vývojem tohoto kraje v dlouhodobějším časovém horizontu. Pro uživatele je přínosem jak analytická část doprovázená pro lepší názornost 122 grafy, tak i tabulková příloha se 140 tabulkami, které obsahují data zachycující demografické procesy v různém kombinačním třídění od roku 1960 do roku 2012.

Textová a grafická část publikace se zabývá vývojem počtu obyvatel a věkové struktury obyvatelstva Středočeského kraje, jakož i analýzou vývoje demografických procesů, jako jsou sňatečnost, rozvodovost, porodnost a plodnost, potratovost a úmrtnost. V poslední kapitole je proveden rozbor vývoje migrace v kraji. Analytická část je zaměřena vzhledem k omezenému rozsahu pouze na rozbor demografického vývoje Středočeského kraje, zjištěné skutečnosti a tendence zde nejsou porovnávány ani s ostatními kraji, ani s vývojem v celé České republice či v zahraničí. Publikace neobsahuje údaje a analýzy vztahující se přímo ke sčítání lidu, domů a bytů.

Dlouhodobá tradice a vysoká kvalita demografické statistiky v České republice se i v případě území Středočeského kraje promítá do širokého spektra a struktury dostupných demografických dat. Kromě pramenných děl v podobě tištěných publikací, postupně převáděných do elektronické podoby a uveřejňovaných na webových stránkách ČSÚ) s názvem *Pohyb obyvatelstva* či od roku 2005 *Demografická ročenka* byly použity i různé jiné publikace, jako např. *statistické ročenky* (před rokem 1990) či *publikace s daty věkového složení obyvatelstva*. Podstatnou část přílohových tabulek tvoří údaje sestavené agregací hlášení jednotlivých demografických událostí za území Středočeského kraje.

Ne všechny demografické údaje jsou za Středočeský kraj dostupné již od roku 1960, např. v případě potratů jsou demografické údaje k dispozici až od roku 1971. Podrobnější třídění je v případě sňatků, rozvodů a stěhování k dispozici od roku 1991, u narozených od roku 1986, u zemřelých od roku 1989 a nejkratší časová řada je k dispozici v případě potratů, za které jsou detailnější údaje dostupné až od roku 1992. Více informací o dostupné struktuře a kombinaci dat je možné najít v příložených tabulkách.

Středočeský kraj vznikl na základě zákona č. 36/1960 Sb. v dubnu 1960 a stal se tak jedním z osmi krajů České socialistické republiky, resp. jedenácti (od roku 1969 dvanácti) krajů tehdejšího Československa. Funkce Středočeského kraje jako územně-správního celku byla zachována až do roku 1990, kdy byl zákon č. 369/1990 Sb. a č. 517/1990 Sb. s účinností od 19. prosince 1990 zrušen. I nadále však zůstalo toto krajské územní členění pro statistické účely zachováno, čímž nedošlo k přerušení časových řad. Požadavek na vytvoření nových vyšších územních samosprávných celků vyústil ve vznik nových čtrnácti krajů s platností od roku 2000, z nichž Středočeský kraj společně s hl. m. Prahou zůstaly v porovnání se stavem před rokem 1990 jako jediné z hlediska rozlohy svého území v nezměněné podobě.

Z územního hlediska došlo u Středočeského kraje od jeho vzniku v roce 1960 k několika více či méně významným územním změnám. První změny je možné sledovat na konci roku 1962, kdy přišel Středočeský kraj o 152 obyvatel (tito obyvatelé se přičlenili k Východočeskému kraji), na konci roku 1963 ubylo ve Středočeském kraji následkem územních přesunů do Severočeského kraje dalších 33 obyvatel. Na přelomu let 1966 a 1967 naopak získal Středočeský kraj 819 obyvatel z tehdejšího Východočeského kraje. Nejcitelnější úbytky nastaly v roce 1968, kdy Středočeský kraj přišel v důsledku rozšiřování hlavního města Prahy o 21 obcí a tím o 67 349 obyvatel a 112 km² svého území. O dalších 61 279 osob přišel Středočeský kraj opět v důsledku integrace dalších 30 obcí k Praze v roce 1974. Celková rozloha Středočeského kraje se tak mezi roky 1961, kdy činila 11 295 km², snížila do roku 2012 na 11 015 km².

Shrnutí

Středočeský kraj prošel od doby svého vzniku v roce 1960 velmi rozdílnými etapami vývoje. Zatímco v druhé polovině 60. let a mezi počátkem 80. let a polovinou 90. let byly Střední Čechy regionem s klesajícím počtem obyvatel, po roce 1995 se situace obrátila a kraj se stal, zejména vlivem suburbanizace a v důsledku blízkosti hlavního města, migračním cílem mnoha nových obyvatel jak z Prahy a ostatních krajů republiky, tak po roce 2005 i ze zahraničí. Vzestup počtu obyvatel vrcholil v důsledku příznivého ekonomického vývoje a situace na trhu práce v roce 2008.

V souvislosti s poklesem porodnosti a zvyšováním naděje dožití začalo už v 80. letech docházet k postupnému stárnutí obyvatel, zejména pak ve druhé polovině 90. let. To se projevilo jak v citelném poklesu zastoupení dětí mezi obyvateli kraje, tak i nárůstem podílu osob v seniorském věku, zejména starších 80 let. Citelný pokles porodnosti tak vytvořil ve věkové struktuře kraje nesmazatelný zářez, s jehož následky se bude muset společnost v budoucnu vyrovnat.

V případě sňatečnosti byl ve Středočeském kraji zaznamenán v 90. letech citelný propad z poměrně vysokých hodnot 70. let, přičemž doprovodným jevem byl rapidní pokles sňatečnosti osob v nízkém věku, který však nebyl kompenzován nově vznikajícími manželstvími osob ve vyšším věku. To se promítlo kromě snížení celkové intenzity sňatečnosti také do nárůstu průměrného věku mužů i žen při vstupu do manželství. V čase se zvyšoval jak celkový počet, tak i podíl manželství zaniklých rozvodem. Na konci prvního desetiletí 21. století končilo rozvodem okolo poloviny manželství.

Citelné změny nastaly také v případě porodnosti. Zatímco v polovině 70. let připadalo v kraji na jednu ženu okolo 2,4 dítěte, v roce 1999 to bylo pouze 1,1 dítěte. Kompenzace odložené plodnosti se promítla ve zvýšení úhrnné plodnosti na 1,6 na konci první dekády 21. století. Citelně se zvýšil průměrný věk při narození dítěte, a to jak prvního v pořadí, tak i dalších, a na konci sledovaného období připadala na ženy 30leté a starší již více než polovina úhrnné plodnosti, přičemž ještě v polovině 80. let to byla pouze desetina. V souvislosti s poklesem celospolečenského významu sezdaných soužití se snížilo zastoupení dětí narozených v manželství, v případě prvorozených dětí jich byla od roku 2011 již dokonce více než polovina.

Nejcitelnější změny nastaly v případě potratovosti, zejména pak v případě umělých přerušování těhotenství. Zde došlo v důsledku rozšíření antikoncepce a celkového zodpovědnějšího chování k velkému poklesu, a to z 1,8 potratů připadajících na jednu ženu v roce 1990 na 0,5 potratů v roce 2012. Stagnaci či dokonce mírné zvýšení je možné sledovat u samovolných potratů.

Po nepříliš příznivém vývoji úmrtnosti v 60. až 80. letech, kde bylo zlepšení patrné prakticky pouze u dětí v prvním roce života, došlo v 90. letech k příznivému obratu, který se odrazil např. v téměř nepřetržitém nárůstu naděje dožití při narození. Pokles úmrtnosti je patrný jak u obou pohlaví, tak i ve všech věkových skupinách. Intenzita novorozenecké i kojenecké úmrtnosti poklesla během sledovaného období na velmi nízkou hodnotu. Z hlediska příčin úmrtí došlo k poklesu úmrtnosti především na nemoci oběhové soustavy.

Zatímco před rokem 1989 byl Středočeský kraj regionem s poměrně nízkým či v 80. letech dokonce záporným saldem stěhování, v 90. letech již byla situace odlišná a obyvatel kraje začalo přibývat. Příčinou byla jak blízkost hlavního města, z něhož se začali lidé ve stále větší míře stěhovat do jeho zázemí, tak i zesílení zahraniční migrace a příliv cizinců, především pak po roce 2005.

OBSAH

Předmluva	3
Shrnutí	4
1. Počet, pohyb a věková struktura obyvatelstva	7
1.1 Počet obyvatel.....	7
1.2 Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku, cizinci.....	8
2. Sňatečnost	13
2.1 Počet sňatků.....	13
2.2 Sňatečnost podle pohlaví a věku	15
2.3 Sňatečnost podle pořadí, rodinného stavu, vzdělání a vzájemného trvalého bydliště	17
3. Rozvodovost	20
3.1 Počet rozvodů, úhrnná rozvodovost a délka trvání manželství	20
3.2 Rozvodovost podle pohlaví, věku, pořadí, příčiny rozvratu a vzdělání	22
4. Porodnost	26
4.1 Počet a pohlaví narozených dětí.....	26
4.2 Souhrnné ukazatele plodnosti, vícečetné porody	28
4.3 Plodnost dle věku a pořadí.....	31
4.4 Narození podle rodinného stavu matky	38
4.5 Meziporodní intervaly, porodní hmotnost a délka novorozence, děti cizinců.....	44
5. Potratovost	47
5.1 Počet a struktura potratů, úhrnná potratovost.....	47
5.2 Potratovost podle věku.....	50
5.3 Potraty podle rodinného stavu, vzdělání, počtu provedených potratů a narozených dětí	54
6. Úmrtnost	57
6.1 Zemřelí podle počtu, pohlaví, kalendářních dnů, standardizovaná míra úmrtnosti	57
6.2 Zemřelí podle věku a pohlaví	60
6.3 Zemřelí podle rodinného stavu, věk pozůstalého, úmrtnost v prvním roce života	63
6.4 Naděje dožití, dekompozice úmrtnosti, místo úmrtí	65
6.5 Zemřelí podle příčin smrti.....	69
7. Stěhování	75
7.1 Počty stěhujících se osob, saldo stěhování, vnitřní a zahraniční stěhování	75
7.2 Stěhování podle věku, rodinného stavu a vzdělání	79
7.3 Stěhování podle krajů	82
7.4 Důvod stěhování, stěhování podle státního občanství	85
Seznam použité a doporučené literatury a informačních zdrojů	88
Seznam tabulek a grafů v textové části	90
Seznam tabulek na přiloženém CD	94

1. Počet, pohyb a věková struktura obyvatelstva

1.1 Počet obyvatel

Počet obyvatel kraje byl v roce 2012 vůbec nejvyšší v historii a dokonce i vyšší než v době, kdy zahrnoval ještě dalších 51 obcí, které se v letech 1968 a 1974 přičlenily k Praze

Koncem roku 2012 žilo ve Středočeském kraji celkem 1 291 816 obyvatel, což bylo nejen nejvíce od vzniku kraje v roce 1960, ale jednalo se také o nejvyšší početní stav v porovnání s údaji pocházejícími ze stavů zaznamenaných během sčítání lidu od roku 1869. **Počet obyvatel Středočeského kraje** byl koncem roku 2012 o 186,6 tisíce vyšší než stav zjištěný ke konci roku 1996, což byl poslední rok, kdy se počet obyvatel v kraji meziročně snížil (soustavný pokles začal v roce 1980). V roce 1974, kdy došlo k posledním územním změnám ve vztahu s hl. m. Prahou a od něhož je (po celé sledované období až do roku 2012) Středočeský kraj o rozloze 11 015 km² územně neměnný, přitom v kraji žilo ještě 1 134 307 obyvatel. Kromě roků 2011 a 2012 dosáhl počet obyvatel Středočeského kraje nejvyššího stavu v polovině roku 1965, a to 1 274 716 osob. To však bylo v území kraje zahrnuto ještě 21 obcí o celkové rozloze 112 km², o něž přišel kraj přičleněním k hlavnímu městu v roce 1968 (tehdy se jednalo o územní přesun 67 349 osob), a také dalších 30 obcí o rozloze 199 km², které se sloučily s Prahou v roce 1974 (Středočeský kraj přišel touto územní změnou o dalších 61 279 obyvatel).

Tab. I.1 Věkové složení obyvatelstva Středočeského kraje ve vybraných letech (k 31. 12.)

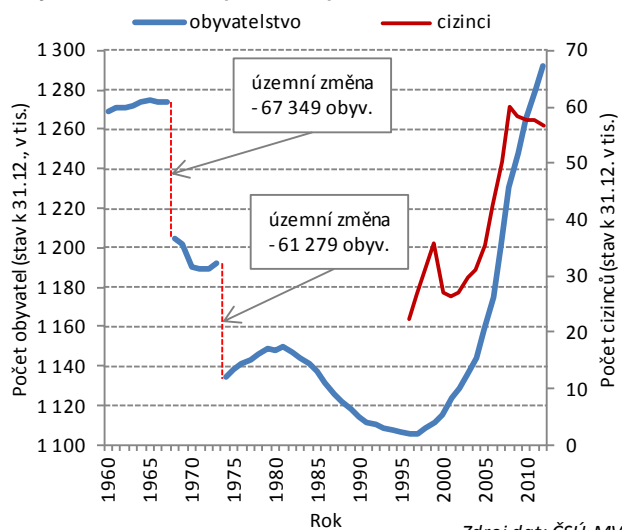
Ukazatel	1961	1970	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2012
Počet obyvatel	1 270 869	1 190 593	1 148 276	1 136 978	1 114 066	1 106 738	1 115 038	1 158 108	1 264 978	1 291 816
v tom ve věku: 0-14	283 962	232 365	259 309	258 411	228 288	196 727	178 337	173 032	196 707	209 357
15-64	832 901	782 740	714 919	732 272	736 639	754 435	776 177	821 502	881 823	878 467
65+	154 006	175 488	174 048	146 295	149 139	155 576	160 524	163 574	186 448	203 992
z toho 85+	5 704	7 045	8 389	8 933	10 064	12 239	13 526	10 866	16 873	18 406
Podíl věkové skupiny (v %):										
0-14	22,3	19,5	22,6	22,7	20,5	17,8	16,0	14,9	15,6	16,2
15-64	65,5	65,7	62,3	64,4	66,1	68,2	69,6	70,9	69,7	68,0
65+	12,1	14,7	15,2	12,9	13,4	14,1	14,4	14,1	14,7	15,8
Index stáří	54,2	75,5	67,1	56,6	65,3	79,1	90,0	94,5	94,8	97,4
Průměrný věk: celkem	37,3 ¹⁾	37,2 ¹⁾	36,5	36,5	37,0	37,9	39,1	39,9	40,1	40,4
muži	.	35,3 ¹⁾	34,6	34,7	35,2	36,2	37,5	38,5	38,8	39,1
ženy	.	38,9 ¹⁾	38,3	38,3	38,7	39,5	40,6	41,3	41,4	41,6

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

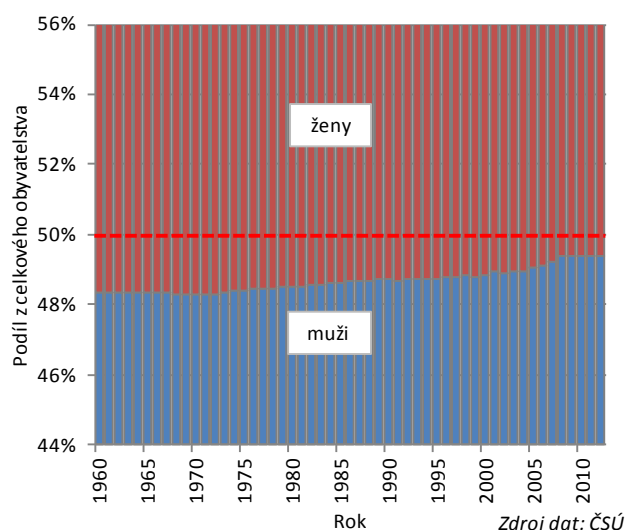
¹⁾ stav ke sčítání lidu 1. 3. 1961 a 1. 12. 1970

Zdroj dat: ČSÚ

Graf č. 1 Počet obyvatel a cizinců; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.),

Graf č. 2 Zastoupení mužů a žen; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.)

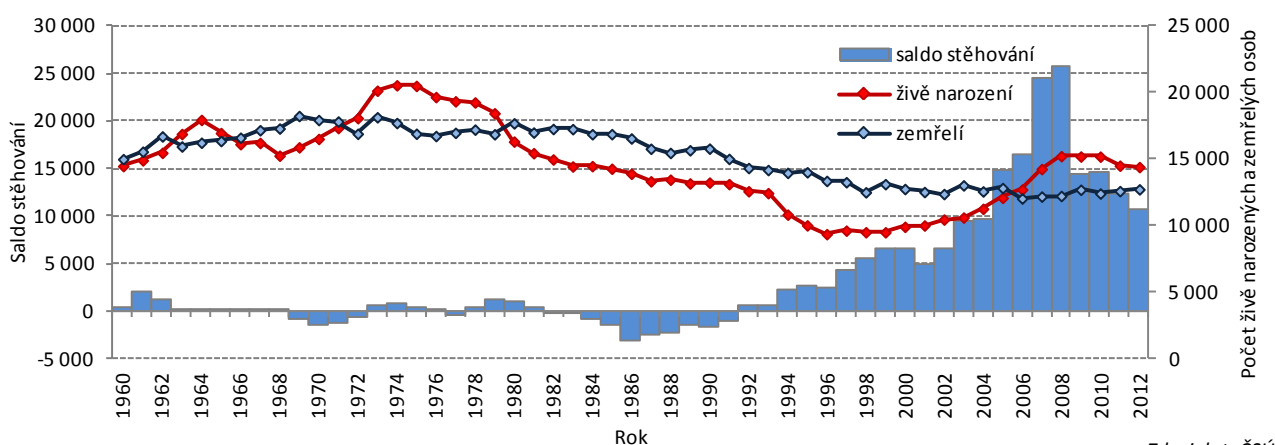
V 60. a 70. letech byl celkový vývoj počtu obyvatel kraje ovlivněn především přirozeným přírůstkem, v 80. letech se nepříznivě vyvíjelo i přistěhovalectví; k příznivému vývoji, zejména migračním, začalo docházet od poloviny 90. let, od té doby počet obyvatel nepřetržitě roste

Vývoj celkového počtu obyvatel Středočeského kraje je možné rozdělit na pět fází. Zatímco **mezi roky 1961 a 1965** se celkový počet obyvatel kraje každoročně mírně zvyšoval, a to zejména v důsledku přistěhovalectví (a mezi lety 1963 a 1965 i následkem převahy živě narozených dětí nad zemřelými osobami), období **mezi roky 1966 a 1971** se naopak vyznačovalo v důsledku poměrně značného úbytku obyvatel přirozenou cestou, tj. převahou zemřelých osob nad živě narozenými dětmi (a mezi roky 1969 a 1971 i vystěhovalectví), celkovým poklesem počtu obyvatel.

Celostátní propopulační opatření na podporu rodin s dětmi se promítla do demografického vývoje citelným vzestupem porodnosti, což se ve Středočeském kraji odrazilo **mezi roky 1972 a 1979** v poměrně vysokých hodnotách přirozeného přírůstku. Nárůst počtu obyvatel v důsledku vyšší porodnosti byl v tomto období navíc posílen i přistěhovalectvím.

Příznivý vývoj byl však narušen už v roce **1980**, kdy začal počet obyvatel kraje opět klesat, což trvalo nepřetržitě **až do roku 1996**. Příčinou byla poměrně velká převaha zemřelých osob nad živě narozenými dětmi, k níž se v letech 1982 až 1991 přidalo i zvýšené vystěhovalectví. U migrace došlo k příznivému obratu už v první polovině 90. let (kladné saldo stěhování je ve Středočeském kraji patrné v souvislé řadě už od roku 1992), u přirozeného přírůstku došlo k příznivému obratu v roce 2006. V důsledku toho se celkový počet obyvatel kraje začal zvyšovat už v roce 1997 a pokračoval v souvislé řadě až do roku 2012. Nejvyšší meziroční přírůstek byl zaznamenán v roce 2008, kdy ve Středočeském kraji přibýlo téměř 28,9 tis. obyvatel.

Graf č. 3 Živě narozené děti, zemřelé osoby a saldo stěhování; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

1.2 Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku, cizinci

Zastoupení mužů v populaci s věkem klesá; v čase se však zvyšuje věk, od kterého převažují mezi obyvateli kraje ženy

Pro zastoupení mužů v populaci Středočeského kraje je se zvyšujícím se věkem patrný pokles jejich podílu mezi všemi obyvateli; podíl žen se tak ve vyšším věku citelně zvyšuje. Zatímco v mladším věku převažují muži, a to především z důvodu, že přichází na svět obvykle více chlapců než dívek (za roky 1960 až 2012 se ve Středočeském kraji živě narodilo v průměru 1 056 chlapců na tisíc děvčat), se stoupajícím věkem se v populaci kraje zastoupení žen naopak zvyšuje, zejména v důsledku vyšší úmrtnosti mužů oproti ženám a tím pádem i nižší nadějí dožití (v roce 2012 byla ve věku nad 90 let převaha žen oproti mužům více než 3,1násobná). Naopak, největší převaha mužů nad ženami se v kraji vyskytovala v roce 2012 ve věkové skupině 40 až 44letých (1 074 mužů na tisíc žen) a mezi 45 až 49letými (1 066).

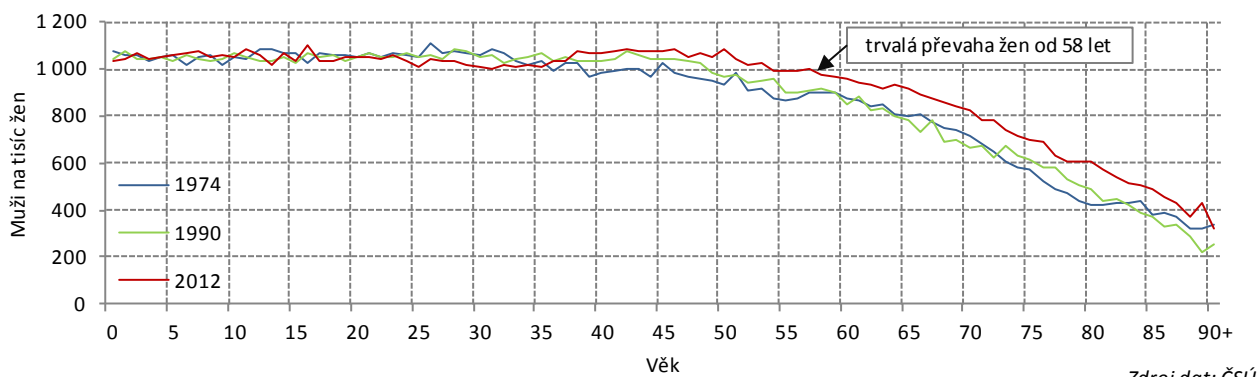
V čase se také zvyšoval **věk, od kterého trvale převažují v populaci ženy**. Zatímco v roce 1974 převažovaly v populaci Středočeského kraje ženy již od 46 let věku, v roce 2012 to bylo od 58 let.

Zastoupení mužů v populaci kraje od roku 1986 vzrostlo

Rovněž i **celkový podíl mužů v populaci** Středočeského kraje se v čase zvyšoval. Zatímco v roce 1971 činilo jejich zastoupení 48,28 %, nejvyššího podílu bylo s 49,41 % dosaženo koncem roku 2008. Koncem roku 2012 se muži v populaci Středočeského kraje vyskytovali ze 49,37 %, což bylo o jeden procentní bod více než v roce 1960.

Graf č. 4 Muži připadající na tisíc žen podle věku; Středočeský kraj; roky 1974, 1990 a 2012 (k 31. 12.)

Zdroj dat: ČSÚ

Počet cizinců žijících v kraji až do roku 2008 rostl; v roce 2012 mezi nimi převažovali občané Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu

Tuto skutečnost lze přisoudit mimo jiné i narůstajícímu **počtu cizinců** žijících ve Středočeském kraji s převažujícím zastoupením mužů (v letech 2004 až 2008 se pohyboval podíl mužů mezi všemi cizinci v kraji okolo 62 %, koncem roku 2012 pak 57,7 %). Zatímco v roce 1996 žilo v kraji 22 413 cizinců, koncem roku 2012 to bylo 56 810 osob. Vrcholu bylo dosaženo koncem roku 2008, kdy v kraji žilo celkem 60 123 osob cizího státního občanství.

Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu Středočeského kraje tak vzrostl ze 2 % v roce 1996 na 4,4 % koncem roku 2012 (v roce 2008 to bylo nejvíce, a to 4,9 %). Z celkového počtu cizinců měli v roce 2012 nejvyšší zastoupení občané **státního občanství** Ukrajiny (16 512 osob, ti tvořili 29,1 % všech cizinců), Slovenska (15 338 osob; tj. 27 %), Vietnamu (5 435 osob; tj. 9,6 %), Ruska (4 298 osob; tj. 7,6 %) a Polska (2 457 osob; tj. 4,3 %).

Zastoupení dětí a seniorů bylo u cizinců v porovnání s věkovým složením všech obyvatel kraje mnohem nižší

Věková struktura cizinců koncem roku 2012 potvrzovala převážně pracovní charakter pobytu cizích státních příslušníků na území Středočeského kraje, vyznačující se vyšším zastoupením osob v produktivním věku. Nejvíce byla zastoupena skupina 30 až 34letých (14,8 %) a 35 až 39letých (14,1 %), zatímco děti mladší 15 let se na celkovém obyvatelstvu kraje podílely 9,7 %, což bylo o 40,3 % méně než u celkové populace kraje, o 80,8 % byl nižší v porovnání s celkovou populací Středočeského kraje podíl cizinců starších 65 let (3 %).

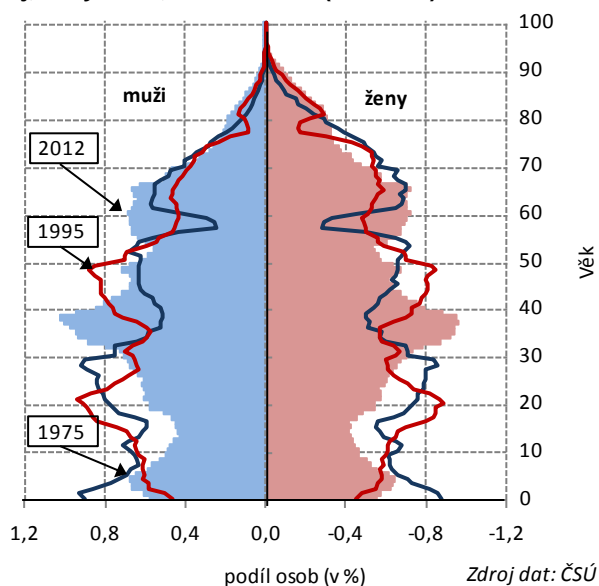
Průměrný věk cizinců dosáhl koncem roku 2012 výše 36,6 roků, u mužů pak 37,3 let a u žen 35,6 roků, v porovnání s průměrným věkem obyvatel Středočeského kraje to bylo o 3,8 roků méně (u mužů o 1,8 roku, u žen dokonce o 6,1 roků).

Zastoupení dětí v populaci kraje se až do roku 1971 postupně snižovalo, poté v důsledku zvýšení porodnosti až do roku 1983 rostlo; další pokles pokračoval až do roku 2006, kdy došlo k mírnému nárůstu

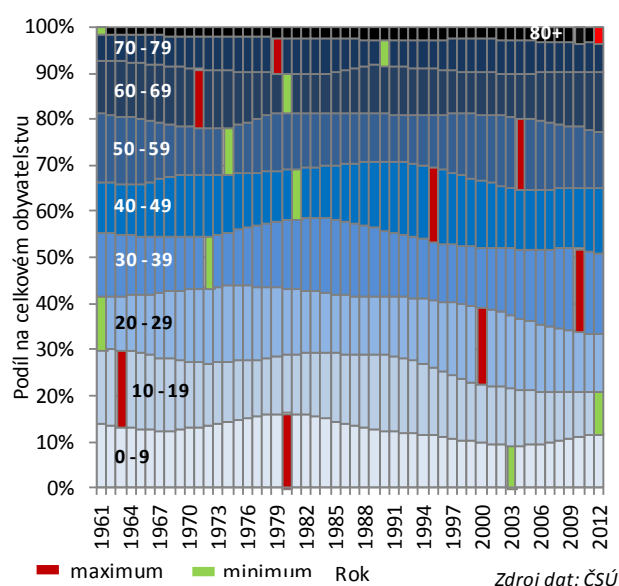
Věková struktura obyvatel je výsledkem dlouhodobého vývoje plodnosti, úmrtnosti a migrace. Změny reflektující postupný proces stárnutí obyvatelstva jsou patrné po celé období trvající více než pět desetiletí.

Zatímco v roce 1961 tvořily **děti mladší 15 let** celkem 22,3 % obyvatel kraje (muži 23,7 %, ženy 21,1 %), do roku 1971 jejich podíl poklesl na 19,5 % (muži 20,7 %, ženy 18,3 %). V důsledku zvýšení počtu narozených dětí v první polovině 70. let v souvislosti s pronatalitními opatřeními začalo zastoupení dětí mezi obyvateli Středočeského kraje postupně narůstat a od vzniku kraje v roce 1960 dosáhlo vrcholu s podílem 22,8 % koncem roku 1983 (muži mladší 15 let tehdy tvořili 24 %, ženy pak 21,7 %).

Graf č. 5 Věkové složení obyvatelstva; Středočeský kraj; roky 1975, 1995 a 2012 (k 31. 12.)

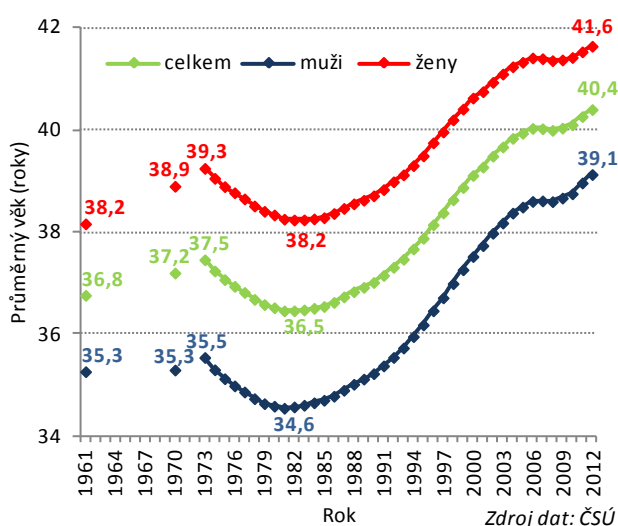

Graf č. 6 Zastoupení jednotlivých věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

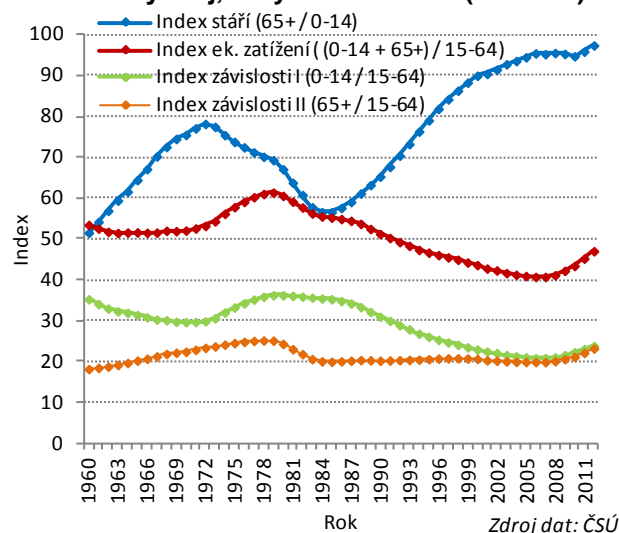

Následný pokles zastoupení dětí v populaci kraje, zejména v důsledku změn demografického chování obyvatel po roce 1989, je možné sledovat až do roku 2006. Pod hranici 22 % se podíl dětí mladších 15 let dostal v roce 1988, pod 20 % pak v roce 1992, v roce 1995 bylo zastoupení dětí menší než 18 %, méně než 16 % se na celkovém počtu obyvatel kraje podílely děti poprvé v roce 2001 a minima bylo dosaženo v roce 2006, a to 14,8 % (muži 15,5 %, ženy 14,1 %). Poté začalo jejich zastoupení, především v důsledku zvýšení porodnosti po roce 2005 a přistěhovalectví osob v mladším věku, mírně narůstat a v roce 2012 dosáhlo výše 16,2 % (u mužů 16,9 % a u žen 15,6 %).

Graf č. 7 Průměrný věk obyvatel podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012 (k 31. 12.)

Graf č. 8 Ukazatele věkové struktury obyvatel; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.)

Počet osob ve věku 15 až 64 let se mezi lety 1979 a 2006 meziročně zvyšoval

Specifický vývoj je patrný také u **zastoupení obyvatel v produktivním věku 15 až 64 let**, který je odvislý od vývoje podílu dětské a seniorské složky populace. Zatímco v roce 1961 tvořily tyto osoby 65,5 % obyvatel kraje, o dva roky později pak dokonce 66 %, s mírnými výkyvy se jejich podíl snižoval především v důsledku nárůstu zastoupení dětí až k 62 % v roce 1979. K vzestupu došlo už v následujícím roce, což pokračovalo až do roku 2006, kdy dosáhl podíl obyvatel ve věku mezi 15 a 64 lety nejvyšší hodnoty 71 %. V roce 2012 pak tvořily osoby v produktivním věku 68 % obyvatel kraje. Zastoupení obyvatel v tomto věku se ve Středočeském kraji začalo snižovat v roce 2007, citelněji pak počínaje rokem 2009. Příčinou byla „výměna“ obyvatel narozených během 2. světové války málo početnou skupinou osob narozených v polovině 90. let, které v této době začínaly překračovat hranici 15. roku života a vstupovat tak do věkové skupiny 15 až 64letých obyvatel.

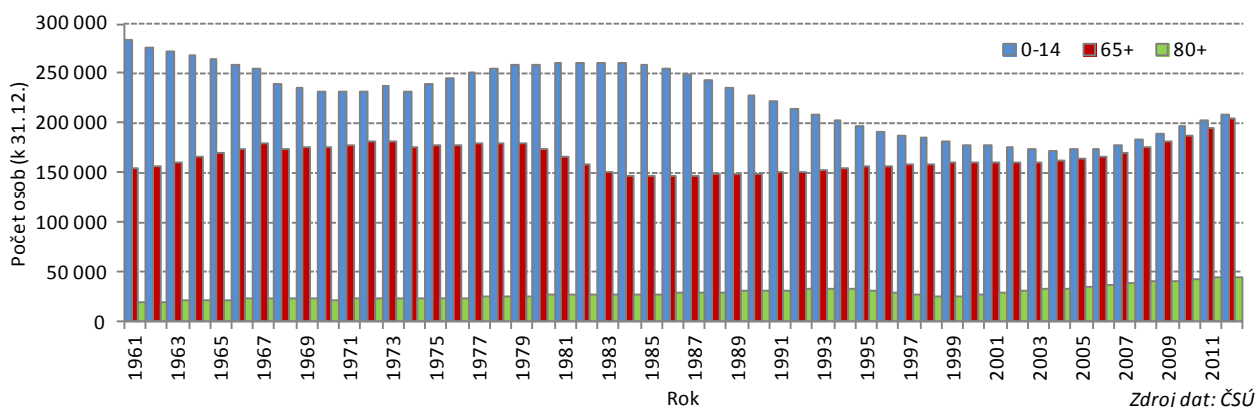
Zastoupení seniorů během let 2001 až 2008 stagnovalo, od roku 2009 je patrný nárůst, zejména v důsledku překročení hranice 65 let osobami z početné poválečné generace

V případě **zastoupení obyvatel starších 65 let** mezi obyvateli Středočeského kraje bylo možné sledovat mezi roky 1961 a 1977 pozvolný nárůst, a to z 12,1 % na 15,6 %. Ke změně došlo už v roce 1978 především v souvislosti s nárůstem zastoupení dětí, což se začalo projevovat dočasným poklesem podílu osob starších 65 let. To trvalo až do roku 1985, kdy dosáhlo jejich zastoupení hodnoty 12,9 %. Mírnější nárůst bylo možné sledovat až do roku 1999 (14,4 %), neboť v této době překračovaly 65letou věkovou hranici osoby z méně početných ročníků narozených v období 30. let. To mělo za následek i skutečnost, že mezi roky 2001 a 2008 podíl 65letých a starších osob stagnoval na hodnotách okolo 14,1 až 14,2 %. Nárůst po roce 2009 je možné přisuzovat skutečnosti, že 65letou věkovou hranici začaly překračovat v populaci početnější ročníky lidí narozených během a krátce po 2. světové válce. Koncem roku 2012 dosáhl ve Středočeském kraji podíl osob ve věku nad 65 let 15,8 %, což byla nejvyšší hodnota od vzniku kraje v roce 1960.

Mezi roky 1961 a 2012 se nejvíce zvýšilo zastoupení 85letých a starších osob, naopak nejvíce klesl podíl dětí ve věku 10 až 14 let

Nejvíce se mezi lety 1961 a 2012 zvýšil **podíl osob starších 85 let**, a to 3,3násobně (z podílu v populaci kraje 0,45 % na 1,42 %), k poklesu téměř o polovinu v porovnání s rokem 1961 došlo ve Středočeském kraji naopak u **zastoupení věkové skupiny 10 až 14letých** v důsledku nízké porodnosti v 90. letech. Právě tato věková skupina byla v roce 1961 mezi obyvateli kraje nejvíce zastoupena, neboť se v ní nacházely početné ročníky dětí narozených po 2. světové válce (ročníky narození 1947 až 1951). Koncem roku 2012 byli mezi obyvatelstvem kraje nejvíce zastoupeni 35 až 39letí (ročníky narození 1973 až 1977), tj. osoby narozené během období pronatalitních opatření uplatňovaných v 70. letech; ty tvořily 9,6 % všech obyvatel kraje.

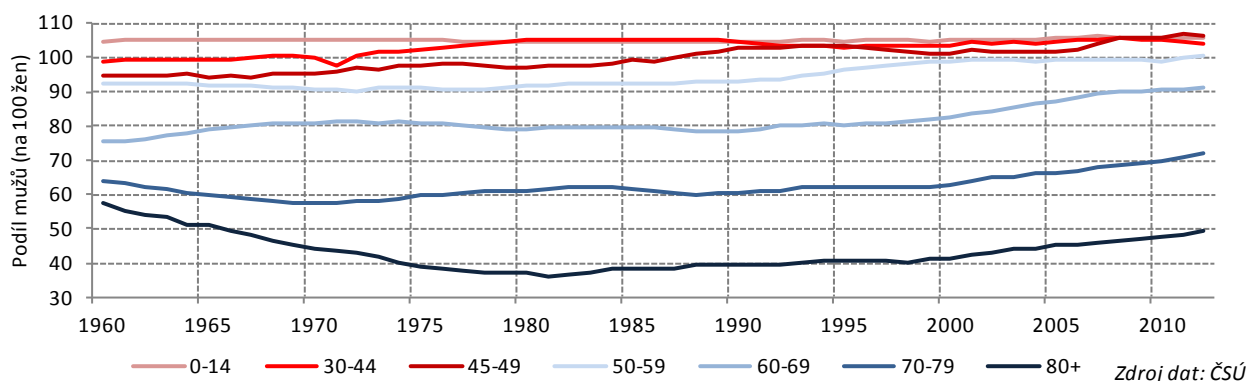
Graf č. 9 Počet dětí mladších 15 let, osob starších 65 let a 80 let; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012 (k 31. 12.)

Mezi roky 1961 a 1973 průměrný věk obyvatel stagnoval, poté až do roku 1985 v důsledku zvýšení porodnosti klesal; k citelnějším nárůstům začalo docházet v polovině 90. let, což se zmírnilo kolem roku 2005

Identicky s tím se vyvíjel i **průměrný věk obyvatel** Středočeského kraje. Zatímco od počátku sledovaného období v roce 1961 až do poloviny 70. let nedocházelo k výraznějším výkyvům (v roce 1961 bylo obyvatelům Středočeského kraje v průměru 37,3 let, v roce 1970 to bylo 37,2 roku a v roce 1973 pak 37,5 let), v důsledku vyšší porodnosti začal už v roce 1974 průměrný věk obyvatel v kraji klesat, což pokračovalo až do roku 1985. Mezi roky 1980 a 1985 stagnoval průměrný věk obyvatel Středočeského kraje okolo hodnoty 38,5 let. Poté už začalo docházet k pozvolnějším nárůstům, citelnější vzestup průměrného věku obyvatel bylo možné sledovat především od poloviny 90. let až do roku 2005, kdy se v důsledku přistěhovalectví mladších osob jak z ostatních částí republiky, tak i v důsledku příznivé ekonomické situace ze zahraničí nárůst průměrného věku na čas zastavil. Hranice 39 let byla poprvé překročena v roce 2000 a průměrného věku 40 let dosáhli obyvatelé Středočeského kraje poprvé roku 2006. V roce 2012 tak bylo obyvatelům Středočeského kraje v průměru 40,4 roku, mužům 39,1 let a ženám 41,6 roku.

Graf č. 10 Index maskulinity (počet mužů na 100 žen) ve vybraných věkových skupinách obyvatel; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.)

Na zastoupení mužů a žen v jednotlivých věkových skupinách mají vliv zejména úmrtnostní poměry a migrace

Především v důsledku změn v úmrtnostních poměrech během sledovaného období docházelo ke změnám v **zastoupení mužů v jednotlivých věkových skupinách** obyvatel. Zlepšování úmrtnosti započaté v 90. letech se promítlo především ve vyšších věkových skupinách (zejména u 80letých a starších se podíl mužů v dané věkové skupině zvýšil mezi roky 1990 a 2012 z 28,3 % na 32,9 %, u 70 až 79letých pak z 37,6 % na 41,8 %), naopak nepříznivý vývoj úmrtnostních poměrů, zejména v 70. letech, měl na zastoupení mužů podle věkových skupin obyvatel (zejména u 80letých a starších) opačný vliv (v roce 1981 činil podíl mužů ve věku mezi 70 až 79 lety 38,1 % a mezi 80letými a staršími obyvateli tvořili muži 26,6 %). Nárůst podílu mužů ve středním věku po roce 2006 je možné vysvětlit především vyšším přistěhovalectvím mužů v porovnání s ženami, zejména pak v případě zahraniční migrace. V roce 2012 bylo zaznamenáno nejvyšší zastoupení mužů ve věkové skupině 40 až 44letých (51,8 %) a mezi 45 až 49letými (51,6 %).

2. Sňatečnost

2.1 Počet sňatků

Počet nově uzavřených manželství od poloviny 70. let klesá; nejnižší počet sňatků byl zaznamenán v roce 2011

Počet nově uzavřených manželství¹ se ve Středočeském kraji pohyboval v období let 1960 až 2012 mezi maximem 11 024 v roce 1973 a nejnižším počtem 5 540 v roce 2011. Za nejpříznivější z hlediska počtu sňatků lze považovat období mezi roky 1966 až 1975, kdy do manželství každoročně vstupovalo více než 10 tisíc manželských dvojic, naopak od roku 1994 během žádného kalendářního roku nepřekročil počet sňatků 6,5tisícovou hranici (s výjimkou roku 2007, kdy bylo uzavřeno 6 682 manželství, což bylo způsobeno atraktivním sobotním datem 7. 7. 2007, kdy bylo v kraji uzavřeno 410 manželství). Největší meziroční pokles počtu sňatků (o 18,3 %) nastal mezi roky 1990 a 1991, což souviselo se zrušením novomanželských půjček od 1. ledna 1991 a zkrácením vojenské prezenční služby; v souvislosti s tím byl naopak v roce 1990 ve srovnání s rokem 1989 počet sňatků o 9,2 % vyšší. Vysoký počet sňatků v roce 1973 je možný přisoudit mimo jiné novému zákonu o státní podpoře novomanželů; na základě něhož mohla být vyplacena manželům s hrubým měsíčním příjmem nižším než 5 tisíc Kčs státní podpora na pořízení či zařízení bytu ve výši 30 tisíc Kčs. Další novelizace tohoto zákona byla provedena v roce 1987.

Tab. II.1 Ukazatele sňatečnosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1961	1970	1980	1986	1991	1995	2000	2005	2010	2012
Sňatky celkem	8 786	10 369	8 306	8 619	7 785	5 918	6 038	5 989	5 732	5 567
V tom dle věku muže (%)										
do 19 let	3,5	5,4	4,5	6,5	9,6	5,2	1,4	0,3	0,1	0,3
20 až 24 let	50,0	58,7	47,6	46,1	46,4	44,9	27,3	9,8	5,9	5,7
25 až 29 let	26,7	20,5	26,5	22,9	21,0	23,7	36,8	37,6	27,4	23,1
30 až 34 let	8,7	5,2	9,3	9,7	8,0	9,7	13,6	25,5	30,9	29,0
35 až 39 let	4,4	3,1	3,8	5,7	5,3	5,2	6,4	9,3	14,8	16,7
nad 40 let	6,7	7,2	8,3	9,1	9,6	11,3	14,5	17,4	20,8	20,1
V tom dle věku ženy (%)										
do 19 let	38,5	34,5	32,6	31,4	35,8	21,6	6,0	2,2	1,2	1,2
20 až 24 let	41,9	47,9	40,1	42,6	37,8	48,1	43,5	22,2	15,9	13,4
25 až 29 let	7,4	8,5	12,0	10,2	10,7	13,4	28,5	40,9	35,0	36,0
30 až 34 let	4,2	2,6	6,5	6,1	4,9	5,6	7,8	16,2	24,2	23,5
35 až 39 let	3,1	1,9	3,3	4,0	3,8	3,4	3,9	6,3	9,9	11,6
nad 40 let	4,8	4,5	5,4	5,8	7,0	7,9	10,2	12,2	13,8	14,3
Sňatky obou svobodných (%)	69,5	67,4	64,5	62,2	62,2	62,8
Věkový rozdíl snoubenců (%)										
oba stejně staří	11,3	10,7	10,2	9,5	10,0	9,8
muž starší	74,4	72,3	70,3	70,1	69,8	70,0
žena starší	14,3	17,0	19,5	20,4	20,2	20,2
Průměrný věk při sňatku* (roky)										
muž	.	.	.	27,2	27,2	28,2	30,6	33,2	34,9	35,3
žena	.	.	.	23,8	24,2	25,3	27,7	30,2	31,8	32,2
Průměrný věk při 1. sňatku* (roky)										
muž	24,0	24,8	26,8	29,4	31,1	31,6
žena	21,1	22,0	24,3	26,7	28,3	28,8

* vypočteno z absolutních dat

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

Pokleslo zastoupení sňatků uzavíraných v zimních měsících, sňatky uzavřené v letních měsících jsou stále početnější

Průměrně nejvyšší **měsíční počet sňatků²** byl ve Středočeském kraji uzavírán mezi roky 1986 a 2012 v červnu, září a dubnu, nejméně pak v květnu, lednu a únoru. Nízký počet sňatků v měsíci květnu lze pravděpodobně přisuzovat tradičnímu negativnímu rčení o svatbách v máji.

Největší pokles³, o 56 %, nastal mezi lety 1986 a 2012 zejména u sňatků uzavřených v zimních měsících (lednu až březnu). Naopak, k více než dvojnásobnému nárůstu

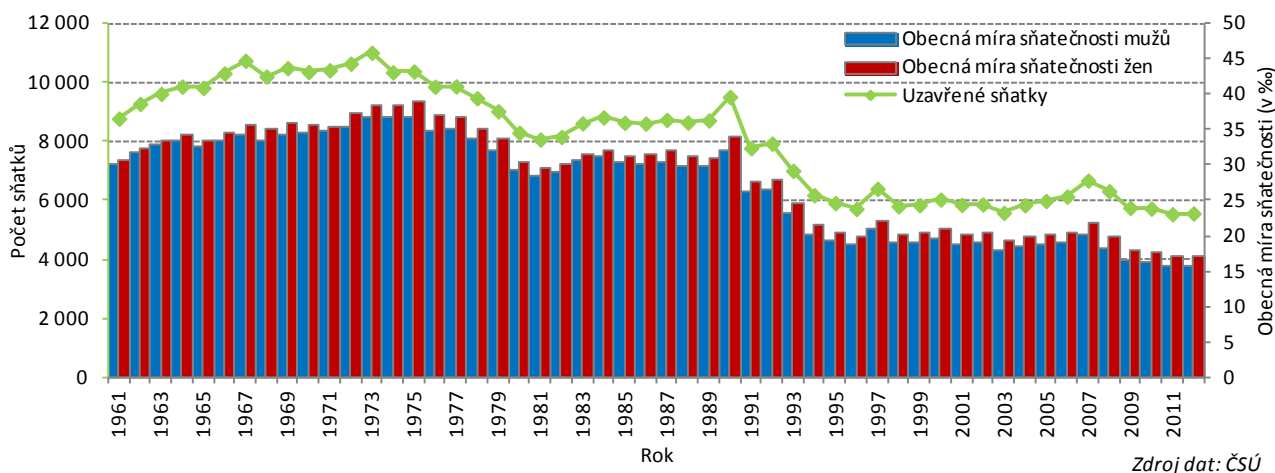
¹ Údaje za roky 1960 až 1965 tříděny podle trvalého pobytu nevěsty, od roku 1966 podle trvalého pobytu ženicha.

² Měsíční údaje o počtu sňatků jsou za Středočeský kraj k dispozici od roku 1986.

³ Přepočteno na stejný počet kalendářních dní v měsíci.

(203 %) došlo u manželství uzavřených v květnu, a to jak v důsledku preference novomanželů uskutečnit svoji svatbu spíše za příznivého počasí na jaře než v zimním období, tak i v důsledku „ústupu od pověr“ vztahujících se k měsíci květnu. O 14 % se zvýšil počet srpnových sňatků, za nimi byly s 8% nárůstem sňatky uzavřené v červnu. Nepatrný nárůst (7 %) byl patrný i u červencových manželství, u zářiových sňatků činil nárůst 1%. O 78 % poklesl mezi roky 1986 a 2012 počet listopadových svateb, následovaný snížením počtu sňatků uzavřených v únoru (o 74 %) a březnu (o 72 %).

Graf č. 11 Počty uzavřených sňatků a obecná míra sňatečnosti; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

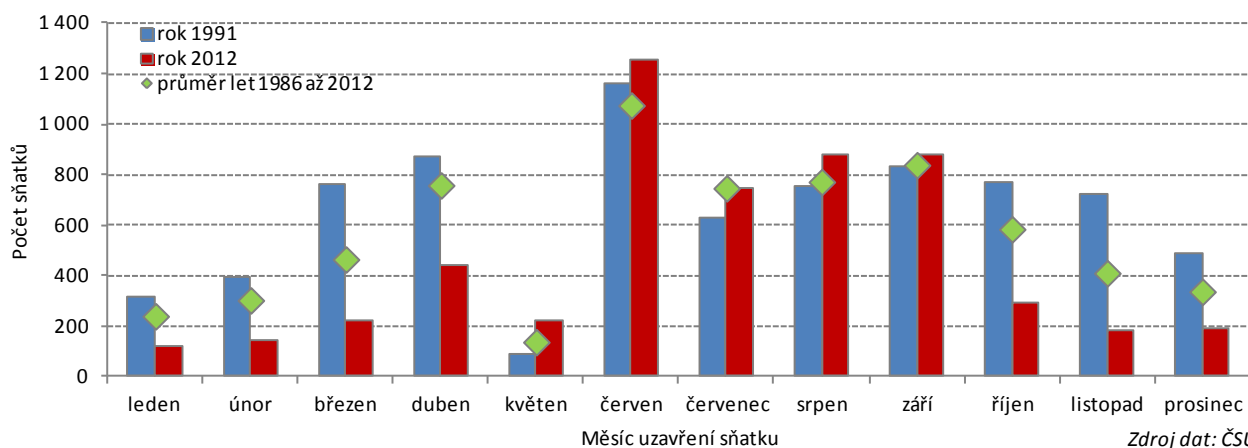

Zdroj dat: ČSÚ

Květen se stává v čase stále populárnějším, dokonce více než zimní měsíce

Zatímco v roce 1986 byly lednové sňatky početně 3,5krát častější než květnové, v roce 2012 již bylo květnových sňatků 1,8krát více než lednových. Celkově byla v letech 2008 až 2012 v měsících červnu, červenci a srpnu uzavřena téměř polovina celoročního počtu manželství (47,5 %), v letech 1986 až 1990 to byla pouze mírně nad čtvrtinu všech případů (27,3 %). Z výše uvedeného je zřejmý stále větší příklon novomanželů ke svatbám uzavíraným v letních měsících (včetně května) oproti sňatkům v zimních měsících. Tato skutečnost je posílena oproti obdobím na přelomu 80. a 90. let také nižší provázaností těhotenství či narození dítěte a následného celospolečenského „požadavku“ na bezodkladný vstup do manželství.

Graf č. 12 Počty uzavřených sňatků podle kalendářních měsíců; Středočeský kraj; průměr let 1986 až 2012 a roky 1991 a 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Lidé si stále častěji pro svůj sňatek vybírají „atraktivní“ data a období léta

Nejvyšší denní počet sňatků byl od roku 1991 uzavřen v sobotu 7. 7. 2007 (celkem 410 manželství), za nímž následovalo datum 8. 8. 2008 (328 manželství), další „magické“ datum 9. 9. 1999 se s počtem 213 sňatků umístilo až na sedmé pozici mezi dny s nejvyšším počtem uzavřených manželství ve Středočeském kraji v letech 1991 až 2012.

2.2 Sňatečnost podle pohlaví a věku

Sňatečnost klesá již od poloviny 70. let, a to jak u mužů, tak i u žen, v porovnání s nejvyšší sňatečností v 70. letech byl pokles u obou pohlaví téměř 60 %

Pokles sňatečnosti⁴, který začal ve Středočeském kraji již v polovině 70. let, dobře vystihuje také ukazatel **obecné míry sňatečnosti**⁵.

Zatímco v roce 1961 dosahoval v případě mužů tento ukazatel hodnoty 30,2 ‰, maxima bylo dosaženo s 36,8 ‰ v letech 1973 a 1975. Pod hranici 25 ‰ se obecná míra sňatečnosti dostala poprvé v roce 1993 a pod 20 ‰ zůstala hodnota tohoto ukazatele s výjimkou let 1997 a 2007 po celé období let 1995 až 2012. Nejnižší hodnota sňatečnosti byla zaznamenána v roce 2011, kdy se výše tohoto ukazatele dostala na 15,6 ‰, což představovalo v porovnání s rokem 1961 pokles o 48 %, v porovnání s nejvyšší hodnotou obecné míry sňatečnosti z let 1973 a 1975 byl pokles dokonce 58 %.

Obdobný vývoj byl zaznamenán také v případě sňatečnosti žen. V roce 1961 činila obecná míra sňatečnosti tohoto pohlaví 30,7 ‰. Ta se v důsledku různých podpůrných opatření ze strany státu postupně zvyšovala a maxima dosáhla s hodnotou 39,1 ‰ v roce 1975. Poté je, obdobně jako v případě mužů, možné sledovat pokles sňatečnosti až pod hranici 25 ‰, což nastalo v roce 1993. Hodnota obecné míry sňatečnosti žen menší než 20 ‰ byla ve Středočeském kraji zaznamenána celkem sedmkrát, a to v letech 1996, 2003, 2004 a mezi roky 2009 a 2012. V roce 2011 byla ve Středočeském kraji dosažena vůbec nejnižší obecná míra sňatečnosti žen, a to 17 ‰, což byla v porovnání s rokem 1961 hodnota o 44 % nižší, v případě nejvyšší sňatečnosti z roku 1975 dosáhl pokles výše 56 %.

V roce 1968 připadaly na ženichy mladší 25 let téměř dvě třetiny sňatečnosti mužů, v roce 2012 to bylo jen 9 %

Citelné změny zaznamenal vývoj **míry sňatečnosti podle věku ženicha**. Zatímco v roce 1961 se ženilo před 20. narozeninami 6,1 mužů z tisíce (tj. 6,1 ‰), v roce 1975 to bylo již 20,6 ‰ (obdobně vysoká hodnota byla zaznamenána v důsledku nárůstu celkové sňatečnosti i v letech 1984, 1990 a 1992), na poměrně vysoké úrovni se sňatečnost mužů v tomto nízkém věku udržovala až do roku 1993. V důsledku celospolečenských změn začalo především po roce 1995 docházet k rapidnímu poklesu sňatečnosti mužů mladších 20 let. V roce 2012 tento ukazatel činil už pouze 0,6 ‰, tj. pouhá 3 % míry sňatečnosti v roce 1975; vůbec nejnižší míra sňatečnosti byla zaznamenána v roce 2010, a to 0,2 ‰.

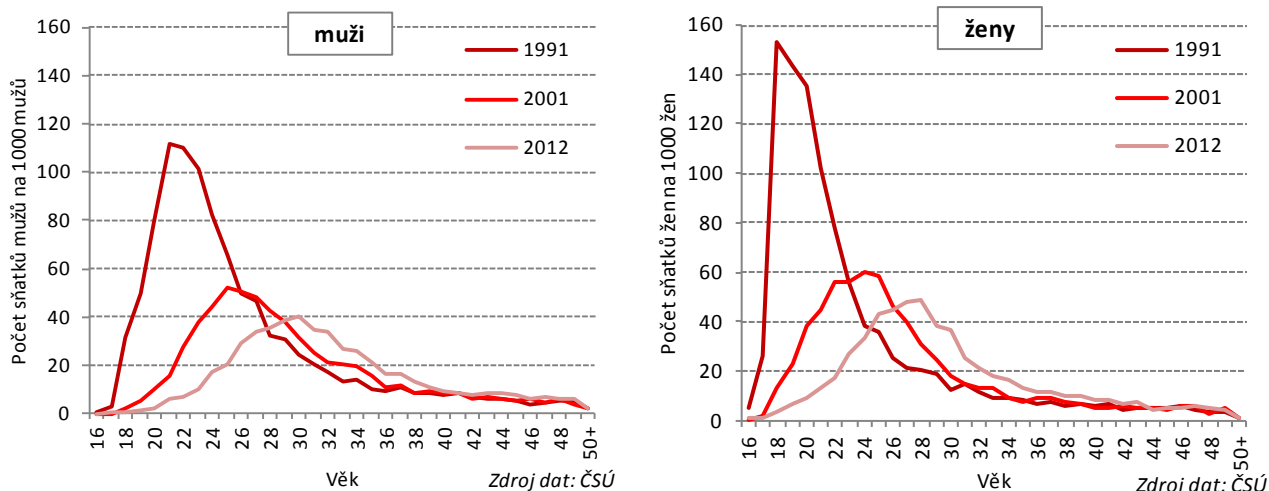
Nejvyšší míra sňatečnosti mužů (128,6 ‰) byla ve věkové skupině 20 až 24letých zaznamenána v roce 1963 a nad 100 ‰ se udržovala míra sňatečnosti mužů v této věkové skupině až do roku 1990. V roce 2012 dosahovala v této věkové skupině míra sňatečnosti pouze 8,6 ‰. I přes celkový pokles sňatečnosti je možné sledovat v důsledku odkladu sňatků do vyššího věku vzestup sňatečnosti zejména u mužů ve věku 40 až 49 let (v této věkové skupině byla v roce 2012 míra sňatečnosti oproti stavu z roku 1961 téměř dvojnásobná), jakož i u 35 až 39letých a také u sňatečnosti osob ve věku 30 až 34 let (v tomto věku se míra sňatečnosti oproti roku 1961 zvýšila o 81 %, resp. o 85 %).

Přesun sňatků mužů do vyššího věku vystihuje (kromě vlivu početnosti jednotlivých generací) obdobně jako v případě měr sňatečnosti také **podíl uzavřených manželství podle věkových skupin mužů**. Zatímco v roce 1968 připadalo z celkového počtu sňatků v daném roce 65,7 % na ženichy mladší 25 let, v roce 2012 to bylo pouze 6,3 % všech sňatků. U ženichů starších 30 let se toto zastoupení zvýšilo z minimálního podílu 14,9 % na všech sňatcích zaznamenaném v roce 1971 až na 69,4 % z celkového počtu uzavřených manželství v roce 2012.

⁴ Vzhledem k neexistenci věkové struktury obyvatelstva Středočeského kraje podle rodinného stavu jsou všechny míry sňatečnosti počítány vztažené pouze k celkovému počtu obyvatel (např. k věkové skupině 20 až 24 let).

⁵ Obecná míra sňatečnosti: počet uzavřených sňatků osobami mladšími 50 let na 1 000 obyvatel ve věku 15 až 49 let.

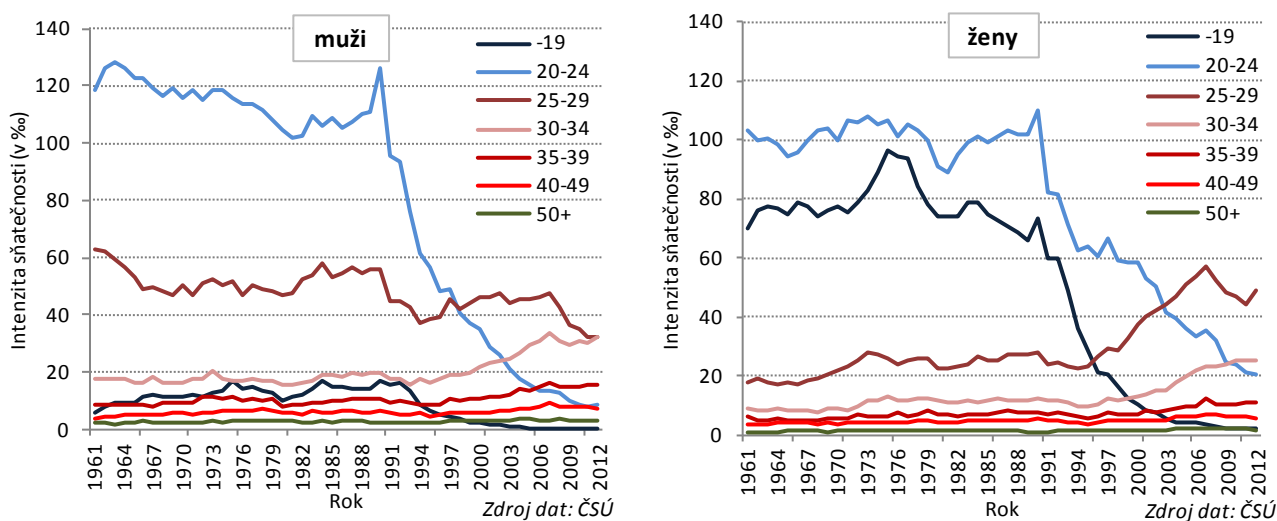
Graf č. 13 Míra sňatečnosti mužů a žen podle věku; Středočeský kraj; roky 1991, 2001 a 2012

Průměrný věk při prvním sňatku se u mužů zvýšil mezi roky 1991 a 2012 o 7,6 roků

Průměrný věk mužů při uzavření manželství⁶ se v roce 1986 (nejstarší dostupný údaj) pohyboval na úrovni 27,2 roků, v roce 1990 to bylo dokonce 26,5 let. K nejvyššímu nárůstu (o 2,5 roků) došlo mezi roky 1995 a 2000, v roce 1999 byla poprvé překročena hranice 30 let. V roce 2011 průměrný věk při uzavření sňatku poprvé překročil hranici 35 let a v roce 2012 dosáhl 35,3 roků. Obdobný vývoj zaznamenal také průměrný věk mužů při prvním sňatku. Ten se mezi roky 1991 (nejstarší dostupný údaj) a 2012 zvýšil z 24 na 31,6 let.

Graf č. 14 Míra sňatečnosti mužů a žen podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

V roce 1968 připadalo na nevěsty do 25 let 84 % celkové sňatečnosti, v roce 2012 to byl pouze každý sedmý sňatek

Podobné změny jsou charakteristické také u vývoje sňatečnosti podle věku nevěsty. Zatímco v roce 1961 dosahovala **míra sňatečnosti žen** před 20. narozeninami 69,9 ‰, v roce 1975 to bylo dokonce 96,7 ‰ (což bylo téměř sedmkrát více než u mužů). K citelnému poklesu začalo docházet především po roce 1992. V roce 2012 tento ukazatel činil už pouze 2,2 ‰, což bylo pouze 2,2 % stavu z roku 1975. Nejvyšší míra sňatečnosti žen byla ve věkové skupině 20 až 24letých zaznamenána v roce 1973 a dosáhla 107,8 ‰, nad hodnotou 90 ‰ se udržovala míra sňatečnosti v této věkové skupině s výjimkou roku 1981 až do roku 1990. V roce 2012 dosahovala míra sňatečnosti v této věkové skupině pouze 20,1 ‰. Vzestup sňatečnosti je však patrný u žen ve věku 30 až 34 let (v této věkové skupině byla v roce 2012 míra sňatečnosti oproti stavu z roku 1961 téměř trojnásobná) a u žen 25 až 29letých, kde za uplynulých více než 50 let došlo k více než 2,7násobnému nárůstu.

⁶ Průměrné věky při uzavření sňatku jsou počítány z absolutních hodnot (nikoliv z tabulek sňatečnosti).

Celkově byla míra sňatečnosti žen ve věku do 19 let včetně mezi roky 1961 a 2012 v průměru mnohem vyšší než u mužů (3,6 až 11,4násobně), ve věkové skupině 20 až 24letých byla naopak míra sňatečnosti žen až do roku 1993 vyšší u mužů než u žen. K převaze žen nad muži začalo u měř sňatečnosti v této věkové skupině docházet v důsledku odkládání sňatků do vyššího věku už v roce 1994, dvojnásobná míra sňatečnosti žen oproti mužům je ve vývoji patrná od roku 2004. V roce 2010 byla převaha již téměř 2,9násobná, v roce 2012 to bylo 2,3krát více.

Přesun sňatků žen do vyššího věku vystihuje také **podíl uzavřených manželství v jednotlivých věkových skupinách**. Zatímco v roce 1968 připadalo z celkového počtu sňatků daného roku 84,4 % na nevěsty mladší 25 let, v roce 2012 to bylo pouze 14,6 % všech sňatků. U nevěst starších 30 let se jejich zastoupení na všech sňatcích zvýšilo z minimálního podílu 8,8 % v roce 1968 až k 49,4 % v roce 2012 (v roce 2011 to bylo dokonce 51,1 %).

Průměrný věk nevěst při uzavření manželství⁷ se v roce 1986 (nejstarší dostupný údaj) pohyboval na úrovni 23,8 roků, v roce 1990 to bylo pouze 23,4 roků. K nejvyššímu nárůstu (o 2,5 roků) došlo mezi roky 2000 a 2005, v roce 2004 byla poprvé překročena hranice 30 let. V roce 2011 průměrný věk při uzavření sňatku u žen poprvé překročil hranici 32 let (v roce 2012 bylo nevěstám v průměru 32,2 roků). Obdobný vývoj zaznamenal také průměrný věk žen při prvním sňatku. Ten se mezi roky 1991 (nejstarší dostupný údaj) a 2012 zvýšil z 21,1 let na 28,8 roků, tj. o 7,7 let.

Určité změny zaznamenal po roce 1989 také **rozdíl mezi věkem ženicha a nevěsty** při uzavření manželství. Mezi roky 1991 a 2012 poklesl podíl nově uzavřených manželství, kde byl starší ženich (ze 74,4 na 70 %); nárůst z 14,3 % na 20,2 % tak zaznamenalo zastoupení sňatků, kde byla starší žena, zejména u těch sňatků, kde byla žena starší o 5 až 9 let než muž (zde byl nárůst téměř dvojnásobný).

Průměrný věk při prvním sňatku se u žen zvýšil mezi lety 1991 a 2012 o 7,7 roků

2.3 Sňatečnost podle pořadí, rodinného stavu, vzdělání a vzájemného trvalého bydliště

Klesá podíl oboustranně svobodných novomanželů a zároveň se prodlužuje interval, kdy vstupují novomanželé do dalšího sňatku

V čase se také zvyšovalo **zastoupení druhých a dalších sňatků** na celkovém počtu nově uzavřených manželství, a to jak u mužů, tak i u žen. V roce 1991 činil podíl těchto sňatků u mužů 22 % a u žen 23 %, přičemž v roce 2012 to bylo u mužů téměř 27 % a u žen 26,6 %.

Toto potvrzuje z pohledu na **rodinný stav novomanželů** i vývoj podílu oboustranně svobodných vstupujících do manželství (tzv. protogamních sňatků), jejichž zastoupení kleslo z 69,5 % v roce 1991 na 62,8 % v roce 2012. Druhým nejčastějším případem byl sňatek dvou rozvedených. Ti představovali v roce 1991 celkem 12,8 % všech sňatků, přičemž v roce 2012 to bylo již 14,6 % (v roce 2011 to bylo dokonce 16,3 % případů).

Prodlužovala se v případě uzavírání druhého či vyššího sňatku v pořadí i **doba uplynulá od ukončení předchozího manželství**. Zatímco v roce 1991 uzavírali muži v prvním roce po ukončení předchozího manželství celkem 31 % všech sňatků druhého a dalšího pořadí (u žen to bylo 30 %), v roce 2012 to bylo v případě mužů jen 10,8 % (a 14,4 % u žen). Celkově se snížilo zastoupení druhých a dalších sňatků v prvních třech letech po zániku předchozího manželství, naopak zpravidla čím vyšší byla doba uplynulá od předchozího rozvodu, tím více se zvyšovalo zastoupení druhých a dalších sňatků mezi všemi nově uzavíranými manželstvími, zejména pak po 10 a více letech od zániku předchozího manželství. Z uvedeného vyplývá, že rozvod předcházejícího manželství jako důvod vedoucí k brzkému uzavření dalšího sňatku měl v čase stále menší význam.

⁷ Průměrné věky při uzavření sňatku jsou počítány z absolutních hodnot (nikoliv z tabulek sňatečnosti).

Zastoupení osob vstupujících do manželství s vysokoškolským vzděláním se mezi roky 1991 a 2012 zvýšilo citelněji u žen než u mužů

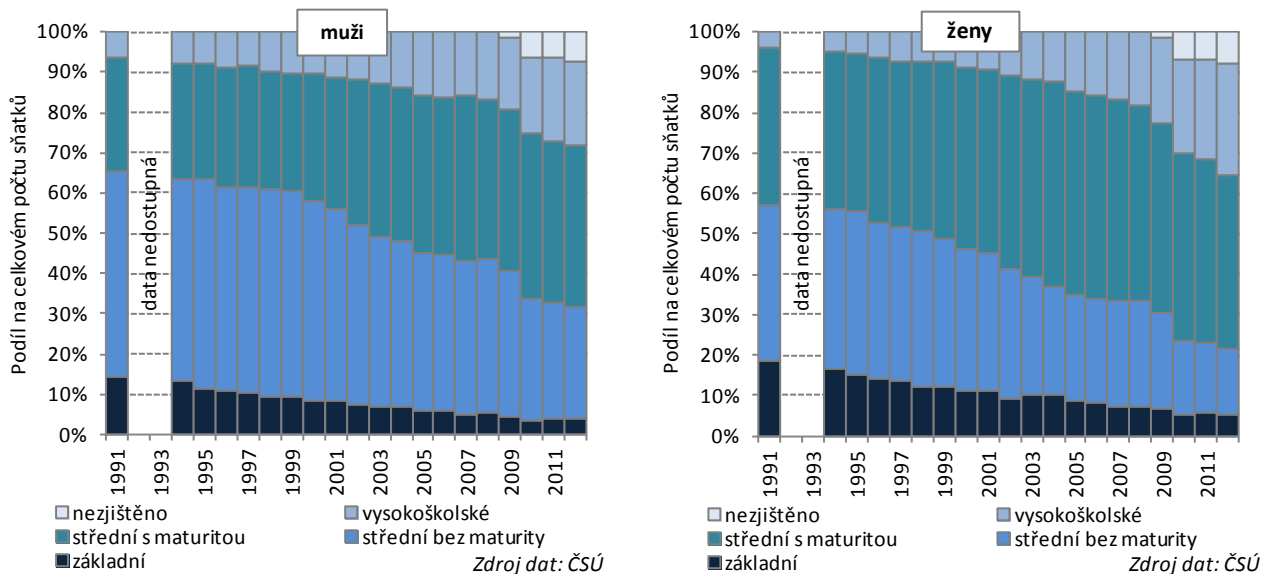
V souvislosti s vývojem **vzdělanostní struktury** docházelo během sledovaného období i ke změně v zastoupení osob vstupujících do manželství podle nejvyššího dokončeného vzdělání⁸, a to ve prospěch osob s vyšším dosaženým vzděláním. Tato skutečnost souvisí i s odkladem sňatků do vyššího věku. Zatímco v roce 1991 mělo 18,7 % žen a 14,6 % mužů uzavírajících sňatek pouze základní vzdělání vč. nedokončeného a pouze 4 % žen a 6,2 % mužů vlastnilo vysokoškolský diplom, v roce 2012 byla situace opačná. Zastoupení sňatků skupiny osob se základním vzděláním pokleslo v případě mužů na 4,1 %⁹ a u žen na 5,9 %, kdežto u novomanželek majících vysokoškolský diplom to bylo 29,7 %, což bylo více než v případě mužů (22,7 %). Zastoupení nevěst s vysokoškolským diplomem se tak zvýšilo více než 6,2násobně, zatímco v případě ženichů byl nárůst 3,7násobný.

Nejvíce se mezi roky 1991 a 2012 zvýšilo zastoupení novomanželů, kde měli oba vysokoškolské vzdělání

Tento vývoj potvrzuje i skutečnost, že se v roce 1991 mezi osobami vstupujícími do manželství vyskytovala nejčastěji dvojice, kde měli jak ženich, tak i nevěsta nejvyšší ukončené vzdělání střední bez maturity (28,1 % případů). Za nimi následovali novomanželé, kde měli oba střední vzdělání zakončené maturitou (18,2 % sňatků). Případy, kdy byli oba novomanželé vysokoškoláci, se vyskytovaly u 1,9 % případů.

V roce 2012 již byl nejčastější kombinací sňatek obou osob se středním vzděláním s maturitou (23,7 %), za níž následovaly s 13,9 % výskytů případy, kdy byli oba novomanželé vysokoškolsky vzdělaní. Další v pořadí byly případy ženicha se středním vzděláním bez maturity a nevěsty středoškolačky s maturitou (11,3 % případů). Kombinace ženicha i nevěsty se základním vzděláním se v roce 2012 vyskytovala ve Středočeském kraji pouze v 1,7 % případů všech nově uzavíraných manželství.

Graf č. 15 Struktura sňatků podle nejvyššího ukončeného vzdělání; Středočeský kraj; 1991 až 2012

Nejčastěji si muži ze Středočeského kraje brali kromě nevěst ze stejného kraje nevěsty z Prahy; zvýšil se podíl nevěst z moravských krajů

Určitý vývoj je mezi roky 1986 a 2012 patrný také ve **složení snoubenců podle regionů jejich vzájemného trvalého bydliště**. V roce 2012 se sňatky, kdy byl jak ženich, tak i nevěsta ze Středočeského kraje, vyskytovaly v 76,8 % případů, s 12,1 % následovaly nevěsty s trvalým pobytem na území hl. m. Prahy (přičemž ženich pocházel ze Středočeského kraje). Se zvyšující se vzdáleností regionů od Středočeského kraje se zastoupení nevěst bydlících v těchto krajích mezi všemi nově uzavřenými manželstvími ve Středočeském kraji snižovalo.

⁸ Nejvyšší ukončené vzdělání je od roku 2005 dobrovolným údajem uváděným ve výkazu Obyv 1-12: Hlášení o uzavření manželství.

⁹ Podíl vypočten z úhrnu sňatků se zjištěnou úrovní nejvyššího ukončeného vzdělání. V roce 2012 bylo v případě mužů 401 nezjištěných případů nejvyššího dosaženého vzdělání (tj. 7,2 % všech sňatků), u žen pak 437 případů (7,8 %).

Obecně však vzrostl mezi lety 2000 a 2012 podíl nevěst z moravských krajů (zejména z Jihomoravského a Zlínského kraje), v důsledku toho byly patrné i klesající tendence u zastoupení nevěst ze Středočeského kraje. Tuto skutečnost je možné vysvětlit specifickým charakterem Středočeského kraje coby regionu, do kterého se, zejména po roce 2000, začali stěhovat lidé z ostatních částí republiky, kteří zde následně také uzavřeli svůj převážně první sňatek. Ještě v letech 1986 až 1999 byla situace opačná, neboť se zastoupení nevěst ze Středočeského kraje a hl. m. Prahy během tohoto období postupně zvyšovalo, zatímco podíl nevěst ze Severomoravského a Jihomoravského kraje se během sledovaného období snížil přibližně na polovinu.

Od roku 2000 vzrostl podíl ženichů pocházejících z moravských krajů; klesl podíl ženichů z Prahy a Středočeského kraje

Velmi podobné tendence je možné sledovat i u regionální struktury sňatků ženichů v případech, kde měla nevěsta trvalý pobyt na území Středočeského kraje. Novomanželé pocházeli v roce 2012 ze stejného, tj. Středočeského, kraje v průměru ze 78,2 %, následovalo hl. m. Praha (12,3 %). Stejně jako v předcházejícím případě byl mezi lety 2000 a 2012 zaznamenán pokles v případě zastoupení ženichů pocházejících ze Středočeského kraje (kdy nevěsta byla také ze Středočeského kraje), k nárůstu došlo u zastoupení ženichů pocházejících z moravských krajů. Naopak ještě mezi roky 1986 až 1999 se zvýšil podíl ženichů s trvalým pobytem ve Středočeském kraji a hl. m. Praze na všech nově uzavřených manželstvích, kdy nevěsta pocházela ze Středočeského kraje.

Stoupl podíl sňatků cizinců. Mezi muži novomanželi to byli nejčastěji občané Slovenska, u nevěst pak občanky Ukrajiny

Se vzrůstajícím počtem **cizinců** žijících ve Středočeském kraji se zvýšilo i jejich zastoupení mezi všemi nově uzavřenými manželstvími. Zatímco v roce 1995 se na všech sňatcích podíleli cizinci mužského pohlaví 2,2 % a ženy cizinky 1,1 %, v roce 2012 to již bylo 5 % (v roce 2011 dokonce 5,3 %) v případě mužů a 4,9 % u žen, tj. u cizinek se zvýšilo jejich zastoupení během tohoto období 4,3násobně, v případě cizinců mužského pohlaví byl nárůst 2,3násobný.

Nejvíce sňatků s cizím státním příslušníkem připadalo v letech 1995 až 2012 na ženichy se státním občanstvím Slovenska (1,19 % případů) a se státním občanstvím Německa (0,41 % všech sňatků), zatímco u nevěst převažovaly ženy se státním občanstvím Ukrajiny (1,25 % případů) a Slovenska (1,18 % všech sňatků).

3. Rozvodovost

3.1 Počet rozvodů, úhrnná rozvodovost a délka trvání manželství

Počet rozvodů se v čase zvyšoval, nejvyšší hodnota byla dosažena v roce 2010

Celkový počet rozvodů (manželství, u nichž bylo ukončeno rozvodové řízení rozvodem) se na území Středočeského kraje v období let 1960 až 2012 pohyboval mezi nejnižším zaznamenaným stavem 1 487 v roce 1960 a maximem 4 130 roku 2010. S výjimkou roku 1966 se počet rozvodů pohyboval až do roku 1968 pod dvoutisícovou hranicí, třítisícová hranice byla poprvé překročena v roce 1983 a čtyřtisícová v roce 2010. V roce 2012 dosáhl počet rozvedených manželství hodnoty 3 614, což bylo obdobné jako v roce předcházejícím (3 615 rozvodů).

Výjimkou je v časové řadě rok 1999, kdy dosáhl počet rozvodů ve Středočeském kraji hodnoty 2 667, což odpovídalo stavu před rokem 1980. Tuto skutečnost lze přisoudit legislativní změně, a to novele zákona o rodině č. 91/1998 Sb., která nabyla účinnosti počínaje 1. srpem roku 1998. Ta nově upravila podmínky ukončení manželství, ztížila zejména rozvody manželství s malými dětmi a zavedla tzv. nesporný rozvod se zjednodušeným projednáváním (viz dále – příčiny rozvratu manželství).

V roce 1960 připadalo na sto sňatků 16,7 rozvodů, v roce 2010 to bylo už 72,1

O zvyšující se rozvodovosti svědčí i poměrový ukazatel počtu rozvodů na 100 nově uzavřených manželství v daném roce, tzv. **rozvodový index**. V případě, že však dochází k výrazné změně počtu sňatků, tento ukazatel o úrovni rozvodovosti věrohodně nevypovídá, rozvodový index tak úzce souvisí s vývojem počtu sňatků.

Nejmenší hodnota tohoto ukazatele byla zaznamenána hned po vzniku kraje v roce 1960, a to 16,7. Méně než 25 rozvodů na 100 sňatků bylo zaznamenáno ve Středočeském kraji s výjimkou roku 1971 až do roku 1973, na úrovni menší než 40 se hodnota ukazatele udržela až do roku 1990 a hranice 50 rozvodů na 100 sňatků byla poprvé překročena v roce 1994. Nejvíce rozvodů na 100 sňatků připadalo ve Středočeském kraji v roce 2010 (72,1), roku 2003 (68,7), 2004, 2011 (v obou případech 65,3) a také v roce 2012, kdy na 100 sňatků připadalo 64,9 rozvodů.

Tab. III.1 Ukazatele rozvodovosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1961	1970	1980	1986	1992	1995	2000	2005	2010	2012
Rozvody celkem	1 603	2 314	2 579	3 092	3 045	3 329	3 303	3 692	4 130	3 614
Úhrnná rozvodovost (v %)	33,6	38,6	43,4	52,4	61,2	55,0
Prům. délka trvání manželství (roky)	9,9	10,1	10,5	11,6	12,3	12,6
V tom dle věku muže (%)										
do 24 let	11,8	10,8	5,6	1,3	1,1	0,5
25 až 29 let	22,6	19,3	18,7	12,3	7,1	5,7
30 až 39 let	33,6	35,5	37,4	40,9	40,9	39,2
nad 40 let	32,0	34,5	38,3	45,4	50,9	54,6
V tom dle věku ženy (%)										
do 24 let	24,2	21,2	12,4	5,3	3,5	2,4
25 až 29 let	22,2	21,0	24,5	18,7	12,5	11,0
30 až 39 let	30,6	31,8	34,6	41,8	45,4	44,4
nad 40 let	23,1	26,1	28,5	34,2	38,6	42,2
Průměrný věk při rozvodu* (roky)										
ženich	35,7	36,4	37,9	40,1	41,7	42,6
nevěsta	32,7	33,6	35,0	37,2	38,8	39,7
Rozvody podle pořadí - muži (%)										
první	82,1	81,3	80,3	80,0	80,6	80,8
druhý	15,9	15,8	17,5	18,6	16,7	16,7
třetí a další	2,0	2,9	2,3	1,4	2,7	2,4
Rozvody podle pořadí - ženy (%)										
první	80,8	80,9	79,2	80,1	79,4	80,8
druhý	16,5	16,4	18,7	18,6	17,6	16,9
třetí a další	2,7	2,7	2,1	1,2	2,9	2,3
Průměrný počet nezletilých dětí	1,10	1,03	0,95	0,91	0,88	0,89

* vypočteno z absolutních dat

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

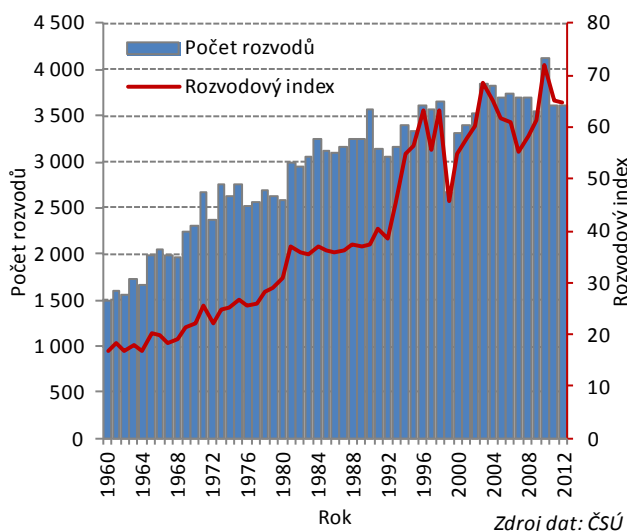

Délka trvání manželství se zvyšuje, stejně jako podíl manželství končících rozvodem

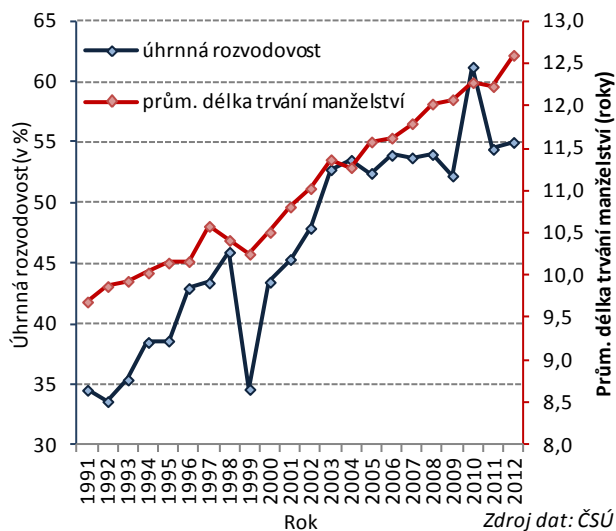
Obdobně tomu potvrzuje vysokou rozvodovost ve Středočeském kraji i **ukazatel úhrnné rozvodovosti**¹⁰. Ten se ještě počátkem 90. let pohyboval na úrovni 34,5 % rozvedených manželství (rok 1991), přičemž v roce 2012 dosáhl výše 55,1 %. V roce 2010 to bylo 61,2 %, což znamená, že by tak při zachování intenzity rozvodovosti v tomto roce skončilo rozvodem 61,2 % všech manželství. Ještě v roce 2000 se v průměru rozvádělo 43,4 % manželství, v roce 2005 to bylo 52,4 %. Současně se zvyšováním úhrnné rozvodovosti vzrostla i průměrná délka trvání manželství – z 9,7 let v roce 1991 na 12,6 roků v roce 2012.

Při hodnocení rozvodovosti ukazatelem úhrnné rozvodovosti je však nutné vzít v úvahu, že do výpočtu vstupují počty uzavřených manželství v daném regionu v dlouhé časové řadě¹¹. Úhrnnou rozvodovost proto zčásti ovlivňuje i migrace, zejména pak v případě Středočeského kraje, neboť někteří z jeho současných obyvatel uzavřeli svůj sňatek v minulosti v jiném kraji, než do kterého se následně přistěhovali a v němž v současné době žijí a rozvádějí se.

Graf č. 16 Počet rozvodů a rozvodový index; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 17 Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

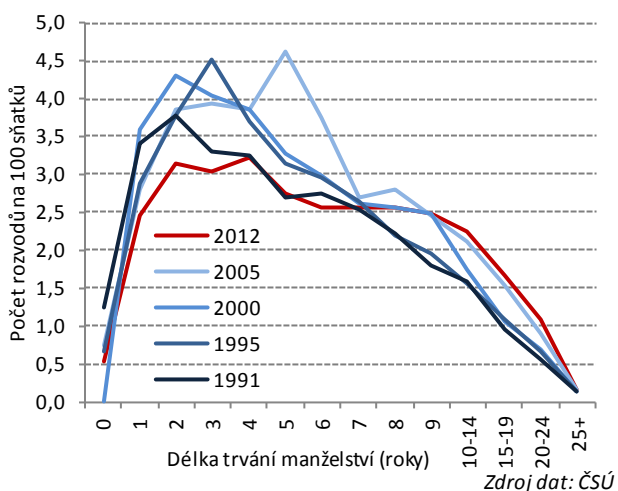
V čase klesalo zastoupení rozvodů s kratší délkou trvání manželství, podíl rozvodů po více než 20 letech stoupl

Obecně v čase klesalo zastoupení rozvodů s kratší délkou trvání manželství. Zatímco **rozvody manželství v délce trvání méně než dva roky** se v roce 1991 podílely na všech rozvodech 10,2 %, v roce 2012 to bylo pouze 4,6 %. Celkově se snížilo zastoupení rozvodů s délkou trvání manželství nepřesahující 8 let, ty tvořily polovinu všech ukončených manželství (50,2 %) v roce 1992, přičemž v roce 2012 to bylo 33,9 %. Na druhou stranu zastoupení rozvodů manželství s délkou trvání překračující 20letou hranici se během let 1991 a 2012 více než zdvojnásobilo, a to z 12,2 % až na 25,9 % všech manželství zaniklých rozvodem.

¹⁰ Úhrnná rozvodovost udává podíl manželství, která by byla ukončena rozvodem, pokud by zůstala zachována intenzita rozvodovosti daného roku.

¹¹ V případě Středočeského kraje je hodnota úhrnné rozvodovosti z důvodu nedostupnosti starších údajů vypočtená z krajských dat sňatků od roku 1960. V důsledku přistěhovalectví osob do Středočeského kraje, které zde neuzavřely sňatek, je hodnota úhrnné rozvodovosti mírně zkreslena.

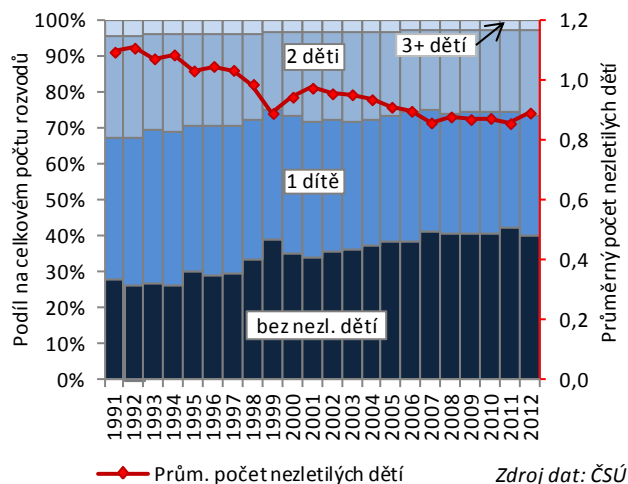
Graf č. 18 Rozvodovost podle délky trvání manželství; Středočeský kraj; roky 1991, 1995, 2000, 2005 a 2012

Nejvyšší rozvodovost byla po dvou až třech letech od sňatku

Nejvyšší rozvodovost byla ve Středočeském kraji zaznamenána během celého sledovaného období let 1991 až 2012 okolo dvou až tří let po uzavření manželství, v roce 2012 se navíc udržovala relativně vysoká rozvodovost až do osmi let po uzavření manželství. Celkově se v porovnání s rokem 1991 zvýšila do roku 2012 rozvodovost manželství s délkou trvání 10 až 24 let.

Graf č. 19 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a průměrný počet nezletilých dětí; Středočeský kraj, roky 1991 až 2012

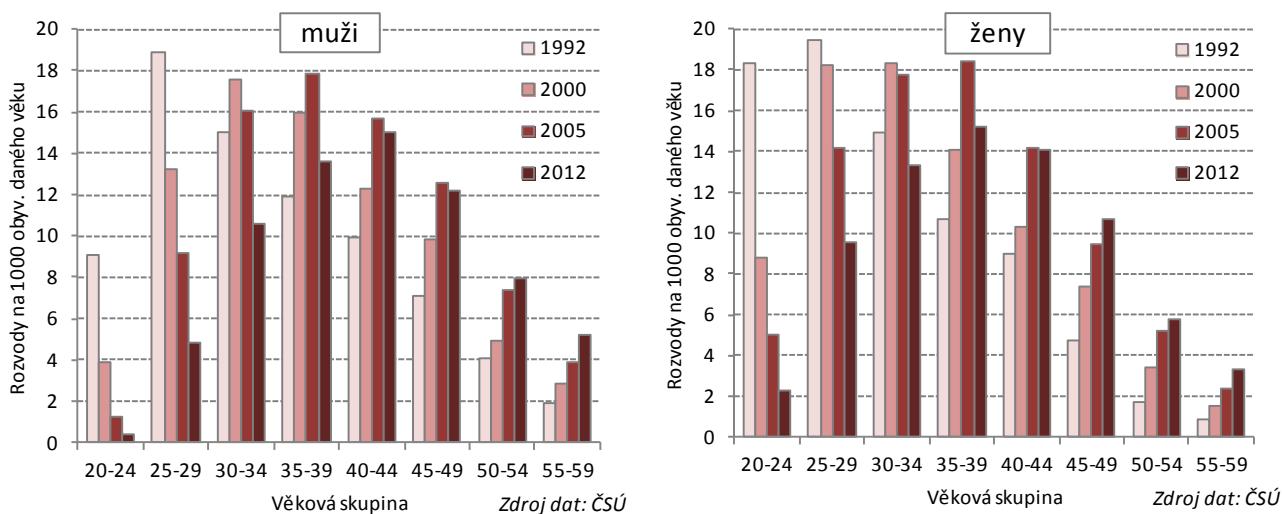

3.2 Rozvodovost podle pohlaví, věku, pořadí, příčiny rozvratu a vzdělání

Vyšší rozvodovost se přesunula v důsledku odkladu sňatků do vyššího věku od mladších věkových skupin ke starším

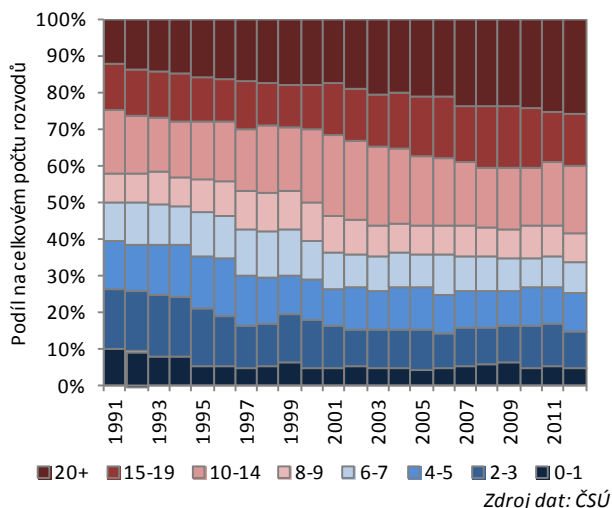
Podobný vývoj zaznamenala i rozvodovost podle věku rozvádějících se mužů a žen. U mladších věkových skupin se míra rozvodovosti snížila (ve věkové skupině 20 až 24letých se snížila v případě mužů mezi roky 1992 a 2012 více než 20krát, u žen byla v roce 2012 hodnota oproti roku 1992 nižší téměř 8krát), což lze přisoudit zejména velmi nízké míře sňatečnosti osob okolo 20 let věku. Pokles rozvodovosti zaznamenaly u mužů i věkové skupiny 25 až 29 let (o téměř tři čtvrtiny) a 30 až 34 let (téměř o třetinu), u žen poklesla mezi roky 1992 a 2012 rozvodovost ve věkové skupině 25 až 29 let o polovinu, u 30 až 34letých pak o desetinu.

Graf č. 20 Míra rozvodovosti podle pohlaví a věku; Středočeský kraj; roky 1992, 2000, 2005 a 2012

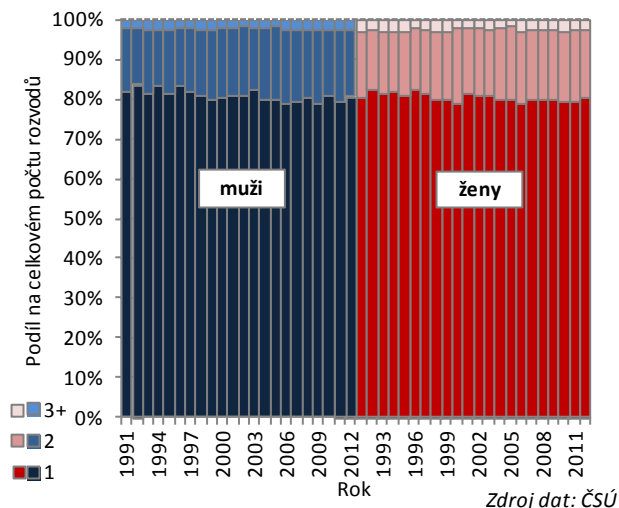

Ostatní skupiny však zaznamenaly nárůst rozvodovosti, okolo dvojnásobné míry se v porovnání se stavem v roce 1992 pohybovala roku 2012 míra rozvodovosti mužů ve věku 50 až 54 let a ve věkové skupině 55 až 59 let byla více než 2,7násobná. V případě žen vzrostla ve věku 35 až 39 let během stejného období míra rozvodovosti o 42 %, 2,3násobně u 45 až 49letých a téměř 3,7násobný nárůst byl patrný u žen ve věkové skupině 55 až 59 let (u 50 až 54letých žen byl nárůst 3,4násobný).

Graf č. 21 Podíl rozvodů podle délky trvání manželství; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

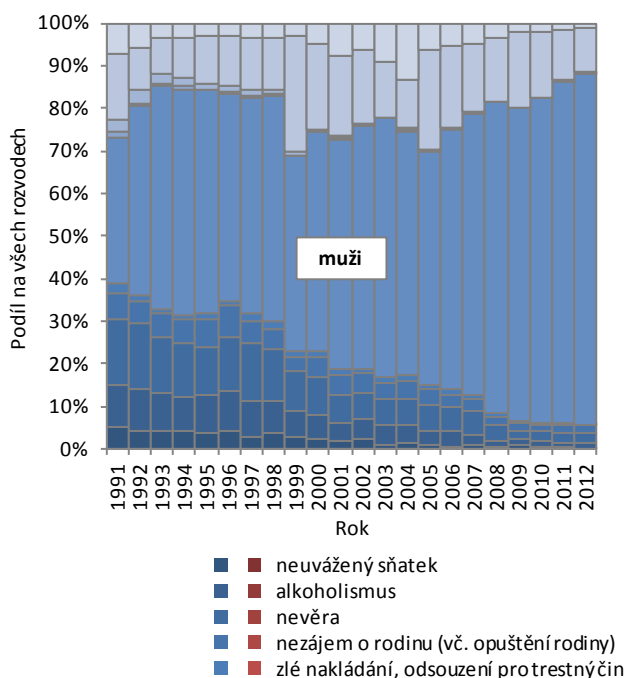
Graf č. 22 Podíl rozvodů podle pořadí rozvodu a podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

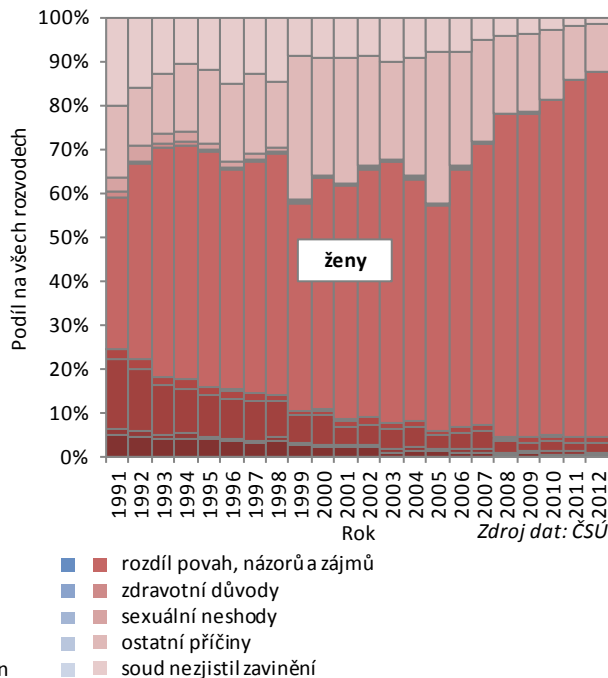
Struktura rozvodů podle pořadí se v čase výrazně nemění

Struktura rozvodů podle pořadí byla naopak v čase víceméně neměnná, v případě rozvodů prvního pořadí se u mužů pohyboval jejich podíl v rozmezí od 83,6 % v roce 1992 po 78,9 % v roce 2009, u žen to bylo od 82,6 % v roce 1992 po 79,1 % v roce 2006. Zastoupení rozvodů třetího a vyššího pořadí bylo v případě mužů nejvyšší v roce 2006 (3 %), u žen to bylo v roce 1995 (2,9 %). Naopak nejmenší zastoupení tvořily tyto rozvody u obou pohlaví v roce 2005 (muži 1,4 % a ženy 1,2 %).

Graf č. 23 Podíl rozvodů podle příčiny rozvratu manželství na straně muže; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

Graf č. 24 Podíl rozvodů podle příčiny rozvratu manželství na straně ženy; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

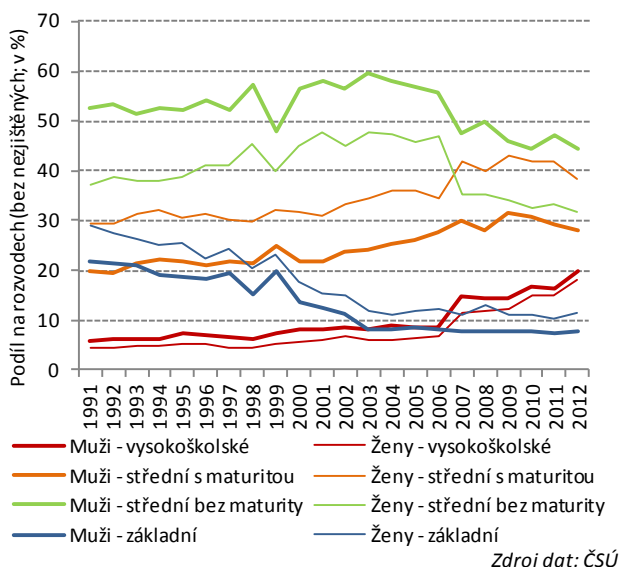
Podíl oboustranně prvních rozvodů klesá

Oboustranně první rozvody tvořily nejnižší podíl 70 % všech rozvodů ve Středočeském kraji v roce 2006, nejvíce pak 76 % v roce 1992. V souhrnu měl podíl oboustranně prvních rozvodů v pořadí ve Středočeském kraji spíše klesající trend.

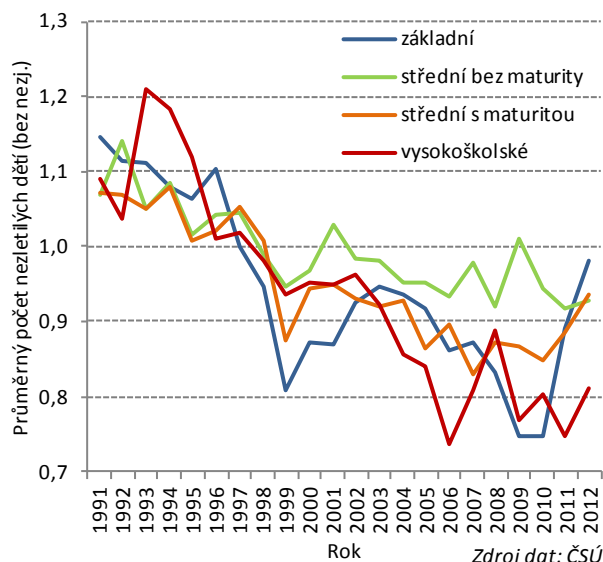
Statistiky **rozvodů podle příčiny rozvratu manželství** jsou ovlivněny legislativní změnou, novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb., která s účinností od 1. srpna 1998 nově upravila podmínky rozvratu manželství. Ta mj. zavedla nesporný rozvod se zjednodušeným projednáváním, kde soud v tomto případě nezjišťuje příčiny rozvratu manželství za podmínky, že manželství trvalo minimálně jeden rok, manželé spolu minimálně šest měsíců nežijí a manželé mají vzájemně vyřešeny majetkoprávní vztahy a poměry k nezletilým dětem.

V souvislosti s touto legislativní změnou došlo mezi roky 1991 a 2012 v rámci všech rozvodů k nárůstu podílu příčiny v kategorii „rozdíl povah, názorů a zájmů“; zatímco v roce 1991 činila tato příčina v případě mužů i u žen 34,5 %, v roce 2012 to bylo 82,7 % u mužů a 83,3 % u žen. V důsledku toho došlo u zastoupení ostatních příčin rozvratu manželství k poklesu jejich zastoupení (nejvíce u zdravotních důvodů, sexuálních neshod a neuváženého sňatku).

Graf č. 25 Podíl rozvodů podle nejvyššího ukončeného vzdělání mužů a žen (podíly bez nezjištěného vzdělání); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

Graf č. 26 Průměrný počet nezletilých dětí podle nejvyššího ukončeného vzdělání ženy (podíly bez nezjištěného vzdělání); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

Zvýšil se podíl rozvádějících se s vysokoškolským vzděláním, výrazně narostla kategorie nezjištěných

Celková změna ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva Středočeského kraje se projevila i u zastoupení rozvádějících se osob **podle nejvyššího ukončeného vzdělání**. V souvislosti s metodickou změnou v roce 2005, odkdy patří údaj nejvyššího ukončeného vzdělání u rozvádějících se osob k dobrovolným, narostlo do roku 2012 zastoupení osob s nezjištěnou kategorií tohoto ukazatele až na 48,3 % případů u mužů a 47,7 % u žen. I tak byl u rozvádějících se zřejmý nárůst zastoupení osob s vyššími úrovněmi vzdělání. Muži s vysokoškolským vzděláním tvořili v roce 1991 celkem 5,9 % všech rozvádějících se mužů, ženy pak 4,3 %. V roce 2012 to bylo v případě mužů s vysokoškolským diplomem již 19,8 % případů se zjištěnou hodnotou tohoto ukazatele, u žen 18,2 %. Naopak u osob se základním vzděláním a středním vzděláním bez maturity se snížilo jejich zastoupení ze 74,4 % v roce 1991 u mužů a 66,3 % u žen na 52 % mužů a 43,3 % rozvádějících se žen se zjištěným nejvyšším ukončeným vzděláním v roce 2012.

Ve více než šesti z deseti případů byla návrhovatelem rozvodu žena; snížil se průměrný počet dětí v rozvádějícím se manželství a vzrostl podíl rozvádějících se manželství bez nezletilých dětí

Po celé sledované období byla hlavním **navrhovatelem rozvodového řízení** vedoucího k zániku manželství žena, a to v rozmezí 62,9 % (rok 2003) až 68,2 % případů (v roce 1996).

Mezi roky 1991 až 2012 se snížil podíl **rozvádějících se manželství s nezletilými dětmi**, jakož i průměrný počet dětí v zanikajícím manželství. Zatímco v roce 1992 dosáhl tento ukazatel 1,11 nezletilých dětí, v roce 2012 to bylo pouze 0,89 dětí (o rok dříve to bylo 0,86). Tento pokles je odrazem zvyšujícího se podílu rozvodů bez nezletilých dětí; tato rozvádějící se manželství tvořila v roce 1992 celkem 26,4 % rozvodů, přičemž nejvyšší hodnoty dosáhla tato kategorie ukončených manželství v roce 2012 s podílem 40,4 %. Podíl rozvodů s jedním dítětem se snížil z 39,5 % v roce 1991 na 32,8 % v roce 2012, v případě dvou dětí v manželství ukončeným rozvodem to bylo 28,5 % (v roce 1991) a 24 % (v roce 2012) a zanikající manželství se třemi a více dětmi se na všech rozvodech podílela 4,1 % v roce 1991 a 2,8 % v roce 2012. Na jedno rozvádějící se manželství s nezletilými dětmi připadalo v roce 2012 v průměru 1,5 dětí, což bylo téměř stejně jako v roce 1991 (1,52).

Průměrný počet nezletilých dětí se snižoval i z hlediska nejvyššího ukončeného vzdělání rozvádějících se manželů, nejvíce u vysokoškolsky vzdělaných osob a osob se středním vzděláním s maturitou, nejméně pak u osob se středním vzděláním bez maturity.

4. Porodnost

4.1 Počet a pohlaví narozených dětí

Nejvíce dětí se v kraji narodilo v letech 1974, 1975 a 1973 nejen v důsledku pronatalitních opatření, ale i díky početným ročníkům žen narozených po 2. světové válce

Obdobně jako počet sňatků či rozvodů je i absolutní **počet živě¹² narozených dětí** zčásti zkrácen územními změnami mezi Středočeským krajem a hl. m. Prahou v letech 1968 a 1974 (Středočeský kraj ztratil v důsledku těchto dvou územních změn celkem 5,3 % a 5,1 % obyvatel). I přesto je možné sledovat během více než pěti desítek let určitá specifika.

Od vzniku Středočeského kraje v roce 1960 se matkám žijícím na území kraje narodil **nejvyšší počet živě narozených dětí** v roce 1974, a to celkem 20 574. Dvacetitisícová hranice byla překonána ještě dvakrát, a to v roce 1975 a 1973 a okolo 18 až 19 tisíc dětí přišlo na svět ještě v roce 1972 a také mezi lety 1976 a 1979. Sedmdesátá léta 20. století byla obdobím přijetí ekonomických propopulačních opatření na podporu rodin s dětmi ze strany státu, což bylo navíc podpořeno také nadprůměrným počtem žen narozených po 2. světové válce (především ročníků 1946 až 1950), realizujících svoji největší plodnost právě v tomto období. Hlavními faktory, které přispěly k nárůstu porodnosti v 70. letech, byly především mateřský příspěvek, od roku 1971 vyplácený ženám po dobu neplacené mateřské dovolené do dvou let věku dítěte, zvýšení porodného, výhodné novomanželské půjčky či dětské příspěvky.

Patrné zvýšení počtu živě narozených dětí v letech 1962 (meziročně o 9,1 %) a 1963 (o 6,4 %) bylo vyvoláno vládními sliby týkajícími se prodloužení mateřské dovolené, které se však nakonec nerealizovaly, což se promítlo v následujících dvou letech 1964 a 1965 meziročními poklesy počtu narozených dětí o 5,6 % a 4,9 %.

Nejméně dětí se narodilo v roce 1999; k nárůstu došlo v roce 2000 a zejména mezi lety 2005 a 2007, zatímco od roku 2008 je již možné sledovat stagnaci

Naopak **nejméně dětí** se na území Středočeského kraje živě narodilo v roce 1996, a to 9 336. Celkově méně než 10 tisíc živě narozených dětí se v kraji narodilo i v následujících letech; to pokračovalo až do roku 2000. Důvodem byly především v 90. letech započaté celospolečenské změny hodnotové orientace a celkového životního stylu mladých lidí, které nesměřovaly pouze k zakládání rodiny, ale i k dosažení vyšší úrovně vzdělání a budování kariéry. Možnosti seberealizace se v novém politickém a ekonomickém zřízení rapidně zvětšily. Nesporný vliv měly i různé ekonomické faktory, jako např. zhoršená finanční dostupnost vlastního bydlení, zhoršující se situace na trhu práce spojená se sociálními nejistotami či relativní ztráta významu dávek a příspěvků populační politiky. Posledních více než dvacet let tak bylo z hlediska porodnosti a plodnosti a tedy reprodukčního chování v populaci obdobím velkých, poměrně rychlých a svým dopadem významných změn.

Po roce 2000 začal počet živě narozených dětí ve Středočeském kraji mírně stoupat, což zesílilo zejména po roce 2005 (nejvíce mezi roky 2006 a 2007 o 12,1 %) a pokračovalo až do roku 2008, kdy přišlo na svět 15 246 dětí. To byl obdobný počet, jako byl v kraji zaznamenán naposledy v roce 1981 (v tomto roce však žilo v kraji v porovnání s rokem 2008 o téměř 37 tisíc žen v reprodukčním věku 15 až 49 let méně; zároveň byl celkový počet obyvatel v kraji v roce 1981 o téměř 67 tisíc nižší než v roce 2008). Na hodnotě okolo 15,2 tisíc dětí zůstal počet živě narozených dětí i během dvou následujících let až do roku 2010 (počet žen ve věku 15 až 49 let však především v důsledku nárůstu počtu obyvatel nadále rostl, což se promítlo do pozvolného poklesu porodnosti – viz dále), přičemž v roce 2011 se narodilo o 4,5 % dětí méně než v roce předchozím (14 531 živě narozených dětí), v roce 2012 byl pokles mírnější (0,6 %).

¹² Do roku 1964 bylo dle národní definice (na základě vyhlášky 361/1952, směrnice 67/1959) za živě narozené dítě považováno dítě takové, které samovolně nebo po křísení vdechlo.

Od roku 1965 byla dle mezinárodní definice OSN definice živě narozeného dítěte (dle vyhlášky č. 194/1964 Sb.): úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina (bez ohledu na délku těhotenství), jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje jiné známky života, jako srdeční činnost, pulsaci pupečnicku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

Narozením živého dítěte se od roku 1988 (dle vyhlášky č. 11/1988 Sb.) rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost: a) 500 g a vyšší, anebo b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu. Platnost této definice byla ukončena dne 12. dubna 2012.

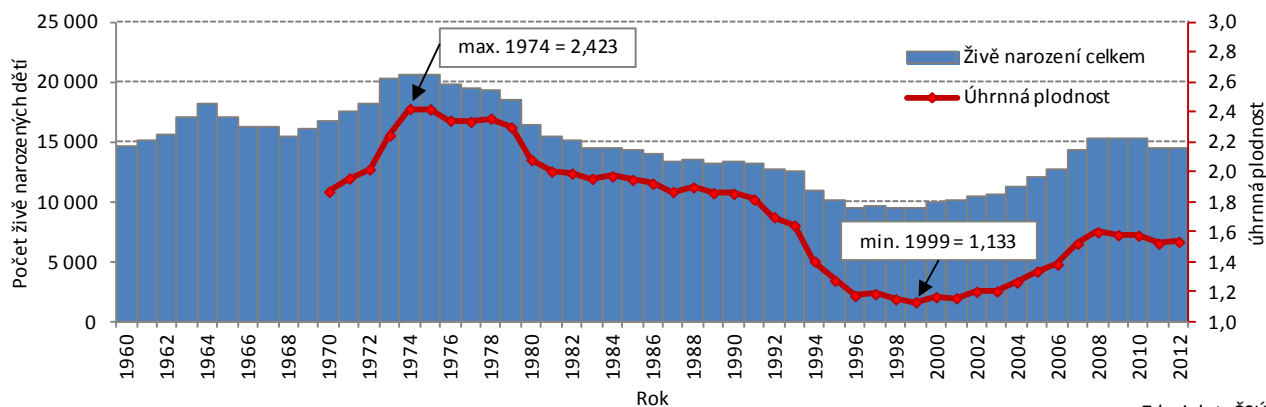
Tab. IV.1 Ukazatele porodnosti a plodnosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1961	1970	1975	1980	1986	1991	1995	2000	2005	2010	2012
Živě narození celkem	14 932	16 542	20 528	16 343	13 924	13 147	10 044	9 936	12 113	15 212	14 428
z toho chlapi (na 1 000 dívek)	1 090	1 062	1 038	1 061	1 058	1 066	1 032	1 091	1 084	1 074	1 037
Úhrnná plodnost	.	1,870	2,421	2,083	1,924	1,818	1,277	1,168	1,338	1,578	1,535
Obecná míra plodnosti (‰)	53,5	58,0	77,8	62,7	52,8	47,8	35,7	35,9	43,2	50,0	47,0
Hrubá míra reprodukce	.	0,908	1,188	1,011	0,934	0,879	0,628	0,559	0,643	0,762	0,752
Čistá míra reprodukce	.	0,883	1,158	0,989	0,918	0,865	0,620	0,553	0,637	0,756	0,747
Míra plodnosti dle věku (‰)											
15 až 19 let	41,8	48,9	64,7	57,0	53,8	46,7	25,3	11,9	10,1	9,9	10,7
20 až 24 let	184,0	176,9	220,7	203,1	184,9	173,8	107,0	68,5	51,3	46,2	43,5
25 až 29 let	103,2	99,3	132,1	106,8	97,7	96,6	81,0	95,8	106,8	106,3	99,2
30 až 34 let	43,1	36,7	50,3	37,0	34,1	32,3	31,7	44,1	76,1	107,5	107,0
35 až 39 let	13,6	10,1	14,0	10,7	9,3	9,3	9,5	14,1	22,5	41,9	40,6
40 až 44 let	4,4	2,1	2,3	2,0	1,5	1,5	1,6	1,9	4,1	5,7	6,8
45 až 49 let	0,1	0,1	0,1	-	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,3
Živě narození dle věku žen (%)											
15 až 19 let	13,1	13,8	11,7	12,2	14,1	16,3	11,5	4,3	2,9	2,2	2,3
20 až 24 let	43,5	52,7	47,3	45,8	47,4	46,6	46,0	31,6	15,8	11,5	11,2
25 až 29 let	26,0	23,7	29,7	28,8	24,5	25,3	27,7	42,7	43,1	30,0	28,4
30 až 34 let	12,4	7,1	9,0	10,4	10,5	8,4	10,7	15,8	30,0	40,0	39,2
35 až 39 let	4,1	2,2	2,0	2,4	3,1	3,0	3,4	4,9	7,0	14,6	16,7
40 až 44 let	0,9	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,7	0,7	1,2	1,5	2,1
45 až 49 let	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Průměrný věk při narození dítěte	24,6	24,3	25,0	26,9	28,8	30,4	30,7
Průměrný věk při narození 1. dítěte	22,2	22,0	22,6	24,9	27,1	28,5	28,8
Narození dle pořadí (%)											
první	47,7	52,1	42,6	41,6	46,7	50,3	47,0	47,9	49,6	45,6	46,5
druhý	35,9	35,5	42,1	41,5	38,0	36,0	39,3	38,0	37,5	41,0	40,1
třetí	10,3	8,2	11,5	12,5	11,3	10,0	9,8	10,0	9,5	10,2	10,2
čtvrtý a další	6,0	4,1	3,8	4,4	4,1	3,7	4,0	4,1	3,4	3,2	3,2
Vícečetné porodnosti na tisíc porodů (‰)	9,1	9,6	12,0	20,0	19,8	21,1	19,2
Živě narození mimo manželství (%)											
celkem	3,7	4,6	3,6	4,4	5,8	8,3	13,0	19,0	29,0	36,9	40,5
prvního pořadí	3,5	4,6	4,6	5,6	6,8	10,3	16,3	22,8	36,7	48,4	52,8
Předmanželské koncepce (%)	52,0	52,6	41,9	30,2	24,8	24,5

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

Graf č. 27 Počet živě narozených dětí a úhrnná plodnost; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Na tisíc narozených dívek připadalo za období 1960 až 2012 celkem 1 056 chlapců

Během let 1960 až 2012 byla s výjimkou roku 1999 mezi živě narozenými dětmi ve Středočeském kraji vždy převaha chlapců nad děvčaty. Tato skutečnost je popisována **sekundárním indexem maskulinity**¹³. Na tisíc dívek připadalo během uvedeného období nejvíce chlapců v roce 2001, a to 1 097, nejméně v roce 1999 (celkem 992). V průměru připadalo v letech 1960 až 2012 na tisíc dívek celkem 1 056 chlapců.

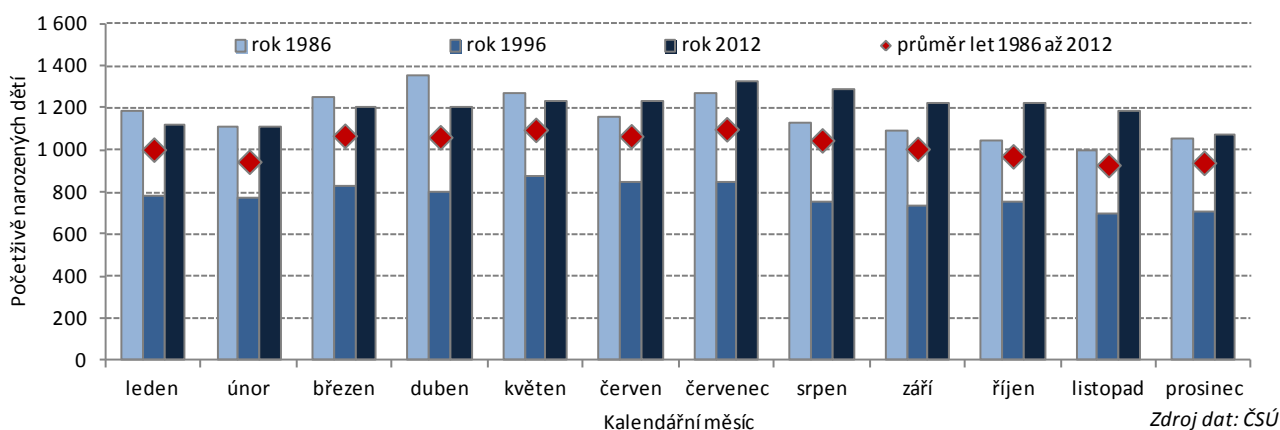
¹³ Poměr živě narozených chlapců na 1 000 dívek v daném období.

Nejvíce dětí se narodilo v červenci, květnu a březnu, nejméně pak v listopadu a prosinci

Od roku 1986 jsou za Středočeský kraj k dispozici také údaje o počtu narozených dětí **podle jednotlivých kalendářních měsíců**. Obdobně jako v celé republice je i v kraji patrná určitá „sezónnost porodnosti“ – nadprůměrné byly (bez ohledu na počet kalendářních dní v měsíci) především jarní a letní měsíce jako červenec (v tomto měsíci se narodilo o 7,9 % dětí více než kolik činil průměrný měsíční počet), květen (o 7,6 % více) a březen (o 4,8 % více); celkově nadprůměrné bylo období mezi březnem a srpnem. Na opačné straně se nacházely podprůměrné měsíce jako listopad, kde se narodilo o 8,9 % dětí méně, prosinec (o 7,8 % méně) a také únor (o 7,3 % méně).

V přepočtu na stejný počet kalendářních dnů se mezi roky 1986 a 2012 narodilo nejvíce dětí v červnu (oproti průměru o 6,1 % více), červenci (o 5,9 %), dubnu (o 5,7 %) a květnu (o 5,6 %), nejméně pak v prosinci (v porovnání s průměrem to bylo o 9,5 % méně), listopadu (o 7,5 %) a říjnu (o 6,5 %).

Graf č. 28 Počet živě narozených dětí podle kalendářních měsíců; Středočeský kraj; roky 1986, 1996 a 2012 a průměrný počet let 1986 až 2012

4.2 Souhrnné ukazatele plodnosti, vícečetné porody

Úhrnná plodnost a obecná míra plodnosti zohledňují i věkovou strukturu žen v plodném věku

Nejdostupnějším souhrnným ukazatelem porodnosti s dobrou vypovídací hodnotou je úhrnná plodnost¹⁴. Vzhledem k nedostatečnému množství dat pro analýzu (údaje o úhrnné plodnosti jsou za Středočeský kraj k dispozici až od roku 1970) je za dobře vypovídající ukazatel možné považovat i obecnou míru plodnosti¹⁵; hodnoty tohoto ukazatele jsou za Středočeský kraj k dispozici už od roku 1961. Oba ukazatele tak zohledňují oproti absolutnímu počtu narozených dětí i věkovou strukturu žen v plodném věku a mají tak lepší vypovídací hodnotu než hrubá míra porodnosti vztahující se pouze k celkovému počtu obyvatel.

Nejvyšší hodnota úhrnné plodnosti byla zaznamenána v roce 1974, a to 2,42, nejméně pak v roce 1999, a to 1,13

Ukazatel úhrnné plodnosti se pohyboval během let 1970 až 2012 mezi hodnotami 2,423, které bylo dosaženo v roce 1974 a 1,133 z roku 1999. Záchovná úroveň úhrnné plodnosti pro zajištění prosté reprodukce ve výši 2,1 dítěte na ženu byla v kraji překonána během sledovaného období pouze mezi lety 1973 a 1979 a okolo 1,8 až 2,1 se pohybovala úhrnná plodnost ještě mezi roky 1970 až 1972 a také v období let 1980 až 1991.

K citelnému poklesu porodnosti došlo mezi roky 1979 a 1980, kdy se hodnota úhrnné plodnosti snížila z 2,300 na 2,083 (tj. o 9,4 %, což byl mezi roky 1970 a 2012 druhý nejvyšší meziroční pokles; vůbec nejvyšší pokles byl zaznamenán mezi roky 1993 a 1994, kdy se úhrnná plodnost snížila o 14,6 % z 1,644 na 1,405).

¹⁴ Úhrnná plodnost uvádí průměrný počet živě narozených dětí, připadajících na 1 ženu, pokud by během jejího reprodukčního věku (15-49 let) zůstaly míry plodnosti žen podle věku stejné po celé období jako v daném roce. Dosahuje-li úhrnná plodnost hodnoty přibližně 2,1, tak je zajištěna prostá reprodukce obyvatelstva. Klesne-li pod tuto hodnotu, početní stav populace směřuje k dlouhodobému snižování přirozenou měnou.

¹⁵ Obecná míra plodnosti je vyjádřena počtem živě narozených dětí připadajících na tisíc žen ve věku 15 až 49 let v daném kalendářním roce.

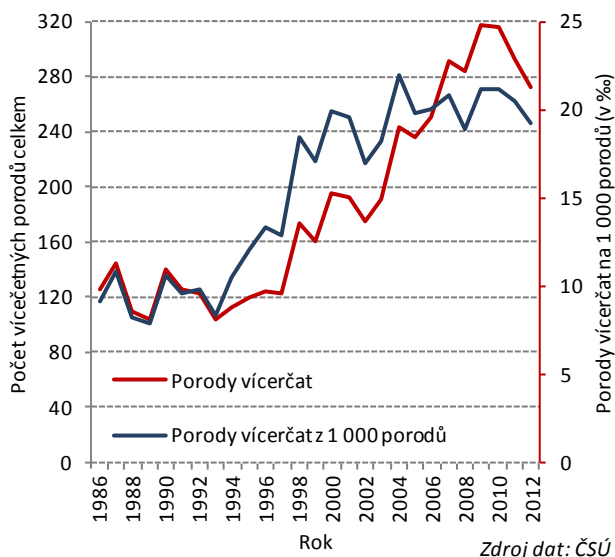
K poklesu na počátku 80. let přispělo několikanásobné zdražení kojeneckého a dětského oblečení v polovině roku 1979.

Naopak pod kritickou hodnotou 1,3 se udržovala úhrnná plodnost nepřetržitě mezi roky 1995 až 2004, pod úrovní 1,5 to bylo v letech 1994, 2005 a 2006. Pozvolný nárůst úhrnné plodnosti byl ve Středočeském kraji zaznamenán mezi roky 2000 a 2004, kdy došlo ke zvýšení z 1,168 na 1,265. K citelnějším vzestupům úhrnné hodnoty začalo docházet v letech 2005 až 2008, kdy se hodnota tohoto ukazatele zvýšila až na hodnotu 1,600, což přibližně odpovídalo úhrnné plodnosti zaznamenané v roce 1993. Mezi roky 2009 až 2012 pak úhrnná plodnost ve Středočeském kraji stagnovala na hodnotách mezi 1,524 a 1,580.

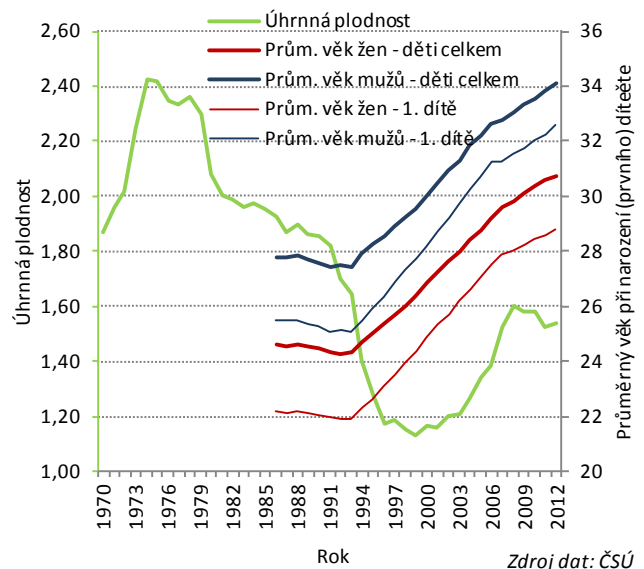
Vývoj plodnosti v 60. letech popisuje ukazatel obecné míry plodnosti

Vývoj plodnosti v 60. letech 20. století ve Středočeském kraji vystihuje už zmiňovaný **ukazatel obecné míry plodnosti**. Z něho je zřejmé, že se porodnost držela na relativně příznivé úrovni i během tohoto období, zejména pak během krátkodobého nárůstu počtu živě narozených dětí v letech 1963 a 1964, kdy se ukazatel obecné míry plodnosti pohyboval na podobné úrovni jako na počátku 70. let, přestože to bylo před uplatněním socioekonomických propopulačních opatření na podporu rodin s dětmi ze strany státu, které hodnoty obecné míry plodnosti v polovině 70. let ještě zvýšily.

Graf č. 29 Počet vícečetných porodů a jejich podíl na všech porodech (v %); Středočeský kraj; roky 1986 až 2012

Graf č. 30 Úhrnná plodnost a průměrný věk ženy a muže při narození dítěte (živě narozené děti celkem a prvního pořadí); Středočeský kraj; roky 1970 až 2012

Zastoupení vícečetných porodů začalo stoupat ve druhé polovině 90. let; dvojčata tvořila 3 % všech narozených dětí

Během sledovaného období je také patrný nárůst jak celkového počtu, tak i zastoupení **vícečetných porodů** mezi všemi porody. Zatímco do roku 1994 připadalo na tisíc uskutečněných porodů méně než 11 porodů vícetčet, mezi roky 1995 a 2000 došlo k citelnému nárůstu o téměř dvě třetiny (65 %). V roce 2000 tak připadalo na tisíc porodů celkem 20 vícečetných porodů, což odpovídalo dvouprocentní pravděpodobnosti porodu dvojčat (či vícetčet). Na hodnotě mezi 16,9 vícečetných porodů připadajících na tisíc porodů (rok 2002) a 22 (v roce 2004) se udržela hodnota tohoto ukazatele až do roku 2012. V absolutním počtu bylo během sledovaného období let 1986 až 2012 zaznamenáno nejvíce vícečetných porodů v roce 2009, a to celkem 317, nejméně vícetčet, celkem 104, přišlo na svět v letech 1989 a 1993.

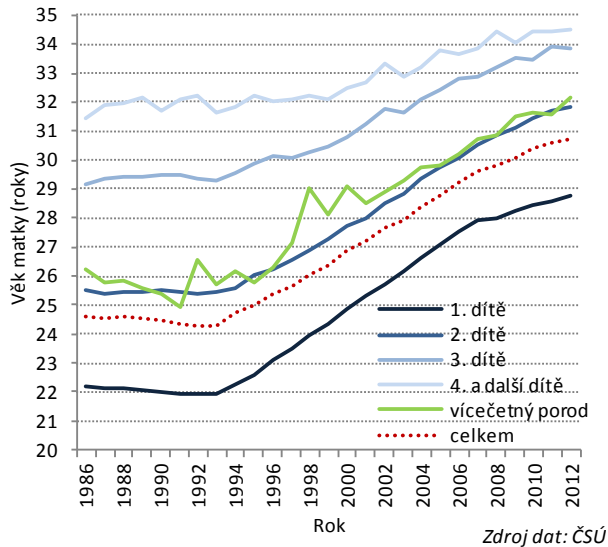
Během let 1986 až 2012 přišlo na svět (živě či mrtvě) u matek s trvalým a po roce 2001 i dlouhodobým pobytem nad 90 dní na území Středočeského kraje celkem 331 626 dětí, z nichž připadalo na běžné (jednočetné) porody 321 469 (tj. 96,9 %) dětí, dvojčat se narodilo celkem 9 988 (tj. 3,01 %), trojčat přišlo na svět 165 (0,05 %) a čtyřčata pouze jedna (tj. celkem 4 děti, podíl 0,0012 %), a to v roce 2001.

Za příčinu je možné považovat především rozšíření metod asistované reprodukce, neboť právě metody mimotělního oplodnění a přenesení několika zárodků do dělohy

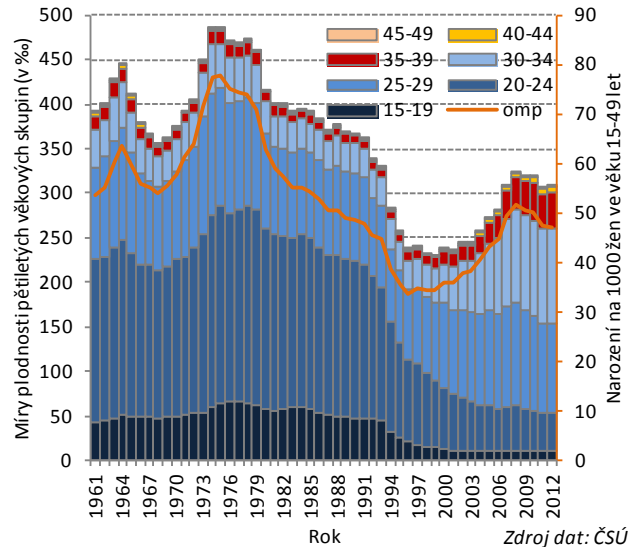
ženy zvýšily pravděpodobnost porodů vícčetnat. V kraji jsou tyto trendy zřetelné přibližně od poloviny 90. let.

Kromě změn celkové plodnosti žen došlo během let 1986 až 2012 k citelným změnám v její struktuře, a to zejména z hlediska rozložení plodnosti podle věku matky, jakož i z hlediska legitimacy, tj. manželské a nemanželské plodnosti.

Graf č. 31 Průměrný věk při narození podle pořadí narození dítěte a při vícečetném porodu a průměrný věk při narození dítěte celkem; Středočeský kraj; roky 1986 až 2012

Graf č. 32 Míry plodnosti žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra plodnosti (omp); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

Průměrný věk při narození dítěte se zvýšil z 24,3 roků v roce 1992 na 30,7 let v roce 2012

Narostl především **průměrný věk ženy při narození dítěte bez ohledu na pořadí narození**. Ten v případě narozených dětí všech pořadí v roce 1986 činil 24,6 let a do poloviny 90. let se téměř neměnil (minimum bylo dosaženo v roce 1992 s 24,3 lety). Citelnější nárůst průměrného věku matek je zřejmý ve druhé polovině 90. let a zejména pak mezi roky 2001 až 2005, kdy dosáhl průměrný meziroční nárůst 0,39 roku. Vzestup pokračoval i po roce 2005, i když se nepatrně snížil (mezi roky 2006 a 2012 činil průměrný meziroční nárůst věku při narození dítěte 0,27 roků). Celkově se věk žen při narození dítěte bez ohledu na jeho pořadí zvýšil mezi roky 1986 a 2012 o 6,1 let, a to až na 30,7 roků.

Zatímco v roce 1993 bylo prvorodičkám v průměru 21,9 let, v roce 2012 to bylo už 28,8 roků

Obdobný nárůst je patrný i u **průměrného věku při narození prvního dítěte**. Ten se mezi roky 1986 a 2012 zvýšil z 22,2 roků na 28,8 let. Nejnižší průměrný věk prvorodiček byl ve Středočeském kraji zaznamenán v roce 1993, kdy dosáhl 21,9 roků. Obdobně jako předchozí ukazatel, také průměrný věk žen prvorodiček až do roku 1993 stagnoval a k citelným nárůstům začalo docházet až v polovině 90. let. Mezi roky 1996 až 2000 dosáhl průměrný meziroční nárůst 0,46 roku. Po roce 2000 byl nárůst průměrného věku matky při narození prvního dítěte již pozvolnější (v letech 2001 až 2005 to bylo meziročně v průměru o 0,44 roku), což pokračovalo i mezi roky 2006 a 2012 (v této době dosáhl meziroční nárůst věku prvorodičky průměrných 0,25 roků). Celkově se tak průměrný věk matky při narození prvního dítěte zvýšil mezi roky 1986 a 2012 o 6,6 roků.

Průměrný věk matky při narození druhého dítěte se zvýšil mezi roky 1986 a 2012 z 25,5 roků na 31,8 let

Druhé dítě se narodilo v roce 1986 ženám žijícím ve Středočeském kraji v průměru ve věku 25,5 roků (nejnižší **průměrný věk ženy při narození druhého dítěte** ve výši 25,4 roků byl zaznamenán v kraji hned v následujícím roce 1987). Během následujících let bylo možné sledovat, obdobně jako u prvního dítěte, stagnaci, neboť věková hranice 26 let při narození druhého dítěte byla překročena až v roce 1995. Citelný nárůst byl zaznamenán mezi roky 1996 a 2000 (z 26,2 let v roce 1996 na 27,7 let v roce 2000, tj. každoročně v průměru o 0,34 roku), jakož i mezi roky 2001 a 2005 (z 28 let na 29,7 roků; tj. každoročně v průměru o 0,39 roku). Nárůst, i když pozvolnější, byl patrný i mezi roky 2006 a 2012, kdy se průměrný věk matky při narození druhého dítěte zvyšoval každoročně v průměru o 0,30 roku, a to z 30,1 let (rok 2006) na 31,8 let (rok 2012). Celkem tak vzrostl mezi roky 1986 a 2012 průměrný věk, kdy si ženy ve Středočeském kraji pořizovaly druhé dítě, o 6,3 roků.

Při narození třetího dítěte bylo matce v roce 2012 v průměru 32,4 let, přičemž v roce 1986 to bylo 29,2 roků

Obdobné tendence je možné sledovat i u **průměrného věku při narození třetího dítěte**. Dítě v tomto pořadí přišlo v roce 1986 na svět v průměru ženám ve věku 29,2 let, obdobně tomu bylo i v roce 1993 (29,3 roků). Do roku 2000 vzrostl průměrný věk na 30,8 let a nejrychlejší nárůst bylo možné sledovat mezi roky 2001 až 2005, kdy v závěru tohoto období dosáhl průměrný věk při porodu třetího dítěte již 32,4 roků. Obdobný nárůst jako ve druhé polovině 90. let pokračoval i mezi roky 2006 až 2012, kdy v závěru tohoto období průměrný věk ženy při narození třetího dítěte dosáhl výše 33,9 let, což bylo v porovnání s rokem 1986 o 4,7 roků více.

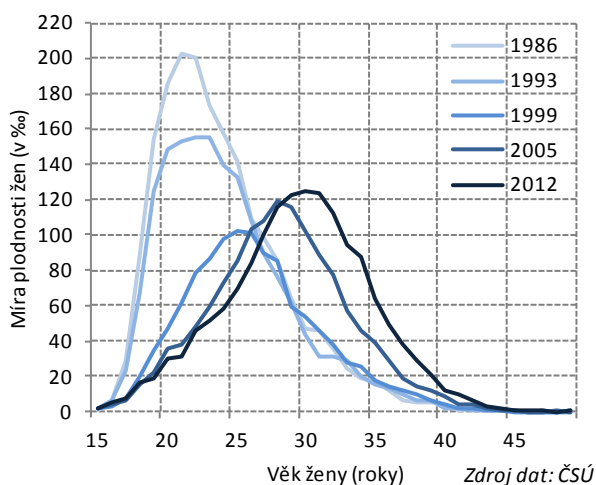
Nejnižší nárůst byl patrný u dětí čtvrtého pořadí; průměrný věk matky vzrostl mezi roky 1986 a 2012 z 31,4 roků na 33,8 let

V případě **čtvrtého dítěte** byl nárůst **průměrného věku při narození dítěte** v porovnání s porody nižšího pořadí nejméně citelný. Zatímco v roce 1986 si čtvrté dítě pořídily ženy v průměru ve věku 31,4 let, v roce 1994 to bylo 31,9 roků, k roku 2000 dosáhl průměrný věk ženy při porodu čtvrtého dítěte výše 32,5 roků. Největší vzestup nastal, obdobně jako u porodů ostatních pořadí, mezi lety 2001 a 2005 (věk matky při porodu čtvrtého dítěte vzrostl do roku 2005 na 33,8 roků). V roce 2012 porodily ženy žijící ve Středočeském kraji své čtvrté dítě v průměru ve věku 34,5 roků, což bylo o 3,1 let později než v roce 1986.

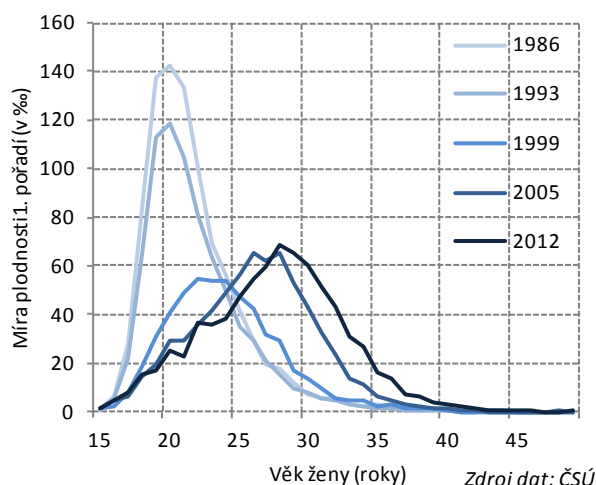
Průměrný věk žen při vícečetném porodu byl téměř stejný jako při narození druhého dítěte

Zvýšil se také **průměrný věk matek při vícečetném porodu**¹⁶, a to z 26,2 let v roce 1986 na 32,2 roků v roce 2012. Stagnace byla patrná až do roku 1996, přičemž hranice 30 let byla překročena poprvé v roce 2006. V souhrnu tak byl téměř po celé období průměrný věk matky při vícečetném porodu obdobný jako průměrný věk při narození druhého dítěte. Na nárůstu se podílelo zejména zvýšené zastoupení vícečetných porodů u žen ve věku okolo 35 let a starších v souvislosti s rozvojem asistované reprodukce a tím i vyšší pravděpodobností narození dvojčat u žen vyššího věku.

Graf č. 33 Míry plodnosti podle věku žen při narození dítěte celkem; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012

Graf č. 34 Míry plodnosti podle věku žen při narození prvního dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012

4.3 Plodnost dle věku a pořadí

Ještě v roce 1993 byla zaznamenána nejvyšší plodnost u 22letých žen

Specifický vývoj zaznamenala **plodnost žen podle věku**. Z žen ve věku 21 let rodila v roce 1986 v průměru každá pátá žena (202 ‰) a míra plodnosti nad hodnotou 100 ‰ byla patrná u žen v rozmezí mezi 19 až 26 lety věku, obdobná situace byla zřejmá ještě začátkem 90. let a udržela se až do roku 1993, neboť ještě v tomto roce vykazovaly nejvyšší plodnost stále ještě ženy v nízkém věku 22 let (155 ‰) a relativně vysoká plodnost byla charakteristická také pro ženy ve věku mezi 19 až 26 lety. Hodnota úhrnné plodnosti se pohybovala na úrovni 1,644 dětí na ženu, na níž se ze 45,5 % podílely ženy ve věkové skupině 20 až 24 let. Další v pořadí byly s podílem

¹⁶ Do výpočtu byly zahrnuty jak živě, tak i mrtvě narozené děti (za roky 1986 až 2012 se při vícečetných porodech narodilo 10 157 dětí, z nichž přišlo na svět 10 071 živě a 86 mrtvě).

28,4 % ženy 25 až 29leté. Velké zastoupení na celkové plodnosti měly i velmi mladé ženy do 20 let věku (podíl 13,5 % z celkové hodnoty úhrnné plodnosti).

Nejnižší hodnota úhrnné plodnosti v roce 1999 byla zapříčiněna citelným poklesem plodnosti mladších žen, který však nebyl v tomto roce kompenzován zvýšením plodnosti žen ve vyšším věku

K citelnému poklesu začalo v případě celkové plodnosti žen docházet už v polovině 90. let. V roce 1998 byla zaznamenána míra plodnosti žen převyšující 100 ‰¹⁷ už pouze jednou, a to u 24letých žen. Míry plodnosti žen v nižším věku se citelně snížily, zejména pak u 15 až 19letých klesla plodnost mezi roky 1991 a 1999 o dvě třetiny a u žen ve věku 20 až 24 let dosáhl za stejné období pokles téměř 60 %. Toto snížení však nebylo v tomto období kompenzováno nárůstem plodnosti žen ve vyšším věku, neboť i u 25 až 29letých byla v roce 1999 plodnost o 8 % nižší než na počátku 90. let. Nárůst bylo možné sledovat až u 30 až 34letých žen, a to však ani ne pětina (o 18 %). Hodnota úhrnné plodnosti se tak v roce 1999 propadla ve Středočeském kraji na rekordně nejnižší hodnotu 1,133. Nejvyšší plodnost připadala v roce 1999 na ženy ve věku 25 až 29 let (ty se podílely na hodnotě úhrnné plodnosti z 38,6 %) a na ženy 20 až 24leté (podíl 32,7 %).

Zvýšená plodnost se začala projevovat v důsledku odkladu porodů do vyššího věku až kolem roku 2005

K příznivějšímu vývoji došlo u porodnosti až v polovině prvního desetiletí nového tisíciletí. V roce 2005 se nad hodnotu 100 ‰ dostala míra plodnosti žen ve věkovém rozmezí mezi 26 a 30 lety, přičemž nejvyšší plodnost ve výši 118,9 ‰ byla zaznamenána u 28letých žen. Oproti roku 1999 se zde již začala citelněji projevovat zvýšená plodnost početnější generace žen narozených v polovině 70. let, které odkládaly narození jak svého prvního, tak i druhého dítěte do vyššího věku. Na vývoj porodnosti měla s velkou pravděpodobností z části vliv také příznivá ekonomická situace v tomto období, spojená jak se zlepšující se situací na trhu práce, tak i zvyšující se intenzitou bytové výstavby.

Ke zdvojnásobení úrovně plodnosti došlo mezi roky 1999 a 2005 u věkové skupiny žen 30 až 34letých, 85% nárůst plodnosti bylo možné sledovat i u žen 35 až 39letých a vzestup o pětinu byl zaznamenán i u plodnosti žen ve věku mezi 25 a 29 lety. K dalšímu poklesu, i když ne až tak citelnému jako ve druhé polovině 90. let, došlo mezi roky 1999 a 2005 u plodnosti žen ve věkové skupině 20 až 24 let (pokles plodnosti zde dosáhl 31 %) a také u žen mladších 20 let (pokles o 28 %). Hodnota úhrnné plodnosti se tak dostala v roce 2005 na úroveň 1,338 dětí na ženu, na niž se z téměř 40 % podílely ženy ve věkové skupině 25 až 29 let, za nimiž následovaly s podílem 27,8 % ženy 30 až 34leté.

V roce 2012 již byla plodnost žen ve věku 35 až 39 let pouze o necelou desetinu nižší než plodnost u 20 až 24letých žen

Mezi roky 2005 a 2012 se úhrnná plodnost zvýšila o 14,8 % na hodnotu 1,535. Na tomto nárůstu se nejvíce podílely (kromě nevýrazné plodnosti žen starších 45 let, u nichž se plodnost zvýšila více než čtyřnásobně) ženy ve věkové skupině 35 až 39 let, u nichž došlo ke zvýšení plodnosti o 81 %, o 66 % narostla plodnost u 40 až 44letých a u 30 až 34letých žen to bylo v porovnání s rokem 2005 o 41 % více. Plodnost u 25 až 29letých se oproti roku 2005 snížila o 7 %. U mladších věkových skupin pokračovalo další snižování plodnosti, u 20 až 24letých žen to bylo o 15 % méně. U nejmladších žen ve věku mezi 15 a 19 lety byl během let 2005 až 2012 zaznamenán mírný 5% nárůst, hodnota této plodnosti však byla v uvedené době zanedbatelná (na celkové úhrnné plodnosti se v roce 2005 podílela plodnost nejmladších žen pouze 3,7 % a v roce 2012 pak 3,2 %).

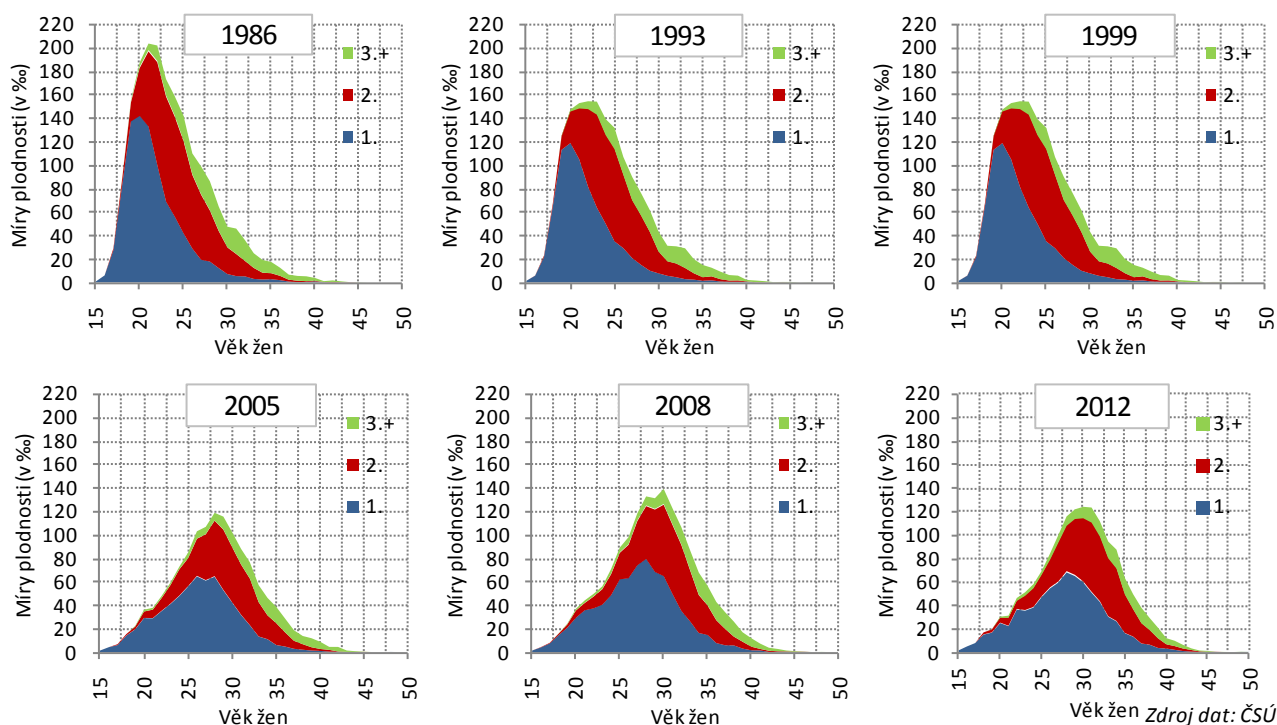
V letech 2010 až 2012 tak již byla zaznamenána vyšší plodnost žen ve věku 30 až 34 let (na hodnotě úhrnné plodnosti se tyto ženy v roce 2012 podílely celkem 35,3 %) než u 25 až 29letých (32,1 %), přičemž plodnost 35 až 39letých žen byla ve srovnání s plodností žen ve věku 20 až 24 let již pouze o 6,7 % nižší. Nejvyšší intenzitu plodnosti vykazovaly 30leté ženy (v tomto věku rodilo v roce 2012 celkem 12,5 % třicetiletých žen), nad úroveň 100 ‰ se pohybovala míra plodnosti žen ve věku 27 až 32 let. Např. v roce 2012 byla vyšší míra plodnosti u žen ve věku 35 let než u 24letých, u 38letých byla téměř srovnatelná s plodností žen ve věku 21 let.

Nejvyšší hodnota úhrnné plodnosti zjištěná po roce 2005 byla zaznamenána v roce 2008, a to 1,600, v následujícím roce už došlo k poklesu o 1,2 %, v roce 2010 pak o dalších 0,2 % a v roce 2011 se hodnota úhrnné plodnosti ve Středočeském kraji snížila o dalších 3,3 %. K mírnému (0,7 %) nárůstu plodnosti došlo v roce 2012, kdy dosáhla úhrnná plodnost ve Středočeském kraji hodnoty 1,535.

¹⁷ To znamenalo, že v uvedeném věku (stáří) rodila ve Středočeském kraji v daném roce každá desátá žena.

Graf č. 35 Struktura úhrnné plodnosti podle věku žen a podle pořadí narození dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005, 2008 a 2012

Nejvíce se mezi roky 1993 a 2012 zvýšila plodnost u žen nad 35 let, k citelnému poklesu došlo u žen mladších 20 let

Z porovnání plodnosti mezi roky 1993 a 2012 je patrná především citelná změna v rozložení plodnosti podle věku žen. Zatímco hodnota úhrnné plodnosti se za toto období snížila pouze o 6,6 % (z 1,644 na 1,535), k citelnému poklesu došlo zejména u plodnosti žen mladších 20 let. Ty se na úhrnné plodnosti podílely v roce 1993 z 13,5 %, přičemž v roce 2012 to bylo pouze 3,2 %; pokles tak byl více než 77%. Citelné snížení plodnosti je patrné i u druhé nejmladší věkové skupiny 20 až 24letých žen, a to o více než dvě třetiny (o 71 %) – z podílu na úhrnné plodnosti ve výši 45,5 % v roce 1993 na 14,1 % v roce 2012.

Naopak nejcitelnější (téměř šestinásobný) nárůst zastoupení na úhrnné plodnosti je patrný u žen 40 až 44letých (z 0,3 % v roce 1993 na 2,1 % v roce 2012), jakož i u žen ve věku 35 až 39 let (v roce 1993 činil jejich podíl 2,9 %, o osmnáct let později to bylo 12,7 %, nárůst byl tedy více než čtyřnásobný) a u 30 až 34letých (během let 1993 a 2012 se zastoupení na úhrnné plodnosti zvýšilo z 9,3 % na 35,3 %; zastoupení plodnosti žen se v tomto věku zvýšilo 2,5krát). Zatímco nejvyšší hodnota plodnosti žen byla v roce 1993 zaznamenána ve věku 22 let (154,6 ‰), v roce 2012 to bylo ve věku 30 let (124,6 ‰).

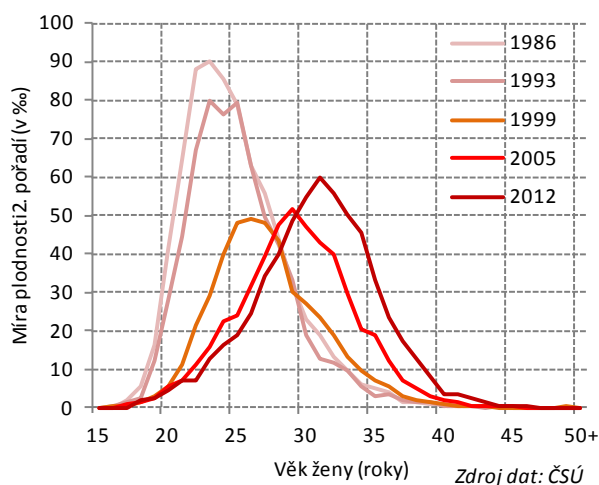
K částečné kompenzaci poklesu úhrnné plodnosti tak přispěla věková skupina 30 až 34letých žen a zčásti i žen starších, což však vzhledem k rapidnímu poklesu plodnosti u žen mladších 25 let k úplné kompenzaci nestačilo. U žen ve věku 25 až 29 let byly míry plodnosti v roce 2012 na podobné úrovni jako v roce 1986.

Zatímco v letech 1986 i 1993 byla nejvyšší plodnost žen při narození prvního dítěte 20 let, v roce 2012 to bylo 28 let

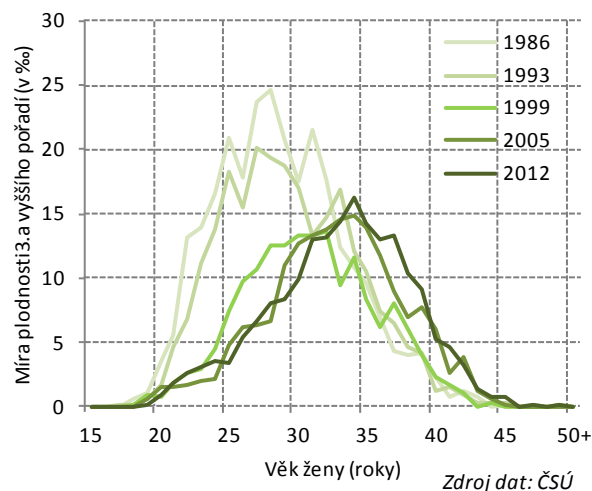
Změny nastaly také u porodů **podle pořadí narození dítěte**. V roce 1986 připadala nejvyšší plodnost prvního dítěte na ženy 20leté (142,4 ‰), obdobná situace byla i v roce 1993; tehdy však byla plodnost žen v tomto věku oproti roku 1986 o 16,9 % nižší (118,3 ‰). Porod prvního dítěte tak ženy realizovaly jak v roce 1986, tak i o sedm let později v roce 1993 v nízkém věku – hranici míry plodnosti při narození prvního dítěte ve výši 50 ‰ tak překračovaly v nepřetržitém věkovém intervalu ženy ve věku 18 až 24 let. V roce 1999 se věkový interval nejvyšší plodnosti při narození prvního dítěte mírně posunul k 21 až 25 letům. A právě zde se nejcitelněji projevil pokles porodnosti druhé poloviny 90. let, neboť v roce 1999 si první dítě pořizovaly nejčastěji ženy 22leté, avšak v tomto věku dosáhla míra plodnosti pouze 54,9 ‰ (téměř poloviční hodnoty v porovnání s rokem 1986). Odklad prvního porodu do vyššího věku se citelněji projevil až v roce 2005, kdy se jednak přiblížil věk žen s nejvyšší plodností k 26 letům (65,5 ‰) a zároveň se posunul i interval nejvyšší intenzity plodnosti prvního pořadí mezi ženy ve stáří mezi 24 a 29 lety. V roce 2012 již

vykazovaly nejvyšší plodnost v případě prvního porodu ženy 28leté (68,7 ‰) a plodnost převyšující hranici 50 ‰ se posunula do věkového intervalu 26 až 31letých žen.

Graf č. 36 Míra plodnosti podle věku žen při narození druhého dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012

Graf č. 37 Míra plodnosti podle věku žen při narození třetího a dalšího dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012

Úhrnná plodnost prvního pořadí se mezi roky 1993 a 1997 citelně snížila, k výraznějším nárůstům došlo až v roce 2004, což setrvalo do roku 2008

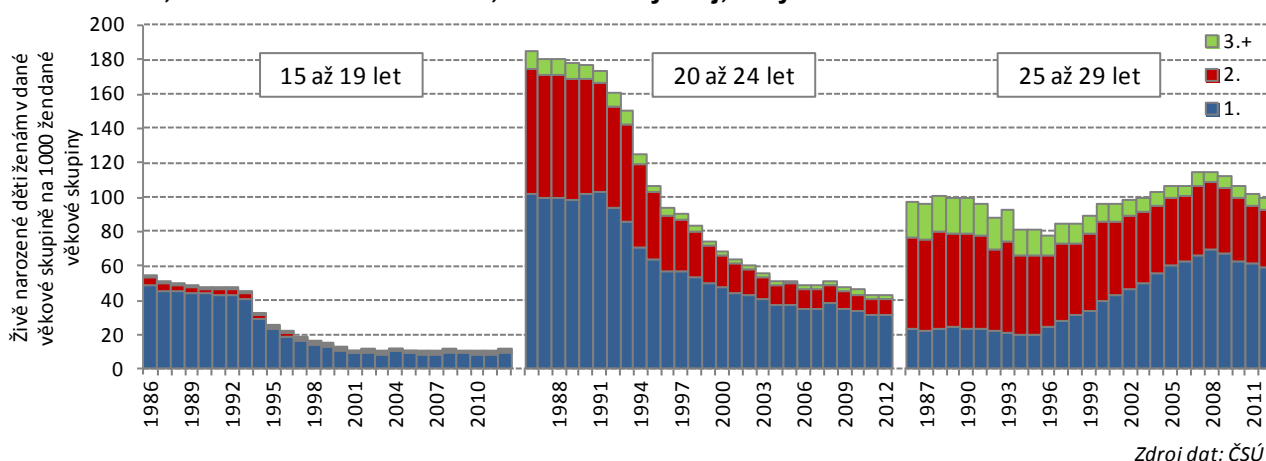
Celkově dosáhla mezi lety 1986 až 2012 úhrnná **plodnost prvního pořadí** nejvyšší hodnoty v roce 1986, a to 902,5 ‰. Na úrovni nad 800 ‰ se míra plodnosti prvního pořadí držela až do roku 1992, přičemž k citelnému propadu došlo v polovině 90. let (zejména pak mezi roky 1993 a 1994), což s nepatrným zvýšením v roce 1997 pokračovalo až do roku 1999, kdy se úhrnná plodnost prvního pořadí přiblížila k nejnižší hodnotě 500 ‰ (celkem 527,6 ‰).

V dalších letech již byl zaznamenán růst, v letech 2000 až 2005 ještě poměrně slabý, což trvalo až do roku 2008, kdy dosáhla úhrnná plodnost prvního pořadí hodnoty 818,1 ‰ (nejcitelnější meziroční nárůst byl zaznamenán v roce 2008, a to o 9,2 %, o 8 % v roce 2007 a o 7,9 % se zvýšila úhrnná plodnost prvního pořadí v roce 2004), což odpovídalo úrovni plodnosti z roku 1992. Pokles úhrnné plodnosti prvního pořadí (o 4,3 %) je zřejmý poprvé v roce 2009 a také ve dvou následujících letech, kdy došlo k propadu o dalších 2,6 % (rok 2010) a 1,9 % (v roce 2011). Mírný nárůst je patrný v roce 2012, kdy úhrnná plodnost prvního pořadí tak dosáhla ve Středočeském kraji hodnoty 787,4 ‰.

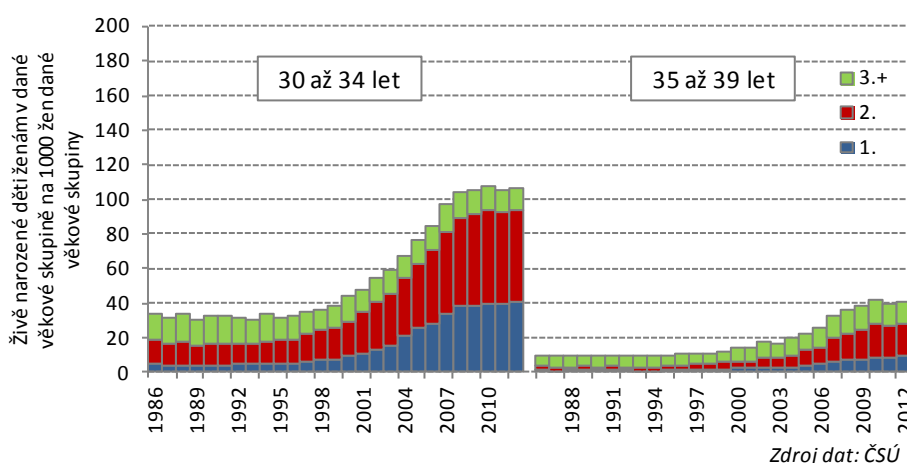
Zastoupení plodnosti žen v případě dětí prvního pořadí na celkové úhrnné plodnosti ve Středočeském kraji se mezi roky 1986 až 1993 pohybovalo na hodnotách mezi 46 až 48,5 %, zatímco nejnižší zastoupení (mezi 43 až 45 %) bylo po roce 1986 zaznamenáno v letech 1994 až 1997. Nadpoloviční podíl na celkové úhrnné plodnosti žen přesáhla plodnost prvního pořadí v roce 2004, nejvyššího zastoupení bylo dosaženo v roce 2008 (51,1 %). Za tímto nárůstem však již následoval pokles až k hodnotě 48,2 % (v roce 2010). V roce 2011 dosáhl podíl úhrnné plodnosti prvního pořadí na celkové hodnotě úhrnné plodnosti výše 49,1 %, v roce 2012 pak opět vzrostl na 51,3 %.

Graf č. 38 Plodnost žen podle pořadí narození dítěte ve věkových skupinách 15 až 19 let, 20 až 24 let a 25 až 29 let, 30 až 34 let a 35 až 39 let; Středočeský kraj; roky 1986 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Zdroj dat: ČSÚ

Mezi roky 1993 a 2012 se jednak zvýšil věk nejvyšší intenzity plodnosti při narození dítěte z 23 na 31 roků, jakož se i zkrátil věkový interval, kdy ženy nejčastěji přiváděly na svět své druhé dítě

Specifické změny nastaly i u **plodnosti** v případě **děti narozených v druhém pořadí**. V letech 1986 a 1993 spadala nejvyšší plodnost druhého pořadí do 23. roku života ženy (89,9 ‰ v roce 1986 a 80 ‰ v roce 1993), přičemž interval nejvyšší plodnosti u druhého pořadí byl patrný především u žen 21 až 27letých. U plodnosti druhého pořadí byl v roce 1999 zřejmý, obdobně jako v případě plodnosti prvního pořadí, jak její celkový pokles, tak i zkrácení věkového intervalu realizace nejvyšší hodnoty plodnosti při narození druhého dítěte mezi 25 až 27 lety (nejvíce, 48,9 ‰, to bylo u 26letých žen). Také v roce 2005 zůstal interval, kdy si ženy nejčastěji pořizovaly druhé dítě, krátký, ale posunul se dále do vyššího věku mezi 28 a 30 lety (s vrcholem plodnosti 51,6 ‰ u 29letých žen). Citelnější změny, zejména pak zvýšení plodnosti (v roce 2012 byla nejvyšší plodnost při narození druhého dítěte ve výši 59,9 ‰ patrná u 31letých žen) a zároveň i mírné prodloužení intervalu nejvyšší plodnosti na 30 až 33 let, se projeví už v roce 2008 a zejména pak v letech 2010 až 2012.

Propad úhrnné plodnosti druhého pořadí nastal po roce 1994 a setrval až do roku 2001

Úhrnná plodnost druhého pořadí dosáhla ve sledovaném období let 1986 až 2012 nejvyšší hodnoty v roce 1988, a to 751,1 ‰, a nad hodnotou 600 ‰ se držela až do roku 1993. Poté došlo k citelnému poklesu až na 439,7 ‰ v roce 2001. K souvislému každoročnímu nárůstu začalo poprvé docházet v roce 2004 a nejvíce, o 12 %, se úhrnná plodnost druhého pořadí zvýšila v roce 2007; druhý nejvyšší nárůst byl patrný v roce 2005, a to o 6,9 %. V roce 2010 tak dosáhla hodnota úhrnné plodnosti druhého pořadí 617,8 ‰, tj. přibližně stejné hodnoty jako v roce 1993. V roce 2011 se úhrnná plodnost druhého pořadí snížila o 4 %, v následujícím roce pak o dalších 0,7 % a dosáhla 589,1 ‰.

Zastoupení úhrnné plodnosti druhého pořadí na celkové hodnotě úhrnné plodnosti se v důsledku nárůstu podílu plodnosti prvního pořadí během let 1986 až 2012 mírně snížilo (v letech 1995 až 1999 bylo jejich zastoupení okolo 40 %), a to z 38,9 % v letech 1986 až 1989 na 38,2 % v letech 2008 až 2012. Podíl úhrnné plodnosti druhého pořadí dosáhl v roce 2012 výše 38,4 %.

Nejvyšší plodnost žen při narození třetího a dalšího dítěte se v letech 1986 až 2012 přesunula z 27 let ke 34 rokům

Největší pokles zaznamenala mezi roky 1986 a 2012 hodnota **plodnosti žen při narození dětí ve třetím a vyšším pořadí**. Zatímco v roce 1986 byla nejvyšší hodnota plodnosti při narození dítěte ve třetím a vyšším pořadí patrná u žen ve věku 27 a 28 let (23,7 ‰ resp. 24,6 ‰), relativně vysoká úroveň plodnosti tohoto pořadí byla zaznamenána v celém věkovém intervalu žen mezi 22 a 34 lety. Obdobně dlouhý věkový interval při porodu třetího či dalšího dítěte byl zaznamenán i v roce 1993, avšak oproti roku 1986 došlo k celkovému poklesu plodnosti tohoto pořadí (nejvíce si požívaly třetí a další děti ženy ve věku 27 let, u nichž míra plodnosti dosáhla výše 20,1 ‰). Další pokles plodnosti a zároveň i zkrácení intervalu nejčastějšího porodu třetího a dalšího dítěte do věku 27 až 34 let s vrcholem u 32letých žen (13,7 ‰) bylo možné sledovat i v roce 1999.

Mírný nárůst úrovně plodnosti, a to přibližně na úroveň z poloviny 90. let, byl patrný v roce 2005, kdy vykazovaly ženy nejvyšší intenzitu plodnosti u třetího a dalšího dítěte ve věku 29 až 36 let, nejvíce pak ve věku 34 let (14,9 ‰). Další zvyšování průměrného věku žen při narození třetího a dalšího dítěte v pořadí pokračovalo až do roku 2012, kdy nejvyšší plodnost připadala na ženy žijící ve Středočeském kraji ve věku mezi 31 a 38 lety (nejvíce to bylo 16,3 ‰ u žen 34letých).

Zastoupení úhrnné plodnosti dětí třetího a vyššího pořadí se po většinu let z období mezi roky 1986 a 2012 s nepatrnými výkyvy snižovalo

Zatímco v roce 1986 činila úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí 276,2 ‰ a byla tak nejvyšší během celého sledovaného období mezi roky 1986 a 2012, pod hranici 200 ‰ se dostala už v roce 1995 a zůstala pod ní až do roku 2006. V roce 2007 dosáhla úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí narozeného dítěte hodnoty 210,1 ‰ a s výjimkou roku 2009 se nad 200 ‰ udržela až do roku 2010 (v roce 2009 dosáhla 195,6 ‰). Období po roce 2010 bylo vystřídáno stagnací (v roce 2011 s plodností ve výši 184,5 ‰ a v roce 2012 pak 187 ‰). Citelnější meziroční nárůsty plodnosti třetího a vyššího pořadí (nad 5 %) byly zaznamenány pouze mezi roky 2006 a 2007 (o 12,7 %), 1999 a 2000 (celkem 9 %) a 2005 a 2006 (5 %).

V souvislosti s tím se po většinu let z období mezi roky 1986 a 2012 snižovalo zastoupení úhrnné plodnosti třetího a vyššího pořadí na úhrnné plodnosti celkem. Zatímco v roce 1986 se na úhrnné plodnosti žen podílela plodnost třetího a vyššího pořadí 14,3 % (v roce 1994 to bylo 15,9 %), roku 2012 to bylo již pouze 12,2 %.

Pokles plodnosti žen mezi roky 1986 a 2012 se nejcitelněji projevil u dětí třetího a vyššího pořadí; nejvíce se zvýšil průměrný věk žen prvorodiček, nejméně u žen při porodu třetího či dalšího dítěte

Z výše uvedeného je zřejmé, že se **snižování plodnosti podle pořadí narození dítěte** projevilo nejvíce u plodnosti vyššího pořadí (tj. u narození třetího a dalšího dítěte). Zatímco se mezi roky 1986 a 2012 úhrnná plodnost prvního pořadí snížila o 15,6 %, u úhrnné plodnosti třetího a vyššího pořadí byla její hodnota nižší téměř o třetinu (o 32,2 %). Úhrnná plodnost druhého pořadí poklesla ve stejném období o 21,3 %.

U všech pořadí narození dítěte došlo ke zvýšení **věku matky**, zejména pak u dětí prvního pořadí (v roce 1986 byla nejvyšší plodnost žen při narození prvního dítěte ve věku 20 let, v roce 2012 to bylo u žen 28letých); u druhorozených se věk během stejného období posunul z 23 let na 31 let a v případě narození třetího a dalšího dítěte v pořadí to bylo z 28 let v roce 1986 na 34 let v roce 2012.

Zatímco v roce 1986 připadala jen 3 % úhrnné plodnosti prvního pořadí na matky starší 30 let, v roce 2012 to bylo už devětkrát více

Zatímco např. 56 ‰ žen ve věku 27 let si v roce 1986 požívalo své druhé dítě, s podobnou mírou plodnosti (60 ‰) rodily ženy ve Středočeském kraji v roce 2012 ve stejném věku teprve své první dítě.

Z výše uvedeného vyplývá, že se plodnost žen posunula do vyššího věku. Téměř devítinásobně vyšší byla v roce 2012 míra plodnosti při narození prvního dítěte u žen starších 30 let v porovnání s plodností v roce 1986. Porovnáme-li plodnost u narození dítěte třetího a vyššího pořadí v roce 2012 u 30letých a starších žen s rokem 1986, byla míra plodnosti v roce 2012 oproti roku 1986 vyšší o čtvrtinu (25,4 %). V případě druhorozených dětí byl nárůst míry plodnosti u žen 30letých a starších mezi roky 1986 a 2012 téměř pětinašobný.

V souhrnu tak v roce 1986 připadalo na ženy 30leté a mladší 88,2 % celkové úhrnné plodnosti, zatímco roku 2012 to byla již méně než polovina (49,4 %). V případě prvorozených dětí byl posun v odkladu reprodukce do vyššího věku ještě citelnější: na ženy ve věku nepřesahujícím 30 let připadalo v roce 1986 celkem 96,7 % úhrnné plodnosti prvního pořadí, přičemž v roce 2012 to byly necelé dvě třetiny (65,4 %).

Průměrný věk otce při narození dítěte vzrostl z 27,8 let v roce 1986 na 34,1 roku v roce 2012; citelně se zvýšil podíl otců starších 40 let

Obdobně jako v případě žen se zvyšoval i **průměrný věk mužů (otců) při narození dítěte**¹⁸. Zatímco v roce 1986 byl průměrný věk muže při narození dítěte celkem 27,8 let (nejčastější věk otce byl 24 a 23 roků), do roku 1993 poklesl na 27,4 let. Vzestup však nastal, obdobně jako u průměrného věku matek, už v polovině 90. let a pokračoval až do konce sledovaného období do roku 2012. V roce 2000 byla překonána hranice 30 let a v roce 2012 dosáhl průměrný věk muže při narození dítěte bez ohledu na pořadí narození 34,1 roků. V této době byl nejčastější věk muže při narození dítěte 33 roků, muži starší 30 let se na celkovém počtu otců se zjištěným věkem podíleli 78,4 % (v roce 1986 to bylo 28,9 %). Podíl mužů 40letých a starších se během stejného období zvýšil z 2,3 % na 12,5 %.

Věk otce při narození prvního dítěte vzrostl z 25,1 let v roce 1993 na 32,6 roků v roce 2012

Stejně tak rostl i **průměrný věk mužů při narození prvního dítěte**¹⁹. V roce 1986 dosahoval hodnoty 25,5 roků a v letech 1991 až 1993 činil 25,1 roků. Vzestup začal v roce 1994 a pokračoval až do konce sledovaného období. V roce 2012 tak činil průměrný věk při narození prvního dítěte celkem 32,6 let (nejčastěji se narodily prvorozené děti 33letým otcům). Obdobně jako v předchozím případě se zvýšilo zastoupení 30letých a starších otců také při narození prvního dítěte (z 13,5 % v roce 1986 na 67,9 % případů všech otců se zjištěným věkem v roce 2012), jakož i u mužů ve věku nad 40 let (vzestup z 0,9 % na 8,5 %).

Záchovná míra reprodukce byla v kraji překonána mezi roky 1973 a 1979, naopak na úrovni 60 % se držela v letech 1996 až 2003

Jak v souvislosti s celkovými změnami plodnosti žen, tak i v důsledku pozitivního vývoje v oblasti úmrtnosti, zejména pak v prvním roce života dítěte, bylo možné sledovat příznivé změny ve **vývoji hrubé**²⁰ a **čisté**²¹ **míry reprodukce**. Zatímco tzv. záchovná míra reprodukce (hodnota 1,00 v případě čisté míry reprodukce) byla překonána ve Středočeském kraji pouze v letech 1973 až 1979; nejvyšší hodnota 1,16 dcery na jednu ženu byla zjištěna v roce 1975, přičemž pod hranici 0,6 se hodnota čisté míry reprodukce udržovala trvale mezi roky 1996 a 2003. Nejnižší hodnota byla zaznamenána v roce 2001, a to 0,548 dcery na jednu ženu. V důsledku zlepšování úmrtnostních poměrů se během let 1970 až 2012 sbližovaly hodnoty hrubé a čisté míry reprodukce (z rozdílu 3 % v roce 1972 na 0,7 % v letech 2008, 2011 a 2012). Stále větší podíl dívek se totiž dožil věku matky při svém porodu.

Propopulační opatření ze 70. let se promítlo u nárůstu zastoupení druhých a třetích dětí, zatímco zastoupení čtvrtých a dalších dětí celou dobu klesalo

Z hlediska **struktury živě narozených dětí podle pořadí** je možné sledovat určitá specifika vyvolaná především propopulačními opatřeními na podporu rodin s dětmi ze strany státu v 70. letech. Ty se mimo jiné projeví v převaze druhorozených dětí nad prvorozenými (jakož i celkovým nárůstem plodnosti druhého pořadí) ve Středočeském kraji v letech 1974 a 1977 až 1979. Současně s tím vzrostlo i zastoupení dětí třetího pořadí mezi všemi živě narozenými dětmi, a to zejména v letech 1973 a 1974 (tj. na počátku období uplatňování pronatalitních opatření); tento, i když už nižší nárůst, pokračoval až do konce 70. let. Zastoupení porodů čtvrtých a dalších dětí v pořadí po celé sledované období pěti desetiletí klesalo (v roce 1963 činil podíl čtvrtých a dalších dětí 8,6 % ze všech živě narozených dětí ve Středočeském kraji, přičemž v roce 2012 to bylo 3,2 %; minima bylo dosaženo v roce 2008 se 3 %).

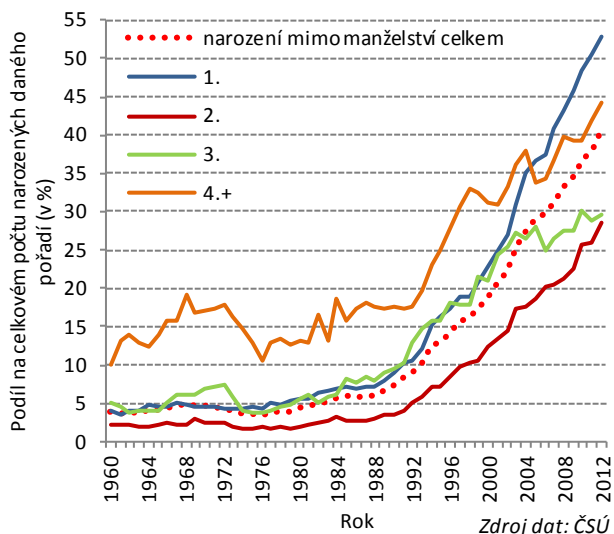
¹⁸ Do roku 2006 byl věk otce uváděn pouze u dětí narozených v manželství; od roku 2007 už i u dětí narozených mimo manželství. Podíly jsou počítány pouze z případů se zjištěným věkem otce.

¹⁹ Jedná se o dítě, které se narodilo ženě (matce) jako první v pořadí.

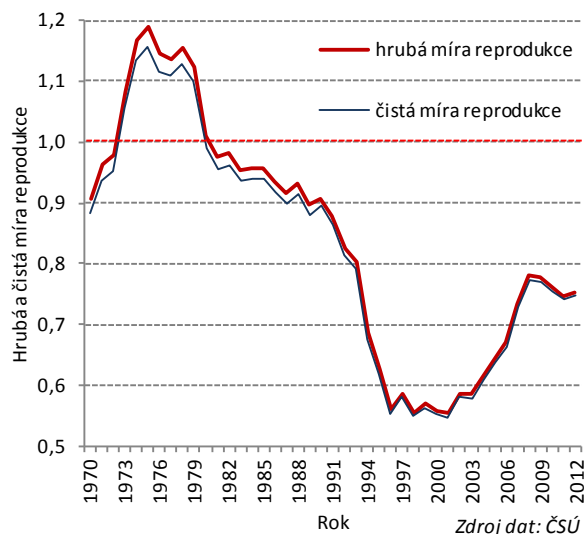
²⁰ Hrubá míra reprodukce (dříve též "hrubá směnná míra") udává počet dívek, které by se průměrně narodily (živě) jedné ženě v dané populaci v průběhu jejího reprodukčního období za předpokladu zachování plodnosti žen podle věku, zjištěné v daném kalendářním roce.

²¹ Od hrubé míry reprodukce je čistá míra reprodukce (čistá směnná míra) odlišena tím, že respektuje i úmrtnostní poměry v dané populaci a vyjadřuje, kolik dívek, které by se podle hrubé míry reprodukce narodily v průměru každé ženě, by se dožilo věku matky v době svého narození.

Graf č. 39 Podíl narozených dětí mimo manželství podle pořadí a celkem; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

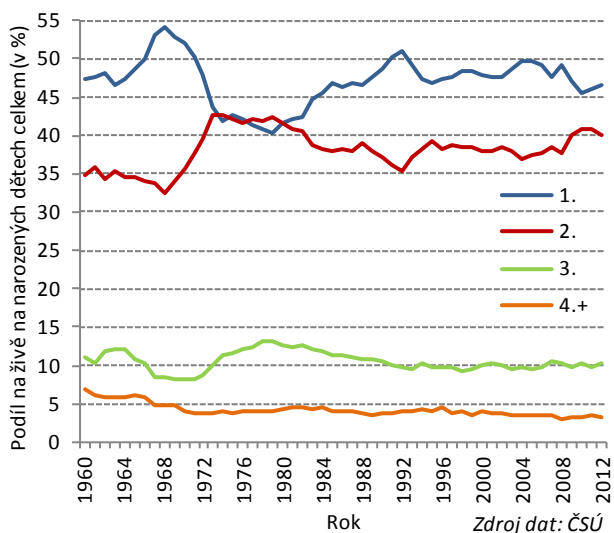
Graf č. 40 Hrubá a čistá míra reprodukce; Středočeský kraj; roky 1970 až 2012

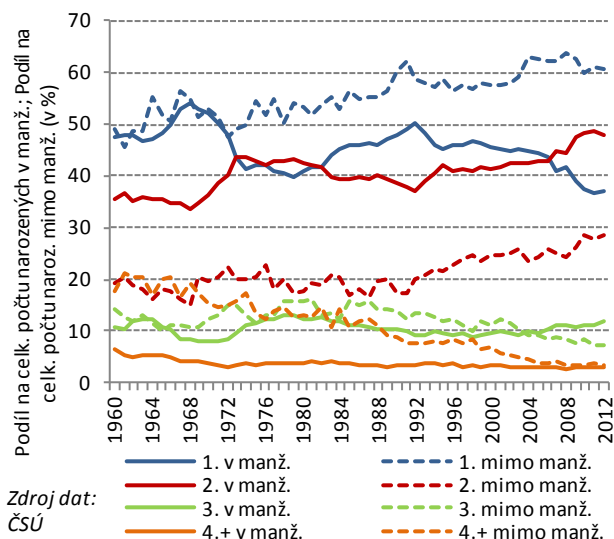
Zastoupení prvních a druhých dětí v pořadí se po celé období 1960 až 2012 výrazně neměnilo

Absolutní pokles počtu narozených dětí v 90. letech neovlivnil **relativní strukturu živě narozených podle pořadí**, která byla i přes celkový pokles plodnosti poměrně stálá. Podíl prvorozených a druhorozených dětí byl po celé období let 1960 až 2012 poměrně stabilní a ve Středočeském kraji se pohyboval mezi 82 % a 87,9 %. Citelněji pokleslo zastoupení především u pátých a dalších dětí v pořadí ze 3,3 % v roce 1960 na hodnoty mezi 1 a 1,2 % v letech 2005 až 2012; pokles podílu byl zřejmý i u dětí narozených jako čtvrtých v pořadí.

Graf č. 41 Podíl narozených dětí podle pořadí na živě narozených dětech celkem (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 42 Podíl narozených dětí podle legitimacy a pořadí na narozených v manželství a mimo manželství celkem (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

4.4 Narození podle rodinného stavu matky

Podíl dětí narozených svobodným matkám vzrostl z 3,7 % v roce 1986 na 34,6 % v roce 2012

Citelné změny prodělalo i **složení živě narozených dětí podle rodinného stavu matky (legitimity)**. Největší nárůst byl patrný mezi roky 1986 a 2012 u dětí narozených svobodným ženám, jejichž zastoupení vzrostlo mezi všemi živě narozenými dětmi z 3,7 % v roce 1986 na 34,6 % v roce 2012; nárůst byl tak více než devítinásobný. Desetiprocentní hranice zastoupení dětí narozených svobodným ženám byla překročena v roce 1996, dvacetiprocentní pak v roce 2004

a třicetiprocentní v roce 2010. Celkem 3,6násobný nárůst je možné sledovat u rozvedených matek. V roce 1986 se jejich podíl na všech živě narozených dětech pohyboval na hodnotě 1,7 %, k roku 2001 byl již podíl 5,1 % a v roce 2012 to bylo 5,8 % (v roce 2010 pak dokonce 6,4 %). Zastoupení ovdovělých matek se na všech narozených dětech po celé sledované období nijak výrazně neměnilo a pohybovalo se mezi 0,15 % a 0,51 %. V důsledku výše uvedeného pokleslo zastoupení dětí narozených vdaným ženám o více než třetinu (36,9 %), a to z 94,3 % v roce 1986 na 59,5 % v roce 2012.

Zatímco se celkový počet živě narozených dětí svobodným matkám žijícím ve Středočeském kraji během let 1986 až 2012 po celou dobu (s výjimkou roku 1995) každoročně zvyšoval, v případě narozených dětí vdaným ženám byla tato skutečnost patrná pouze mezi lety 2004 a 2008 (a také v letech 1988, 1997, 2000 a 2002), mezi roky 2009 a 2012 je však již možné sledovat trvalý pokles. Meziročně se s výjimkami let 1987, 1988, 1995, 1998, 2011 a 2012 zvyšoval také celkový počet dětí narozených rozvedeným matkám.

Podíl dětí narozených mimo manželství se mezi roky 1960 a 1981 pohyboval pod 5% hranicí, v roce 2012 to bylo již 40,5 %

V souvislosti s tím je zřejmé, že změny ve struktuře porodnosti nastaly u **manželské a mimomanželské plodnosti**. Zatímco se během let 1960 až 1981 podíl narozených dětí mimo manželství pohyboval pod pětiprocentní hranicí, k mírnému nárůstu došlo už během 80. let. V roce 1990 dosáhl podíl narozených mimo manželství ve Středočeském kraji 7,3 %. Desetiprocentní hranice byla překonána již v roce 1993, každé páté dítě se narodilo neprovdané matce žijící v kraji roku 2001 (celkem 20,7 %), čtvrtinový podíl narozených mimo manželství byl ve Středočeském kraji zaznamenán poprvé v roce 2003 (celkem 25,6 %) a každé třetí dítě se narodilo svobodné, rozvedené či ovdovělé matce v roce 2008 (celkem 33,2 %). Nejvyšší podíl narozených dětí mimo manželství byl zjištěn v roce 2012, a to 40,5 %.

Nejvyšší meziroční nárůsty podílu dětí narozených mimo manželství byly zaznamenány v letech 2003, 1994, 2004 a 2008, celkově nepřetržitý vzestup podílu dětí narozených mimo manželství je možné ve Středočeském kraji sledovat již od roku 1987; růst, i když mírnější, byl zaznamenán také mezi roky 1977 a 1985 a také mezi roky 1964 až 1968.

V roce 1986 tvořily děti narozené neprovdaným matkám ve věku 22 let 2,6 % dětí narozených matkám tohoto věku, v roce 2012 to bylo již 72,8 %

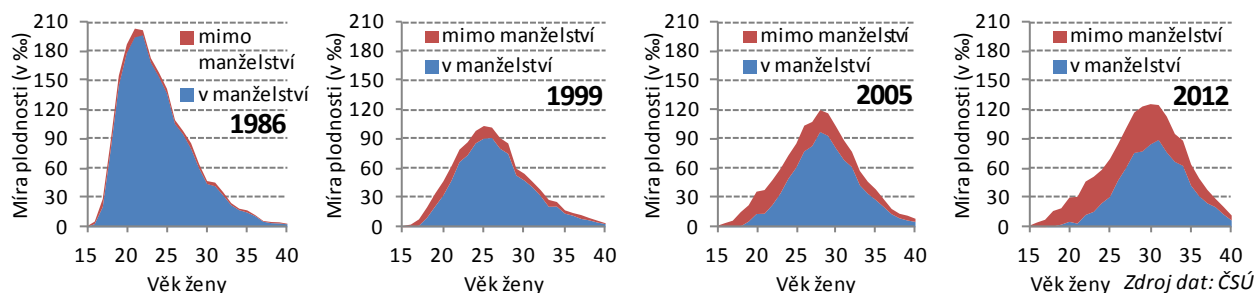
Specifický vývoj zaznamenala **mimomanželská plodnost podle věku ženy**. Pomineme-li téměř sto procentní podíl narozených dětí mimo manželství u velmi mladých matek ve věku 16 a 17 let (sňatek mezi 16. a 18. rokem života, tj. před dosažením zletilosti, je umožněn jen na základě rozhodnutí soudu), byl v roce 1993 podíl dětí narozených mimo manželství vyšší než 10 % pouze u žen mladších 20 let a následně pak u 30letých a starších (u žen mezi 30 a 36 lety se pohyboval podíl dětí narozených mimo manželství mezi 10 % a 20 %, u žen od 37 let to bylo okolo 30 %).

Celkový posun bylo možné sledovat ve Středočeském kraji u zastoupení dětí narozených nevdaným ženám už v roce 1999 a zejména pak v roce 2005. Právě v tomto roce byl zaznamenán nadpoloviční podíl mimomanželsky narozených dětí u žen ve věku do 22 let (v roce 1999 to bylo u žen mladších 18 let), méně než 20 % dětí mimo manželství se narodilo v roce 2005 ženám 28 a 29letým a více než třetina případů mimomanželsky narozených dětí se vyskytovala u žen ve věku nad 38 let.

V roce 2012 se podíl dětí narozených mimo manželství překračující padesátiprocentní hranici vyskytoval u žen ve věku do 25 let, zatímco nejnižší podíl mezi 28,7 % a 32,4 % byl zaznamenán u žen ve věku 30 až 34 let (a také u žen 38letých). Nad 40% hranicí se pohyboval podíl mimomanželských dětí u žen 26 a 27letých, jakož i u 40letých a starších.

Celkově se během let 1986 a 2012 nejvíce zvýšilo zastoupení mimomanželsky narozených dětí u žen ve věku mezi 19 a 27 lety. Zejména pak u 22 a 23letých byl nárůst podílu dětí narozených mimo manželství více než 25násobný – v roce 1986 přivedly na svět neprovdané ženy ve věku 22 let pouze 2,6 % dětí z celkového počtu dětí, které porodily 22leté ženy, v roce 2012 to bylo již 72,8 %. Nejmenší nárůst byl patrný u žen 38letých a starších (např. u 39letých to bylo 22,4 % v roce 1986 a 29,9 % v roce 2012).

Graf č. 43 Struktura plodnosti podle věku ženy a podle legitimacy; Středočeský kraj; roky 1986, 1999, 2005 a 2012

Zatímco v roce 1961 se v prvním pořadí narodilo mimo manželství 3,5 % dětí, v roce 2012 jich byla už více než polovina

S výjimkou let 1961 a 1969 byl po celé sledované období vyšší **podíl mimomanželsky narozených dětí v prvním pořadí** než celkový podíl dětí narozených mimo manželství (tj. bez ohledu na jejich pořadí). Pod pětiprocentní hranicí se pohybovalo zastoupení prvorozených dětí, které se narodily nevdaným ženám, po celé období mezi roky 1960 a 1976, desetiprocentní hranice byla překonána v roce 1991 (tj. 10,3 %), každé páté prvorozené dítě se mimo manželství narodilo poprvé v roce 1999 (20,8 %), přibližně každé čtvrté to bylo o dva roky později (v roce 2001 dosáhl podíl narozených v prvním pořadí výše 24,9 %), třetinový podíl dětí prvního pořadí přišel na svět neprovdaným matkám poprvé v roce 2004 (celkem 35 %), čtyřicetiprocentní hranice byla překonána roku 2007 (40,8 %) a v roce 2012 dosáhla hodnota prvorozených dětí narozených svobodným, rozvedeným či ovdovělým matkám 52,8 %, což znamená, že přicházelo, obdobně jako v roce 2011, na svět více prvorozených dětí neprovdaným ženám než ženám vdaným. V porovnání s rokem 1960 bylo jejich zastoupení více než třináctinásobné, vysoký, téměř šestinásobný nárůst je patrný také ve srovnání s rokem 1990.

Nejnižší podíl prvorozených dětí mimo manželství (mezi 3 % a 6 %) přišel na svět v roce 1986 u 20 až 28letých žen, v roce 2012 to bylo ve věku 31 a 28 let (37 % a 39 %)

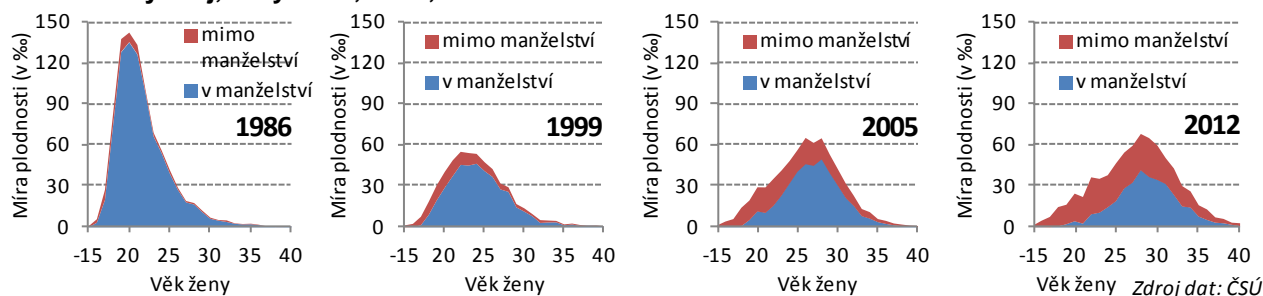
Dramatický nárůst zaznamenal také **podíl dětí narozených mimo manželství v prvním pořadí podle věku ženy**. V roce 1986 překračovaly desetiprocentní hranici pouze velmi mladé ženy (mladší 18 let) a následně pak i ženy po 30. roce života (ve věku ženy 29 až 36 let se pohyboval podíl mimomanželských dětí prvního pořadí mezi 8,9 % a 22,7 %). Věk 30 a více let byl u žen v této době už relativně vysoký pro narození prvního dítěte; v tomto věku si tak ve větší míře, než tomu bylo ve věku mezi 20 a 30 lety, pořizovaly své první dítě právě neprovdané ženy. Naopak, v roce 1986 se např. 22letým ženám narodilo mimo manželství první dítě jen ve 2,2 % případů (okolo 3,5 % to bylo i ve věku 23 a 24 let), šestiprocentní hranice však nebyla překročena ani u žen ve věku mezi 20 a 28 lety. V roce 1993 připadal nejnižší podíl mimomanželských dětí na ženy ve věku mezi 21 a 26 lety (nejméně to bylo u 23letých žen, a to 7 %), přičemž do roku 1999 se minimální hodnota přesunula mezi 28leté ženy (11,5 % narozených dětí mimo manželství v prvním pořadí). V roce 1999 se u žen starších 31 let rodily prvorozené děti mimo manželství z více než třetiny případů.

Další nárůst je možné sledovat až do konce sledovaného období. V roce 2012 se u žen mladších 23 let pohyboval podíl prvorozených dětí narozených mimo manželství nad 70% hranicí, nejnižší hodnoty (37,4 % a 38,9 %) vykazovaly ženy ve věku 31 a 28 let. Celkově byl nadpoloviční podíl dětí prvního pořadí narozených mimo manželství patrný u žen ve věku do 25 let a u starších 35 let.

Z výše uvedeného je zřejmý velký nárůst (13 až 19násobný) podílu mimomanželských dětí prvního pořadí zejména u žen ve věku 19 až 24 let (u 22letých žen se zvýšil jejich podíl 33násobně, a to z 2,2 % v roce 1986 na 74,1 % v roce 2012), naopak nejmenší nárůst podílu mimomanželských dětí prvního pořadí (i když i tak se pohyboval mezi roky 1986 a 2012 tento vzestup okolo dvojnásobné hodnoty) je patrný u žen 32letých a 16letých. Přibližně trojnásobný nárůst zastoupení mimomanželských dětí prvního pořadí je možné sledovat mezi roky 1986 a 2012 u žen ve věku mezi 34 a 36 lety.

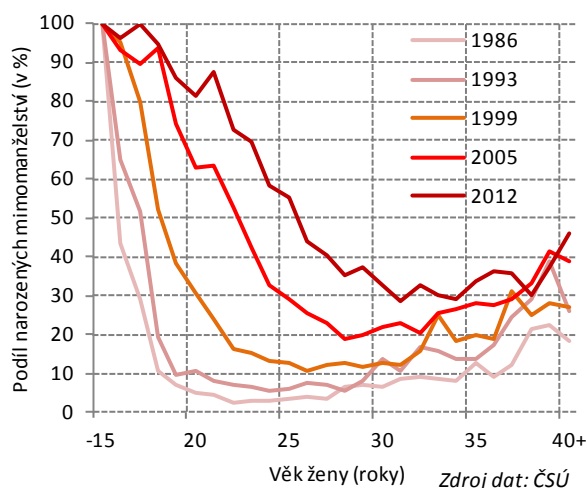
Graf č. 44 Struktura plodnosti u porodu dítěte prvního pořadí podle věku ženy a podle legitimacy; Středočeský kraj; roky 1986, 1999, 2005 a 2012

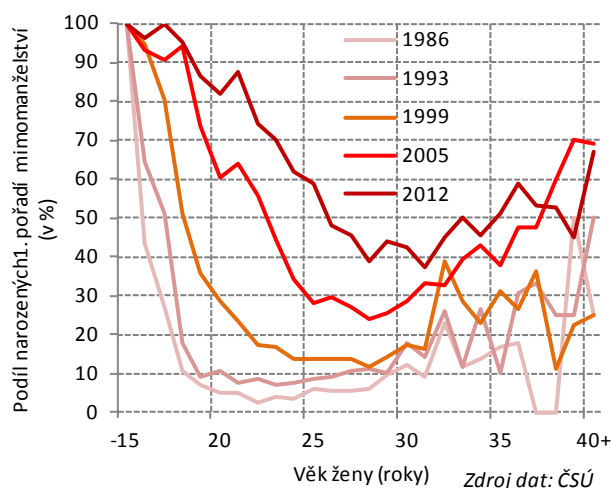
V roce 1977 bylo mezi druhými v pořadí 1,6 % narozených mimo manželství, v roce 2012 to bylo už 28,6 %

Podobný nárůst nastal i u **podílu dětí narozených mimo manželství ve druhém pořadí**. Mezi 1,6 % (minimum v roce 1977) a 3,1 % se v letech 1960 až 1988 pohyboval podíl druhorozených dětí, které přišly na svět mimo manželství, pod desetiprocentní hranicí se tento ukazatel udržel až do roku 1997 a dvacetiprocentní hranice byla překonána v roce 2006. Čtvrtinový podíl druhorozených dětí se narodil mimo manželství ve Středočeském kraji poprvé v roce 2010 (celkem 25,6 %), v roce 2012 to bylo 28,6 %. V porovnání s rokem 1960 vzrostl podíl druhorozených dětí narozených mimo manželství mezi všemi narozenými dětmi v tomto pořadí více než 13krát, ve srovnání s rokem 1990 byl nárůst 8,5násobný, což byl větší nárůst než v případě prvorozených dětí.

Graf č. 45 Podíl narozených dětí mimo manželství podle věku ženy; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012

Graf č. 46 Podíl narozených dětí prvního pořadí mimo manželství podle věku ženy; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012

Podíl dětí narozených mimo manželství ve třetím pořadí se zvýšil z 5 % v roce 1960 na 29,5 % v roce 2012, v případě čtvrtých a dalších v pořadí to bylo z 10,1 % na 44,4 %

Zajímavý je také vývoj **zastoupení narozených mimo manželství ve třetím a čtvrtém a vyšším pořadí**. Zatímco v případě třetího pořadí byl podíl narozených dětí mimo manželství s výjimkou let 1964 a 1965 vyšší než hodnota celkového podílu narozených mimo manželství (tj. bez ohledu na pořadí) až do roku 2003, v případě čtvrtého a vyššího pořadí byla hodnota ukazatele vyšší po celé období mezi lety 1960 a 2012. I tak došlo k nárůstu mezi roky 1960 a 2012 v případě narozených mimo manželství třetího pořadí téměř šestkrát (oproti roku 1990 více než trojnásobné), u čtvrtých a vyšších pořadí byl nárůst oproti roku 1960 celkem 4,4násobný, v porovnání s rokem 1990 byl pak nárůst 2,5násobný). Zatímco v roce 1960 se narodilo mimo manželství 5 % dětí třetího pořadí, v roce 1991 to bylo 10,3 %, v roce 2000 celkem 21,1 % a k roku 2012 činilo jejich zastoupení 29,5 %. Děti čtvrtého a vyššího pořadí vykazovaly v roce 1960 podíl narozených mimo manželství ve výši 10,1 % (tento podíl byl v uvedené době nejvyšší mezi všemi narozenými dětmi mimo manželství podle pořadí) a nijak výrazně se neměnil až do roku 1994 (tj. nepřekročil dvacetiprocentní hranici). Nad třicetiprocentní hranici se dostal poprvé v roce 1997 a 40 % překročil poprvé v roce 2011 (v roce 2012 to bylo celkem 44,4 %).

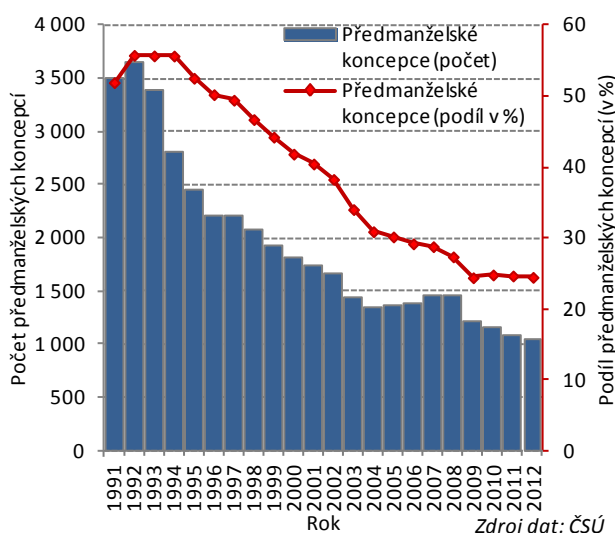
Do roku 2004 byl nejvyšší podíl dětí narozených mimo manželství u dětí čtvrtého a vyššího pořadí, od roku 2005 pak u prvorozených

Z uvedeného vyplývá, že zatímco v období přibližně do poloviny 90. let byl nejvyšší podíl narozených mimo manželství zaznamenán u dětí narozených ve vyšším pořadí (zejména ve čtvrtém a vyšším pořadí a také u třetích v pořadí), v roce 2005 se nejvyšší podíly dětí narozených mimo manželství začaly objevovat u prvorozených dětí, i když podíl narozených mimo manželství u dětí vyššího pořadí (čtvrtého a vyššího) zůstával v porovnání s celkovým podílem narozených mimo manželství bez ohledu na pořadí i nadále vysoký. Nejnižší zastoupení bylo po celé sledované období patrné u dětí druhého pořadí.

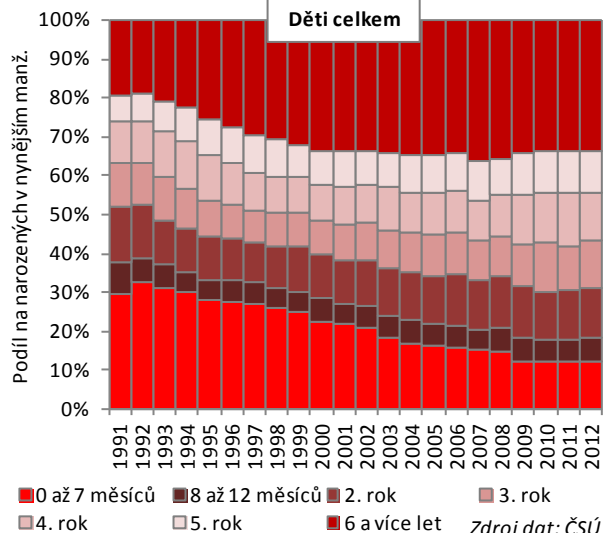
Podíl mimomanželské plodnosti se mezi roky 1986 a 2012 zvýšil téměř osmkrát

Celkově tak vzrostlo **zastoupení mimomanželské plodnosti na úhrnné plodnosti** více než 7,6krát, a to z 5,6 % v roce 1986 (z celkové úhrnné plodnosti 1,93 připadalo na nemanželskou plodnost 0,11) na 42,6 % k roku 2012 (nemanželská plodnost činila 0,65, přičemž celková hodnota úhrnné plodnosti dosáhla hodnoty 1,54). Ještě citelnější nárůst bylo možné sledovat u úhrnné plodnosti prvního pořadí, kde se zastoupení mimomanželské plodnosti zvýšilo více než osmkrát; zatímco v roce 1986 činil její podíl 6,8 %, v roce 2012 to byla již, obdobně jako v letech 2010 a 2011, více než polovina (54 %).

Graf č. 47 Počet a podíl předmanželských koncepcí (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

Graf č. 48 Narozené děti celkem v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

Podíl dětí narozených do osmi měsíců po sňatku se mezi roky 1991 a 2012 snížil z 55,8 % na 24,5 %

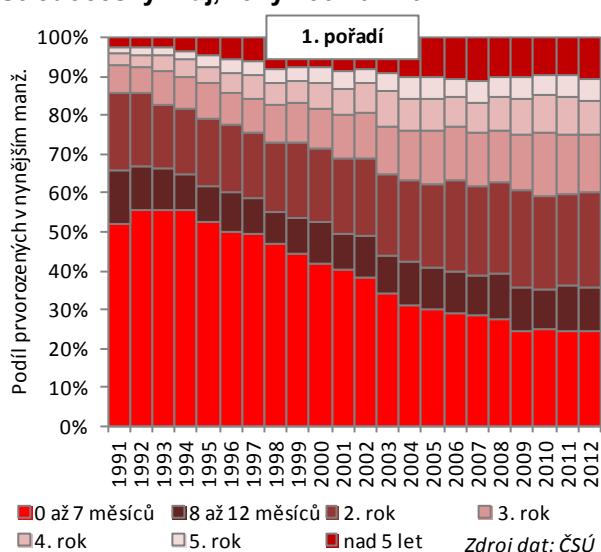
Citelný pokles nastal v případě narozených dětí prvního pořadí do osmi měsíců od uzavření sňatku (tzv. **předmanželských koncepcí**). Zatímco v roce 1992 bylo takovýchto dětí 3 651, což představovalo 55,8% podíl na narozených dětech prvního pořadí v nynějším manželství, v roce 2009 to bylo již pouze 24,4 % (celkem 1 217 dětí), v roce 2012 pak 24,5 % (celkem 1 045 případů). Pokles významu „nutnosti“ uzavřít sňatek z důvodu očekávání narození dítěte vystihuje i zastoupení dětí prvního pořadí, které přišly na svět do osmi měsíců po uzavření sňatku ve vztahu ke všem prvorozeným dětem (jak narozených v manželství, tak i mimo něj). Jejich podíl činil v roce 2012 celkem 15,5 %, zatímco v roce 1992 to bylo ještě 52,8 %.

První dítě se v roce 1991 narodilo během prvního roku po svatbě v 66 % případů narozených v nynějším manželství, v roce 2012 to bylo u 35,8 %

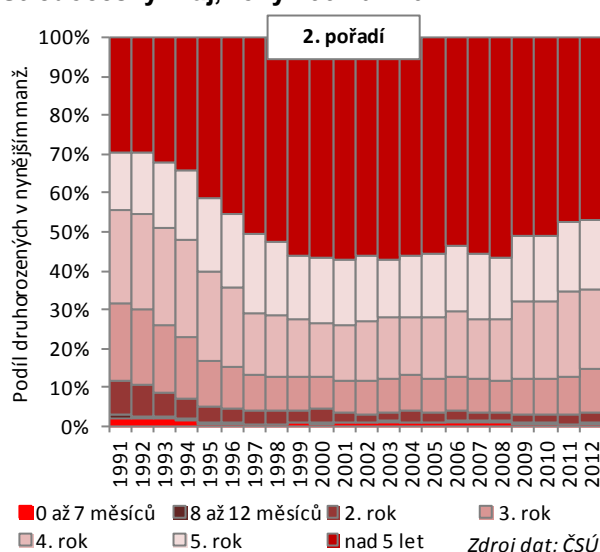
V případě manželské plodnosti je možné sledovat **odklad narození prvního dítěte v pořadí** z prvního roku **po uzavření manželství** do pozdější doby. V roce 1991 se narodilo v prvním roce po sňatku 65,9 % všech narozených dětí v manželství v prvního pořadí, zatímco v roce 2012 to bylo pouze 35,8 %. Naopak téměř o pětinu narostl podíl dětí, které přišly na svět ve druhém roce po sňatku (v roce 1991 to bylo 19,8 % všech prvorozených, v roce 2012 již 24,4 %), ve třetím roce bylo zastoupení prvorozených více než dvojnásobné (ze 7,2 % v roce 1991 na 14,8 % v roce 2012), ve čtvrtém roce po sňatku činil podíl prvorozených dětí v roce 1991 celkem 3 %, k roku 2012 to bylo již 8,5 % (tj. nárůst byl téměř trojnásobný), 3,4násobný nárůst byl patrný i u prvorozených dětí v pátém roce po uzavření sňatku (z 1,8 % v roce 1991 na 6 % v roce 2012), čtyřnásobný nárůst (z 2,3 % v roce 1991 na 10,5 % k roku 2012) byl zřejmý u zastoupení prvorozených dětí, které přišly na svět po více než pěti letech od uzavření sňatku.

Graf č. 49 Narozené děti 1. pořadí v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

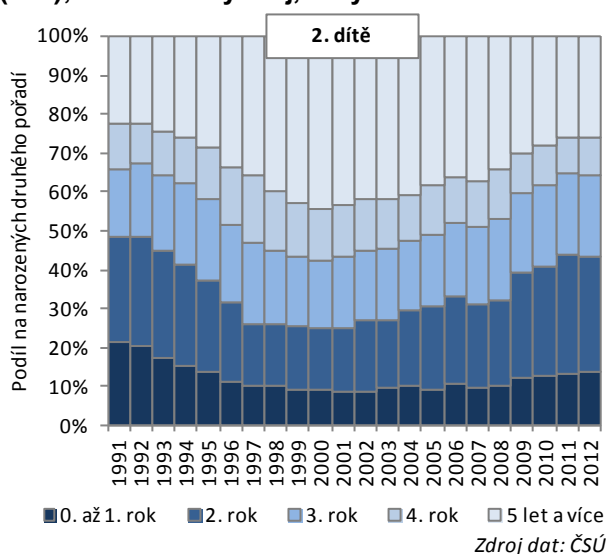
Graf č. 50 Narozené děti 2. pořadí v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

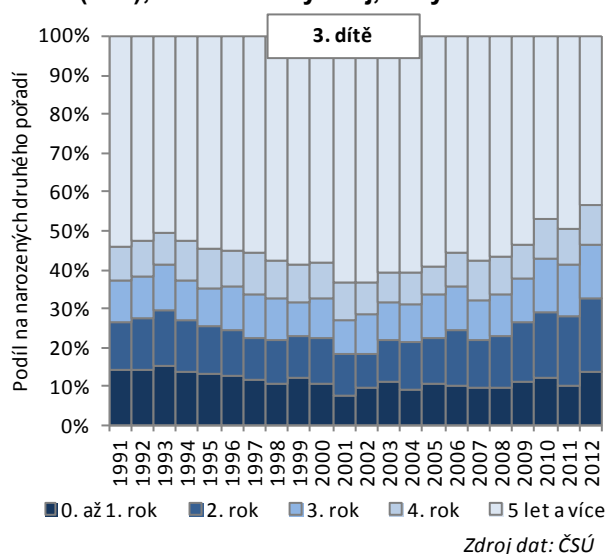
I u druhorozených v manželství je patrný odklad porodu dále od uzavření sňatku

Méně citelné změny nastaly v případě **druhorozených dětí narozených v nynějším manželství**. Největší změny proběhly v případě změn časování manželské plodnosti dětí druhého pořadí mezi roky 1991 až 1998, od roku 1999 zůstala až do roku 2012 struktura narozených dětí druhého pořadí téměř nezměněna. Na úrovni 2,8 % až 4,4 % se mezi roky 1997 a 2012 pohyboval podíl druhorozených dětí narozených do dvou let po sňatku (v roce 1991 to bylo ještě 11,8 %) a ve třetím roce pak mezi 8,1 % a 11,1 % (v roce 1991 to bylo ještě 20,1 %). Ne až tak odlišný byl v roce 2012 v porovnání s počátkem 90. let podíl druhorozených dětí narozených v manželství ve čtvrtém roce po sňatku (24 % v roce 1991 a 20,2 % v roce 2012), zastoupení druhorozených dětí vzrostlo mezi roky 1991 (14,5 %) a 2012 (18,1 %) v pátém roce po sňatku, ještě větší nárůst byl patrný i v době překračující pět let po uzavření manželství (z 29,7 % v roce 1991 na 46,8 % v roce 2012; v letech 1999 až 2008 to bylo dokonce mezi 54 a 57 % případů).

Graf č. 51 Děti narozené 2. v pořadí – doba uplynulá od narození předchozího (prvního) dítěte (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

Graf č. 52 Děti narozené 3. v pořadí – doba uplynulá od narození předchozího (druhého) dítěte (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012

4.5 Meziporodní intervaly, porodní hmotnost a délka novorozence, děti cizinců

V roce 1991 dosahoval meziporodní interval mezi prvním a druhým dítětem 3,8 roků, v roce 2002 to bylo 5,3 roků; do roku 2012 však poklesl na 4,3 roků

Kompenzace odložených porodů je patrná především ze struktury meziporodních intervalů, zejména pak z **doby uplynulé mezi narozením prvního a druhého dítěte**. Zatímco v roce 1991 se druhé dítě narodilo ze 48,7 % případů do dvou let po narození prvního dítěte, v roce 2000 to bylo pouze 24,8 % novorozenců. Naopak, v době pět a více let po narození prvního dítěte se v roce 2000 narodilo 44,4 % dětí druhého pořadí, přičemž ještě v roce 1991 to bylo pouze 22,5 %.

Ke zkracování meziporodních intervalů a kompenzaci odložených porodů druhého pořadí začalo docházet kolem roku 2004 a zejména pak po roce 2008. V této době se začal zvedat podíl dětí druhého pořadí, které se narodily matce mezi druhými a třetími narozeninami prvního dítěte (v roce 2012 to bylo 30,3 %, což byl téměř dvojnásobný podíl oproti roku 2000 a dokonce to bylo i o 8,3 % více než v roce 1991), a to na úkor porodů druhého dítěte v délce meziporodního intervalu nad čtyři roky od narození prvního dítěte. Do roku 2012 se tak průměrná doba mezi porodem prvního a druhého dítěte snížila na 4,3 roků z 5,3 let v roce 2002 a přiblížila se tak více hodnotě z roku 1991 (3,8 roků). Celkově tak byla v roce 2012 situace velmi podobná rozložení meziporodních intervalů mezi prvním a druhým dítětem jako na počátku 90. let (avšak s citelným posunem do vyššího věku žen, které tyto děti přivedly na svět), výraznější rozdíl byl zaznamenán pouze u podílu druhorozených dětí, které přišly na svět během prvního roku od narození prvního dítěte. Jejich zastoupení bylo v roce 2012 v porovnání s rokem 1991 o třetinu nižší.

To reflektuje i skutečnost, že se mezi roky 1999 a 2008 pohybovala průměrná doba mezi narozením prvního a druhého dítěte mezi 5 a 5,3 roky, zatímco v roce 1991 to bylo 3,8 roků.

Průměrný odstup mezi druhým a třetím dítětem dosáhl v roce 2012 celkem 5,8 roků, což bylo pouze o 0,3 roků více než v roce 1991

V případě **intervalu mezi narozením druhého a třetího dítěte** nenastaly mezi roky 1991 a 2012 žádné výraznější změny. Nejčastějším meziporodním intervalem byla jak v roce 1991 (celkem 54 % případů), tak i v roce 2012 (u 43,5 % narozených dětí ve třetím pořadí) meziporodní doba větší než pět let, k nárůstu o více než dvě třetiny došlo mezi roky 2001 a 2012 u zastoupení třetích porodů s meziporodním intervalem do tří let uplynulých od druhého porodu. Průměrná doba mezi narozením druhého a třetího dítěte dosahovala ve Středočeském kraji v roce 1991 hodnoty 6,1 roků, přičemž mezi roky 2001 a 2007 to bylo více než 7 let. V letech 2010 a 2011 se přiblížil meziporodní interval mezi druhým a třetím dítětem k 6,2 roků, v roce 2012 pak dokonce poklesl k 5,8 roků.

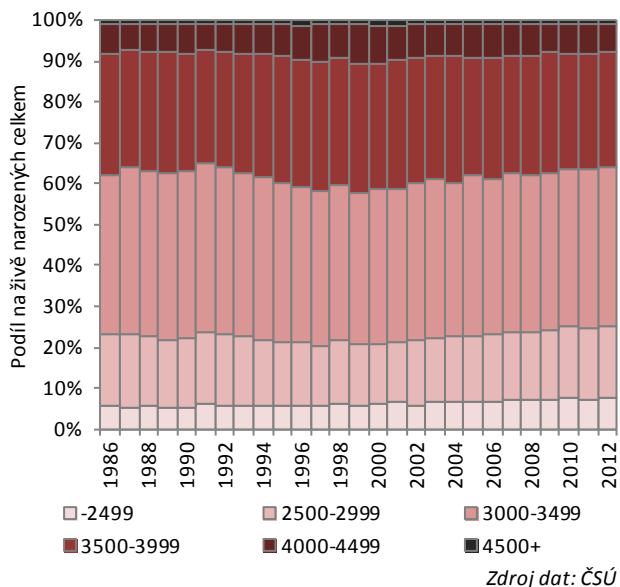
Porodní hmotnost při narození byla u chlapců vyšší o 4,3 % než u dívek; novorozenec vážil v průměru 3 307 gramů

Z hlediska **porodní hmotnosti dítěte** je možné sledovat nárůst podílu dětí s nízkou porodní hmotností, tj. menší než 2 500 gramů. Jejich zastoupení mezi všemi narozenými dětmi vzrostlo jak v důsledku zkvalitnění lékařské péče, tak i přístrojové vybavenosti v oblasti pediatrie a gynekologie z 4,9 % v roce 1960 na 7,9 % v roce 2012. Vliv má určitou měrou i odklad plodnosti do vyššího věku, spojený s vyšší rizikovostí při průběhu těhotenství. Citelnější nárůst nastal především po roce 2000, kdy se tento podíl pohyboval mezi 6 a 7 %, v roce 2007 byla poprvé překročena sedmiprocentní hranice. Podíl dětí s porodní hmotností vyšší než 4 500 gramů zůstal po celé sledované období přibližně stejný a pohyboval se mezi 0,7 a 1,4 %.

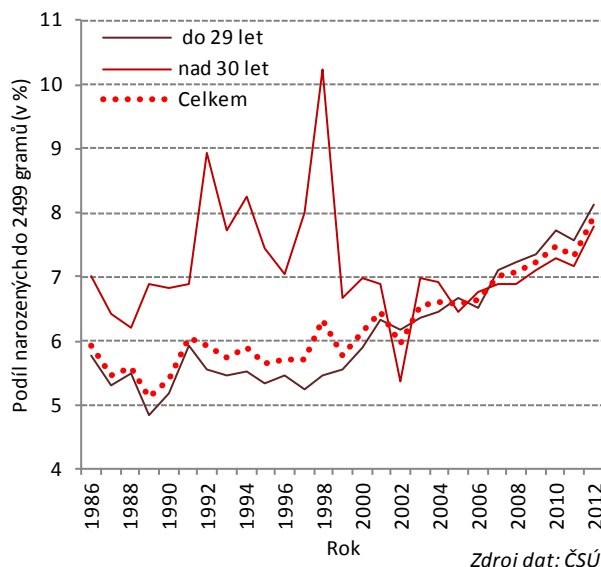
Porodní hmotnost živě narozeného dítěte činila ve Středočeském kraji mezi roky 1986 a 2012 v průměru 3 307 gramů, přičemž u chlapců to bylo 3 374 gramů a u dívek 3 236 gramů, tj. hmotnost chlapců byla o 4,3 % vyšší než u dívek. S vzestupem porodního týdne rostla i průměrná porodní hmotnost dítěte. Méně než 2 500 gramů měly děti narozené zpravidla do 35. týdne těhotenství, např. předčasně narozené děti ve 28. až 29. týdnu měly porodní hmotnost v průměru mezi 1 300 a 1 400 gramy, více než 3 500 gramů měly pak chlapci narození po 40. týdnu těhotenství, v případě dívek to bylo od 42. týdne těhotenství.

Graf č. 53 Živě narozené děti podle porodní hmotnosti (v %); Středočeský kraj; roky 1986 až 2012

Graf č. 54 Podíl živě narozených dětí podle věku ženy s porodní hmotností menší než 2 500 gramů na živě narozených celkem (v %); Středočeský kraj; roky 1986 až 2012

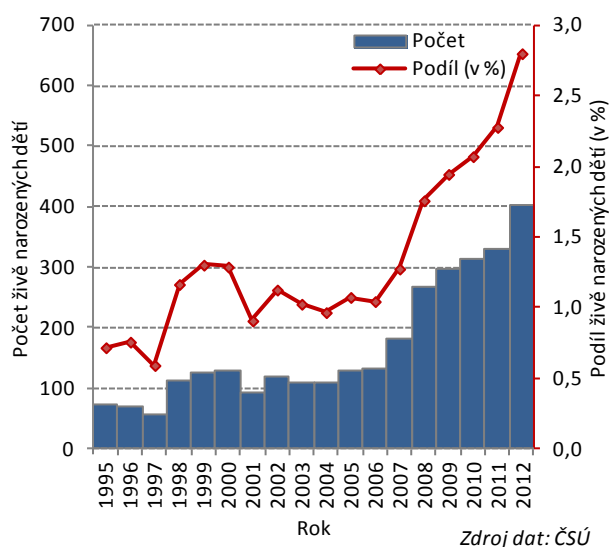

Nejvyšší průměrná porodní hmotnost byla mezi roky 1986 a 2012 zaznamenána u dětí narozených ve Středočeském kraji jako druhých v pořadí (3 371 gramů); jejich hmotnost byla o 3,3 % vyšší než u dětí narozených prvních v pořadí (3 263 gramů). Mírně nadprůměrná byla i porodní hmotnost u dětí, které přišly na svět jako třetí v pořadí (3 315 gramů), podprůměrná pak u čtvrtých (3 217 gramů), jakož i u dětí pátého a vyššího pořadí (3 117 gramů).

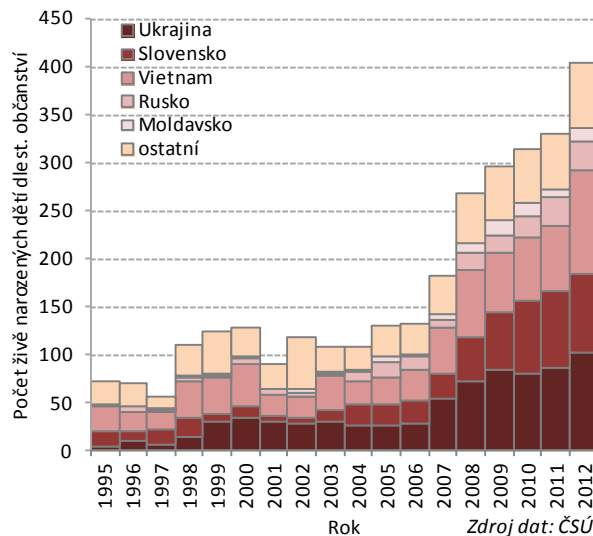
U více než třetiny narozených dětí se v letech 1986 až 2012 vyskytovala porodní délka 49 až 50 cm

Nejčastější **porodní délkou živě narozeného dítěte** bylo mezi 49 a 50 cm. Tato délka se mezi lety 1986 a 2012 vyskytovala u 38,2 % všech narozených dětí (u chlapců z 35,3 % a u dívek u 41,3 %), následovala s 27,9 % délka 51 až 52 cm (u chlapců z 31,6 %, u dívek z 23,7 %). Obecně měly narozené dívky menší porodní délku – chlapci s porodní délkou nad 51 cm se na všech porodech dětí mužského pohlaví podíleli 45 %, obdobnou délku mělo pouze 29,5 % narozených dívek.

Graf č. 55 Počet a podíl (v %) živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím; Středočeský kraj; roky 1995 až 2012

Graf č. 56 Struktura živě narozených dětí podle státního občanství (kromě státního občanství České republiky); Středočeský kraj; roky 1995 až 2012

Mezi roky 1995 a 2012 se ve Středočeském kraji narodilo více než tři tisíce dětí jiného než českého státního občanství, tj. 1,4 % z celkového počtu živě narozených dětí

V souvislosti s růstem počtu cizinců žijících na území Středočeského kraje rostl během sledovaného období i podíl **živě narozených dětí cizího státního občanství**. Třebaže podíl cizinců dosáhl koncem roku 2012 celkem 4,4 % (v roce 2008 to bylo dokonce 4,9 %), podíl živě narozených dětí jiného než českého státního občanství dosáhl ve stejném roce 2,8 % (v roce 2008 to bylo 1,8 % všech živě narozených dětí). Celkem se cizincům ve Středočeském kraji v roce 2012 živě narodilo 404 dětí; nejméně dětí přišlo na svět ženám cizinkám v roce 1997, a to 57; po celé období se pohyboval podíl novorozenců cizího státního občanství okolo poloviční hodnoty ve vztahu k zastoupení počtu cizinců žijících ve Středočeském kraji. Za jednu z příčin je možné považovat jak vliv metodiky (cizí státní občanství je novorozenci přisouzeno pouze tehdy, má-li alespoň jeden z rodičů jiné než české státní občanství), tak i věková struktura a sociologický charakter populace cizinců, kteří upřednostňují spíše pracovní zaměření pobytu v cizí zemi než zakládání rodiny.

Mezi roky 1995 a 2012 bylo z počtu 3 049 živě narozených dětí celkem 25,1 % vietnamského státního občanství, následovalo 24,7 % dětí ukrajinského státního občanství, 17,9 % jich mělo slovenské státní občanství a 6,7 % ruské. Zbývajících 25,5 % připadalo na osoby jiných státních občanství.

5. Potratovost

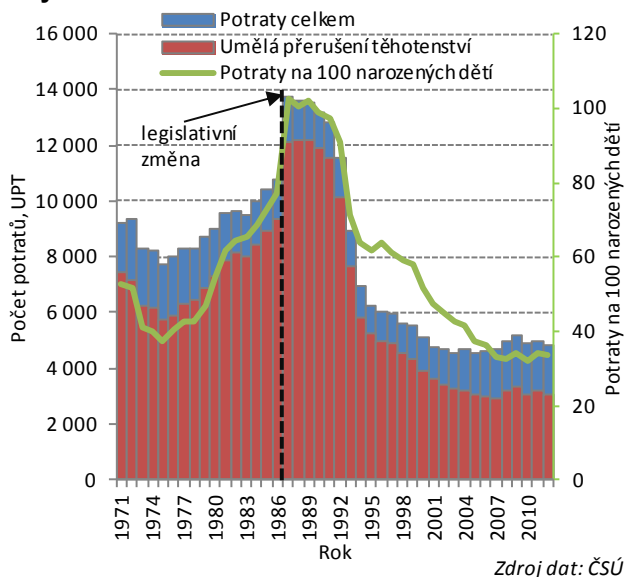
5.1 Počet a struktura potratů, úhrnná potratovost

Potratovost je ovlivňována jak celospolečenským vývojem, tak i legislativními změnami

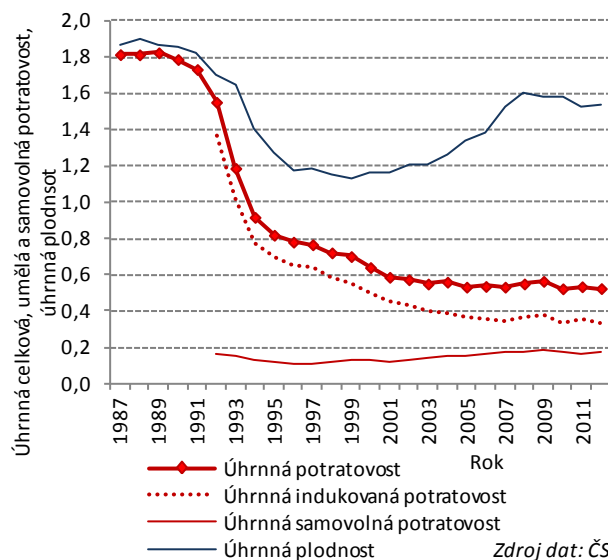
Data o potratovosti jsou za území Středočeského kraje k dispozici od roku 1971. Potraty jsou v této analýze děleny na umělá přerušení těhotenství (ve zkratce UPT, tzv. indukované potraty) a samovolné potraty.

Vývoj potratovosti je v kraji i v celé republice z převážné části ovlivňován jak celospolečenským vývojem, tak i **legislativními změnami**, především pak z pohledu umělého přerušení těhotenství. Zejména v roce 1987 ovlivnil samotný vývoj potratovosti zákon č. 66/1986 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 1987 a který uvolnil podmínky provedení potratu; rozhodnutí o provedení potratu tak záleželo pouze na ženě samotné. Do té doby bylo provádění umělého přerušení těhotenství upravováno zákonem č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, s platností od konce roku 1957. Tento zákon zřizoval interrupční komise, které každou jednotlivou žádost ženy individuálně posuzovaly.

Graf č. 57 Počet potratů celkem a umělých přerušení těhotenství; Středočeský kraj; roky 1971 až 2012

Graf č. 58 Úhrnná potratovost celkem, indukovaná a samovolná potratovost a úhrnná plodnost; Středočeský kraj; roky 1987 až 2012

Přijetí pronatalitních opatření na počátku 70. let se v kraji odrazilo v poklesu potratovosti

Z hlediska **celkového počtu potratů** byly na území Středočeského kraje zaznamenány různé a dosti odlišné vývojové etapy. Na počátku 70. let (v roce 1971) dosahoval celkový počet provedených potratů v kraji výše 9 198, z nichž připadalo téměř 81 % na umělá přerušení těhotenství. Pokles počtu potratů je možné sledovat až do roku 1975 (na 7 754 potratů), což lze přisuzovat zejména přijetí pronatalitních opatření zaměřených na podporu rodin s dětmi ze strany státu a zvýšení zájmu o rodinu, což v této době „motivovalo“ ženy upřednostnit narození dítěte oproti regulaci plodnosti prostřednictvím potratu či interrupce. Zčásti se do vývoje promítla i vyhláška, která v roce 1973 zpřísnila podmínky provedení potratu vdaným ženám s jedním a dvěma dětmi. Zároveň se také snížilo **zastoupení umělých přerušení těhotenství na celkovém počtu potratů** na 74 %, jakož poklesl v důsledku nárůstu porodnosti mezi roky 1971 a 1975 i počet **potratů připadajících na sto narozených dětí** z 52,6 na 37,6.

V letech 1987 až 1989 byl počet potratů v kraji vyšší než počet narozených dětí, koncem 80. let připadalo 9 z 10 potratů na přerušení těhotenství

Efekt propopulačních opatření na podporu rodin s dětmi však netrval dlouho, neboť k nárůstu počtu potratů došlo už v roce 1976 a meziroční nárůsty (s výjimkou velmi nepatrného poklesu v roce 1978) pokračovaly nepřetržitě až do roku 1982. Oproti roku 1975 byl v roce 1982 počet potratů vyšší téměř o čtvrtinu, v případě umělých přerušení těhotenství bylo zvýšení ještě citelnější a dosáhlo téměř 42 %. V roce 1983 byl u celkového počtu potratů zaznamenán mírný meziroční pokles ve výši 1,5 %, k mírnému poklesu došlo také u umělých přerušení těhotenství. Již

v následujícím roce se počty opět zvýšily, a to jak u potratů celkem, tak i u umělých přerušení těhotenství (o 5 %). Mezi roky 1986 a 1987 došlo k velkému nárůstu potratovosti, a to především v důsledku přijetí nového zákona, který mimo jiné zrušil interrupční komise a rozhodnutí o potratu záleželo pouze na svobodné volbě ženy. V případě všech potratů došlo k nárůstu o 27,1 %, ještě více se zvýšil počet umělých přerušení těhotenství (o 29,2 %). V roce 1987 byl ve Středočeském kraji zaznamenán vůbec nejvyšší počet provedených potratů, a to 13 728. V souhrnu tak na 100 narozených dětí připadalo v letech 1987 a 1989 celkem 102,3 potratů, počet potratů překročil počet narozených dětí ve Středočeském kraji i v roce 1988. V důsledku vyššího nárůstu umělých přerušení těhotenství než všech potratů bez rozdílu se postupně zvyšovalo také jejich zastoupení. Vrchol byl dosažen v roce 1990, kdy ve Středočeském kraji tvořila umělá přerušení těhotenství 90,4 % všech potratů.

Tab. V.1 Ukazatele potratovosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1971	1980	1987	1992	1996	2000	2005	2010	2012
Potraty celkem	9 198	9 023	13 728	11 525	6 011	5 119	4 518	4 878	4 861
samovolné potraty (%)	.	.	.	10,6	14,5	20,9	28,9	33,4	34,3
ukončení mimoděložního těhotenství (%)	.	.	.	1,6	2,2	2,8	3,7	3,4	2,9
umělá přerušení těhotenství (%)	80,7	81,0	88,1	87,8	83,2	76,1	67,4	63,2	62,8
z toho miniinterrupce (tj. UPT do 8 týdnů) (%)	.	.	.	84,2	83,5	82,0	79,3	74,3	69,7
Potraty na 100 narozených dětí	52,6	54,9	102,3	91,1	63,8	51,4	37,2	32,0	33,6
Úhrnná potratovost celkem	.	.	1,815	1,552	0,781	0,641	0,533	0,525	0,525
Úhrnná samovolná potratovost	.	.	.	0,162	0,111	0,130	0,149	0,172	0,176
Úhrnná indukovaná potratovost	.	.	.	1,370	0,655	0,496	0,370	0,335	0,335
Míra potratovosti dle věku (‰)									
15 až 19 let	.	.	34,0	28,4	14,1	9,7	9,6	8,8	7,4
20 až 24 let	.	.	94,0	75,3	35,1	25,2	19,9	18,6	19,2
25 až 29 let	.	.	94,2	81,7	39,9	33,2	25,2	24,3	25,2
30 až 34 let	.	.	72,8	64,6	35,1	30,0	25,0	24,6	24,9
35 až 39 let	.	.	47,1	41,0	21,5	20,9	18,0	19,8	19,3
40 až 44 let	.	.	17,6	16,4	9,8	8,5	8,5	8,5	7,7
45 až 49 let	.	.	1,7	1,7	0,9	0,9	0,7	0,9	1,0
Průměrný věk při potratu celkem	.	.	.	28,6	28,5	29,2	29,9	31,0	32,2
Průměrný věk při UPT	.	.	.	28,9	28,8	29,6	29,8	30,7	31,8
Průměrný věk při samovolném potratu	.	.	.	25,9	27,1	28,1	29,9	31,4	32,7
Potraty podle rodinného stavu (%)									
svobodná	.	.	.	17,1	23,6	28,0	33,6	39,1	42,6
vdaná	.	.	.	73,7	64,7	58,8	51,1	46,6	42,9
rozvedená	.	.	.	8,5	10,4	11,9	12,7	11,8	10,6
UPT podle počtu dosavadních UPT (%)									
žádné	.	.	.	47,7	52,5	55,2	58,0	61,8	65,9
jedno	.	.	.	29,3	26,1	25,1	24,7	24,1	22,1
dvě	.	.	.	14,0	13,3	12,1	11,2	9,2	7,4
tři a další	.	.	.	9,0	8,2	7,6	6,1	4,9	4,6
UPT podle počtu živě narozených dětí (%)									
žádné	.	.	.	14,3	19,9	21,7	26,4	24,9	25,9
jedno	.	.	.	22,4	24,6	25,6	25,8	27,7	27,6
dvě	.	.	.	48,6	41,6	40,1	35,7	35,1	33,8
tři a více	.	.	.	14,7	13,8	12,6	12,0	12,3	12,6

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

Největší meziroční poklesy úhrnné potratovosti byly zaznamenány v letech 1993 a 1994; od roku 2003 již stagnuje

Celkovou úroveň potratovosti vystihuje nejlépe **ukazatel úhrnné potratovosti**²², jehož hodnoty jsou za Středočeský kraj k dispozici od roku 1987. Zatímco v tomto roce dosáhla úhrnná potratovost ve Středočeském kraji hodnoty 1,815 potratů (nejvíce to bylo v roce 1989, a to 1,825), nad úroveň převyšující jeden potrat za reprodukční období ženy se úhrnná potratovost držela nepřetržitě až do roku 1993, kdy dosáhla výše 1,188. Mezi roky 1992 a 1993 došlo k největšímu meziročnímu poklesu úhrnné potratovosti, a to o 23,5 %, což bylo zapříčiněno také poplatkem za provedení interrupcí, které nebyly ze zdravotních důvodů. K druhému největšímu poklesu došlo

²² Vyjadřuje počet potratů, který by v průměru prodělala každá žena v dané populaci během jejího reprodukčního věku (15 až 49 let), pokud by se během tohoto reprodukčního období neměnila míra potratovosti žen podle věku a zůstala na úrovni daného roku. Stejným způsobem je konstruována úhrnná indukovaná potratovost (podle počtu umělých přerušení těhotenství, tj. interrupcí) a úhrnná samovolná potratovost (podle počtu samovolných, tj. spontánních potratů).

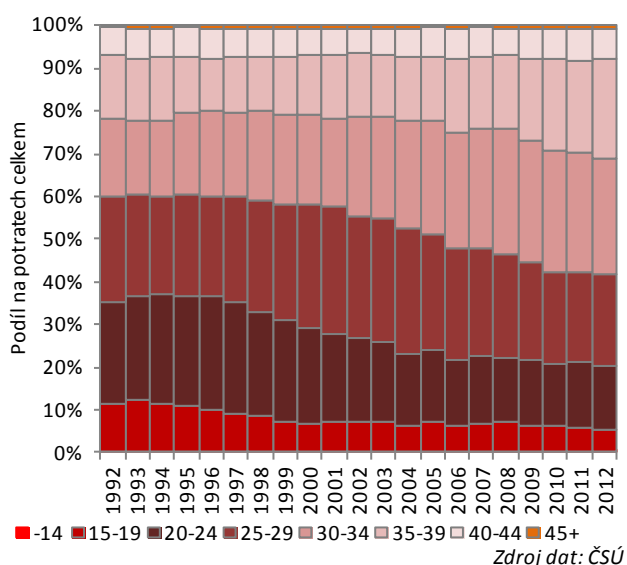
Úhrnná indukovaná potratovost klesala až do roku 2007; v roce 1992 činila 1,370, zatímco v roce 2012 to bylo 0,335

hned v následujícím roce 1994 (o 22,7 %); celkově klesala úhrnná potratovost až do roku 2003, kdy dosáhla hodnoty 0,551. Mezi lety 2004 a 2012 již její hodnota stagnovala a pohybovala se mezi hodnotami 0,524 v roce 2010 a 0,565 v roce 2009.

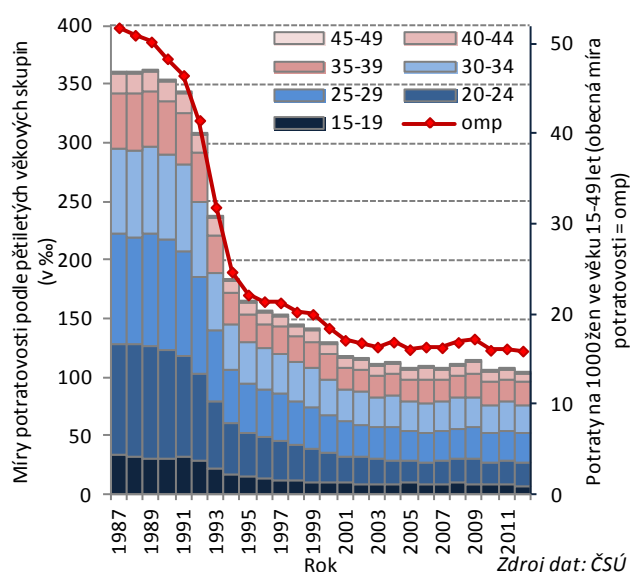
Citelný pokles zaznamenala během sledovaného období především **úhrnná indukovaná potratovost**, vztahující se k umělým přerušení těhotenství (údaje jsou za Středočeský kraj dostupné od roku 1992). V roce 1992 připadalo na jednu ženu s trvalým pobytem ve Středočeském kraji celkem 1,370 umělých přerušení těhotenství, přičemž v následujícím roce hodnota úhrnné indukované potratovosti stále ještě překračovala hodnotu jedna (celkem 1,025). Právě tento pokles úhrnné indukované potratovosti mezi roky 1992 a 1993 o čtvrtinu (o 25,1 %), který zapříčinily zčásti i výše uvedené důvody, byl vůbec nejvyšší zaznamenaný během sledovaného období mezi lety 1992 a 2012. K poklesu o téměř čtvrtinu (o 24,1 %) došlo u indukované potratovosti ještě v roce 1994. Celkově se úhrnná indukovaná potratovost ve Středočeském kraji snižovala až do roku 2007. Pod hodnotu 0,5 se dostala v roce 2000, méně než 0,4 umělých přerušení těhotenství připadalo na jednu ženu poprvé v roce 2004, což pokračovalo až do roku 2012. Nejmenší hodnota úhrnné indukované potratovosti byla zaznamenána ve Středočeském kraji v letech 2010 a 2012 (celkem 0,335) a v roce 2007 (celkem 0,343).

Vývoj indukované potratovosti koresponduje s celospolečenským vývojem po roce 1989, zejména pak s rozšířením antikoncepce (v roce 2011 užívalo ve Středočeském kraji hormonální antikoncepci či mělo zavedeno nitroděložní tělísko celkem 41,6 %²³ žen ve věku 15 až 49 let, přičemž ještě v roce 2000 to bylo 34,1 %) a plánovaným rodičovstvím.

Graf č. 59 Struktura potratů podle pětiletých věkových skupin žen; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 60 Míry potratovosti žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra potratovosti (omp); Středočeský kraj; roky 1987 až 2012

Hodnota úhrnné samovolné potratovosti po celé sledované období let 1992 až 2012 stagnovala

Naopak mírný nárůst zaznamenal ukazatel **úhrnné samovolné potratovosti**. Její hodnota se pohybovala v letech 1992 až 2012 v rozmezí 0,111 v roce 1996 a 0,179 v roce 2009. Pokles samovolné potratovosti je možné sledovat v letech 1993 až 1996 (největší meziroční pokles byl zaznamenaný v roce 1994, a to o 13,7 %), další meziroční poklesy, i když méně patrné, je možné sledovat ve Středočeském kraji i v letech 2000, 2001, 2005, 2010 a 2011. V ostatních letech však byly zaznamenány meziroční nárůsty, nejvyšší pak v letech 2004 (o 13,4 %) a 2006 (o 12,3 %), v souhrnu pak zejména mezi lety 2003 a 2009. Celkově se ukazatel samovolné potratovosti během let 1992 a 2012 mírně zvýšil, a to z 0,162 v roce 1992 na 0,176 v roce 2012.

V souvislosti s vývojem celkové a především indukované potratovosti je možné sledovat zvyšující se zastoupení úhrnné samovolné potratovosti na celkové úhrnné

²³ Počet žen užívajících antikoncepci hormonální i nitroděložní ve vztahu k počtu žen ve fertilním věku. Zdroj dat: ÚZIS. <http://www.uzis.cz/cr-kraje/kraje/stredocesky-kraj>.

potratovosti. Zatímco v roce 1992 se samovolná potratovost podílela na všech potratech z jedné desetiny (10,4 %), v roce 2003 to již byla téměř čtvrtina (24,6 %) a v roce 2012 bylo již překročeno třetinové zastoupení (33,5 %).

5.2 Potratovost podle věku

V roce 1992 připadalo na ženy mladší 30 let celkem šest z deseti potratů, v roce 2012 to byly čtyři z deseti

Změny zaznamenala **potratovost také z hlediska věku žen**, třebaže se v průběhu měnilo zastoupení jednotlivých věkových skupin (tato skutečnost je však vyloučena v následujícím odstavci zaměřeném na míru potratovosti). Zatímco v roce 1992 připadalo z celkového počtu nejvíce potratů na ženy ve věku 25 až 29 let, a to celkem 24,5 %, v roce 2012 to bylo 21,5 %. Tyto ženy se však v roce 2012 na všech potratech nepodílely nejvíce, vyšší zastoupení připadalo jak na věkovou skupinu žen 30 až 34letých (27 %), tak i na ženy 35 až 39leté (23,6 %). Největší pokles byl mezi lety 1992 a 2012 zaznamenán u zastoupení potratů u žen 20 až 24letých (o 9,1 procentních bodů; z 23,8 % na 14,7 %) a 15 až 19letých (o 6,1 procentních bodů; z 11,5 % v roce 1992 na 5,5 % v roce 2012), zatímco k největšímu vzestupu došlo u žen ve věku 35 až 39 let (o 8,8 procentních bodů; z 14,8 % na 23,6 %) a u žen 30 až 34letých (o 8,7 procentních bodů; tj. z 18,3 % na 27 %). Na ženy mladší 30 let tak připadalo v roce 1992 celkem 60 % potratů, v roce 2012 pak 41,7 %.

Zásadní vliv na pokles potratovosti měl pokles porodnosti. Reprodukce žen se snižovala, zejména pak v nižším věku, což bylo také důvodem mírného zvýšení potratovosti ve vyšších věkových skupinách po roce 2005, jakož i zvyšování průměrného věku při potratu (jak je zmiňováno dále).

Mezi roky 1987 a 2012 se míra potratovosti snížila o více než tři čtvrtiny u žen ve věku mezi 15 a 24 lety

Pokles **míry potratovosti** je zřejmý **ve všech věkových skupinách**, především pak u mladších žen. U žen ve věku 20 až 24 let se snížila míra potratovosti o 79,6 % (z 94 ‰ v roce 1987 na 19,2 ‰ v roce 2012), pokles o 78,2 % zaznamenaly ženy 15 až 19leté (z 34 ‰ v roce 1987 na 7,4 ‰ v roce 2012), jakož i ženy 25 až 29leté, kde je mezi roky 1992 a 2012 patrný pokles o 73,2 %, a to z 94,2 ‰ na 25,2 ‰). Nejnižší pokles potratovosti, i když také citelný, (o 43,3 %) zaznamenala věková kategorie žen 45 až 49letých a ženy 40 až 44leté (o 56,3 %). Celkově se snížila **obecná míra potratovosti** (potraty vztažené k tisíci ženám ve věku 15 až 49 let) z 51,8 ‰ na 15,9 ‰, tj. o více než dvě třetiny (69,2 %).

Obecná míra indukované potratovosti se snížila mezi roky 1992 a 2012 o téměř tři čtvrtiny

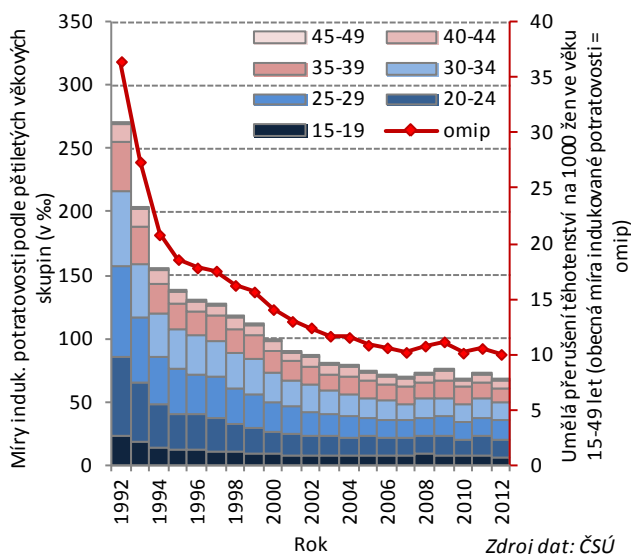
Hlavní příčinou vedoucí k poklesu celkové potratovosti byly pozitivní změny zaznamenané u **měr indukované potratovosti podle věku**. Největší pokles bylo možné sledovat mezi roky 1992 a 2012 u míry potratovosti u věkové skupiny 25 až 29letých (o 78,7 %), u 20 až 24letých (o 78,1 %) a 30 až 34letých, u nichž dosáhl pokles 76,7 %. Nejnižší propad, i když také dosti významný, byl během tohoto období zřejmý v případě míry indukované potratovosti u žen ve věku 45 až 49 let (o 64,1 %) a 40 až 44 let (o 67,4 %). Celkově se mezi roky 1992 a 2012 snížila **obecná míra indukované potratovosti** žen z 36,5 ‰ na 10 ‰, což představovalo 72,5% pokles.

K nárůstu míry samovolné potratovosti mezi roky 1992 a 2012 přispěly především ženy mezi 30 a 44 lety

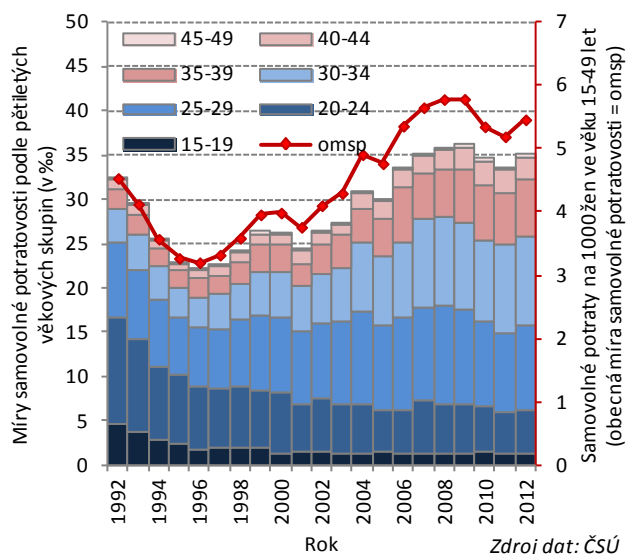
Naopak v případě míry samovolné potratovosti došlo mezi roky 1992 a 2012 k celkovému zvýšení. **Obecná míra samovolné potratovosti** se během tohoto období zvýšila o 20,4 %, a to ze 4,5 ‰ na 5,5 ‰ (v roce 2008 a 2009 dosáhla dokonce 5,8 ‰). Nárůst **míry samovolné potratovosti** zaznamenaly všechny **věkové skupiny** žen starších 25 let, zejména pak ženy ve věku mezi 35 a 39 lety (2,85krát), velký nárůst byl patrný i ve věkové skupině 30 až 34 let (2,65krát), 45 až 49 let (2,62krát), 40 až 44 let (2,61krát) a u žen 25 až 29letých byl mezi roky 1992 a 2012 zaznamenán nárůst ve výši 12,2%. K poklesu došlo pouze u žen ve věku 15 až 19 let (o 72,5 %) a 20 až 24 let (o 59,4 %).

Graf č. 61 Míry indukované potratovosti (umělá přerušení těhotenství) žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra indukované potratovosti (omip); Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 62 Míry samovolné potratovosti (samovolné potraty) žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra samovolné potratovosti (omsp); Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

V roce 1987 prodělávala potrat téměř každá devátá 25letá žena, vysoká potratovost (každá jedenáctá žena) byla patrná u žen 21 až 27letých

Vývoj potratovosti žen s trvalým pobytem ve Středočeském kraji dobře popisuje **míra celkové potratovosti podle jednotek věku**. Nejvyšší míra potratovosti byla v roce 1987 zjištěna u žen ve věku 25 let, kdy prodělalo během roku potrat 10,6 % (tj. 106 ‰) žen v tomto věku. Míra potratovosti přesahující 90 ‰ byla v roce 1987 zřejmá v celém věkovém intervalu žen mezi 21 až 27 lety, 50 ‰ hranice pak byla překročena u žen ve věku mezi 18 a 36 lety.

Jak mezi roky 1992 a 1996, tak i do roku 2000 se míra potratovosti nejvíce snížila u mladších žen, celkově se snížila potratovost žen v celém reprodukčním věku

V roce 1992 byla potratovost nejvyšší, obdobně jako v roce 1987, také u 25letých žen, ale její míra se oproti roku 1987 snížila o pětinu na 85,2 ‰. K nejvyššímu poklesu míry potratovosti (o 19,2 ‰) došlo mezi roky 1987 a 1992, a to u žen ve věku 17 až 27 let, zatímco po 38. roce života se míra potratovosti nijak výrazně nezměnila.

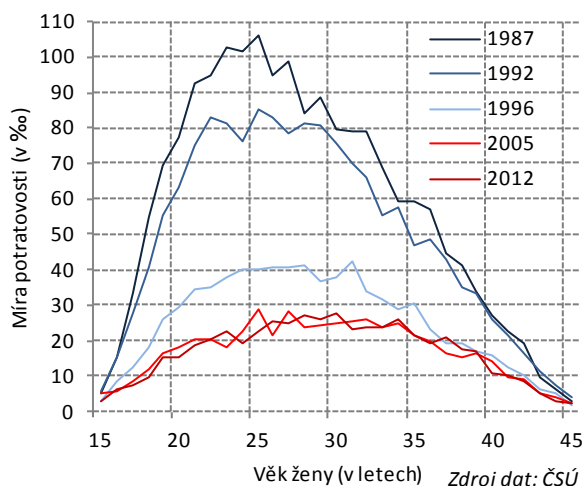
Zatímco se mezi roky 2000 a 2005 i nadále míra potratovosti snížila, mezi roky 2005 a 2012 je již možné sledovat stagnaci, avšak ve vztahu k zvyšující se porodnosti jsou i v tomto období zjevné pozitivní změny

K citelným pozitivním změnám došlo mezi roky 1992 a 1996, kdy se výrazně snížila míra potratovosti v celém věkovém intervalu, nejvíce pak u žen ve věku 17 až 23 let, u nichž byl zaznamenán pokles o více než polovinu (o 54,6 ‰). K dalšímu snížení potratovosti, i když už mírnějšímu, došlo mezi roky 1996 a 2000. O téměř třetinu (32,2 ‰) poklesla během tohoto období míra potratovosti u žen ve věku mezi 16 a 22 lety. Celkově se potratovost snížila u všech žen s výjimkou nepatrného nárůstu u žen mladších 15 let (v tomto věku však byl počet potratů celkově nízký), mírný nárůst je možné sledovat také u žen ve věku mezi 37 a 39 lety a pak také u žen 42letých a 45letých a starších, kde však byla situace obdobná jako u nejmladších dívek, vyznačující se malým počtem provedených potratů.

Pozitivní změny bylo možné sledovat u potratovosti i na začátku 21. století, konkrétně mezi lety 2000 až 2005. Největší pokles míry potratovosti (o 24 ‰) byl během tohoto období zaznamenán u žen ve věku 26 až 33 let. Jediný nárůst, i když nepatrný, byl zjištěn u žen mladších 18 let a také u žen ve věku 40 let, v obou případech však byl celkový počet provedených potratů nízký.

V dalším období, tj. mezi roky 2005 a 2012, je již možné sledovat stagnaci (stále se však snižoval v důsledku vzestupu porodnosti počet potratů vztahený k počtu živě narozených dětí). Míra potratovosti se snížila u žen v mladším věku (u 17 až 22letých), a to o 9,7 ‰, u žen ve věku 23 až 29 let zůstala míra potratovosti na stejné úrovni, obdobně jako u žen 30 až 36letých. K mírnému nárůstu o 4,2 ‰ došlo u žen ve věku 37 až 45 let. Celkově byla v roce 2012 nejvyšší potratovost zjištěna u žen ve věku 30 let, a to 27,8 ‰, což bylo o téměř dvě třetiny méně (o 64,9 ‰), než kolik činila míra potratovosti žen v tomto věku v roce 1987, a o 73,8 ‰ méně, než kolik činila v roce 1987 nejvyšší míra potratovosti (u 25letých žen). Celkově byla nejvyšší míra potratovosti zaznamenaná v roce 2012 (tj. u 30letých žen) obdobně vysoká jako v roce 1987 potratovost zaznamenaná u žen ve věku 17 a 40 let.

Graf č. 63 Míra potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1987, 1992, 1996, 2005 a 2012

Samovolná potratovost se snížila pouze mezi roky 1992 a 1996, poté je možné sledovat jak stagnaci, tak i posun potratovosti do vyššího věku

Zatímco **indukovaná potratovost** zaznamenala v důsledku velkého podílu na celkové potratovosti ve Středočeském kraji obdobné trendy jako potratovost celková, v případě **samovolné potratovosti** jsou zřejmé určité odlišnosti. Zatímco v letech 1992 až 1996 se míry samovolné potratovosti téměř v celém reprodukčním věku ženy snížily, mezi roky 1996 a 2000 došlo, obdobně jako u porodnosti, k celkovému posunu měr samovolné potratovosti do vyššího věku ženy. V nižším věku se míry samovolné potratovosti snížily (zejména u žen ve věku mezi 16 a 22 lety, a to o 21 %), avšak nárůst bylo možné sledovat, s drobnými výjimkami, již u žen 23letých a starších; nejvyšší vzestup byl zřejmý u žen ve věku mezi 36 a 40 lety (o 80,8 %) a také u 30 až 34letých (o 59,4 %). V tomto období však ženy starší 35 let již téměř ukončily svoji reprodukci a samovolný potrat tak víceméně nepředstavoval překážku v pořízení dítěte nižšího pořadí narození.

Obdobný vývoj probíhal u samovolné potratovosti i mezi roky 2000 a 2005. Během této doby se míry samovolné potratovosti snížily u žen ve věku mezi 21 a 24 lety (o 38,9 %), avšak citelnější nárůsty byly patrné už u žen od 29. roku života (ve věku 29 až 36 let vzrostla samovolná potratovost o 46,4 %, o 46,8 % pak u žen 37 až 44letých). Další posun samovolné potratovosti do vyššího věku byl zřejmý i mezi roky 2005 a 2012. Nadále pokračovalo snižování měr samovolné potratovosti u mladších žen (mezi 18 a 21 lety), kde však byla jak v roce 2005, tak i v roce 2012 míra potratovosti velmi nízká. Míry samovolné potratovosti se zvýšily u 28letých a starších žen; o více než třetinu (36 %) to bylo u žen ve věku mezi 29 a 35 lety, o 37,2 % pak vzrostla samovolná potratovost u žen 36 až 45letých.

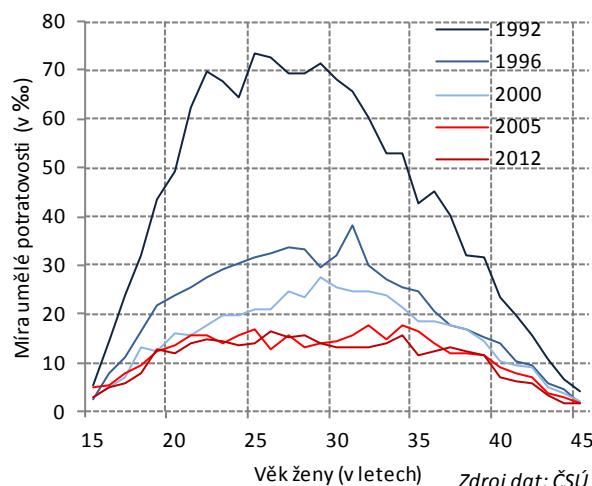
Celkově byla v roce 1992 nejvyšší intenzita samovolné potratovosti zaznamenána ve věku 20 let, a to 13,4 ‰, přičemž v roce 2012 byla v tomto věku míra samovolné potratovosti o více než tři čtvrtiny nižší (77,4 %) a dosáhla 3 ‰. V roce 2012 byla nejvyšší samovolná potratovost zaznamenána ve věku 30 let, a to 13,8 ‰, což bylo 2,3krát více než kolik činila v roce 1992 samovolná potratovost žen v tomto věku (tehdy dosáhla míra samovolné potratovosti u 30letých žen hodnoty 5,9 ‰).

Z toho je zřejmý citelný posun samovolné potratovosti do vyššího věku a pokles potratovosti v nižším věku. Ve věku žen mezi 15 a 25 lety se samovolná potratovost snížila mezi roky 1992 a 2012 o 57,7 %, naopak u 30 až 36letých byla 2,6násobně vyšší a u 37 až 45letých to bylo dokonce téměř 2,9krát více.

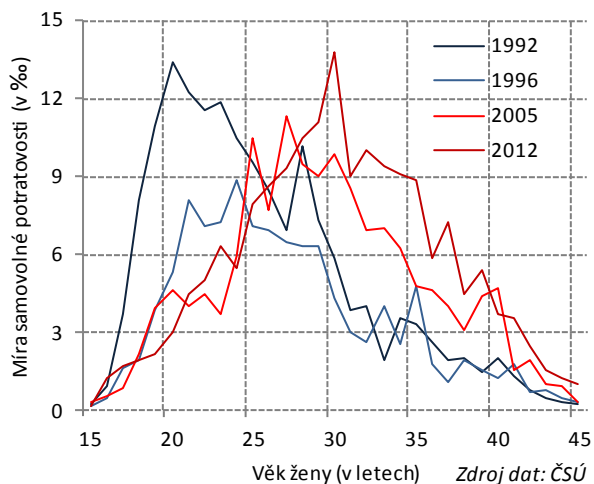
Nejvíce se mezi roky 1992 a 2012 zvýšil průměrný věk žen při samovolném potratu, mnohem menší nárůst byl zaznamenán u věku při umělém přerušení těhotenství

Výše uvedené změny se odrazily, i když ne tak citelně jako v případě porodnosti a plodnosti, také ve vývoji **průměrného věku ženy při potratu**. Zatímco mezi roky 1992 a 2012 se průměrný věk ženy při potratu zvýšil z 28,6 let na 31,2 roku, tj. o více než 2,5 roku, v případě umělých přerušení těhotenství to bylo o více než 1,8 roku – z 28,9 let na 30,8 roku. Citelný nárůst je možné sledovat u průměrného věku při samovolném potratu. Zde činil v roce 1992 průměrný věk žen celkem 25,9 let, přičemž v roce 2012 to bylo již 31,7 roku, o téměř 5,9 let více.

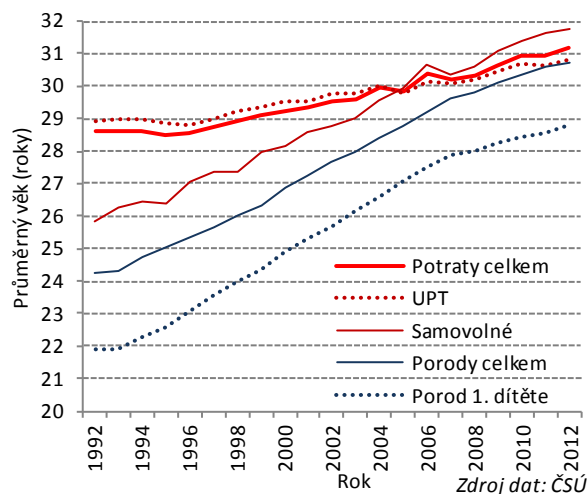
Graf č. 64 Míra indukované potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012

Graf č. 65 Míra samovolné potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012

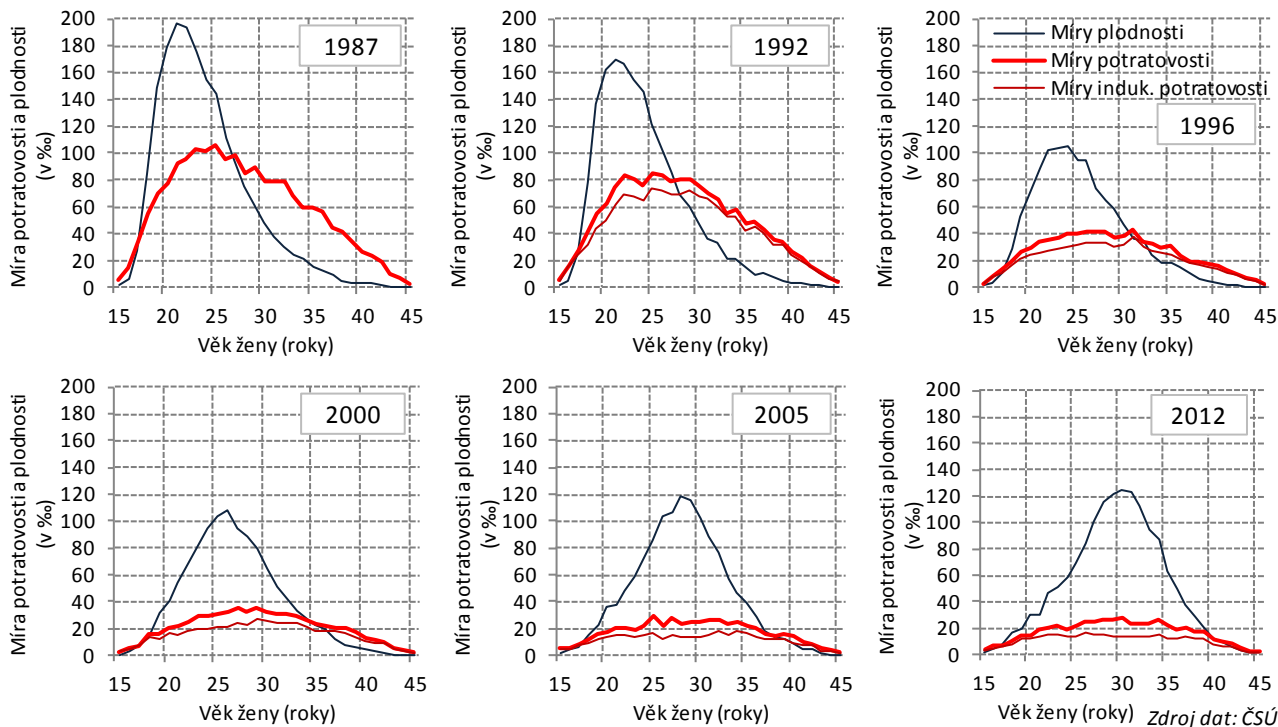

Graf č. 66 Průměrný věk při potratu, umělém přerušení těhotenství, samovolném potratu, narození dítěte celkem a narození prvního dítěte; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

V souhrnu tak překročil průměrný věk při samovolném potratu průměrný věk při umělém přerušení těhotenství již roku 2005 a v roce 2012 byl už téměř o rok vyšší (přičemž v roce 1992 byla situace opačná, neboť průměrný věk při umělém přerušení těhotenství byl o 3,1 roku vyšší než u samovolných potratů). Během sledovaného období se navíc sblížily hodnoty průměrného věku při narození dítěte a průměrného věku při potratu (v roce 1992 byl průměrný věk ženy při potratu vyšší o 4,4 roku, v roce 2012 to bylo již pouze o 0,4 roku).

Graf č. 67 Míry potratovosti, indukované potratovosti a plodnosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1987, 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012

V roce 1992 byla vyšší míra potratovosti než plodnosti už od 27. roku života ženy, v roce 2012 to bylo až od 41 let

Specifika u vývoje potratovosti je možné sledovat i v porovnání s vývojem měř plodnosti podle věku žen. Zatímco v roce 1987 převažovaly míry potratovosti nad mírami plodnosti už od 27. roku života ženy, tento věk v čase rostl (v roce 1992 to bylo 28 let, v roce 2000 celkem 35 let) a v roce 2012 dosáhl již 41 let.

V roce 1987 dosáhla míra ukončených těhotenství²⁴ během reprodukčního období žen nejvyšší hodnoty ve věku 21 let, z celkové míry 290,1 ‰ tvořila porodnost²⁵ 196,4 ‰ a potratovost 92,8 ‰ (tj. podíl potratovosti dosáhl výše 32,1 %). V roce 1996 byla ve Středočeském kraji nejvyšší míra ukončených těhotenství ve věku 24 let, a to 144,7 ‰, z nichž tvořila porodnost 104,7 ‰ a potratovost 40 ‰ (tj. 27,6 %). V roce 2005 se přesunula nejvyšší míra ukončených těhotenství do věku 28 let, kdy dosáhla výše 142,9 ‰, z nichž připadalo 118,9 ‰ na porodnost a 24 ‰ na potratovost (podíl potratovosti tedy dosáhl výše 16,8 %); v roce 2012 byla nejvyšší míra ukončených těhotenství (160,7 ‰) u žen ve věku 30 let, míra porodnosti dosáhla hodnoty 124,6 ‰ a potratovosti 27,8 ‰; potratovost se na celkové míře ukončených těhotenství 30letých žen podílela 18,2 %. Z toho je zřejmý jak snižující se podíl potratovosti, tak i citelný posun do vyššího věku.

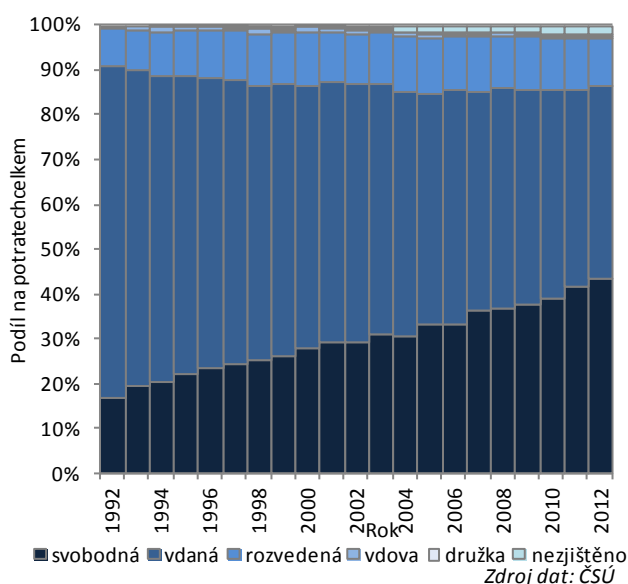
5.3 Potraty podle rodinného stavu, vzdělání, počtu provedených potratů a narozených dětí

Mezi roky 1992 a 2012 se snížilo u provedených potratů zastoupení vdaných žen, výraznější pokles byl zaznamenán u umělých přerušení těhotenství než u samovolných potratů

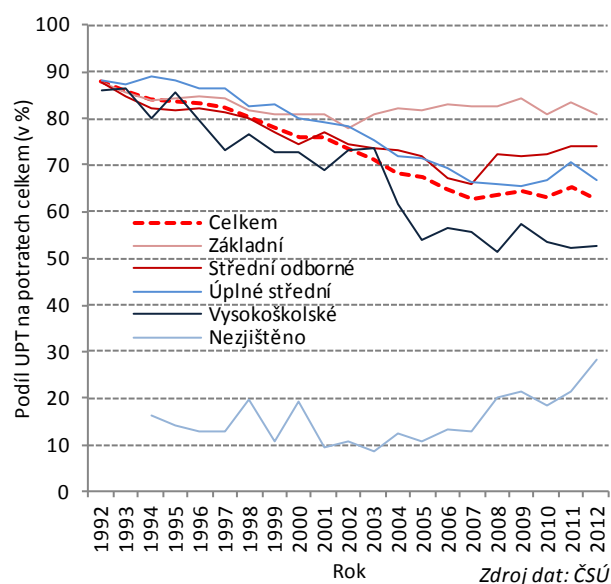
Obdobně jako v případě živě narozených dětí se mezi roky 1992 a 2012 změnilo složení žen podstupující potrat z hlediska jejich rodinného stavu. Zatímco v roce 1992 představovaly vdané ženy z celkového počtu žen, které v tomto roce podstoupily potrat, téměř tři čtvrtiny případů (73,7 %), v roce 2007 to již byla méně než polovina a v roce 2012 se jejich podíl snížil na 42,9 %.

V případě umělých přerušení těhotenství byl tento pokles ještě vyšší (v roce 1992 tvořily vdané ženy 74,1 % všech případů umělých přerušení těhotenství, v roce 2012 to bylo 39,1 %), zatímco u samovolných potratů bylo snížení zastoupení vdaných žen méně patrné (ze 70,2 % v roce 1992 na 49,7 % v roce 2012).

Graf č. 68 Potraty podle rodinného stavu ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 69 Podíl UPT na celkovém počtu potratů podle vzdělání ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

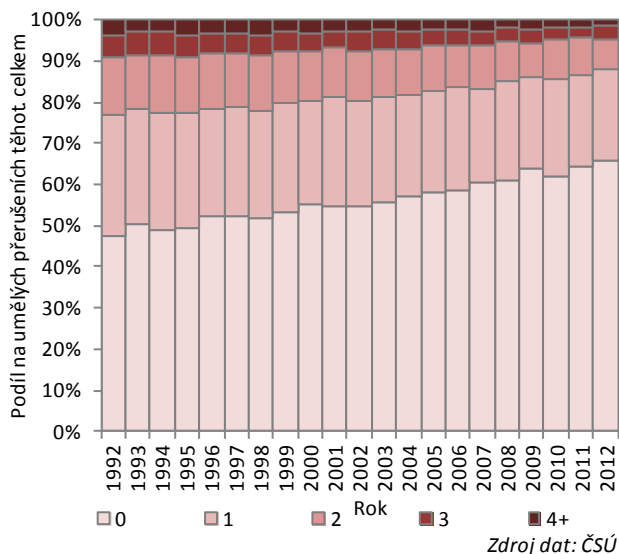
²⁴ Úhrn ukončených těhotenství se definuje jako součet počtu všech (živě i mrtvě) narozených a všech potratů. Je mírně nepřesný v tom, že nerespektuje narození vícčet. Narodí-li se např. ženě dvojčata, do úhrnu ukončených těhotenství to vstupují jako dvě narozené děti, tj. jako dvě těhotenství, i když šlo o těhotenství jediné. Název ukazatele neodpovídá tedy přesně jeho názvu.

²⁵ Vypočtena pouze z živě narozených dětí, nikoliv i z mrtvě narozených.

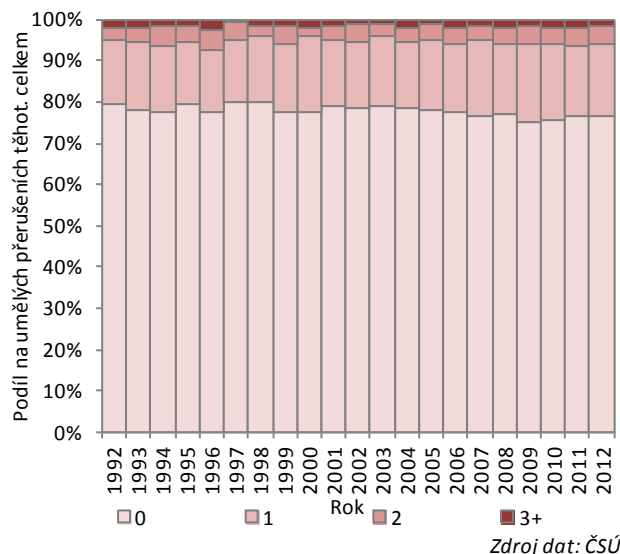

V souvislosti s tím vzrostlo u potratů zastoupení svobodných žen – v roce 1992 to bylo 17,1 % všech potratů, v roce 2012 již 43,7 %, což představovalo téměř 2,6násobný nárůst (v případě umělých přerušeni těhotenství dosáhl nárůst téměř 2,9násobku, u samovolných potratů se zastoupení svobodných žen zvýšilo mezi roky 1992 a 2012 celkem 1,6krát). Také podíl rozvedených žen se v případě všech potratů zvýšil z 8,5 % v roce 1992 na 10,6 % v roce 2012 (v roce 2005 to bylo dokonce 12,7 %). Obecně vzrostlo během sledovaného období zastoupení rozvedených žen nepatrně více u samovolných potratů (o 41,2 %) než u umělých přerušeni těhotenství (o 32,6 %).

Graf č. 70 Struktura umělých přerušeni těhotenství podle pořadí předchozího počtu UPT; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 71 Struktura samovolných potratů podle pořadí předchozího počtu samovolných potratů; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Nejvyšší zastoupení umělých přerušeni těhotenství bylo v roce 2012 zřejmě u žen se základním vzděláním, nejnižší pak u vysokoškolsky vzdělaných žen

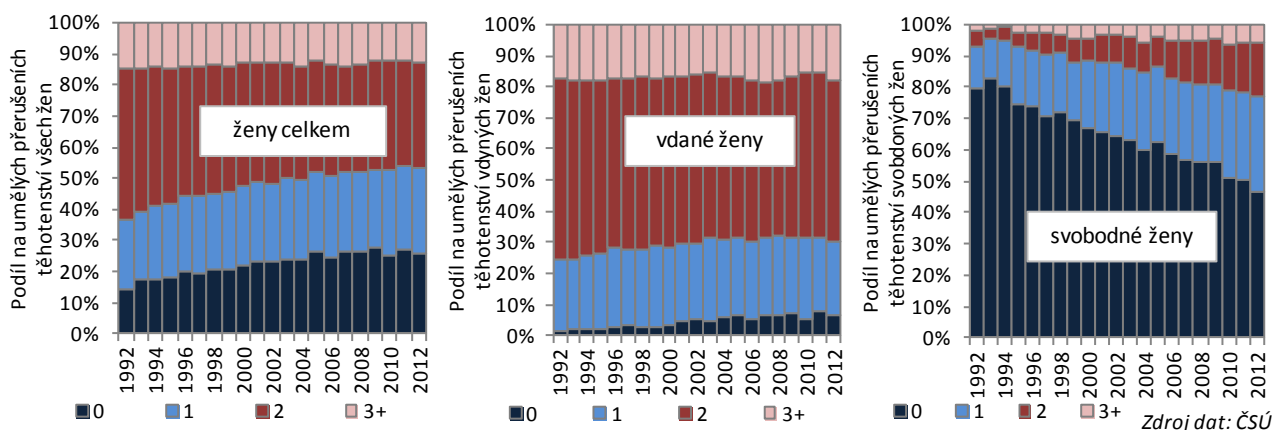
Rozdíly v potratovosti na území Středočeského kraje je možné na základě dostupných údajů sledovat také z hlediska nejvyššího ukončeného vzdělání ženy, a to z pohledu podílu umělých přerušeni těhotenství na celkovém počtu provedených potratů příslušné úrovně dosaženého vzdělání. Zatímco v roce 1992 nebyly žádné citelnější rozdíly mezi jednotlivými úrovněmi vzdělání, v roce 2012 již byla situace odlišná. Umělá přerušeni těhotenství se na všech potratech v tomto roce podílela 62,8 %, v případě osob s vysokoškolským vzděláním to bylo 52,6 % (v roce 1992 to bylo 86 %), přičemž u žen se základním vzděláním se zastoupení mezi roky 1992 a 2012 nijak výrazně nezměnilo (v roce 1992 to bylo 87,7 %, roku 2012 pak 80,7 %). Zastoupení umělých přerušeni těhotenství tak víceméně vykazovalo nepřímou úměru se stupněm vzdělání, čím vyšší bylo nejvyšší ukončené vzdělání ženy, tím nižší bylo zastoupení umělých přerušeni těhotenství mezi všemi provedenými potraty.

Zastoupení žen, které předtím prodělaly dvě či více umělých přerušeni těhotenství, dlouhodobě klesá

Positivní změny jsou patrné také z pohledu počtu dosud prodělaných umělých přerušeni těhotenství. V roce 1992 představovaly ženy, které předtím nepodstoupily žádné umělé přerušeni těhotenství, necelou polovinu případů (47,7 %) všech provedených indukovaných potratů (tj. UPT), zatímco dva či více umělých přerušeni těhotenství v minulosti podstoupilo 23 % žen, které podstoupily v roce 1992 umělé přerušeni těhotenství. V roce 2012 byla již situace příznivější – mezi ženami, které prodělaly v tomto roce umělé přerušeni těhotenství, podstoupilo předtím dva a více stejných (indukovaných) potratů celkem 12 % z nich, zatímco podíl žen, které podstoupily umělé přerušeni těhotenství poprvé, představoval již téměř dvě třetiny (65,9 %).

V případě samovolných potratů byla mezi roky 1992 a 2012 patrná stagnace, mírně se zvýšilo zastoupení žen, které předtím prodělaly alespoň jeden samovolný potrat, a to z 20,6 % na 23,1 %.

Graf č. 72 Umělá přerušení těhotenství podle rodinného stavu ženy a podle počtu živě narozených dětí; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Mezi roky 1992 a 2012 se snížil podíl potratů žen se dvěma dětmi, naopak zastoupení bezdětných žen podstupujících umělé přerušení těhotenství se zvýšilo

Specifický vývoj je možné sledovat také u umělých přerušení těhotenství **podle předchozího počtu živě narozených dětí** ženám žijícím ve Středočeském kraji **podle jejich rodinného stavu**. Celkově se u všech žen (bez ohledu na jejich rodinný stav) zvýšilo zastoupení umělých přerušení těhotenství v případě bezdětných žen, a to ze 14,3 % v roce 1992 na 25,9 % v roce 2012 (v roce 2009 to bylo dokonce 27,4 %), naopak je zřejmý pokles zastoupení žen majících dvě děti (z 48,6 % v roce 1992 na 33,8 % v roce 2012). V případě žen se třemi a více dětmi se jejich zastoupení mezi všemi ženami podstupujícími umělé přerušení těhotenství po celé sledované období nijak výrazně neměnilo a pohybovalo se mezi 11,8 % a 14,7 %. Z výše uvedeného je zřejmé zodpovědnější chování žen při plánovaném rodičovství a snižování vlivu umělého přerušení těhotenství jako „regulátoru“ počtu dětí, což se nejvíce projevilo zejména v případě, že již byla žena v době prodělání potratu matkou dvou dětí.

Citelně se zvýšilo zastoupení umělých přerušení těhotenství bezdětných vdaných žen, u žen s jedním a třemi a více dětmi stagnovalo

V případě vdaných žen je, obdobně jako v předchozím případě, zřejmý nárůst zastoupení umělých přerušení těhotenství u bezdětných žen, a to z velmi nízkého podílu ve výši 1,3 % v roce 1992 na 6,4 % v roce 2012. Snížilo se naopak zastoupení umělých přerušení těhotenství u žen se dvěma dětmi z 58,2 % v roce 1992 na 52,2 % v roce 2012 (v roce 2008 činil jejich podíl dokonce 49,6 %). Zastoupení žen s jedním dítětem, které podstoupily umělé přerušení těhotenství, po celé sledované období stagnovalo, podobná situace byla zřejmě i v případě žen se třemi a více dětmi.

Mezi roky 1992 a 2012 vzrostl podíl umělých přerušení těhotenství svobodných žen s jedním či více dětmi

U svobodných žen je naopak mezi roky 1992 a 2012 možné sledovat citelný pokles podílu umělých přerušení těhotenství u bezdětných žen, a to ze 79,8 % na 46,8 %, což také koresponduje se zvyšujícím se počtem svobodných bezdětných žen. To se promítlo v nárůstu podílu umělých přerušení těhotenství u žen s dětmi. Celkem 3,5krát vzrostlo zastoupení mezi svobodnými ženami podstupujícími umělé přerušení těhotenství, které měly před potratem dvě děti, u žen se třemi a více dětmi byl nárůst téměř 3,2násobný a u žen s jedním dítětem byl podíl v roce 2012 oproti stavu v roce 1992 vyšší více než 2,2krát. To potvrzuje skutečnost, že reprodukční chování žen, a to nejen z pohledu potratovosti, ale i porodnosti, se s postupem času měnilo a přestávalo být ovlivňováno samotným uzavřením manželství. Demografické chování nevdaných a vdaných žen se tak začalo v polovině 90. let postupně sblížovat.

6. Úmrtnost

6.1 Zemřelí podle počtu, pohlaví, kalendářních dnů, standardizovaná míra úmrtnosti

V přepočtu na 1 000 obyvatel nejvíce osob zemřelo v roce 1974, nejméně pak v letech 2010 až 2012

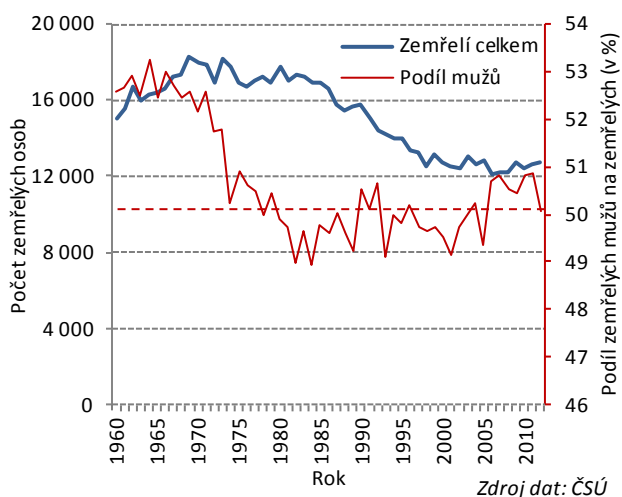
Zatímco na počátku 60. let byla úmrtnost v kraji jak ve srovnání s celou republikou, tak i zbytkem vyspělé Evropy, na poměrně příznivé úrovni, v následujících letech došlo především v důsledku špatného životního prostředí, nezdravého životního stylu či částečně omezeného technického rozvoje ve zdravotnictví nejen k zastavení příznivého vývoje, ale dokonce i ke zhoršení úmrtnosti. V 70. a 80. letech je možné sledovat stagnaci a nepatrný růst, přičemž k výraznějšímu zlepšení došlo až v polovině 90. let, což pokračovalo v o trochu menší míře až do konce sledovaného období, tj. do roku 2012. Nezanedbatelnou roli hrála u Středočeského kraje, zejména pak po roce 2000, v případech zlepšující se úmrtnosti také pozitivní změna sociální a vzdělanostní struktury obyvatelstva.

Mezi roky 1960 a 2012 zemřelo ve Středočeském kraji celkem 808 598 osob (z nich bylo 410 145 mužů a 398 453 žen). Nejvyšší **počet úmrtí** byl během této doby zaznamenán v roce 1969, a to 18 268 osob, nejméně pak 12 067 zemřelých v roce 2006. V přepočtu na tisíc obyvatel zemřelo nejvíce osob v roce 1974 (15,6 ‰), nejméně pak v letech 2010 až 2012 (ve všech třech letech to bylo 9,9 ‰).

Zatímco v letech 1960 až 1967 se **hrubá míra úmrtnosti** pohybovala mezi 12 ‰ a 13,5 ‰ (průměr za toto období byl 12,8 ‰), v letech 1968 až 1986 to bylo mezi 14,2 ‰ a 15,6 ‰ (průměr během těchto let činil 14,9 ‰). Citelnější pozitivní změny se začaly projevovat počínaje rokem 1992, kdy se dostala hrubá míra úmrtnosti pod 13 ‰, pod hranici 12 ‰ se tento ukazatel dostal v roce 1998, hrubou míru úmrtnosti menší než 11 ‰ je možné sledovat ve Středočeském kraji od roku 2006 a od roku 2010 hodnota tohoto ukazatele nepřesáhla hranici 10 ‰.

To reflektuje skutečnost, že se v důsledku příznivého vývoje úmrtnosti v 90. letech a první dekádě 21. století (i přes proces stárnutí obyvatelstva, a tím i vyšší zastoupení starších osob s vyšší pravděpodobností úmrtí) celkový počet úmrtí ve Středočeském kraji snížil (a tudíž i hrubá míra úmrtnosti).

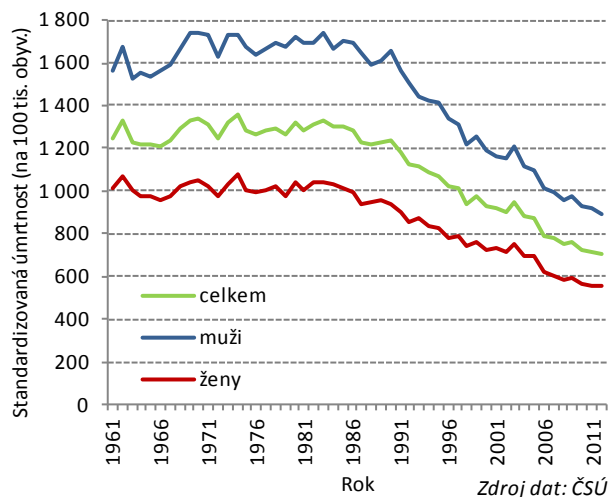
Graf č. 73 Zemřelí celkem a zastoupení mužů mezi zemřelými osobami (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Až do první poloviny 80. let převažovali mezi zemřelými osobami muži, obdobně jako po roce 2003

Z pohledu **struktury zemřelých podle pohlaví** je od počátku 60. let až do první poloviny 80. let zřejmý pokles zastoupení mužů mezi všemi zemřelými osobami v daném roce, a to z 52,9 % v roce 1962 na 48,9 % v roce 1984. Převažující podíl zemřelých žen v porovnání s muži je ve Středočeském kraji možné sledovat mezi roky 1980 a 2002 (s nepatrnými výjimkami v letech 1987, 1990 až 1992, 1994 a 1996). V období let 2003 až 2012 je mezi zemřelými patrný, s výjimkou roku 2005, opětovný návrat převahy zemřelých mužů, i když oproti 60. letům méně výrazný.

Graf č. 74 Standardizovaná úmrtnost (na 100 tis. obyv.) podle pohlaví (WHO standard); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

Standardizovaná úmrtnost se mezi roky 1970 a 2012 snížila o 47 %

Změny v úmrtnostních poměrech dobře vystihuje **ukazatel standardizované míry úmrtnosti**²⁶. Jeho hodnota se pohybovala mezi lety 1961 až 1990 na úrovni převyšující 1 200 na 100 tisíc obyvatel. Nejméně příznivé hodnoty bylo možné sledovat především mezi roky 1969 a 1974, kdy se standardizovaná míra úmrtnosti dostala nad hodnotu 1 300 celkem pětkrát. K citelnějšímu zlepšení začalo docházet až po roce 1991, kdy se standardizovaná míra úmrtnosti přesunula pod hranici 1 200. Úroveň nižší než 1 000 byla zaznamenána poprvé v roce 1998; hodnotu nepřesahující 900 na 100 tisíc obyvatel je možné sledovat ve Středočeském kraji poprvé v roce 2004 a k roku 2012 dosáhla hodnota standardizované míry úmrtnosti ve Středočeském kraji výše 709, což představovalo oproti nejvyšší hodnotě zaznamenané v roce 1970 pokles ve výši 47 %.

Standardizovaná míra úmrtnosti mužů se mezi roky 1983 (nejhorší) a 2012 snížila téměř o polovinu, stejně jako u žen mezi roky 1974 (nejhorší) a 2012

Standardizovaná míra úmrtnosti vykazovala rozdílné hodnoty také **podle pohlaví**, obdobně těm, které jsou zaznamenávány u vyspělých populací, kde je charakteristická vyšší úmrtnost mužů oproti ženám. I zde však bylo možné sledovat pozitivní změny. Zatímco v letech 1961 až 1965 dosahovala u mužů hodnota standardizované míry úmrtnosti v průměru 1 571 na 100 tisíc obyvatel, v následujících letech došlo k mírnému zhoršení. Nejhorší úmrtnostní poměry bylo u mužů možné sledovat v letech 1969 až 1974, kdy dosáhla standardizovaná míra úmrtnosti průměrné roční výše 1 718 na 100 tisíc obyvatel. Hodnoty převyšující 1 500 je možné v případě úmrtnosti mužů sledovat až do roku 1992, pod 1 400 se hodnota tohoto ukazatele dostala v roce 1996, pod 1 300 v roce 1998 a méně než 1 000 na 100 tisíc obyvatel dosáhla standardizovaná míra úmrtnosti poprvé v roce 2007. V roce 2012 dosáhla výše 893, tedy o 48,8 % méně než v nejméně příznivém roce 1983 (1 744 na 100 tisíc obyvatel).

Obdobné tendence jsou zřejmé i v případě žen. Mírně nad hodnotami 1 000 na 100 tisíc obyvatel se pohybovala standardizovaná míra úmrtnosti žen v letech 1961 až 1963, v následujících čtyřech letech došlo k jejímu mírnému poklesu, avšak nárůst na nepříznivé hodnoty je možné sledovat mezi roky 1969 a 1974, kdy dosáhl tento ukazatel průměrné roční výše 1 034. Pod hranici 900 se standardizovaná míra úmrtnosti dostala poprvé v roce 1992, pod 800 na 100 tisíc obyvatel v roce 1996, pod 700 ‰ roku 2005 a pod hranici 600 v roce 2008. Roku 2012 dosáhla standardizovaná míra úmrtnosti žen výše 560 na 100 tisíc obyvatel, což představovalo 48,3% pokles oproti nejhoršímu stavu z roku 1974.

Standardizovaná míra úmrtnosti mužů v porovnání s ženami byla mezi roky 1961 a 2012 vyšší v průměru o téměř dvě třetiny

Mezi roky 1961 a 2012 je možné sledovat také určitý **vývoj mužské nadúmrtnosti**, měřený prostřednictvím ukazatele standardizované míry úmrtnosti. Zatímco mezi roky 1961 a 1965 byla u mužů standardizovaná míra úmrtnosti v průměru o 56,1 % vyšší než u žen, v letech 1979, 1986 a 1987 a 1990 až 1996 (s výjimkou roku 1993) to bylo o více než 70 %. Do konce sledovaného období se mužská nadúmrtnost snížila a v letech 2006 až 2012 dosáhla průměrné roční převahy 63,8 %. Celkově tak byla standardizovaná míra úmrtnosti mužů během let 1961 až 2012 vyšší v porovnání s ženami v rozmezí 52,5 % (v roce 1963) až 76,7 % (v roce 1990). V průměru byla za těchto více než pět desetiletí standardizovaná úmrtnost mužů o 65,2 % vyšší než u žen.

²⁶ Reálné míry úmrtnosti jsou přepočteny metodou přímé standardizace na jednotnou věkovou strukturu evropského standardu publikovanou Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Nedochozí tak ke zkreslení vlivu věkové struktury daného roku na hodnotu úmrtnosti (za nestandardizovaný, danou věkovou strukturou zkreslený, ukazatel je možné považovat např. hrubou míru úmrtnosti). Standardizovaná míra úmrtnosti se uvádí v přepočtu na 100 tisíc obyvatel.

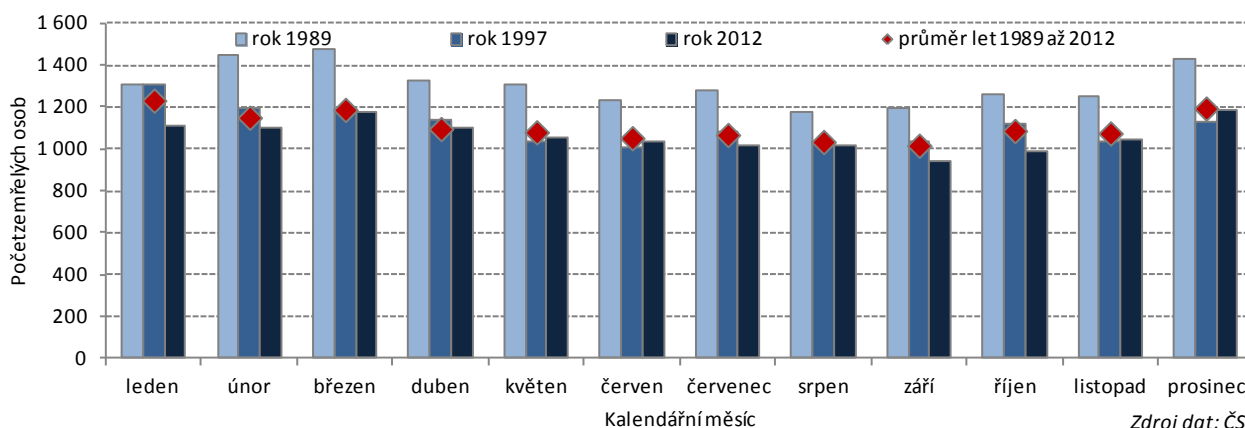
Tab. VI.1 Ukazatele úmrtnosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1961	1970	1975	1980	1986	1991	1995	2000	2005	2010	2012
Zemřelí celkem	15 585	17 964	16 933	17 713	16 576	15 040	14 033	12 777	12 850	12 440	12 752
Zemřelí muži	8 208	9 372	8 620	8 838	8 221	7 537	6 992	6 328	6 340	6 320	6 387
z toho podle věku: 0 až 14 let (v %)	3,0	2,6	3,6	2,6	1,9	1,6	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5
15 až 64 let (v %)	36,3	33,0	28,9	26,9	32,5	33,3	32,4	31,7	32,3	30,9	28,8
65 až 79 let (v %)	42,9	49,0	50,9	52,8	45,3	41,7	41,5	46,3	41,1	39,1	39,9
nad 80 let (v %)	17,7	15,4	16,6	17,7	20,3	23,4	25,2	21,3	26,1	29,5	30,9
Zemřelé ženy	7 377	8 592	8 313	8 875	8 355	7 503	7 041	6 449	6 510	6 120	6 365
z toho podle věku: 0 až 14 let (v %)	1,9	2,2	2,3	1,8	1,0	1,0	0,6	0,4	0,4	0,5	0,3
15 až 64 let (v %)	23,0	17,7	14,6	12,7	15,1	14,2	14,3	13,3	14,7	13,3	13,0
65 až 79 let (v %)	47,4	49,6	49,5	47,3	41,3	37,5	34,3	41,5	34,7	29,8	29,4
nad 80 let (v %)	27,7	30,6	33,6	38,2	42,6	47,3	50,8	44,8	50,2	56,5	57,3
Standardizovaná úmrtnost celkem	1 243,9	1 337,0	1 281,0	1 323,5	1 282,5	1 179,0	1 072,0	929,2	872,9	726,1	709,1
Standardizovaná úmrtnost muži	1 563,9	1 738,2	1 677,7	1 723,5	1 693,2	1 563,5	1 415,6	1 192,4	1 093,1	928,9	892,8
Standardizovaná úmrtnost ženy	1 011,3	1 050,9	1 003,9	1 039,5	994,3	903,1	825,4	727,8	700,3	562,7	559,5
Novorozenecká úmrtnost (v ‰)	11,1	14,4	15,2	12,1	8,7	6,5	3,9	2,1	1,2	1,3	1,7
Kojenecká úmrtnost (v ‰)	16,6	19,5	19,7	17,2	11,6	10,6	5,8	3,5	2,8	2,1	2,1
Naděje dožití mužů ve vybraném věku											
při narození	67,7	65,9	66,7	66,7	67,1	67,9	69,6	71,6	73,0	74,3	74,9
45 let	.	25,3	25,9	25,4	25,4	26,0	27,2	28,8	29,9	30,9	31,5
65 let	.	10,9	11,2	11,1	11,0	11,5	12,5	13,4	14,2	14,9	15,2
80 let	.	5,3	5,0	4,9	4,4	4,5	5,8	5,8	6,0	6,5	6,7
Naděje dožití žen ve vybraném věku											
při narození	73,3	73,2	73,9	73,8	74,6	75,1	76,7	77,9	79,0	80,2	80,6
45 let	.	31,0	31,4	31,2	31,5	32,1	33,1	34,0	34,9	36,1	36,6
65 let	.	14,3	14,5	14,3	14,5	14,9	15,8	16,4	17,3	18,1	18,5
80 let	.	5,9	5,9	5,8	5,4	5,3	6,6	6,6	6,8	7,3	7,6
Rozdíl v naději dožití mužů a žen											
při narození	5,6	7,3	7,2	7,0	7,5	7,3	7,1	6,4	6,0	5,9	5,7
45 let	.	5,7	5,4	5,7	6,1	6,1	5,9	5,2	5,0	5,2	5,1
65 let	.	3,4	3,3	3,2	3,5	3,4	3,3	3,0	3,1	3,2	3,3
80 let	.	0,7	0,9	0,9	1,0	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

Graf č. 75 Počet zemřelých osob podle kalendářních měsíců; Středočeský kraj; roky 1989, 1997 a 2012 a průměrný počet v letech 1989 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Nejvíce osob umíralo v kraji mezi roky 1989 a 2012 v zimních měsících, nejméně v létě

V případě zemřelých osob mezi roky 1989 a 2012 z pohledu na členění podle kalendářních měsíců je zřejmé, že v průměru nejvíce osob zemřelo ve Středočeském kraji v měsících lednu, prosinci a březnu, naopak nejméně pak v září, srpnu a červnu. Při přepočtu na stejný počet kalendářních dní bylo nejméně zemřelých v měsících srpnu, září a v červenci, nejvíce pak v únoru, lednu a prosinci. Celkově se v čase sezónnost úmrtnosti nijak výrazně nezměnila.

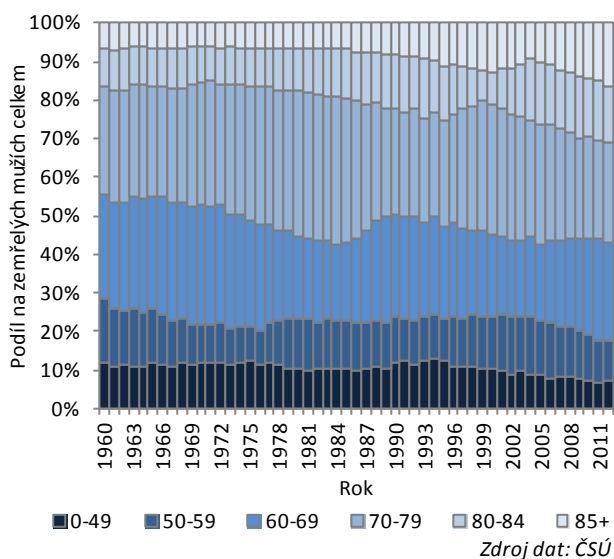
6.2 Zemřelí podle věku a pohlaví

Mezi roky 1960 a 2012 se zvýšil podíl zemřelých mužů ve věku 85 a více let téměř 2,5násobně

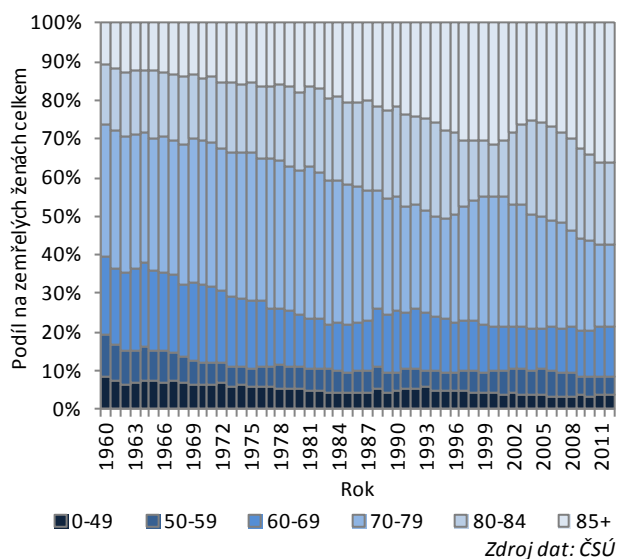
I když jsou počet a zejména struktura zemřelých osob podle věku ovlivňovány početností jednotlivých generací, na konci 20. a počátku 21. století je z vývoje patrné celkové zlepšování úmrtnostních poměrů. Zatímco se **podíl zemřelých mužů ve věku 80 a více let** mezi všemi zemřelými muži pohyboval mezi lety 1960 a 1981 pod 18% hranicí, nad úroveň 20 % se zastoupení zemřelých mužů v tomto věku dostalo až v roce 1986. K citelnějším nárůstům začalo docházet především po roce 2002. V roce 2012 tak dosáhl podíl zemřelých mužů 80letých a starších mezi všemi zemřelými osobami tohoto pohlaví výše 30,9 %.

K více než zdvojnásobení došlo během sledovaného období u **zastoupení zemřelých mužů ve věku 85 a více let**, jejichž podíl činil v roce 1960 celkem 6,6 % ze všech zemřelých mužů, v roce 2012 to bylo již 16,3 %. Naopak, pokles o 38,6 % je možné ve stejném období sledovat u **podílu zemřelých mužů mladších 50 let**, ti tvořili v roce 1960 celkem 12,1 % všech zemřelých tohoto pohlaví, přičemž v roce 2012 to bylo 7,4 %. Pokles z 16,5 % na 10,3 % zaznamenalo zastoupení zemřelých osob mužského pohlaví ve věku 50 až 59 let, příznivé tendence jsou patrné i u 70 až 79letých (z 28,1 % v roce 1960 na 26 % v roce 2012) a 60 až 69letých (z 26,8 % na 25,5 %).

Graf č. 76 Struktura zemřelých mužů podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 77 Struktura zemřelých žen podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

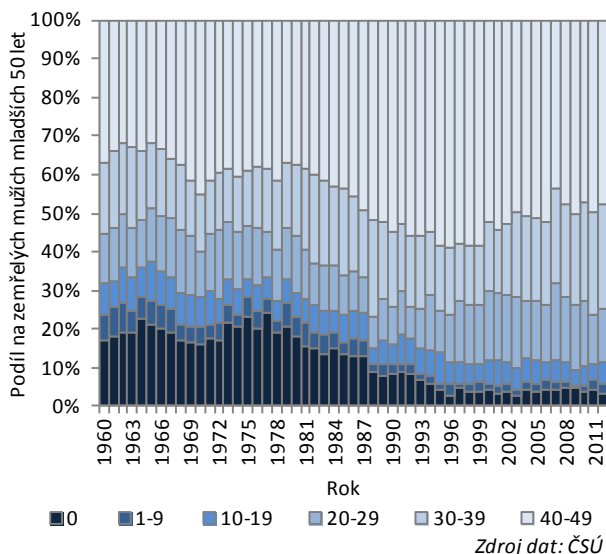

Oproti roku 1960 se podíl zemřelých žen 85letých a starších zvýšil do roku 2012 téměř 3,5krát

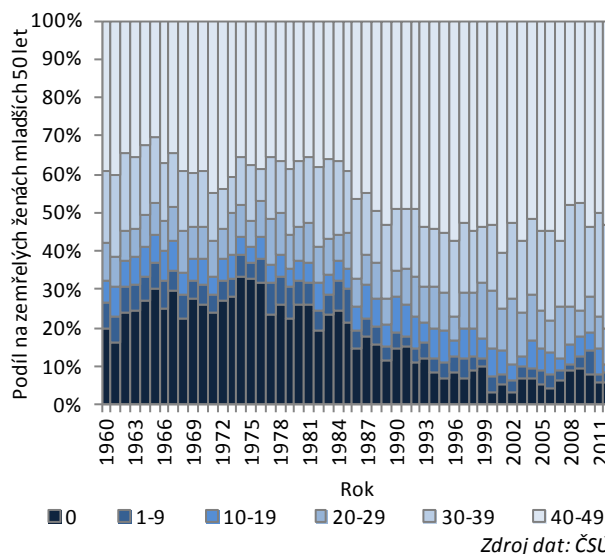
Podobně příznivý vývoj struktury zemřelých z pohledu věku je možné sledovat i v případě žen. Zde došlo mezi roky 1960 a 2012 k nárůstu **podílu zemřelých žen ve věku 80 a více let** 2,2násobně (z 26,1 % na 57,3 %), u 85letých a starších podíl zemřelých žen dokonce vzrostl téměř 3,4krát (z 10,7 % v roce 1960 na 36,2 % k roku 2012). Naopak o 55,3 % poklesl podíl zemřelých žen mladších 50 let (z 8,3 % v roce 1960 na 3,7 % k roku 2012), jakož se snížilo i zastoupení u 50 až 59letých žen (z 10,8 % na 4,5 %), 60 až 69letých (z 20,4 % v roce 1960 na 12,9 % v roce 2012) a 70 až 79letých (z 34,3 % na 21,5 %).

Graf č. 78 Struktura zemřelých mužů mladších 50 let podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

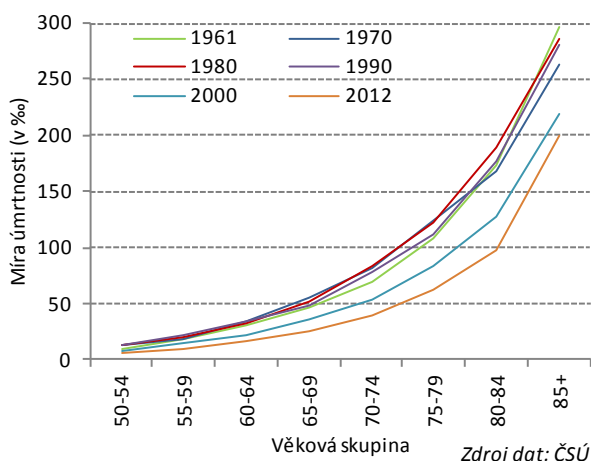
Graf č. 79 Struktura zemřelých žen mladších 50 let podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

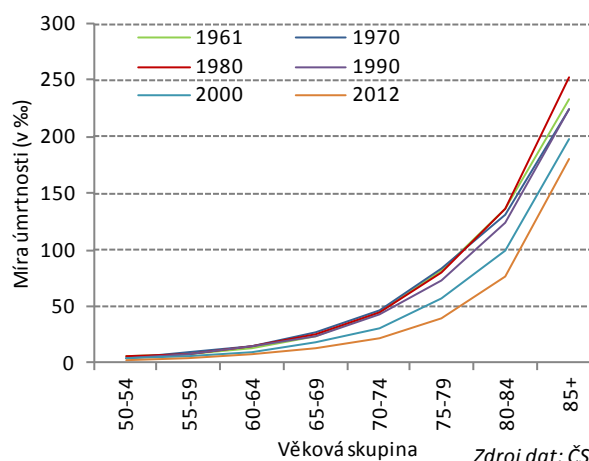
Nejvíce se mezi lety 1960 a 2012 snížil podíl zemřelých novorozenců a kojenců v prvním roce života

Změny nastaly, jak již bylo uvedeno, i u **zastoupení zemřelých osob mladších 50 let**. Nejvíce se mezi roky 1960 a 2012 projeví změny u zemřelých novorozenců a kojenců v prvním roce života. Jejich zastoupení se na všech zemřelých osobách ve věku 0 až 49 dokončených let snížilo jak u mužů (o 80,1 %; z 17,1 % v roce 1960 na 3,4 % v roce 2012), tak i u žen (o 70,3 %; z 20 % na 5,9 %). Stagnace podílu zemřelých dětí ve věku 1 až 9 let, obdobně jako úmrtí osob ve věkových skupinách 10 až 19 let a 20 až 29 let, a to jak u mužů, tak i u žen, je zřejmá po celé sledované období; tato skutečnost je dána celkově poměrně nízkým počtem zemřelých osob v tomto věku. Celkově se však podíl zemřelých ve věku do 30 let snížil mezi lety 1960 a 2012 jak u mužů (o 43,5 %), tak i u žen (o 52,5 %).

Graf č. 80 Míry úmrtnosti mužů ve věku 50 a více let podle věkových skupin (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961, 1970, 1980, 1990, 2000 a 2012

Graf č. 81 Míry úmrtnosti žen ve věku 50 a více let podle věkových skupin (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961, 1970, 1980, 1990, 2000 a 2012

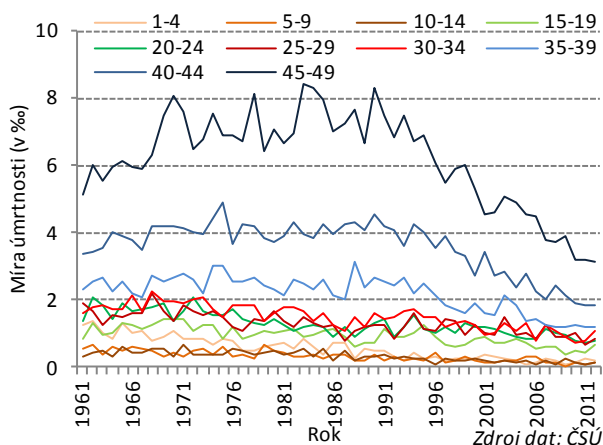

Pozitivní změny v úmrtnosti mužů i žen nastaly až v 90. letech, v menší míře pak pokračovaly i po roce 2000, v souhrnu byly více patrné u mužů než u žen

Změny zaznamenané v případě úmrtnosti, které zohledňují posun ve věkové struktuře, vystihují lépe **míry úmrtnosti podle pohlaví a podle pětiletých věkových skupin**. Jak je zřejmé, v případě porovnání úmrtnosti **osob ve věku 50 a více let** v 60., 70. a 80. letech nenastaly žádné výraznější změny. Pozitivní změny je možné sledovat až v 90. letech, kdy se úmrtnost mezi roky 1990 a 2000 snížila u obou pohlaví ve všech věkových skupinách osob 50letých a starších. U mužů došlo během tohoto období k největšímu poklesu úmrtnosti ve věku 50 až 54 let (o 34,8 %) a 60 až 64 let (o 33,1 %), u žen to bylo také ve věku 60 až 64 let (o 35,2 %) a u 70 až 74letých (o 27,3 %). V souhrnu byl ve Středočeském kraji zaznamenán pokles úmrtnosti u osob starších 50 let patrnější u mužů než u žen.

Další pozitivní změny, i když v porovnání s 90. lety méně citelné, nastaly také mezi roky 2000 a 2012, kdy se míry úmrtnosti snížily u obou pohlaví, nepatrně menší pokles byl zaznamenán během tohoto období u mužů. U mužů se míra úmrtnosti mezi lety 2000 až 2012 snížila nejvíce ve věkové skupině 55 až 59letých (o 32,3 %) a 50 až 54letých (o 31,8 %), u žen pak u 75 až 79letých (o 36,9 %) a 70 až 74letých (o 31,6 %).

Graf č. 82 Vývoj míry úmrtnosti mužů mladších 50 let (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

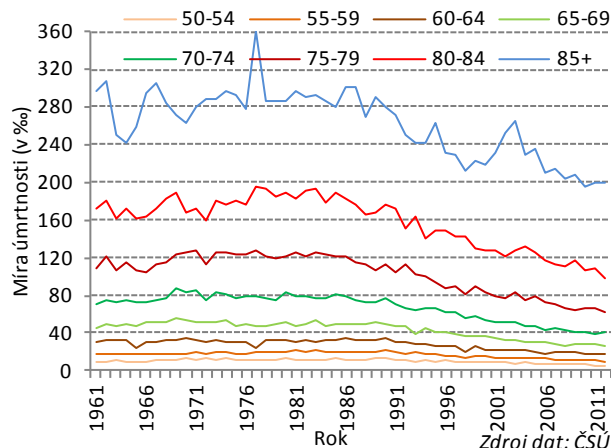
Zlepšení úmrtnosti mužů je mezi roky 1961 a 2012 patrné u všech věkových skupin; pozitivní změny však nastaly až v první polovině 90. let

V případě **měr úmrtnosti mužů** mladších 50 let došlo během let 1961 až 2012 ke zlepšení ve všech věkových skupinách. U mužů i u žen mladších 50 let jsou patrné v důsledku nízkého počtu úmrtí roční výkyvy, avšak i přesto je možné z dlouhodobého pohledu sledovat celkově zlepšující se úmrtnostní poměry.

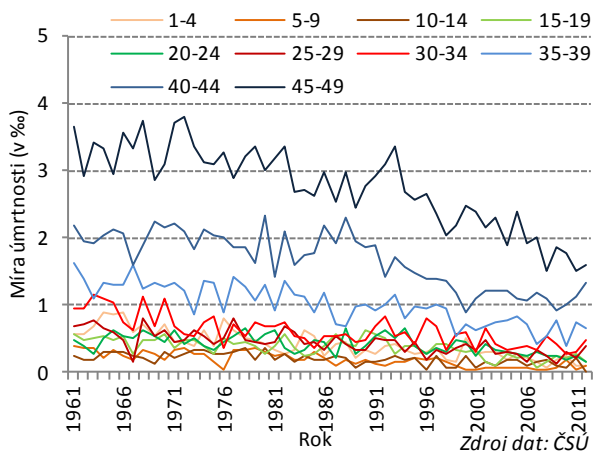
O 89,9 % se mezi roky 1961 a 2012 zlepšila úmrtnost u chlapců v prvním roce života (tj. u kojenecké úmrtnosti) a ve věku mezi 1 a 4 lety byla úmrtnost o 83,5 % nižší. Nejméně patrné zlepšení bylo zaznamenáno u úmrtnosti mužů 15 až 19letých, a to o 18 %. Celkově byla během let 1961 až 2012 zaznamenána nejnižší míra úmrtnosti u chlapců ve věku 5 až 9 let a u 10 až 14letých.

U mužů nad 50 let poklesla mezi roky 1961 a 2012 nejméně úmrtnost u nejstarší věkové skupiny 85letých a starších (o 32,5 %), druhý nejnižší pokles byl zaznamenán u mužů 70 až 74letých a 75 až 79letých (v obou případech o 42,6 %). Největší pokles úmrtnosti (o 44 %) byl zaznamenán u mužů mezi 65 a 69 lety a u 55 a 59letých.

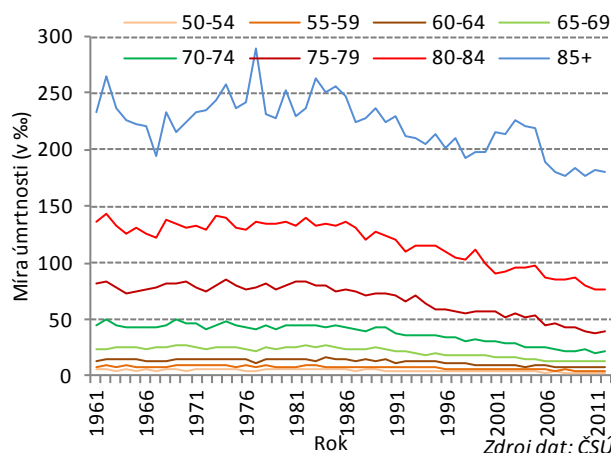
Graf č. 83 Vývoj míry úmrtnosti mužů 50letých a starších (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

Graf č. 84 Vývoj míry úmrtnosti žen ve věkových skupinách 1-4 roky až 45-49 let (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

Graf č. 85 Vývoj míry úmrtnosti žen ve věkových skupinách 50-54 let až 85 a více let (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

K citelnějším poklesům úmrtnosti však začalo docházet až v polovině 90. let, do té doby úmrtnostní poměry mužů u převážné většiny věkových skupin stagnovaly, v některých případech se dokonce zvýšily (mezi roky 1961 a 1990 se míra úmrtnosti zvýšila ve všech věkových skupinách mužů mezi 30 a 84 lety, zejména pak u 45 až

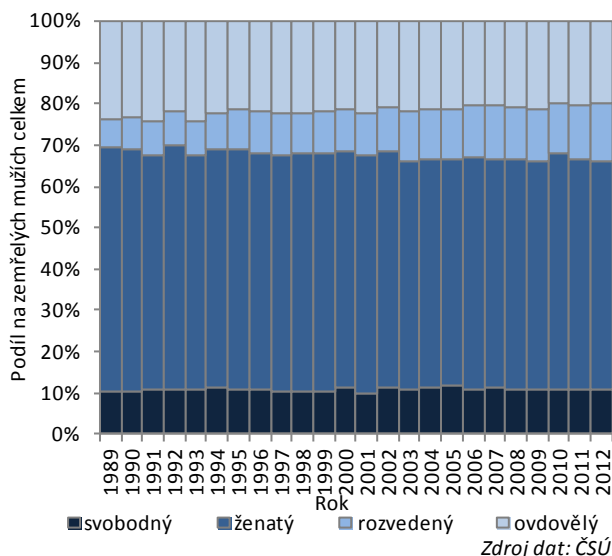

49letých a 50 až 54letých). Citelnější pokles úmrtnosti zaznamenaly mezi roky 1961 a 1990 pouze chlapci mladší 10 let a 25 až 29letí muži.

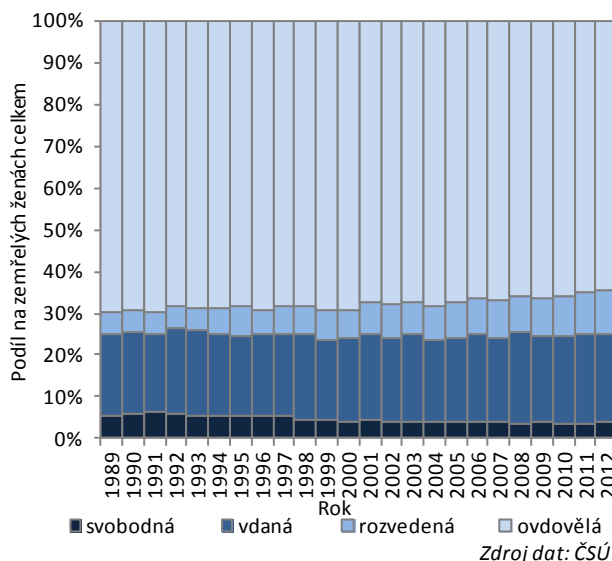
Největší pokles úmrtnosti byl mezi roky 1961 a 2012 zaznamenán u dívek ve věku mezi 1 až 9 lety

Podobné tendence jsou zřejmé také u **měr úmrtnosti žen**. Zde se rovněž snížila mezi roky 1961 a 2012 úmrtnost u všech věkových skupin. Největší pokles byl zaznamenán mezi ženami mladšími 50 let u věkových skupin dívek ve věku 10 až 14 let (vzhledem k žádnému zaznamenanému úmrtí v roce 2012 byl pokles stoprocentní) a u kojenců v prvním roce života (o 84,8 %). Nejméně patrné bylo (u starších 50 let) snižování úmrtnosti u nejstarší věkové skupiny žen 85letých a starších, u nichž se mezi roky 1961 a 2012 snížila míra úmrtnosti o 23,2 %, jakož i u 80 až 84letých, kde dosáhl pokles 43,3 %.

Graf č. 86 Struktura zemřelých mužů podle rodinného stavu; Středočeský kraj; roky 1989 až 2012

Graf č. 87 Struktura zemřelých žen podle rodinného stavu; Středočeský kraj; roky 1989 až 2012

6.3 Zemřelí podle rodinného stavu, věk pozůstalého, úmrtnost v prvním roce života

U žen dominují mezi zemřelými vdovy, u mužů ženatí, u obou pohlaví vzrostl mezi zemřelými podíl rozvedených osob

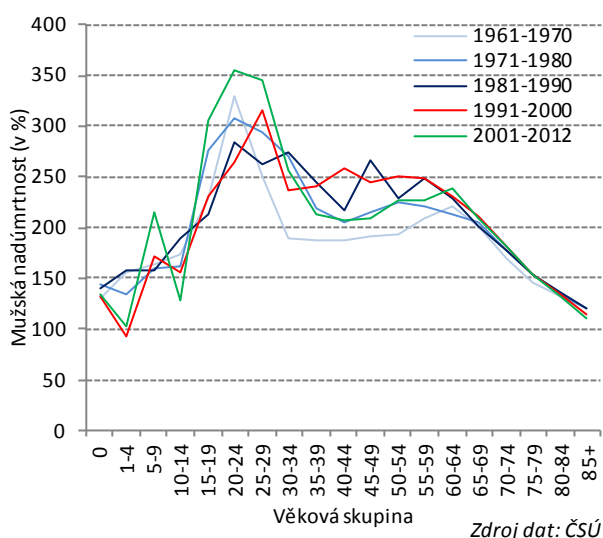
Odišná byla **struktura zemřelých podle rodinného stavu** z pohledu na muže a ženy. Zatímco v případě mužů dominovali s nadpolovičním podílem ženatí (zastoupení mezi všemi zemřelými muži se pohybovalo mezi 54,9 % v roce 2005 a 59,3 % v roce 1989), u žen to byly vdovy. Jejich podíl dosahoval téměř 70 % (jejich zastoupení se pohybovalo mezi 64,5 % v roce 2012 a 69,8 % v roce 1989). Všeobecně jsou u obou pohlaví v důsledku postupných změn ve složení obyvatelstva podle rodinného stavu patrné tendence projevující se jak nárůstem podílu rozvedených osob mezi zemřelými (u mužů z 6,8 % v roce 1989 na 14,2 % v roce 2012, u rozvedených žen byl ve stejném období zřejmý nárůst jejich podílu mezi zemřelými ženami z 5,1 % na 10,3 %), tak i poklesem zastoupení ovdovělých (u mužů z 23,7 % v roce 1989 na 19,7 % v roce 2012, u žen pak z 69,8 % na 64,5 %).

Pozůstalí muži byli v průměru o 2,6 roků starší než jejich zemřelé manželky; vdovy byly průměrně o 4,2 roků mladší než jejich zemřelý manžel

Vzrostl **průměrný věk pozůstalých** u obou pohlaví, zejména pak u vdovců. U pozůstalých mužů byl patrný nárůst z 68,9 roků v roce 1989 (zemřelé ženě-manželce bylo tehdy v průměru 66 let, tj. o 2,9 roků méně než pozůstalému muži) na 71,8 let v roce 2012 (v tomto roce bylo zemřelé ženě-manželce v průměru 69,6 let, tj. o 2,2 roků méně než pozůstalému-vdovci). U pozůstalých žen, tj. vdov, byl patrný nárůst průměrného věku z 63,5 roků v roce 1989 (zemřelému muži-manželovi bylo 67,8 let, tj. o 4,4 roků více než vdově) na 68 let v roce 2012 (v tomto roce bylo zemřelému manželovi o 4,1 roků více než pozůstalé vdově, již bylo 72,2 let).

Z výše uvedeného je zřejmé, že se po celé období let 1989 až 2012 ve Středočeském kraji nijak výrazně neměnil rozdíl mezi věkem při úmrtí a věkem pozůstalé osoby. V případě zemřelých mužů byla pozůstalá vdova v průměru o 4,2 roků mladší, zatímco vdovci byli oproti zemřelé ženě starší v průměru o 2,6 roků.

Graf č. 88 Mužská nadúmrtnost (míra úmrtnosti žen = 100 %); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Nejvyšší mužská nadúmrtnost byla po celé sledované období patrná ve věku 20 až 29 let

V kraji byla po celé sledované období zaznamenána nejvyšší hodnota **mužské nadúmrtnosti** u věkové skupiny 20 až 24letých (míra úmrtnosti zde byla v letech 1961 až 2012 v průměru 3,1krát vyšší u mužů než u žen), u osob ve věku 25 až 29 let (2,9krát) a u 15 až 19letých (2,5krát).

Nejmenší rozdíly v úmrtnosti byly zaznamenány u osob starších 85 let, u nichž byla úmrtnost mužů oproti ženám vyšší o 17 %, dále u dětí ve stáří mezi 1 a 4 lety (o 28 %), u osob mezi 80 a 84 lety (o 34 %) a u kojenců v prvním roce života (o 36 %).

Určité změny jsou v případě mužské nadúmrtnosti zřejmé také v čase, nadúmrtnost se posunula od osob ve středním věku k mladším věkovým skupinám. Zatímco v 60. letech byla nejvyšší mužská nadúmrtnost zaznamenána u osob ve středním věku 30 až 59 let, kde byla míra úmrtnosti mužů v porovnání s úmrtností žen přibližně dvojnásobná či nepatrně nižší, v 90. letech byla v tomto věku míra úmrtnosti mužů oproti úmrtnosti žen už více než 2,5násobná. V období mezi roky 2001 a 2012 byla nejvyšší mužská nadúmrtnost zaznamenána u 20 až 24letých osob (u mužů byla 3,6krát vyšší než u žen), ve věku 25 až 29 let (3,5krát vyšší) a u 15 až 19letých (2,5krát vyšší), nejmenší pak u dětí ve věku mezi 1 a 4 lety (o 3 %), dále u 85letých a starších (o desetinu vyšší u mužů než u žen), u dětí mezi 10 a 14 roky (o 28 %) a u osob 80 až 84letých (o 32 %).

U osob 65letých a starších a u dětí v prvním roce života se hodnoty mužské nadúmrtnosti během let 1961 a 2012 nijak výrazně neměnily, u dětí ve věku 1 až 4 roky v důsledku nízkého počtu úmrtí po celé sledované období mužská nadúmrtnost stagnovala. Nejvyšší mužská nadúmrtnost tak byla zřejmá u osob ve středním věku.

V 60. letech činila míra mrtvorozenosti 7,9 ‰, přičemž mezi roky 2000 a 2012 to bylo 2,7 ‰

Příznivé změny je možné sledovat u novorozenecké (zemřelé děti v prvních 28 dnech po narození) a kojenecké úmrtnosti (zemřelé děti v prvním roce života), jakož i u ukazatele mrtvorozenosti (mrtvě narozené děti vztahované k tisíci narozeným).

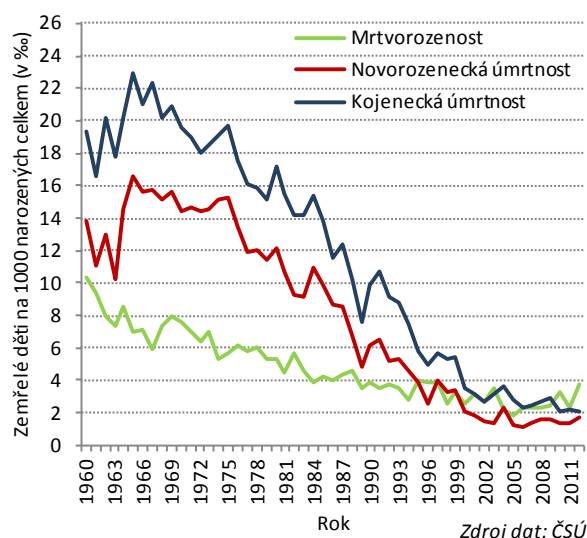
Zatímco v roce 1960 se z tisíce narozených dětí narodilo 10,3 mrtvě, v roce 2012 to bylo 3,8 ‰ a číslo z roku 2005 udává hodnotu 1,9 ‰, což bylo ve sledovaném období nejméně. Celkově je možné od roku 1960 sledovat v případě **měr mrtvorozenosti** zlepšující se tendence – zatímco v 60. letech dosahovala průměrná hodnota mrtvorozenosti 7,9 ‰, v 70. letech bylo z tisíce narozených dětí celkem 6,2 mrtvých, v 80. letech to bylo 4,5 ‰, v 90. letech průměrná výše mrtvorozenosti dosahovala 3,5 ‰ a mezi roky 2000 a 2012 to bylo 2,7 ‰.

Po stagnaci v první polovině 60. let došlo u kojenecké úmrtnosti k nárůstu, který byl v polovině 70. let vystřídán poklesem, což pokračovalo až do roku 2005

Obdobně jako v případě celkové úmrtnosti, specifický vývoj je možné sledovat také u novorozenecké a **kojenecké úmrtnosti**. Zatímco v první polovině 60. let hodnoty obou ukazatelů stagnovaly, ve druhé polovině 60. let došlo k nepříznivému obratu a jak u novorozenecké (mezi roky 1963 a 1974 o 47 %), tak i kojenecké úmrtnosti (o 8 %) došlo k nárůstu.

Positivní tendence je však možné sledovat už od roku 1976; příznivý vývoj pokračoval až do konce sledovaného období, v roce 2005 se jak novorozenecká, tak i kojenecká

Graf č. 89 Mrtvorozenost, novorozenecká a kojenecká úmrtnost; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Zdroj dat: ČSÚ

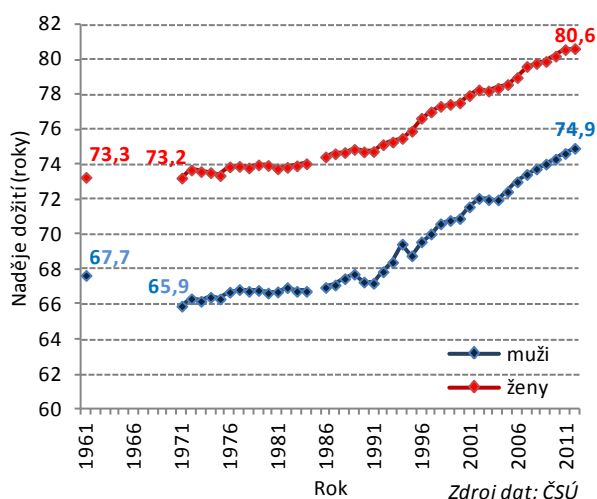

úmrtnost dostaly na velmi nízké hodnoty, na nichž setrvaly až do roku 2012. Maximální hodnota kojenecké úmrtnosti byla zaznamenána v roce 1965, a to 23 ‰, pod hodnotu 20 ‰ se míra kojenecké úmrtnosti dostala poprvé v roce 1970, pod 10 ‰ v roce 1989 (s výjimkou roku 1991, kdy činila kojenecká úmrtnost 10,6 ‰), a od roku 2000 nepřekročil tento ukazatel úmrtnosti dětí v prvním roce života hodnotu 5 ‰. Od roku 2005 se kojenecká úmrtnost pohybovala pod hranicí 3 ‰, minimální hodnoty (2,1 ‰) dosáhla v letech 2010 a 2012.

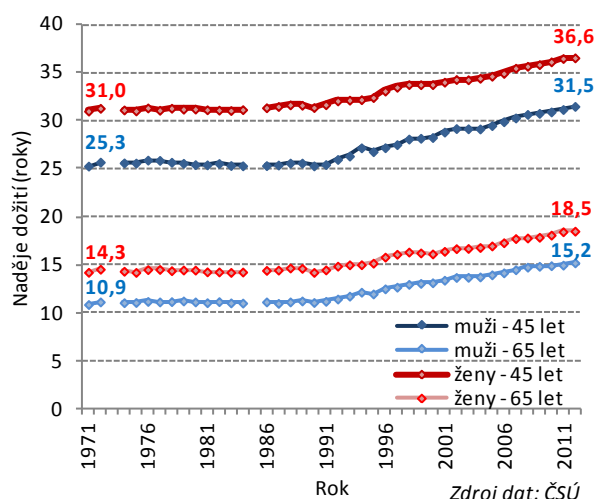
Podobný vývoj je možné sledovat u úmrtnosti během prvních 28 dní života, tj. u **novorozenecké úmrtnosti**. Nejvyšší hodnota byla zaznamenána v roce 1965, a to 16,5 ‰, pod hranici 10 ‰ se dostala novorozenecká úmrtnost poprvé v roce 1982 (s výjimkou roku 1984), pod 5 ‰ v roce 1992 a od roku 2000 (s výjimkou roku 2004) úmrtnost dětí v prvních 28 dnech života nepřekročila až do konce sledovaného období hodnotu 2 ‰. Minima dosáhla novorozenecká úmrtnost v roce 2006, kdy činila 1,1 ‰.

6.4 Naděje dožití, dekompozice úmrtnosti, místo úmrtí

Graf č. 90 Naděje dožití při narození podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012 (dvouleté průměry)

Graf č. 91 Naděje dožití ve věku 45 a 65 let podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1970 až 2012 (dvouleté průměry)

U mužů se mezi roky 1961 a 1991 snížila hodnota naděje dožití při narození o půl roku, mezi roky 1991 a 2012 narostla o 7,4 roků

Jedním z hlavních ukazatelů, který souhrnně hodnotí úmrtnostní poměry obyvatelstva, je **naděje dožití**. Ta udává, jakého věku by se daná osoba dožila, kdyby úmrtnostní poměry zůstaly na hodnotách zjištěných v daném období.

Nejčastěji používaným ukazatelem je **naděje dožití při narození**. Zde je možné sledovat, především u mužů žijících ve Středočeském kraji, v 60. letech určité zhoršení. Během let 1960-1961 (dvouleté průměry na základě zkrácených úmrtnostních tabulek) a 1970-1971 se v případě mužů snížila naděje dožití o téměř 1,8 roku (z 67,66 na 65,90 let), v případě žen byla během tohoto období zaznamenána stagnace (ze 73,27 na 73,23 roků). Celkově se u mužů naděje dožití pohybovala na úrovni 66 let po celé období mezi lety 1971 a 1986, na hodnotě 67 let se držela až do roku 1992 a hranici 70 let překonala naděje dožití mužů žijících ve Středočeském kraji v roce 1996. V roce 2005 bylo dosaženo 73 let a v období let 2011-2012 činila jejich naděje dožití při narození už 74,9 roků. Nárůst naděje dožití je u mužů zřejmý v souvislé řadě od roku 1992 (s výjimkou let 1995 a 2003), hodnota se během tohoto období zvýšila o 7,1 let (ze 67,9 roků na 74,9 let), přičemž celkový nárůst mezi lety 1961 a 2012 činil 7,3 roků.

V případě žen došlo mezi roky 1961 a 1991 k nárůstu naděje dožití o 1,5 roku, za roky 1991 až 2012 to bylo 5,9 let

Podobný vývoj zaznamenala i naděje dožití žen. Zde je možné sledovat mezi lety 1971 a 1983 stagnaci na hodnotách mezi 73 a 74 lety. Do roku 1992 se naděje dožití při narození zvýšila na 75,1 roků, hranice 77 let byla překročena poprvé v roce 1997, 78 let v roce 2002, naděje dožití se 79 let byla dosažena poprvé roku 2006 a v roce 2012 (dle úmrtnostních tabulek z roku 2011-2012) dosáhla naděje dožití žen při narození výše 80,6 roků. Celkově se tak mezi roky 1961 a 2012 zvýšila naděje dožití při narození u žen žijících ve Středočeském kraji o 7,4 roků, z toho připadalo 5,9 roků na rozdíl v naději dožití mezi roky 1991 (odkdy je s nepatrnou výjimkou v roce 2003 zaznamenán souvislý nárůst) a 2012.

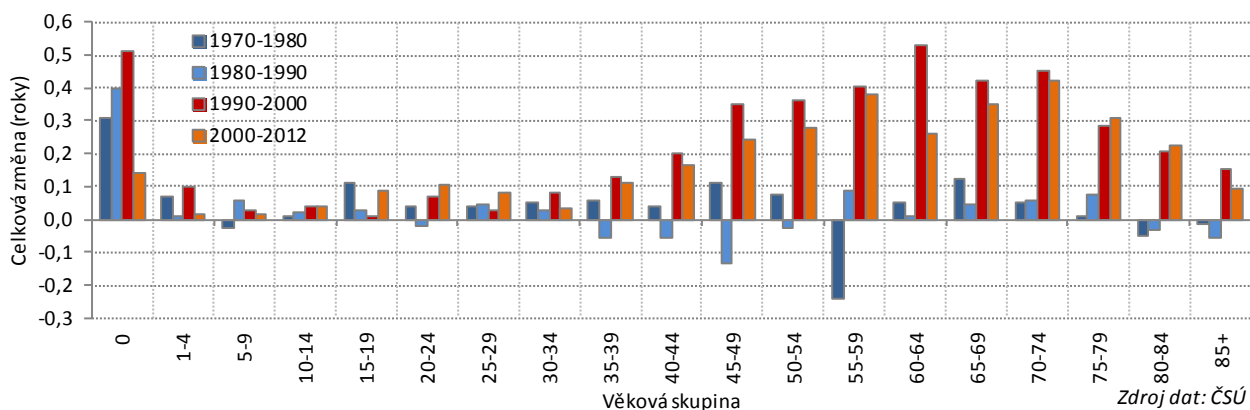
Zatímco koncem 80. a počátkem 90. let byla naděje dožití mužů oproti ženám o 7,5 roku nižší, v roce 2012 byl rozdíl 5,7 let

Určité tendence je možné sledovat také v **rozdílu mezi nadějí dožití při narození mužů a žen**. Zatímco v roce 1960-1961 činil rozdíl 5,6 roků, v letech 1972-1973 to bylo 7,4 roků. Mezi 6,9 a 7,3 lety se pohyboval rozdíl v naději dožití při narození u mužů a žen v období let 1974 až 1984, maximálního rozdílu v neprospěch mužů ve výši 7,5 roků bylo dosaženo v letech 1986, 1987, 1990 a 1991. Patrnější pozitivní změny vedoucí ke snižování rozdílu, a to v důsledku většího poklesu úmrtnosti mužů než u žen, je možné sledovat už od poloviny 90. let. Ty pokračovaly i v prvním desetiletí 21. století a mezi roky 2009 a 2012 dosáhl rozdíl mezi nadějí dožití při narození mužů a žen 5,9 roků, v roce 2012 pak 5,7 roků, což bylo nejméně od roku 1961.

Pozitivní vývoj, započatý kolem roku 1993, je možné sledovat i u naděje dožití ve vyšším věku (ve 45 či 65 letech)

Na celkovém nárůstu naděje dožití se podílela z velké části především **naděje dožití u osob ve vyšším věku**. Zatímco v případě osob 45letých se pohybovala mezi roky 1971 a 1991 naděje dožití u mužů na hodnotách mezi 25 a 26 lety, v roce 2012 to bylo již 31,5 roků. U žen dosahovala v letech 1971 až 1991 naděje dožití ve věku 45 let výše 31 až 32 let, přičemž v roce 2012 to bylo už 36,6 roků. Patrný je i nárůst naděje dožití ve věku 65 let. Ta se u mužů zvýšila mezi roky 1971 a 2012 z 10,9 let na 15,2 roků, v případě žen to bylo ze 14,3 let v roce 1971 na 18,5 roků v roce 2012. Počátek výraznějšího vzestupu naděje dožití je možné sledovat, obdobně jako u celkového vývoje úmrtnosti, kolem roku 1993.

Graf č. 92 Příspěvky (v letech) věkových skupin k růstu naděje dožití mužů mezi roky 1970 a 1980, 1980 a 1990, 1990 a 2000, 2000 a 2012; Středočeský kraj

Mezi roky 1970 a 1980 přispěla k mírnému zvýšení naděje dožití mužů zejména kojenecká úmrtnost

Dekompoziční metoda nabízí zajímavý pohled na **příspěvky jednotlivých věkových skupin vedoucích k celkové změně naděje dožití** během sledovaného období.

Mezi roky 1970 a 1980, kdy se ve Středočeském kraji naděje dožití při narození zvýšila u mužů celkem o 0,82 roků, je z **dekompoziční metody** zřejmé, že k jejímu navýšení napomohlo především zlepšení kojenecké úmrtnosti (tj. úmrtími dětí v prvním roce života). Toto zvýšení činilo 0,31 roků, což představovalo téměř 38% podíl z celkového nárůstu naděje dožití mezi roky 1970 a 1980. Mírně hodnotou 0,13 roků napomohla ke zvýšení naděje dožití úmrtnost u věkové skupiny 65 až 69letých mužů a 0,11 roky přispěly k nárůstu míry úmrtnosti skupin mužů ve věku 15 až 19 let a muži 45 až 49letí. Naopak především změna úmrtnosti u věkové skupiny 55 až 59letých mužů celkovou změnu naděje dožití snížila o 0,24 roků.

K mírnému nárůstu v 80. letech přispěla kojenecká úmrtnost, negativní vliv měli muži ve středním věku

V případě změn naděje dožití při narození mužů mezi roky 1980 a 1990 se do celkového nárůstu, který za toto období činil 0,49 roků, pozitivně promítla, obdobně jako v předchozím desetiletí, především úmrtnost kojenců v prvním roce života (o 0,4 roku, tj. o 82 % celkového nárůstu). Negativní vliv mělo naopak zvýšení úmrtnosti mužů ve věku 35 až 54 let (především pak mužů ve věku 45 až 49 let), což se promítlo ve snížení naděje dožití o 0,27 roků.

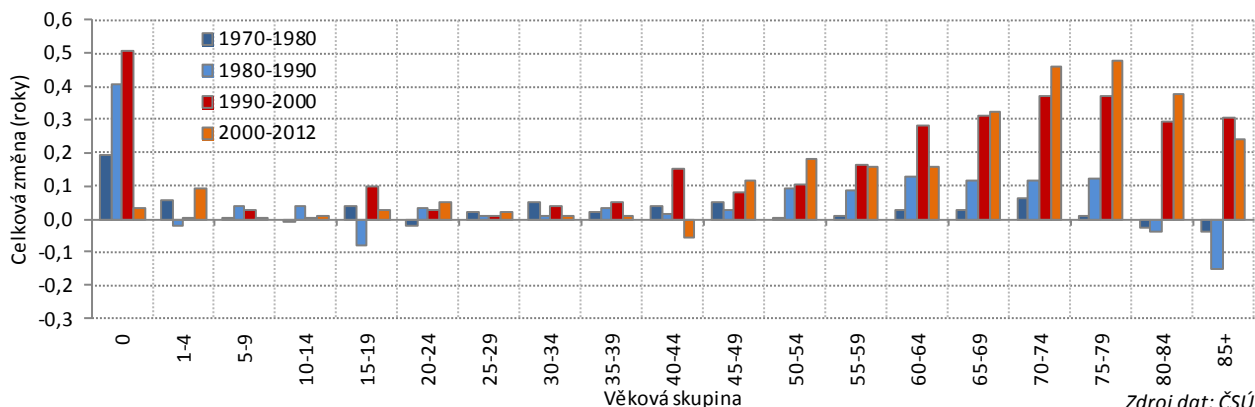
K růstu naděje dožití mezi roky 1990 a 2000 přispělo především snížení úmrtnosti mužů mezi 45 a 74 lety

K velkým změnám došlo v nárůstu naděje dožití mužů mezi roky 1990 a 2000, za toho období představoval nárůst naděje dožití při narození 4,37 roků. Ten však už nebyl zapříčiněn pouze zlepšením úmrtnosti dětí v prvním roce života (o 0,51 roků), ale především poklesem úmrtnosti mužů mezi 45 a 74 lety věku (ti v souhrnu zvýšili naději dožití o 2,52 roků, což odpovídalo 57,7 % celkového nárůstu). V souhrnu přispělo k celkovému nárůstu naděje dožití zlepšení u všech věkových skupinách, z nichž nejvíce to byla změna úmrtnosti mužů ve věku 60 až 64 let (o 0,53 roků).

Zvýšení naděje dožití mezi roky 2000 a 2012 ovlivnila nejvíce úmrtnost mužů ve věku mezi 50 a 79 lety

Podobné pozitivní změny, i když už méně citelné (naděje dožití při narození se zvýšila o 3,35 roků), jsou patrné i mezi roky 2000 a 2012. Zde k celkovému nárůstu přispěly zejména skupiny mužů ve věku 50 až 79 let (o 2 roky), z nichž to byli nejvíce 70 až 74letí (o 0,42 roků). Výrazně nižší byl v porovnání s předchozími desetiletími příspěvek pocházející z úmrtnosti novorozenců (o 0,14 roku), neboť už v roce 2000 byla kojenecká úmrtnost na velmi nízké úrovni.

Graf č. 93 Příspěvky (v letech) věkových skupin k růstu naděje dožití žen mezi roky 1970 a 1980, 1980 a 1990, 1990 a 2000 a 2000 a 2012; Středočeský kraj

Zdroj dat: ČSÚ

Mezi roky 1970 a 1980 přispěla k mírnému zvýšení naděje dožití žen výrazněji pouze kojenecká úmrtnost

Podobné změny lze sledovat i v případě použití **dekompoziční metody** u naděje dožití při narození žen. Mezi roky 1970 a 1980, kdy se naděje dožití při narození u žen zvýšila celkem o 0,53 roků, je zřejmé, že k jejímu navýšení napomohlo, obdobně jako u mužů, především zlepšení úmrtnosti dívek v prvním roce života (o 0,2 roků, tj. o téměř 37 % celkového nárůstu), mírně pak 0,07 roky napomohla ke zvýšení naděje dožití úmrtnost u věkové skupiny 70 až 74letých žen. Naopak zejména změna úmrtnosti u věkové skupiny 85letých a starších naději dožití snížila o 0,04 roku.

K mírnému nárůstu naděje dožití mezi roky 1980 a 1990 přispěla zejména kojenecká úmrtnost

V případě změn naděje dožití při narození u žen mezi roky 1980 a 1990 se do celkového mírného nárůstu její hodnoty ve výši 0,99 roku pozitivně promítla opět především úmrtnost dívek v prvním roce života (o 0,41 roku, což představovalo 41 % celkového nárůstu). Opačně se do změny naděje dožití mezi roky 1980 a 1990 promítla věková skupina žen starších 85 let (o 0,15 roků).

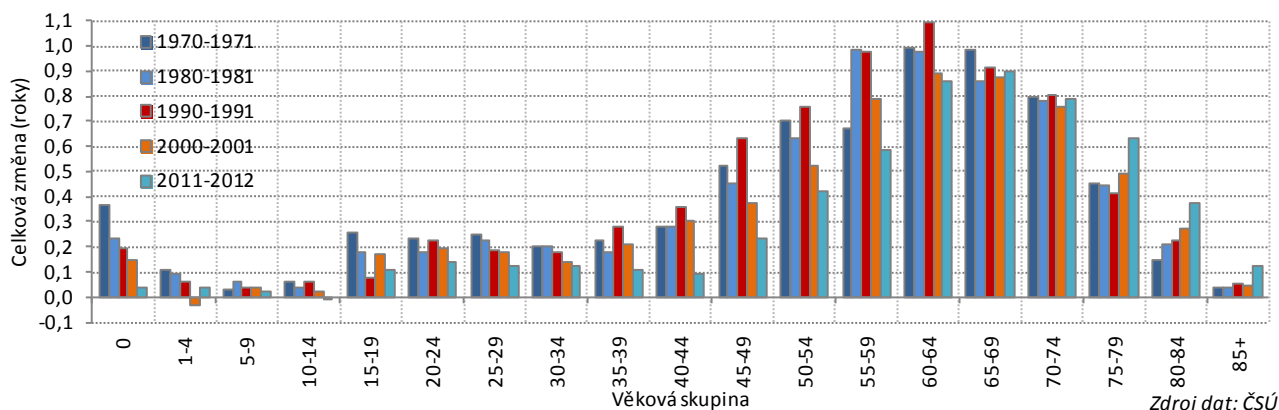
K citelnému nárůstu naděje dožití žen mezi roky 1990 a 2000 přispěla změna úmrtnosti všech věkových skupin, zejména pak dětí do 1 roku a žen ve věku 65 až 84 let

K velkým pozitivním změnám došlo, stejně jako u mužů, u naděje dožití žen mezi roky 1990 a 2000. Celkové zvýšení naděje dožití při narození představovalo 3,2 roků. To nebylo zapříčiněno již pouze zlepšením úmrtnosti dívek v prvním roce života, i když se jednalo mezi všemi věkovými skupinami o nejvyšší přírůstkovou hodnotu (o 0,51 roků, tj. o 15,8 % celkového zvýšení naděje dožití v tomto období), ale také pozitivními změnami v úmrtnosti žen ve věku 65 až 84 let (v souhrnu o 1,35 roků). K celkovému nárůstu naděje dožití přispěla změna úmrtnosti všech věkových skupin, z nichž to byly kromě zmiňované věkové skupiny kojenců ve věku také ženy ve věku 70 až 74 let a 75 až 79 let (v obou případech se jednalo o 0,37 roku).

Zvýšení naděje dožití mezi roky 2000 a 2012 ovlivnila nejvíce úmrtnost žen ve věku 65 až 84 let

Podobné změny, i když už méně patrné (naděje dožití při narození se zvýšila o 2,69 roků), jsou patrné i mezi roky 2000 a 2012. Zde k celkovému nárůstu přispěly skupiny žen ve věku 65 až 84 let (celkem o 1,64 roků), z nich pak nejvíce ženy 75 až 79leté (o 0,48 roků). Nepatrně negativní (o 0,06 roků) byl příspěvek pocházející ze změny úmrtnosti žen ve věku 40 až 44 let, vliv kojenecké úmrtnosti u dívek na celkovou změnu byl obdobně jako u chlapců dosti nevýrazný (0,03 roku).

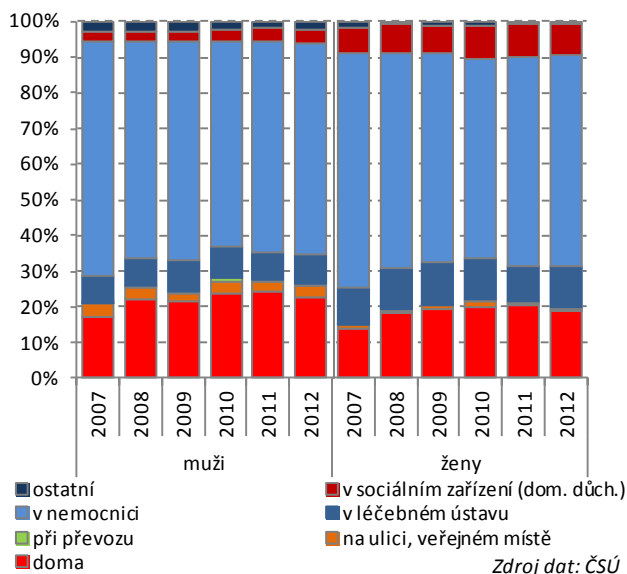
Graf č. 94 Příspěvky (v letech) věkových skupin k rozdílu naděje dožití mužů a žen (tj. mužské naděje dožití); Středočeský kraj; 1970-1971, 1980-1981, 1990-1991, 2000-2001 a 2011-2012

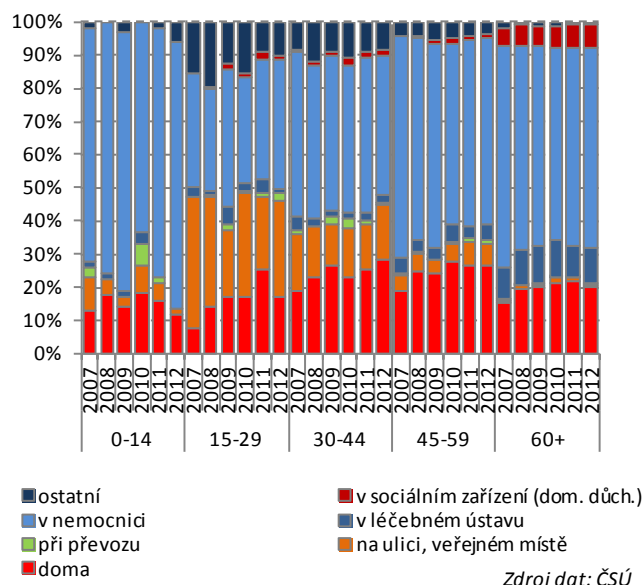
K negativnímu rozdílu naděje dožití mužů a žen přispívaly nejvíce muži ve věku 55 až 74 let

Metodou dekompozice je možné vyčíslit i skutečnost, které věkové skupiny se promítly do rozdílu v naději dožití mezi muži a ženami. Z grafu je zřejmé, že se téměř během všech období jednalo nejvíce o věkové skupiny mezi 55 a 74 lety, nejméně pak o děti ve věku 1 až 14 let. V čase se také posouvaly věkové skupiny, které se na rozdílu mezi úmrtností mužů a žen promítaly relativně nejvíce. Zatímco zejména v 70. a 80. letech to byly především muži ve věku mezi 45 a 69 lety a kojenci v prvním roce života, mezi roky 2000 a 2012 to byly v důsledku zlepšení úmrtnosti mužů naopak věkové skupiny mužů 75letých a starších.

Graf č. 95 Zemřelí podle místa úmrtí podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 2007 až 2012

Graf č. 96 Zemřelí podle místa úmrtí podle vybraných věkových skupin; Středočeský kraj; roky 2007 až 2012

Nejčastějším místem úmrtí byla mezi roky 2007 a 2012 nemocnice (60 %), u žen bylo oproti mužům výrazněji zastoupeno úmrtí v sociálních zařízeních

Data vyplývající z hlášení o úmrtí umožňují od roku 2007 zhodnotit i strukturu zemřelých podle místa úmrtí.

Nejčastějším místem úmrtí byla mezi roky 2007 a 2012 nemocnice (u mužů to bylo 60,6 % všech případů úmrtí, u žen 59,8 %). Druhým nejfrekventovanějším místem úmrtí byl domov (muži 21,9 %, ženy 18,5 %), za nímž následovalo úmrtí v léčebném ústavu (muži 8,1 %, ženy 11 %). U žen bylo ještě poměrně frekventovaným místem úmrtí sociální zařízení (domovy důchodců). Na tomto místě zemřelo mezi roky 2007 a 2012 celkem 8,1 % z celkového počtu úmrtí žen, u mužů to bylo pouze 3,1 %.

Tuto skutečnost lze vysvětlit především převažujícím zastoupením žen žijících v tomto typu sociálních zařízení v kombinaci s jejich vyšším věkem při úmrtí v porovnání s muži.

U osob v nižším věku se vyskytoval vyšší podíl případů úmrtí na ulici, ve vyšším věku převažovalo místo úmrtí v sociálních zařízeních a léčebných ústavech

To mimo jiné potvrzuje i struktura podle místa úmrtí z pohledu věku zemřelého. V případě úmrtí dětí mladších 15 let připadaly v letech 2007 až 2012 téměř tři čtvrtiny všech úmrtí na úmrtí v nemocnici (73,7 %), celkem 15,3 % dětí zemřelo doma a dalších 5,6 % úmrtí nastalo na ulici (dle možnosti výběru ve statistickém hlášení). Toto místo bylo po úmrtí v nemocnici (35,4 % úmrtí v dané věkové skupině) nejčastějším místem úmrtí (celkem 29,9 % případů) u osob ve věku 15 až 29 let. Výrazný podíl měli zemřelí na ulici i u osob ve věku 30 až 44 let (celkem 15,1 %), přičemž v této věkové skupině zemřelo během let 2007 až 2012 nejvíce osob v nemocnici (45,9 %) a celkem 24,2 % osob zemřelo doma. Ve skupině zemřelých ve věku 45 až 59 let se vyskytovalo 59,3 % případů úmrtí v nemocnici, doma zemřelo 24,7 % osob. U úmrtí osob starších 60 let je oproti úmrtí osob v nižším věku zřejmý citelný nárůst místa úmrtí v sociálních zařízeních, domovech důchodců (6,3 % případů) a léčebných ústavech (10,5 %) na úkor úmrtí doma (19,7 % všech zemřelých ve věku nad 60 let). Nejčastějším místem úmrtí byla i v této věkové skupině nemocnice (60,9 %).

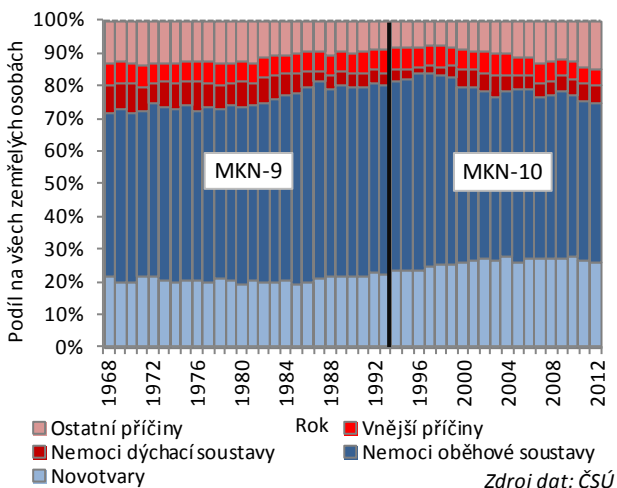
6.5 Zemřelí podle příčin smrti

Příčiny smrti jsou kódovány podle Mezinárodní klasifikace (MKN). Vzhledem k několika revizím je srovnatelnost v čase částečně omezená

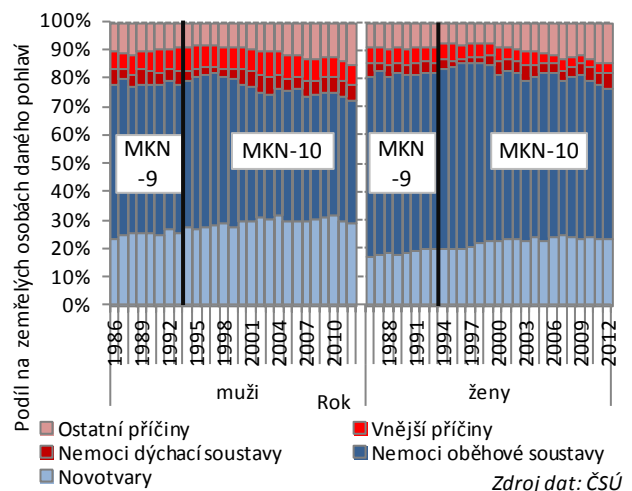
Pro klasifikaci (a také kódování) příčiny smrti slouží **Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů** (dále jen MKN). Ta prošla v období od roku 1960 několika revizemi. Sedmá revize v roce 1955 se promítla do dat příčin smrti mezi roky 1960 až 1968, další v pořadí, osmá revize proběhla v roce 1966 a ovlivnila data mezi roky 1968 až 1978. Devátá revize z roku 1976 se pak promítla v datech mezi roky 1979 a 1993 a počínaje rokem 1994 je možné klasifikovat příčiny úmrtnosti dle 10. revize MKN. Srovnatelnost mezi jednotlivými revizemi není úplná, avšak tato analýza se snaží alespoň rámcově zhodnotit nejčastější příčiny smrti osob ve Středočeském kraji a jejich vývoj z hlediska úmrtnosti.

Nemoci oběhové soustavy byly v MKN-8 i v MKN-9 nazývány nemocemi ústrojí cévního (třída VII), v MKN-10 to byly nemoci oběhové soustavy (třída IX). Nemoci dýchací soustavy se v 8. i 9. revizi MKN nazývaly nemocemi ústrojí dýchacího (třída VIII), v MKN-10 pak nemocemi dýchací soustavy (třída X). Vnější příčiny spadaly v MKN-8 do třídy XVII – úrazy a otravy (podle vnější příčiny), v MKN-9 pak do úrazů, otrav a sebevražd (třída XVII). V MKN-10 se XX. třída nazývala vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti. Příčina smrti na novotvary se ve všech třech revizích MKN nazývá novotvary a spadá do třídy II. V následující analýze je proto nutné přihlídnout k mírným metodickým nesrovnalostem.

Graf č. 97 Struktura zemřelých osob podle vybraných příčin smrti; Středočeský kraj; roky 1968 až 2012

Graf č. 98 Struktura zemřelých osob podle vybraných příčin smrti a pohlaví; Středočeský kraj; roky 1986 až 2012

Podíl zemřelých na novotvary se zvýšil, naopak na nemoci oběhové soustavy poklesl

Z hlediska **struktury zemřelých podle příčin smrti** je zřejmý od poloviny 90. let nárůst úmrtí na novotvary. Jejich zastoupení se zvýšilo z 20,5 % (průměr za roky 1968 až 1990) na 23,3 % (průměr let 1992 až 1997). V roce 2012 se již novotvary na celkovém počtu zemřelých osob ve Středočeském kraji podílely 25,7 % (v roce 2004 to bylo dokonce 27,7 %; hranice 27 % byla překročena také mezi roky 2007 a 2010).

Nejčastější příčinou smrti byly během celého sledovaného období nemoci oběhové soustavy (mezi roky 1968 a 1993 se v MKN jednalo o nemoci ústrojí cévního). Zatímco průměr let 1968 až 1973 činil ve Středočeském kraji 52,1 %, průměr za roky 1986 až 1991 udává 58,6 % (v roce 1987 to bylo dokonce 60,4 %). V následujících letech je možné sledovat pokles, za roky 2007 až 2012 to bylo 49,7 % (nejnižší zastoupení, 48,7 % zemřelých na nemoci oběhové soustavy bylo zjištěno v roce 2012).

Tab. VI.2 Zemřelí podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1968	1970	1975	1980	1986	1990	1994	2000	2005	2010	2012
Obě pohlaví celkem	17 325	17 964	16 933	17 713	16 576	15 813	13 990	12 777	12 850	12 440	12 752
Novotvary	3 716	3 595	3 435	3 408	3 299	3 402	3 249	3 329	3 331	3 435	3 275
Zhoubný novotvar tlustého střeva	253	278	297	320	337	256	232
Zhoubný novotvar průdušky a plic	716	720	617	683	679	720	717
Zhoubný novotvar prsu a prostaty	353	377	379	383	343
Nemoci oběhové soustavy	8 728	9 259	9 095	9 549	9 879	9 187	8 167	6 819	6 775	6 153	6 208
Ischemické nemoci srdeční	3 803	4 148	3 972	3 974	4 402	4 054	3 666	2 374	2 691	2 939	3 211
Akutní infarkt myokardu	.	.	.	2 065	2 081	2 055	1 649	1 329	884	679	771
Cévní nemoci mozku	3 032	3 214	3 701	3 956	3 875	3 242	2 353	2 246	1 859	1 354	1 269
Ateroskleróza	.	.	.	586	894	1 011	1 348	1 216	1 175	742	398
Nemoci dýchací soustavy	1 453	1 697	1 257	1 507	807	648	474	691	560	636	703
Nemoci trávicí soustavy	683	717	629	735	519	532	440	430	529	510	514
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	1 146	1 083	1 021	1 066	982	1 027	975	806	750	662	676
Dopravní nehody	219	200	159	98	124
Sebevraždy	331	329	294	276	244	253	194	163	203	185	208
Ostatní	1 599	1 613	1 496	1 448	1 090	1 017	685	702	905	1 044	1 376
Muži celkem	9 084	9 372	8 620	8 838	8 221	7 988	6 995	6 328	6 340	6 320	6 387
Novotvary	1 876	2 002	1 896	1 873	1 872	1 985	1 823
Zhoubný novotvar tlustého střeva	146	151	174	189	194	152	120
Zhoubný novotvar průdušky a plic	633	644	536	540	514	526	507
Zhoubný novotvar prostaty	137	153	155	163	140
Nemoci oběhové soustavy	4 545	4 231	3 666	3 042	2 912	2 741	2 774
Ischemické nemoci srdeční	2 262	2 154	1 857	1 212	1 301	1 434	1 556
Akutní infarkt myokardu	1 291	1 291	1 003	758	494	386	447
Cévní nemoci mozku	1 593	1 301	956	951	713	517	492
Ateroskleróza	345	367	475	426	444	285	158
Nemoci dýchací soustavy	427	383	241	348	303	364	375
Nemoci trávicí soustavy	318	323	258	236	325	284	286
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	508	585	578	516	519	461	462
Dopravní nehody	157	148	116	81	96
Sebevraždy	157	190	139	125	168	155	169
Ostatní	547	464	356	313	409	485	667
Ženy celkem	8 241	8 592	8 313	8 875	8 355	7 825	6 995	6 449	6 510	6 120	6 365
Novotvary	1 423	1 400	1 353	1 456	1 459	1 450	1 452
Zhoubný novotvar tlustého střeva	107	127	123	131	143	104	112
Zhoubný novotvar průdušky a plic	83	76	81	143	165	194	210
Zhoubný novotvar prsu	220	219	216	224	221	218	200
Nemoci oběhové soustavy	5 334	4 956	4 501	3 777	3 863	3 412	3 434
Ischemické nemoci srdeční	2 140	1 900	1 809	1 162	1 390	1 505	1 655
Akutní infarkt myokardu	790	764	646	571	390	293	324
Cévní nemoci mozku	2 282	1 941	1 397	1 295	1 146	837	777
Ateroskleróza	549	644	873	790	731	457	240
Nemoci dýchací soustavy	380	265	233	343	257	272	328
Nemoci trávicí soustavy	201	209	182	194	204	226	228
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	474	442	397	290	231	201	214
Dopravní nehody	62	52	43	17	28
Sebevraždy	87	63	55	38	35	30	39
Ostatní	543	553	329	389	496	559	709

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

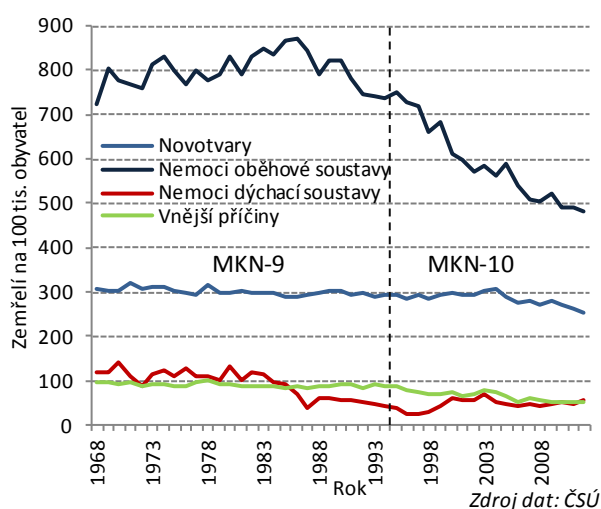

Dalšími nejčastějšími příčinami smrti jsou nemoci dýchací soustavy, vnější příčiny smrti a nemoci trávicí soustavy

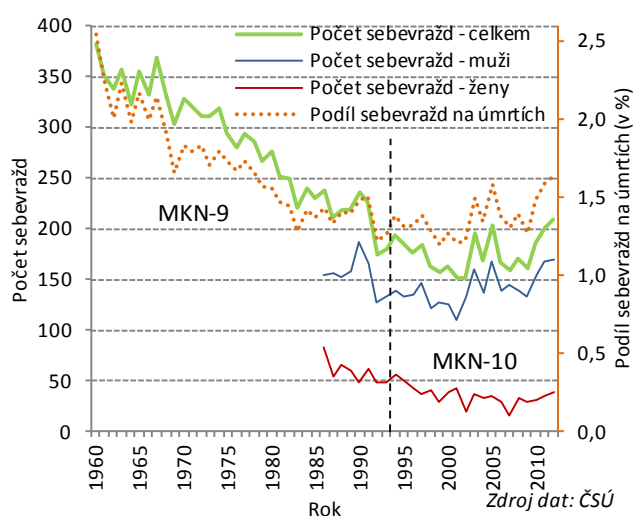
Pokles je zřejmý také u zastoupení zemřelých na nemoci dýchací soustavy. Jejich podíl se pohyboval ve výši 7,8 % (průměr let 1968 až 1973), 7,6 % (období 1974 až 1979) a 7,3 % (období let 1980 až 1985). Mezi roky 1995 a 1999 se zastoupení této příčiny na všech zemřelých ve Středočeském kraji pohybovalo průměrně na 2,6 %. Po roce 2000 je možné sledovat mírný nárůst, podíl zemřelých na nemoci dýchací soustavy se mezi roky 2004 a 2012 udržoval na hodnotách mezi 4,3 % a 5,5 % (průměr za roky 2000 až 2005 činil 5,2 %, mezi roky 2006 a 2012 pak 4,8 %).

U vnějších příčin smrti je možné sledovat po celé sledované období určitou stagnaci, mírné zlepšení je patrné v prvním desetiletí 21. století. Další nejčastější příčinou smrti byla v roce 2012 ve Středočeském kraji nemoc trávicí soustavy. Na tuto příčinu smrti zemřelo v tomto roce celkem 514 osob, což představovalo 4 % všech zemřelých v kraji v roce 2012. Celkově se pohyboval mezi roky 1968 a 2012 podíl těchto úmrtí mezi 3 % a 4,4 %.

Graf č. 99 Míry úmrtnosti podle vybraných příčin smrti; Středočeský kraj; roky 1968 až 2012

Graf č. 100 Počet sebevražd celkem a podle pohlaví a jejich podíl na celkovém počtu úmrtí; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

U zemřelých na novotvary převažovali muži, jakož i mezi vnějšími příčinami, naopak mezi zemřelými na nemoci oběhové soustavy se častěji vyskytovaly ženy

Nárůst zastoupení úmrtí na novotvary je možné sledovat u obou pohlaví. Jejich podíl se mezi roky 1994 a 2012 zvýšil u mužů ze 27,1 % na 28,5 % (v letech 2004 a 2010 to bylo dokonce více než 31 %), tj. o 1,4 procentního bodu. U žen představovalo zvýšení 3,5 procentních bodů, a to z 19,3 % na 22,8 %.

Z celkového počtu zemřelých osob na nemoci oběhové soustavy připadala nadpoloviční většina všech úmrtí na ženy – za roky 1994 až 2012 to bylo 53,6 %. Opačná situace byla patrná v případě zemřelých osob na novotvary; v tomto případě připadala větší část úmrtí na muže (za období 1994 až 2012 to bylo celkem 56,8 %). Vyšší zastoupení mužů bylo také u příčin úmrtí na nemoci dýchací soustavy, a to 55,1 %. Mezi roky 1994 a 2012 se poměrně citelně zvýšilo zastoupení mužů mezi zemřelými osobami na vnější příčiny. Zatímco v roce 1994 dosahoval podíl mužů 59,3 %, v roce 2012 to bylo již 65 % (v roce 2006 pak dokonce 72,1 %). V rámci vnějších příčin smrti je možné sledovat vzestupné tendence u úmrtí na sebevraždy. U úmrtí na vnější příčiny se zvýšilo zastoupení mužů ze 74,9 % (průměr let 1994 až 1998) na 83,6 % (průměr let 2008 až 2012).

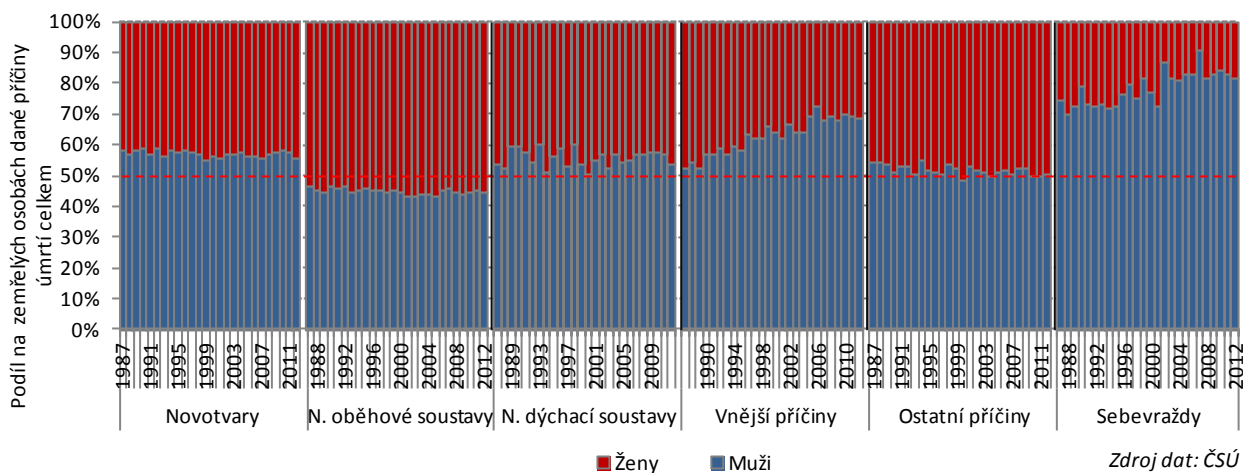
Počet a zastoupení sebevražd se dlouhodobě snižuje, v posledních letech je však patrná stagnace

Mezi roky 1960 a 2012 ukončilo ve Středočeském kraji svůj život následkem **sebevraždy**²⁷ celkem 12 963 osob. V tomto období zemřelo ve Středočeském kraji celkem 808 598 osob, sebevraždy tak představovaly 1,6 % všech případů úmrtí; tímto způsobem ukončil svůj život v průměru každý šedesátý druhý zemřelý člověk bydlící ve Středočeském kraji.

Ve vztahu k počtu obyvatel byla sebevraždě nejvyšší také v roce 1960 (30,4 osob na 100 tis. obyvatel), nejnižší pak v roce 2009, kdy na 100 tisíc obyvatel kraje připadalo 13 případů úmrtí v důsledku sebevraždy.

Nejvyšší počty sebevražd byly ve sledovaném období zaznamenány ve Středočeském kraji v 60. letech. V letech 1960 až 1967 překročilo jejich zastoupení mezi všemi zemřelými osobami 2 %, Naopak za nejpříznivější je možné považovat pětileté období mezi roky 1998 a 2002, kdy podíl úmrtí následkem sebevražd ve Středočeském kraji dosáhl hodnoty 1,2 %. Celkový roční počet sebevražd se pohyboval od 152 případů v letech 2001 a 2002 až po 382 úmrtí v roce 1960.

Graf č. 101 Struktura zemřelých podle pohlaví a jejich podíl na celkovém počtu zemřelých podle vybraných příčin smrti; Středočeský kraj; roky 1987 až 2012

Větší počet sebevražd připadal na muže, zastoupení tohoto pohlaví se v čase zvýšilo

Mezi osobami, které ukončily ve Středočeském kraji svůj život sebevraždou, převažovali mezi sledovanými lety 1986 a 2012 vždy muži (obdobně jako v celé republice). Z celkového počtu 5 043 dokončených sebevražd v tomto období připadlo 3 908 úmrtí na muže (tj. 77,5 %). U zastoupení mužů je navíc možné sledovat během let 1986 až 2012 jeho zvýšení; zatímco v letech 1986 až 1990 činil podíl mužů 72,1 %, mezi lety 2008 a 2012 to bylo již 82,4 %. Rekordním byl rok 2007, kdy zastoupení mužů na všech dokončených sebevraždách v kraji překročilo 90% hranici (90,6 %), což ale bylo dáno rekordně nízkým počtem sebevražd žen v tomto roce.

Téměř dvě třetiny mužů-sebevrahů ukončilo svůj život oběšením, téměř 15 % jich sáhlo po zbrani

Z hlediska vnější příčiny úmrtí převažovala v letech 1994 až 2012 u mužů kategorie úmyslného poškození oběšením, uškrcením a udušením (63,6 % případů), s velkým odstupem za nimi následovalo úmyslné sebepoškození výstřelem z pistole, revolveru či jiné a neurčené střelné zbraně (14,5 % sebevražd mužů) a na třetím místě to bylo úmyslné sebepoškození skokem z výše (4,7 % sebevražd).

Oběšením zvolila za způsob sebevraždy přibližně polovina žen, po lécích jich sáhlo více než 15 %

U žen byl podíl příčiny úmrtí následkem úmyslného poškození oběšením, uškrcením a udušením o něco nižší než u mužů, přesto taktéž nejčastější (52,5 %). Druhou nejčastější příčinou úmrtí z kategorie sebevražd bylo s podílem 9,6 % úmyslné sebeotrávení jinými a neurčenými léky, léčivy, návykovými a biologickými látkami

²⁷ Sebevraždy jsou od roku 1994 podle Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN) zařazeny mezi vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti a vycházejí ze zpracování „Hlášení o úmrtí“. Hlášení vyplňují matriky podle „Listu o prohlídce mrtvého“ vystaveného lékařem, který byl k zemřelému povolán. Zařazení sebevražd v dřívějším období probíhalo podle MKN-8 a MKN-9, resp. jejich revizí.

Úmrtí je označováno jako sebevražda, pokud jsou pro tento závěr jednoznačné důkazy.

Údaje jiných úřadů a institucí mohou být metodicky vymezeny odlišně.

a expozice jejich působení (společně s dalšími kategoriemi vztahujícím se k úmrtím způsobeným léčivý to bylo více než 15 %). Jako třetí bylo s podílem 9,2 % vyhodnoceno úmyslné sebepoškození skokem z výše, na čtvrtém místě pak úmyslné sebepoškození utopením a potopením (7,2 % případů).

Ženy téměř pětkrát častěji než muži sáhly po léčích, muži více než čtyřikrát častěji po zbraní

Při porovnání zastoupení jednotlivých příčin úmrtí (sebevražd) podle pohlaví je u žen zřejmá oproti mužům téměř šestinásobná převaha (5,7krát) u zastoupení sebevražd v důsledku úmyslného sebeotrávení antiepileptiky, sedativy-hypnotiky, antiparkinsoniky, psychotropními léky a expozice, nezařazené jinde, jakož i 5,3násobná převaha u podílu úmyslného sebeotrávení jinými a neurčenými léky, léčivý, návykovými a biologickými látkami a expozicí jejich působení. Více než čtyřnásobná převaha u žen oproti mužům byla mezi roky 1994 až 2012 ve Středočeském kraji zřejmá také u úmyslného sebepoškození utopením a potopením (4,4krát), jakož je silná převaha žen patrná i u úmyslného sebeotrávení neopioidními analgetiky, antipyretiky a antirevmatiky a expozicí jejich působení. Naopak u mužů je patrná téměř sedminásobná (6,7krát) převaha oproti ženám u příčiny sebevraždy v důsledku úmyslného sebepoškození výstřelem z jiné a neurčené střelné zbraně a 3,7násobná převaha u zastoupení úmrtí v důsledku úmyslného sebepoškození výstřelem z pistole či revolveru.

Polovina mužů i žen páchá sebevraždu doma, pětina na ulici či jiném veřejném místě

Z hlediska místa úmrtí dokonali nejčastěji sebevraždu jak muži, tak i ženy doma (51 % mužů a 52,2 % žen), druhá v pořadí byla kategorie na ulici či veřejném místě (muži z 20,1 %, ženy 19,1 %). Celkem 10 % mužů a 10,7 % žen s vnější příčinou úmrtí na sebevraždu zemřelo v nemocnici.

Nejvyšší úmrtnost na sebevraždy byla u mužů nad 80 let, u žen pak ve věku 50 až 59 let

Nejvyšší intenzita úmrtnosti následkem sebevražd byla mezi roky 1989 a 2012 patrná u mužů starších 80 let (1,09 ‰), s 0,55 ‰ následovali muži ve věku 70 až 79 let a třetí nejvyšší shodnou úmrtnost mužů ve výši 0,34 ‰ vykazovaly věkové skupiny 40 až 49letých a 60 až 64letých. U žen byly v důsledku celkově nižší sebevražednosti míry úmrtnosti na tuto příčinu nižší. Nejvyšší úmrtnost žen v důsledku sebevražednosti byla zaznamenána ve věku 50 až 59 let (0,27 ‰), následována 80letými a staršími ženami (0,23 ‰) a 70 až 79letými (0,14 ‰).

U úmrtnosti mužů ve věku 20 až 29 let tvořila úmrtnost na sebevraždy okolo šestiny celkové úmrtnosti

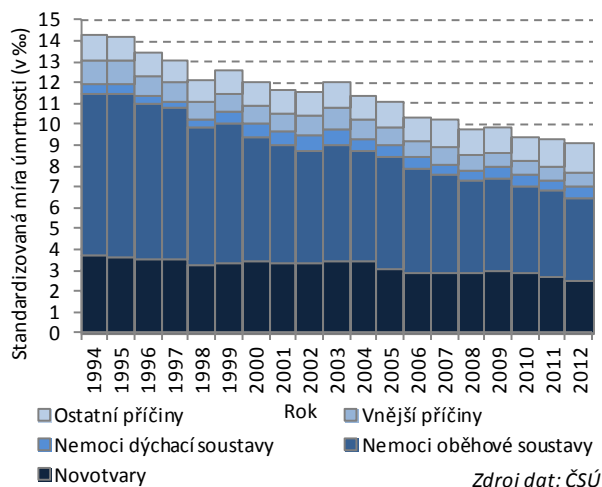
Porovnáním celkové intenzity úmrtnosti (bez ohledu na příčinu úmrtí) a úmrtnosti následkem sebevraždy z pohledu na věkové skupiny je zřejmé, že se mezi roky 1989 a 2012 intenzita úmrtnosti na sebevraždy podílela na celkové úmrtnosti mužů nejvíce u věkové skupiny 20 až 29letých, a to 18 % (tj. na sebevraždu připadalo v této věkové skupině téměř každé šesté úmrtí), následovaná 30 až 39letými, kde činil tento podíl 16,3 %. S rostoucím věkem se u mužů zastoupení sebevražd na celkové úmrtnosti snižovalo a u 80letých a starších mužů činilo již jen 0,7 %. U žen byly celkově podíly intenzity úmrtnosti na sebevraždy nižší, avšak i zde byl patrný snižující se trend zastoupení v souvislosti se zvyšujícím se věkem žen. Nejvyšší zastoupení z celkové úmrtnosti vykazovala úmrtnost na sebevraždy u 20 až 29letých žen, a to 11,9 % (tj. každá cca osmá žena), následovaná 8,2 % u žen 30 až 39letých. U 80letých a starších žen byl podíl necelých 0,2 %.

Celkové pozitivní **změny v úmrtnosti** žen i mužů z hlediska příčin úmrtí je možné analyzovat **pomocí standardizace**, která omezuje vliv a tím pádem i zkreslení v důsledku změn ve věkové struktuře. Metodou standardizace bylo zjištěno, že se celková úmrtnost mezi roky 1994 a 2012 snížila u mužů o 37,4 %, u žen dosáhl pokles 32,8 %.

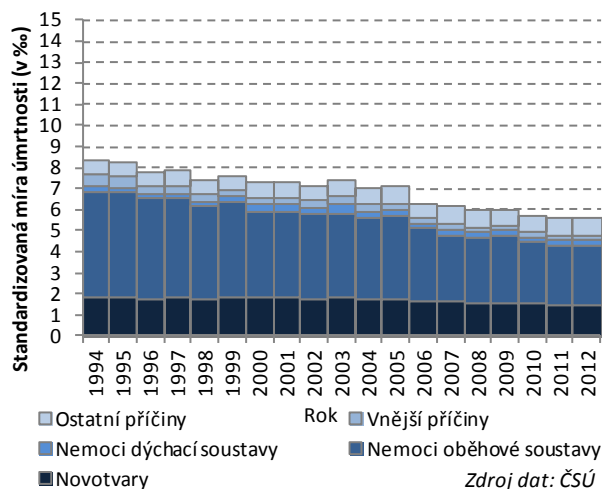
Standardizovaná míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy klesla u mužů mezi roky 1994 a 2012 téměř na polovinu

V případě **mužů** se snížila standardizovaná úmrtnost především na nemoci oběhové soustavy (mezi roky 1994 a 2012 dosáhl pokles 48 %), jakož i na úmrtí na následky vnějších příčin (pokles o 38,3 %). O 33,2 % se snížila mezi roky 1994 a 2012 úmrtnost mužů na novotvary. Mírný nárůst je zřejmý u úmrtí na nemoci dýchací soustavy (vzestup o 5,4 %).

Graf č. 102 Standardizovaná míra úmrtnosti mužů podle vybraných příčin smrti (MKN 10); Středočeský kraj; roky 1994 až 2012

Graf č. 103 Standardizovaná míra úmrtnosti žen podle vybraných příčin smrti (MKN 10); Středočeský kraj; roky 1994 až 2012

U žen se nejvíce snížila standardizovaná míra úmrtnosti na vnější příčiny úmrtí a na nemoci oběhové soustavy

V případě žen se nejvíce snížila mezi roky 1994 a 2012 standardizovaná míra úmrtnosti na vnější příčiny úmrtí, a to o 55,6 %. Celkově je možné sledovat 44,6% pokles u žen v případě ukazatele standardizované míry úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy, pokles o 19,1 % byl mezi lety 1994 a 2012 zaznamenán na novotvary. Obdobně jako v případě mužů, i u žen se přiblížila standardizovaná míra úmrtnosti na novotvary ke standardizované míře úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy z 35,9 % v roce 1994 na 52,4 % v roce 2012.

7. Stěhování

7.1 Počty stěhujících se osob, saldo stěhování, vnitřní a zahraniční stěhování

Největší vlna vystěhovalectví probíhala mezi roky 1982 a 1991, kdy ztratil kraj vystěhovalectvím přes 14 tisíc obyvatel

Středočeský kraj prošel od svého vzniku v roce 1960 z hlediska stěhování několika rozdílnými fázemi, které z velké části ovlivňovala jak blízkost hlavního města Prahy, tak i otevřenost hranic republiky. Po změně politické situace v listopadu 1989 se k tomu přidaly i ekonomické vlivy a v souvislosti s tím i faktory, jako je rozvoj bytové výstavby či aktuální situace na trhu práce.

Převážná část 60. let, tj. období mezi lety 1960 a 1968, byla z hlediska stěhování pro Středočeský kraj poměrně příznivá, neboť během této doby získal kraj stěhovaním téměř 4,8 tisíce nových obyvatel. Nejvyšší migrační přírůstky byly v této době zaznamenány v letech 1961 a 1962, kdy dosáhl rozdíl mezi přistěhoválými a vystěhoválými osobami (tj. saldo stěhování) kladné hodnoty ve výši 3,3 tisíce osob.

Ke zvratu došlo mezi lety 1969 a 1972, kdy se ze Středočeského kraje vystěhovalo o téměř 4,3 tisíce obyvatel více, než se do něho za stejnou dobu přistěhovalo. Naopak migrační přírůstky poté vykazoval Středočeský kraj s výjimkou roku 1977 v souvislé řadě až do roku 1981. V roce 1982 začal počet vystěhovaných osob z kraje opět převyšovat počet přistěhovaných; mezi lety 1985 a 1990 tak každoroční záporné saldo stěhování překračovalo hranici jednoho tisíce osob (nejvyšší negativní hodnoty bylo možné sledovat v roce 1986, a to více než 3,1 tisíce osob, a v roce 1987, celkem 2,4 tisíce osob). V souhrnu dosáhl mezi roky 1982 a 1991 celkový migrační úbytek ve Středočeském kraji výše 14,1 tisíce osob.

Tab. VII.1 Ukazatele stěhování ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1961	1970	1975	1980	1985	1991	1995	2000	2005	2010	2012
Přistěhováni celkem	19 104	15 967	15 939	14 707	12 524	11 507	10 994	13 821	27 387	30 091	26 003
v tom: z České republiky	17 711	14 535	14 389	13 684	11 488	10 473	10 420	13 089	20 342	25 686	22 632
ze zahraničí	1 393	1 432	1 550	1 023	1 036	1 034	574	732	7 045	4 405	3 371
z toho ze Slovenska	1 270	1 258	990	926	965	649	217	247	1 521	829	748
v tom ve věku: 0-14	4 870	3 156	3 689	3 476	3 184	2 305	2 445	2 691	4 396	5 861	5 733
15-34	8 681	8 590	8 821	7 586	6 348	5 802	5 058	6 262	13 203	12 766	9 774
35-49	2 685	2 095	1 660	1 663	1 464	1 701	1 699	2 347	5 813	6 884	6 098
50-64	1 843	1 146	928	943	791	927	909	1 459	2 780	3 191	2 903
65+ (vč. nezjištěno)	1 025	980	841	1 039	737	772	883	1 062	1 195	1 389	1 495
Vystěhováni celkem	17 070	17 488	15 536	13 602	13 965	12 487	8 275	7 296	12 613	15 418	15 208
v tom: do České republiky	16 060	16 425	14 623	12 863	13 336	11 245	8 242	7 248	10 179	13 285	12 687
do zahraničí	1 010	1 063	913	739	629	1 242	33	48	2 434	2 133	2 521
z toho na Slovensko	964	842	558	636	497	824	10	18	496	1 364	143
v tom ve věku: 0-14	4 190	3 495	3 336	2 942	3 442	2 604	1 604	1 332	1 718	2 338	2 902
15-34	8 184	9 415	8 712	7 332	7 241	6 636	4 378	3 887	6 496	7 121	6 330
35-49	2 270	2 346	1 716	1 542	1 800	1 850	1 179	1 047	2 745	3 783	3 804
50-64	1 444	1 092	835	840	795	714	509	572	1 106	1 640	1 537
65+ (vč. nezjištěno)	982	1 140	937	946	687	683	605	458	548	536	635
Saldo stěhování celkem	2 034	-1 521	403	1 105	-1 441	-980	2 719	6 525	14 774	14 673	10 795
v tom: s Českou republikou	1 651	-1 890	-234	821	-1 848	-772	2 178	5 841	10 163	12 401	9 945
se zahraničím	383	369	637	284	407	-208	541	684	4 611	2 272	850
z toho se Slovenskem	306	416	432	290	468	-175	207	229	1 025	-535	605
v tom ve věku: 0-14	680	-339	353	534	-258	-299	841	1 359	2 678	3 523	2 831
15-34	497	-825	109	254	-893	-834	680	2 375	6 707	5 645	3 444
35-49	415	-251	-56	121	-336	-149	520	1 300	3 068	3 101	2 294
50-64	399	54	93	103	-4	213	400	887	1 674	1 551	1 366
65+ (vč. nezjištěno)	43	-160	-96	93	50	89	278	604	647	853	860
Objem stěhování celkem	36 174	33 455	31 475	28 309	26 489	23 994	19 269	21 117	40 000	45 509	41 211
Objem vnitřního stěhování	33 771	30 960	29 012	26 547	24 824	21 718	18 662	20 337	30 521	33 954	35 319
z toho s hl. m. Prahou (v %)	30,5	33,7	39,8	40,4	44,2	47,5	51,4	55,6	56,5	71,9	62,5
Objem zahraničního stěhování (vč. SR)	2 403	2 495	2 463	1 762	1 665	2 276	607	780	9 479	6 538	5 892
Objem vnitřního stěhování ¹⁾	14 582	15 701	20 717	19 941	17 446	16 913	13 676	14 311	18 608	20 669	20 788
Přistěhováni z hl. m. Prahy	4 572	4 270	5 191	5 502	4 411	4 738	5 806	8 104	12 222	16 967	14 841
Vystěhováni do hl. m. Prahy	5 723	6 168	6 348	5 219	6 551	5 581	3 784	3 194	5 037	7 451	7 236
Saldo stěhování s hl. m. Prahou	-1 151	-1 898	-1 157	283	-2 140	-843	2 022	4 910	7 185	9 516	7 605

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

¹⁾ z obce do obce v rámci Středočeského kraje

Zdroj dat: ČSÚ

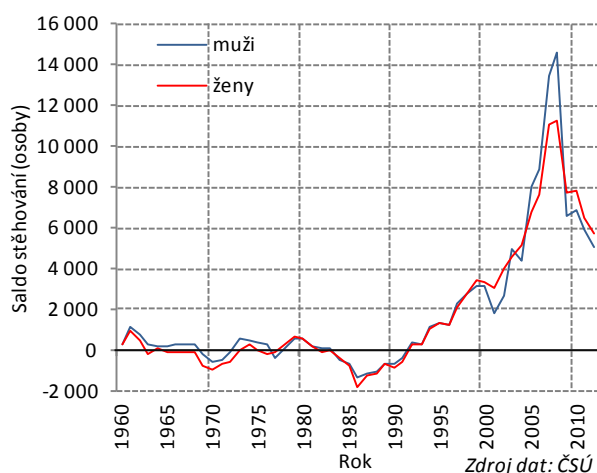
Od poloviny 90. let bylo možné sledovat vliv suburbanizace, jakož i stěhování ze zahraničí; nejvyšší kladné migrační saldo bylo zaznamenáno v roce 2008

V důsledku celospolečenských změn po roce 1989 začalo i ve Středočeském kraji docházet ke změnám také v případě migrace. Poprvé se v polovině 90. let začala projevovat **suburbanizace**, vyznačující se stěhování z hlavního města do jeho zázemí, tedy do Středočeského kraje. Cílem těchto nově přistěhovaných osob je zůstat blízko nebo se přiblížit zaměstnání, avšak bydlet mimo městské prostředí. Kromě toho se začalo ve větší míře projevovat i přistěhovalectví z ostatních krajů České republiky a po roce 2000 také ze zahraničí. V důsledku toho docházelo ve Středočeském kraji k postupnému zvyšování rozdílu mezi přistěhovanými a vystěhovanými osobami, tj. ke stále se zvyšujícím přírůstkům obyvatel stěhování. Zatímco mezi roky 1994 a 1996 se saldo stěhování pohybovalo ve Středočeském kraji mezi 2 a 3 tisíci osobami, mezi roky 1999 a 2002 to bylo (s výjimkou roku 2001, kdy se počet obyvatel zvýšil o téměř 4,9 tisíce osob) už mezi 6 a 7 tisíci osobami. V letech 2003 a 2004 se počet obyvatel cestou migrace meziročně zvyšoval už v průměru o 9,5 tisíce osob, v roce 2005 to bylo o 14,8 tisíce a v roce 2008 dosáhl přírůstek stěhování téměř 25,9 tisíc osob. V následujícím roce se však v důsledku nižší intenzity bytové výstavby a nepříznivé situace na trhu práce v souvislosti se zhoršenou ekonomickou situací migrační přírůstek snížil a dosáhl 14,3 tisíce osob, obdobně jako v roce 2010 (14,7 tisíce). V roce 2011 dosáhl rozdíl mezi přistěhovanými a vystěhovanými osobami výše 12,4 tisíce a klesající tendence pokračovala i v roce 2012 (saldo stěhování ve výši necelých 10,8 tisíce osob).

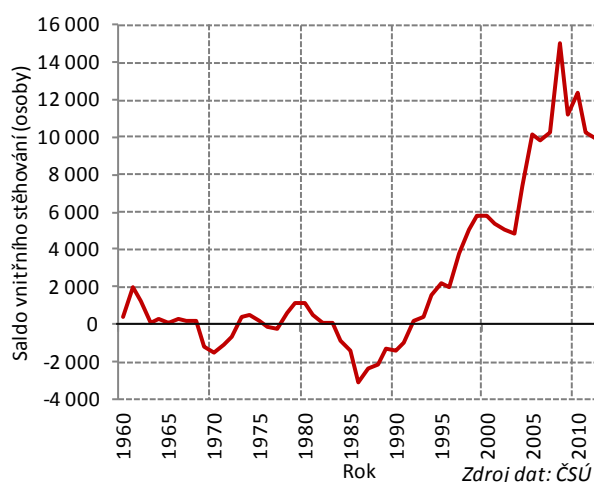
Zahraniční migrace se začala projevovat ve stěhování citelněji až po změně metodiky v roce 2001

Zahraniční migrace (zahrnující též stěhování se Slovenskem) se až do roku 1991 na celkovém objemu stěhování přes hranice Středočeského kraje podílela pouze 0,4 % až 4 %. Vliv na to měl celkový nízký objem zahraniční migrace (mimo jiné v důsledku určité uzavřenosti republiky do roku 1989 vůči ostatním, především západoevropským zemím), ale i nezahrnování ilegální migrace do zahraničního stěhování. Celkově se roční objemy²⁸ zahraniční migrace pohybovaly až do roku 2000 s výjimkou let 1976 a 1993 pod hranicí jednoho tisíce osob. Z toho vycházejí také nízké hodnoty ročních sald zahraničního stěhování, ať už kladných či záporných; jejich hodnoty se pohybovaly mezi kladnými 701 obyvateli v roce 1999 a záporným saldem ve výši 205 osob v roce 1978. V důsledku toho měly osoby ze zahraničí na celkový objem i saldo stěhování ve Středočeském kraji až do roku 2000 poměrně nepatrný vliv.

Graf č. 104 Vývoj celkového salda stěhování podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 105 Vývoj vnitřního salda stěhování; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

²⁸ Objem stěhování je součet přistěhovaných a vystěhovaných osob (v tomto případě přes hranice Středočeského kraje, nikoliv mezi jednotlivými obcemi v rámci kraje).

Nejvíce se objem zahraničního stěhování podílel na celkovém stěhování z jedné třetiny

Ke zvýšení objemu zahraničního stěhování a tím i jeho vlivu na celkové saldo migrace ve Středočeském kraji došlo poprvé v roce 2001 v důsledku změny metodiky migrace. Od tohoto roku se začali mezi stěhující se osoby zahrnovat i cizinci pobývající na území ČR na základě udělení víza nad 90 dnů s délkou pobytu na českém území překračujícím jeden rok a také osoby s uděleným azylem. V důsledku toho se v roce 2003 objem zahraničního stěhování na celkovém objemu stěhování přes hranice Středočeského kraje podílel již 38 %. Relativně vysoký podíl zahraniční migrace na celkovém objemu stěhování bylo možné sledovat ve Středočeském kraji také v letech 2004 (34,7 %) a 2007 (32,9 %). V důsledku změny zdroje dat zahraničního stěhování se v letech 2011 a 2012 zastoupení zahraničního stěhování na celkovém objemu stěhování Středočeského kraje opět snížilo na 7,8 % v roce 2011 a v roce následujícím na 14,3 %.

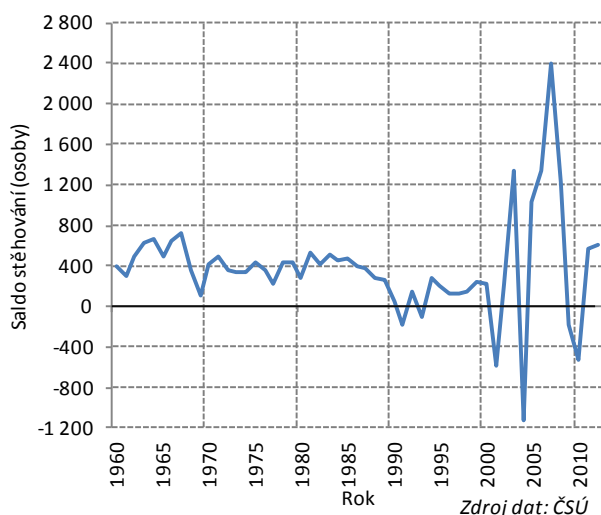
Největší přírůstky obyvatel ze zahraničí do Středočeského kraje byly zaznamenány v letech 2007 a 2008

Rok 2001 byl po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 jediným, v němž zaznamenal Středočeský kraj v případě zahraničního stěhování převahu vystěhovalých osob nad přistěhovalými, a to ve výši 484 obyvatel. V dalších letech je u hodnot zahraničního stěhování však už možné sledovat kladné saldo; nejvyšší zisky cestou migrace u osob ze zahraničí zaznamenal Středočeský kraj v letech 2007 (téměř 14,3 tisíce obyvatel), 2008 (téměř 10,9 tisíce) a 2006 (celkem 6,6 tisíce osob). V letech 2010 a 2011 se hodnota migračního přírůstku se zahraničím pohybovala mezi 2,1 a 2,3 tisíci obyvateli, v roce 2012 se pak snížila v důsledku pokračující ekonomické stagnace, zhoršené situace na trhu práce, jakož i poklesu bytové výstavby na 850 osob, což byla hodnota srovnatelná se stavem zaznamenaným v 90. letech.

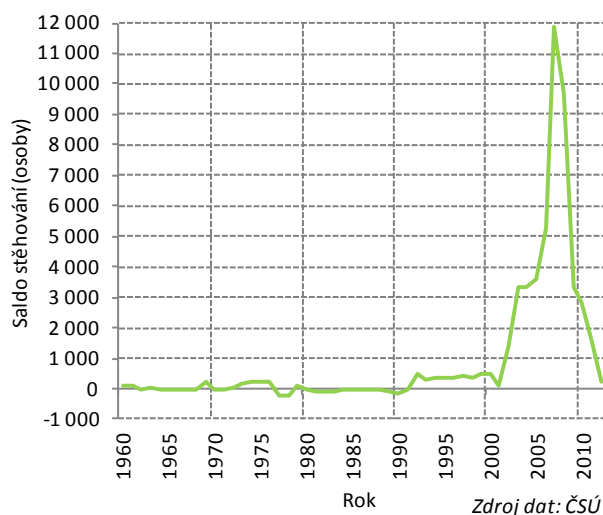
Nejvíce osob získal Středočeský kraj stěhování z ostatních regionů republiky v roce 2008

Zatímco **vnitřním stěhováním**, tedy **z ostatních regionů České republiky**, získával Středočeský kraj v letech 2001 až 2003 každoročně okolo 5 tisíc obyvatel, v roce 2004 to bylo již 7,4 tisíce osob a v letech 2005 až 2007 dosahovalo migrační saldo vyplývající z vnitřního stěhování přes hranice kraje v průměru okolo 10 tisíc obyvatel ročně. V dosavadní historii Středočeského kraje byl zaznamenán nejvyšší kladný rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými osobami z ostatních regionů České republiky v roce 2008 – hodnota salda vnitřního stěhování tehdy dosáhla výše 15 tisíc osob. V letech 2009 až 2012 se saldo vnitřního stěhování pohybovalo mezi 9,9 a 12,4 tisíci obyvateli.

Graf č. 106 Vývoj salda stěhování se Slovenskem; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 107 Vývoj salda zahraničního stěhování (bez Slovenska); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Mezi roky 1960 až 1993 se výrazněji projevovalo stěhování se Slovenskem, zejména pak přistěhovalectví z Východoslovenského kraje

Během let 1960 až 1993²⁹ se na celkovém objemu zahraničního stěhování poměrně velkou měrou podíleli také přistěhovalí a vystěhovalí **ze Slovenska**. V letech 1960 až 1968, v letech 1971 a 1972 a v roce 1984 byl jejich podíl na celkovém objemu zahraničního stěhování Středočeského kraje více než 90%. Nejmenší zastoupení bylo zaznamenáno v roce 1977, a to 59 %. Největší objem stěhování připadal na Západoslovenský kraj (jeho váha se však během let 1960 až 1993 postupně snižovala), podíl stěhujících se z a do Stredoslovenského kraje po celé období stagnoval, zatímco váha objemu stěhování s Východoslovenským krajem se mezi roky 1960 a 1993 postupně zvyšovala.

Východoslovenský kraj byl také v rámci Slovenska regionem s nejsilnějším vystěhovalectvím do Středočeského kraje. Rozdílem přistěhovalých a vystěhovalých osob získal během let 1960 až 1993 Středočeský kraj z Východoslovenského kraje téměř 6,9 tisíce obyvatel (což představovalo téměř 55 % z celkového migračního zisku Středočeského kraje ze Slovenska), ze Stredoslovenského kraje to bylo za stejné období celkem 3,4 tisíce osob (podíl 27 %) a ze Západoslovenského kraje více než 2,4 tisíce. Saldo stěhování s Bratislavou³⁰ vykazovalo za roky 1970 až 1993 záporné saldo (tj. v neprospěch Středočeského kraje) ve výši 52 osob.

Objem stěhování mezi obcemi kraje je velkou měrou ovlivněn intenzitou bytové výstavby

Ve Středočeském kraji je, obdobně jako v celé republice, možné sledovat od roku 1960 do jisté míry specifický vývoj vnitřního objemu stěhování, který byl ovlivněn do velké míry **intenzitou bytové výstavby**.

Zatímco v letech 1961 až 1967 se **mezi obcemi kraje** stěhovalo v průměru okolo 15 tisíc osob ročně, mezi roky 1974 a 1980 to bylo už okolo 20 až 21 tisíc. V této době se na území Středočeského kraje postavilo více než 63 tisíce bytů (tj. v průměru 9 tisíc bytů ročně, na tisíc obyvatel tak připadalo 7,9 dokončených bytů). V letech 1983 až 1992 se mezi obcemi Středočeského kraje každým rokem stěhovalo mezi 16,9 až 17,9 tisíc obyvatel, přičemž v roce 1996 to bylo pouze 13,2 tisíce. Za příčinu lze považovat především nízkou intenzitu bytové výstavby, neboť v letech 1994 až 1996 bylo ve Středočeském kraji kraji dokončeno v průměru méně než 1 800 bytů ročně (1,6 na tisíc obyvatel). V následujících letech je možné sledovat, zejména v důsledku zvýšení intenzity bytové výstavby, opětovný nárůst objemu stěhování mezi obcemi kraje. V letech 2007 a 2008 tak byl dokonce překročen maximální objem stěhování z roku 1976. Celkově se v letech 2009 až 2012 stěhovalo mezi obcemi Středočeského kraje opět více než 20 tisíc osob; za příčinu lze považovat skutečnost, že bylo na území Středočeského kraje mezi roky 2004 a 2012 dokončeno téměř 62 tisíc bytů, tedy průměrně téměř 6,9 tisíce bytů ročně.

Objem stěhování s ostatními regiony republiky byl v roce 2008 o pětinu vyšší než v roce 1960

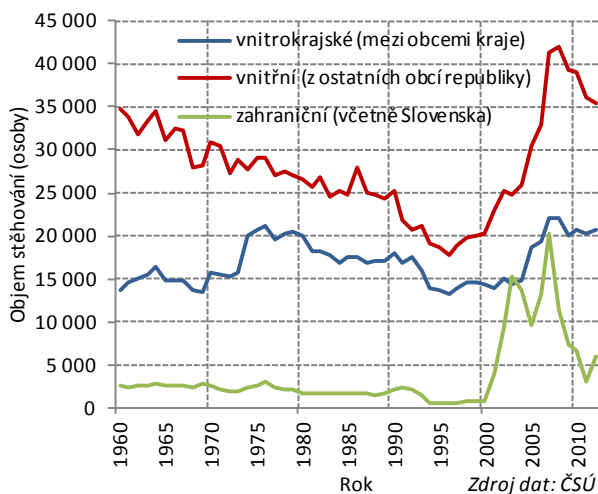
Objem **stěhování z ostatních krajů České republiky** (v době, kdy bylo Slovensko součástí Československa, je tato země zahrnuta v této analýze v zahraničním stěhování) se mezi roky 1960 a 1983 snížil ze 34,7 tisíce na 24,5 tisíce osob. Citelný propad byl zaznamenán především v první polovině 90. let, kdy se objem stěhování s ostatními regiony České republiky snížil až na 17,8 tisíce osob (v roce 1996). Již v roce 1997 se však začal objem stěhování s ostatními regiony republiky postupně zvyšovat, což se po roce 2005 ještě zrychlilo a roku 2008 již dosáhl objem vnitřního stěhování 42,1 tisíce osob, což bylo o více než pětinu nad stavem zaznamenaným v roce 1960, kdy byl zjištěn nejvyšší objem stěhování mezi Středočeským krajem a ostatními regiony České republiky. Za příčinu je možné považovat jak zvyšující se intenzitu bytové výstavby a objem stěhování s hlavním městem (suburbanizace), tak i větší, především ekonomickou, atraktivnost Středočeského kraje pro obyvatele z dalších regionů České republiky.

²⁹ Vzájemné sledování migrace ve vztahu se Slovenskou republikou je sledováno do roku 1993. Od roku 1994 je evidována migrace mezi ČR a SR každým statistickým úřadem odděleně.

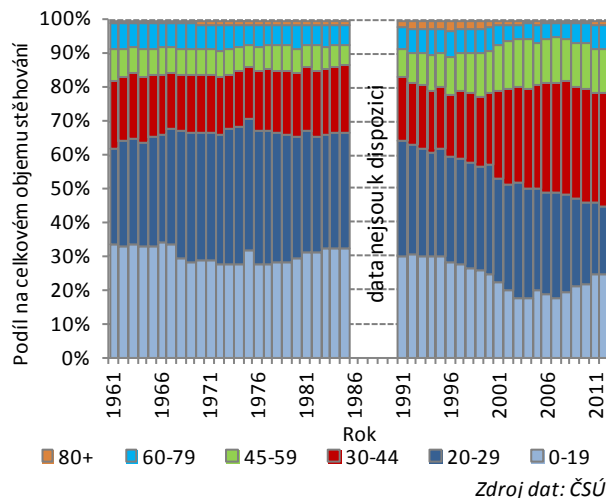
³⁰ Bratislava je jako samostatný kraj uváděna v datech demografické statistiky až od roku 1970. V letech 1960 až 1969 je začleněna do Západoslovenského kraje.

Graf č. 108 Vývoj objemu stěhování mezi obcemi Středočeského kraje, stěhování s ostatními obcemi ČR a zahraničního stěhování (včetně Slovenska); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 109 Podíl věkových skupin obyvatel na celkovém objemu stěhování; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012

7.2 Stěhování podle věku, rodinného stavu a vzdělání

Po roce 1996 se na celkovém objemu stěhování zvýšilo zastoupení stěhujících se osob ve věku 30 až 44 let, zatímco jak podíl mladších 20 let, především 20 až 29letých poklesl

Celospolečenské změny se v druhé polovině 90. let promítly také do **struktury stěhujících se osob podle věku**. Zejména delší doba studia spojená s odkladem při pořizování vlastního bydlení a také zakládání rodiny ve vyšším věku v porovnání se stavem před rokem 1989 (a ještě na počátku 90. let) se projevila v nárůstu zastoupení stěhujících se osob ve věku 30 až 44 let na celkovém objemu stěhování přes hranice Středočeského kraje. Zatímco mezi roky 1961 a 1996³¹ se jejich podíl pohyboval mezi 15,2 % a 20,1 %, od roku 2008 bylo zastoupení stěhujících se 30 až 44letých osob na celkovém objemu stěhování ve Středočeském kraji už třetinové.

V souvislosti s tím se snížilo zastoupení stěhujících se osob ve věku 20 až 29 let. Mezi roky 1961 a 1996 se na celkovém objemu stěhování tato věková skupina podílela z 28,7 % až 40,5 % (v důsledku propopulačních opatření preferujících rodiny s dětmi a zvýšené intenzitě bytové výstavby, jež motivovaly mladé lidi k pořizování vlastního bydlení, je možné sledovat nejvyšší zastoupení právě mezi roky 1973 a 1977, kdy se podíl této věkové skupiny mezi stěhujícími se osobami pohyboval mezi 38,6 % a 40,5 %), přičemž v letech 2010 až 2012 to byla již méně než čtvrtina (v roce 2012 to byla pouze pětina – 20,4 %).

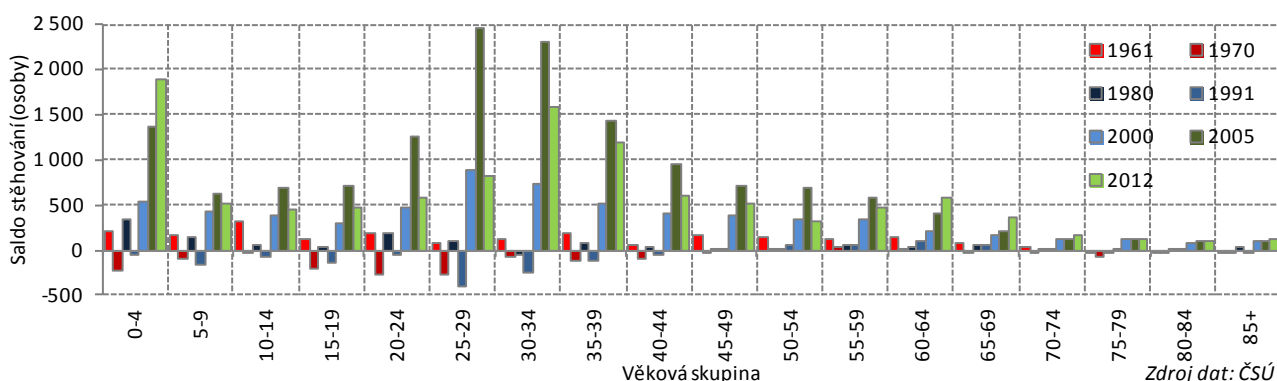
V důsledku poklesu porodnosti se snížilo zastoupení stěhujících se dětí a mladých osob do věku 20 let. Ty se do roku 1996 na celkovém objemu stěhování podílely z 27,6 až 34 %, přičemž v letech 2003 a 2007 činilo jejich zastoupení pouze 17,6 %. Mírný nárůst byl zaznamenán v důsledku zvýšené porodnosti a tím i vyšším zastoupením dětí v populaci už v roce 2008, přičemž roku 2011 byl podíl stěhujících se osob ve věku do 20 let čtvrtinový (v roce 2012 činil 24,7 %).

Mírně rostlo zastoupení obyvatel ve věku 45 až 59 let na objemu stěhování v důsledku stárnutí populace

Mírný nárůst je možné sledovat v důsledku stárnutí populace u stěhování obyvatel ve věku 45 až 59 let. Mezi lety 1961 až 1993 nepřekročil jejich podíl desetiprocentní hranici (v roce 1985 to bylo pouze 6 %), přičemž mezi roky 2002 a 2004 to bylo více než 14 %, v roce 2012 pak 13,3 %. Objem stěhování 60 až 79letých osob se po celé sledované období pohyboval mezi 4,1 % a 7,9 %, v případě 85letých a starších byla zřejmá stagnace mezi 0,8 a 3,3 %.

³¹ Za roky 1986 až 1990 nejsou údaje o celkovém stěhování (vnitřního i zahraničního) podle věku za Středočeský kraj k dispozici.

Graf č. 110 Vývoj salda stěhování podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961, 1970, 1980, 1991, 2000, 2005 a 2012

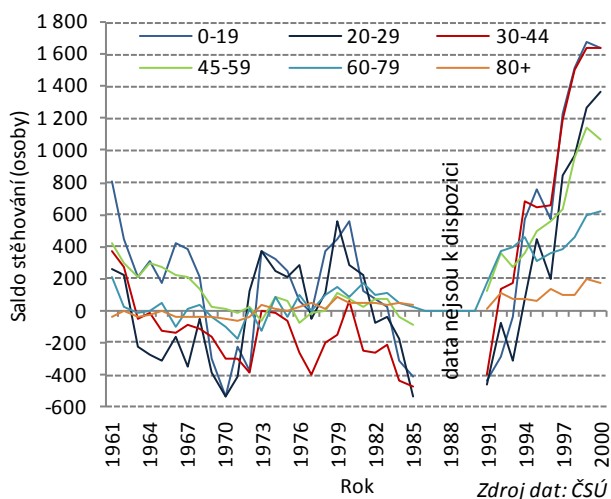

Středočeský kraj se v polovině 90. let změnil z neatraktivního regionu pro mladé lidi ve věku 20 až 34 let na migračně ziskový region pro tuto věkovou skupinu

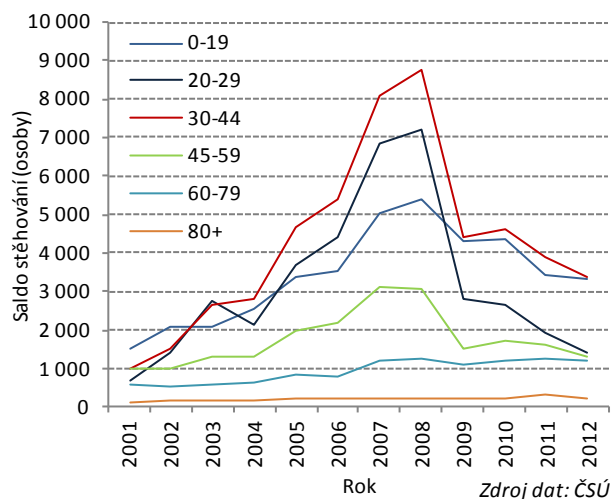
Citelné změny jsou zřejmé u **salda stěhování podle věku**. Z tohoto pohledu se v roce 1994 změnil Středočeský kraj z do té doby relativně neatraktivního regionu pro mladé lidi v kraj velmi atraktivní. To bylo počínaje rokem 2003 navíc posíleno přistěhovalectvím mladých lidí ze zahraničí.

Nepříznivé saldo stěhování osob v nižším věku, tj. 20 až 34letých, je možné sledovat mezi roky 1963 a 1971 a zejména pak v letech 1982 až 1993. V tomto věku ubylo během prvního období v kraji téměř 3,4 tisíce obyvatel, v druhém pak dokonce 7,3 tisíce osob³². K příznivému obratu došlo v roce 1994 a zejména pak v roce 1997, kdy byl počet přistěhovaných oproti vystěhovaným v tomto věku poprvé vyšší o více než tisíc osob. Roku 2003 získal Středočeský kraj saldem stěhování obyvatel ve věku 20 až 34 let již více než 3 tisíce osob, v roce 2005 to bylo 6 tisíc a v letech 2007 a 2008 dokonce více než 10 tisíc. V důsledku poklesu intenzity bytové výstavby a zhoršené ekonomické situace spojené s nepříznivou situací na trhu práce se v roce 2009 snížilo saldo stěhování u osob v tomto věku o více než polovinu (57,2 %), což v mírnější podobě pokračovalo až do roku 2012, kdy saldo stěhování 20 až 34letých osob dosáhlo kladné hodnoty necelých 3 tisíce osob.

Graf č. 111 Vývoj salda stěhování podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961 až 2000

Graf č. 112 Vývoj salda stěhování podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 2001 až 2012

Nejvíce osob získal Středočeský kraj stěhování mezi roky 1997 a 2012 ve věkových skupinách 30 až 34let a 25 až 29 let

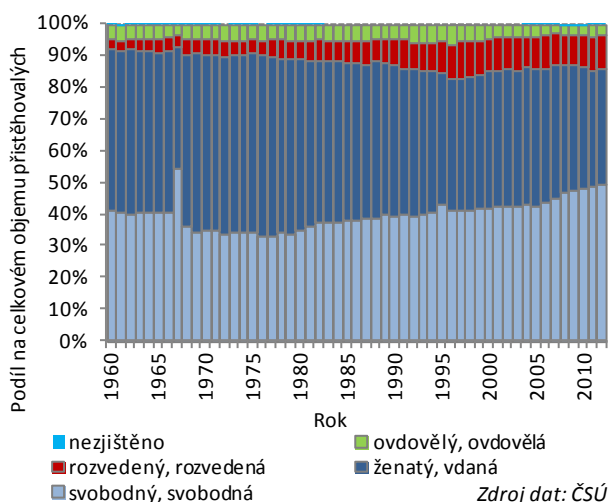
Od roku 1997 je až do konce sledovaného období v roce 2012 možné pozorovat ve Středočeském kraji kladné saldo stěhování u všech věkových skupin. Nejvíce obyvatel získal kraj saldem stěhování mezi roky 1997 a 2012 ve věkové skupině osob ve věku 30 až 34 let (27,3 tisíce obyvatel, což představovalo 14,6 % z celkového přírůstku stěhování během těchto šestnácti let), za nimiž následovaly s kladným saldem ve výši 26,1 tisíc osoby 25 až 29leté (podíl 13,9 %). Třetí nejvyšší přírůstek stěhování (10,6 %) byl zřejmý u dětí mladších 5 let, jichž se do Středočeského kraje přistěhovalo

³² Za roky 1986 až 1990 bez zahraničního stěhování.

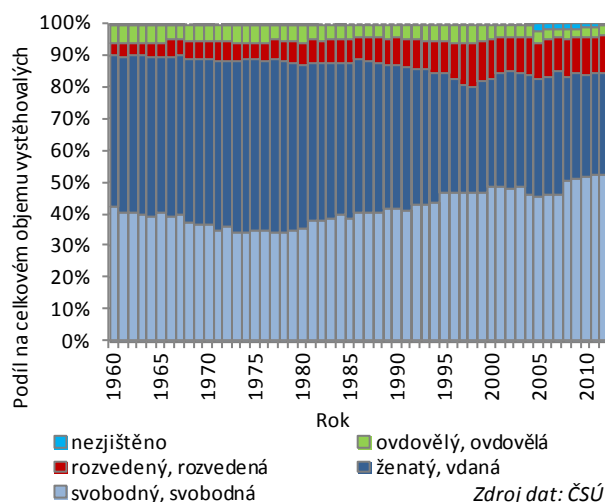

mezi roky 1997 a 2012 o 19,9 tisíc více, než se z něho za stejnou dobu vystěhovalo. Počínaje věkovou skupinou 35 až 39letých osob je možné přímou úměrou s rostoucím věkem sledovat snižující se migrační přírůstky.

Graf č. 113 Podíl osob podle rodinného stavu na celkovém objemu přistěhovaných; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

Graf č. 114 Podíl osob podle rodinného stavu na celkovém objemu vystěhovaných; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

V roce 2012 tvořily svobodné osoby nadpoloviční podíl všech stěhujících se osob přes hranice kraje

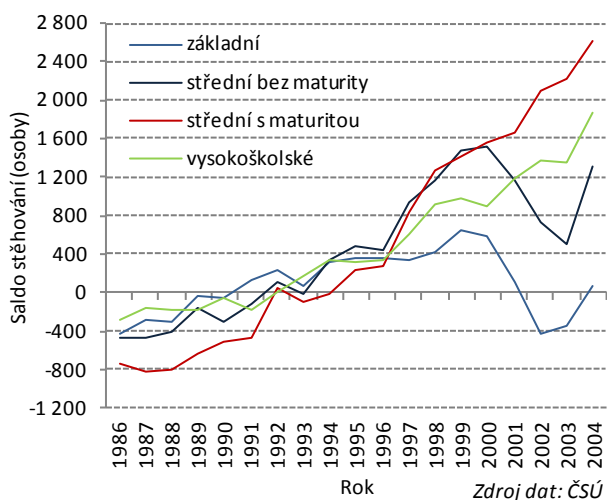
Celospolečenské změny se promítly také do **struktury stěhování podle rodinného stavu**. Zatímco na počátku 60. let tvořili svobodní okolo 40 % z celkového objemu stěhování, v letech 1972 až 1979 to bylo méně než 35 %. Podíl vdaných a ženatých tak v souvislosti s tím mezi roky 1973 a 1977 přesáhl 55% hranici. U zastoupení svobodných je možné s několika málo výjimkami sledovat po celé sledované období už od roku 1980 vzestup; v roce 1989 byla překročena 40% hranice a v roce 2007 to bylo 45 %. V roce 2012 tvořili z celkového objemu stěhování svobodní (vč. nezjištěného rodinného stavu) již více než polovinu (50,7 %). Nárůst je možné sledovat v souvislosti se změnou struktury populace také u rozvedených. Zatímco na počátku 60. let se na celkovém objemu stěhování podíleli 3,5 %, v letech 1997 a 1998 to bylo více než 12 %. V roce 2012 dosáhl podíl zastoupení rozvedených na celkovém objemu stěhování přes hranice Středočeského kraje 11,2 %. U ovdovělých osob je patrný pokles z průměrné hodnoty ve výši 5 % mezi roky 1960 až 1969 na 3,3 % z let 2003 až 2012.

Středočeský kraj se stal v roce 1993 regionem s citelným přistěhovalectvím osob s vyššími úrovněmi dokončeného vzdělání

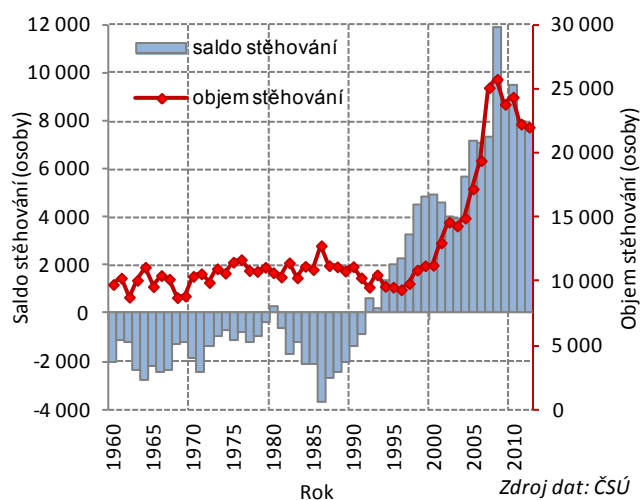
Mezi roky 1986 a 2004 jsou za Středočeský kraj k dispozici také údaje o **stěhování podle nejvyššího ukončeného vzdělání**. I zde je možné sledovat určitý vývoj v atraktivitě Středočeského kraje. Z počátku období byl tento region považován osobami s vyšší úrovní vzdělání z pohledu stěhování za méně atraktivní, později se sem začaly tyto osoby ve velké míře stěhovat. Zatímco v letech 1986 až 1991 dosáhlo saldo stěhování osob s vysokoškolským vzděláním ve Středočeském kraji průměrné roční záporné hodnoty ve výši 175 osob (v roce 1986 to bylo dokonce 279 osob), v roce 1993 to bylo již kladných 161 osob. V roce 2001 již u vysokoškolsky vzdělaných osob převažovali přistěhovalí nad vystěhovalými o více než tisíc osob.

Do změn ve složení stěhujících se z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání se citelně promítly také celkové změny struktury obyvatelstva v souvislosti se zvyšujícím se zastoupením osob s vysokoškolským diplomem a se středoškolským vzděláním zakončeným maturitou. V letech 2002 a 2003 jsou tak patrné záporné hodnoty u salda stěhování osob se základním vzděláním, jakož i po roce 2000 se snižující hodnoty migračních přírůstků u osob se středním vzděláním bez maturity.

Graf č. 115 Saldo stěhování osob starších 15 let podle vzdělání; Středočeský kraj; roky 1986 až 2004

Graf č. 116 Saldo a objem stěhování s hl. m. Prahou; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012

7.3 Stěhování podle kraje

Podíl Prahy na stěhování mezi Středočeským a ostatními kraji byl v 60. letech 30 %, po roce 1993 přes 50 % a maximum v roce 2010 bylo 63 %

Vývoj **stěhování** byl ve Středočeském kraji výrazně ovlivněn blízkostí hlavního města Prahy. Tento vliv se po celé sledované období od roku 1960 navíc zvyšoval, citelněji pak po roce 1993 v souvislosti s intenzivnějšími projevy suburbanizace. V letech 1960 až 1969 představovalo stěhování s Prahou v průměru 30,7 % souhrnného vnitřního objemu stěhování s ostatními kraji republiky, mezi roky 1970 a 1979 to bylo 38,3 % a v 80. letech (průměr let 1980 až 1989) už 43,5 %. V roce 1993 překročil podíl stěhování s hlavním městem 50% hranici z celkového stěhování přes hranice kraje (bez zahraničního stěhování), přičemž mezi roky 2007 a 2012 to bylo již více než 60 %. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v roce 2010, a to 62,7 %.

Objem stěhování mezi Středočeským a ostatními kraji republiky se mezi roky 1960 a 2008 zvýšil 2,6krát

Zatímco v 60. letech se **objem stěhování Středočeského kraje s hlavním městem Prahou** pohyboval mezi 8,7 až 11,1 tisíci osobami ročně, v 70. letech to bylo 10 až 11,1 tisíc obyvatel a v 80. letech pak 10,4 až 12,8 tisíc osob. V polovině 90. let se objem stěhování v důsledku nízké intenzity bytové výstavby propadl pod 10tisícovou hranici (v roce 1992 a také mezi lety 1994 a 1997). Nárůst objemu stěhování je patrný už v roce 1998, v roce 2001 jeho hodnota dosáhla již 13 tisíc, v roce 2004 téměř 15tisíc a mezi roky 2007 a 2012 již objem stěhování s Prahou přesáhl 20tisícovou hranici (nejvíce, celkem 25,8 tisíce, to bylo v roce 2008, což byla 2,6krát vyšší hodnota než v roce 1960).

V letech 1960 až 1991 převažovalo stěhování ze Středočeského kraje do Prahy (o 51 tisíc osob), naopak v letech 1992 až 2012 se již více lidí stěhovalo z Prahy do Středočeského kraje (o téměř 110 tisíc)

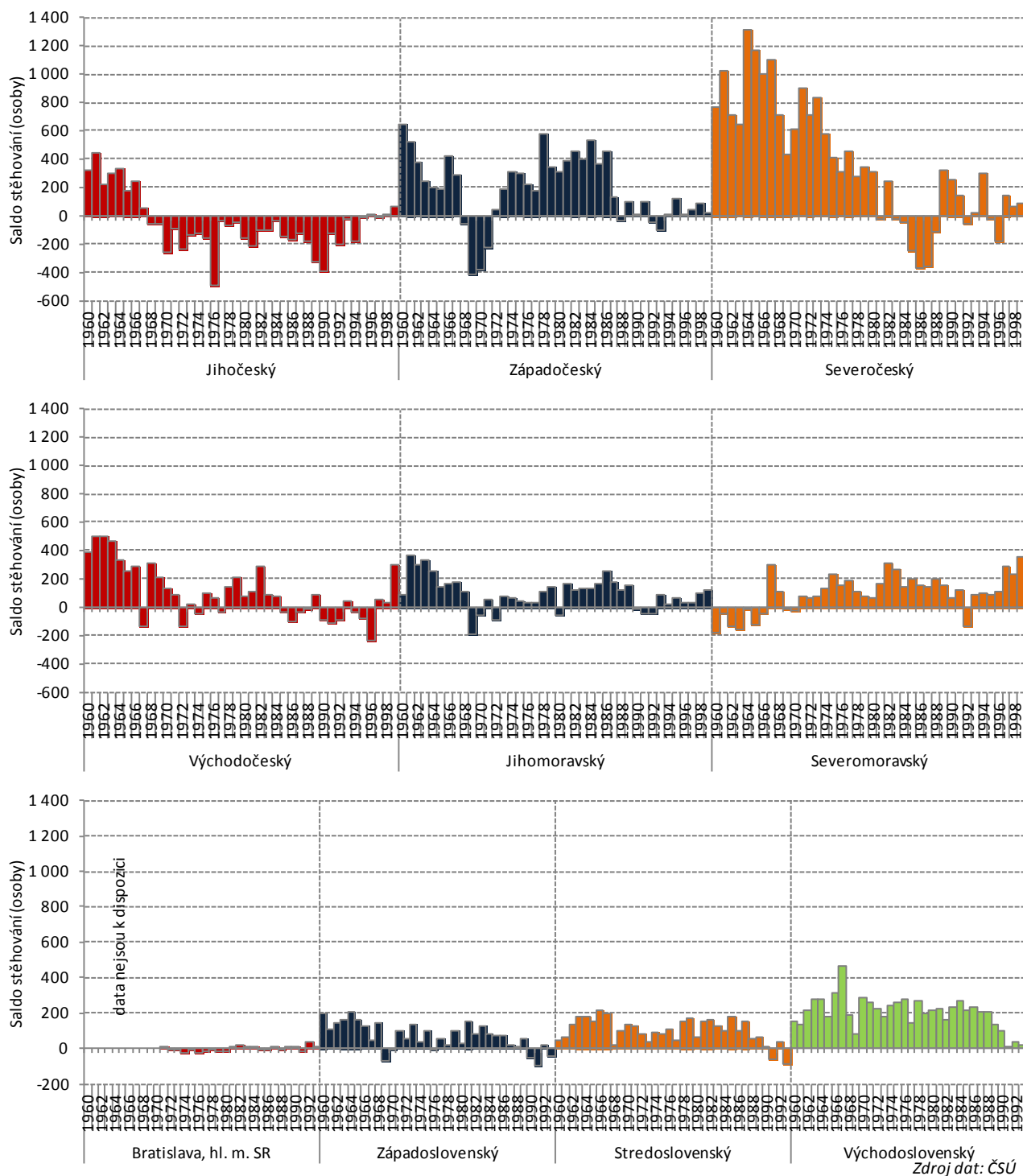
Specifický vývoj zaznamenal také rozdíl přistěhovaných a vystěhovaných osob, tj. **migrační saldo, Středočeského kraje ve vztahu s hlavním městem Prahou**. Od vzniku kraje v roce 1960 až do roku 1991 je ve vývoji tohoto ukazatele ve Středočeském kraji možné sledovat poměrně nepříznivý vývoj, neboť během této doby byl v každém roce zaznamenán vyšší počet vystěhovaných ze Středočeského kraje do Prahy, než kolik činil počet přistěhovaných z Prahy do Středočeského kraje. V důsledku toho odešlo mezi roky 1960 a 1991 ze Středočeského kraje do Prahy celkem o 51,3 tisíce osob více než se z Prahy do tohoto kraje za stejnou dobu přistěhovalo. Za nejméně příznivá období, charakterizovaná nejvyšší intenzitou vystěhovalectví ze Středočeského kraje do Prahy, je možné považovat roky 1963 až 1967 (záporné saldo stěhování s hl. m. Prahou dosáhlo během tohoto období celkové výše 12,1 tisíce osob) a také období mezi lety 1984 a 1990, kdy převažovali vystěhováni do Prahy nad přistěhováni z tohoto regionu do Středočeského kraje o téměř 16,4 tisíce osob.

Ke zvratu, kdy se stal Středočeský kraj pro obyvatele hlavního města z hlediska stěhování zajímavým, došlo v roce 1992; tehdy překročil počet přistěhovaných z Prahy o 599 osob počet stěhujících se ze středních Čech do hlavního města. V následujících letech se začal migrační přírůstek zvyšovat, v letech 1997 až 2004 se kladné saldo

stěhování pohybovalo mezi 3,2 a 4,9 tisíci osobami ročně, v letech 2005 až 2007 to bylo již více než 7 tisíc a v roce 2008 dosáhl migrační přírůstek Středočeského kraje s hlavním městem Prahou nejvyšší kladné hodnoty ve výši téměř 12 tisíc osob. V následujících letech začalo v důsledku nepříznivé ekonomické situace migrační saldo klesat a v roce 2012 dosáhlo výše 7,6 tisíce osob. V souhrnu tak mezi roky 1992 a 2012 převýšil počet přistěhovaných z Prahy počet vystěhovaných do hlavního města o 109,6 tisíce osob.

Graf č. 117 Saldo stěhování s kraji Československa; Středočeský kraj; roky 1960 až 1999 (SR do 1993)

V 60. letech vykazoval Středočeský kraj u salda stěhování kladné hodnoty se všemi kraji kromě hlavního města a Severomoravského kraje

Určitá specifika vyplývají také ze **struktury stěhujících se osob podle územního členění** České republiky, rozdělené mezi roky 1960 až 1999 na osm krajů. Z rozdílu přistěhovaných a vystěhovaných je zřejmé, že téměř po celé období (nepřetržitě mezi roky 1968 až 1995) převažovalo ve Středočeském kraji vystěhovalectví do Jihočeského kraje (za tuto dobu dosáhlo záporné saldo stěhování výše 4,3 tisíce osob), v 60. letech je možné tentýž jev, i když v menší míře, sledovat v důsledku rozvoje průmyslu a vysoké intenzity bytové výstavby u Severomoravského kraje (mezi roky 1960 až 1966 dosáhla převaha vystěhovaných nad přistěhovanými osobami výše 723 osob). Tento kraj však byl společně s Prahou jediným, kam ze Středočeského kraje v 60. letech převažovalo vystěhovalectví. Ze zbývajících pěti krajů Středočeský kraj saldem stěhování mezi roky 1960 a 1966 nové obyvatele naopak získával – ze Severočeského to bylo 5,6 tisíce, u Východočeského více než 2,4 tisíce, ze Západočeského 2,2 tisíce, z Jihočeského 1,8 tisíce a z Jihomoravského kraje téměř 1,5 tisíce.

Středočeský kraj vykazoval u salda stěhování nejvyšší kladné hodnoty mezi roky 1960 a 1999 se Severočeským a Západočeským krajem, naopak záporné saldo měl s Prahou a Jihočeským krajem

Středočeský kraj téměř po celou dobu od roku 1960 získával nové obyvatele (rozdílem přistěhovaných a vystěhovaných osob) ze Západočeského kraje (kromě let 1968 až 1971, 1988, 1992 a 1993); v souhrnu se tak z tohoto regionu vystěhovalo do Středočeského kraje mezi roky 1960 a 1999 o 7,2 tisíce obyvatel více než v opačném směru ze středních do západních Čech.

Kladné saldo stěhování ve prospěch Středočeského kraje v celkové výši 14,6 tisíce osob je v souvislé řadě mezi roky 1960 a 1980 patrné také ve vztahu k Severočeskému kraji. Kromě sedmi let vykazoval mezi lety 1960 až 1999 Středočeský kraj migrační zisky také s Jihomoravským krajem v celkové výši 3,8 tisíce osob, od roku 1971 (s výjimkou roku 1992) pak také se Severomoravským krajem, za roky 1971 až 1999 dosáhlo saldo stěhování výše 4,2 tisíce osob. Saldo stěhování s Východočeským krajem stagnovalo, avšak i přesto odtud získal přistěhovalectvím Středočeský kraj během let 1960 až 1999 celkem 3,9 tisíce obyvatel.

V souhrnu za období mezi roky 1960 a 1999 vykazoval Středočeský kraj záporné hodnoty salda stěhování pouze v případě Prahy (se záporným saldem ve výši 32,2 tisíce osob) a Jihočeského kraje (záporné saldo ve výši téměř 2,2 tisíce osob). Naopak kladné přírůstky stěhování jsou pro Středočeský kraj v souhrnu za roky 1960 až 1999 zřejmé u Severočeského kraje (saldo ve výši 14,7 tisíce osob), u Západočeského (7,2 tisíce), Východočeského (3,9 tisíce) a shodných 3,8 tisíce bylo dosaženo u Jihomoravského i Severomoravského kraje.

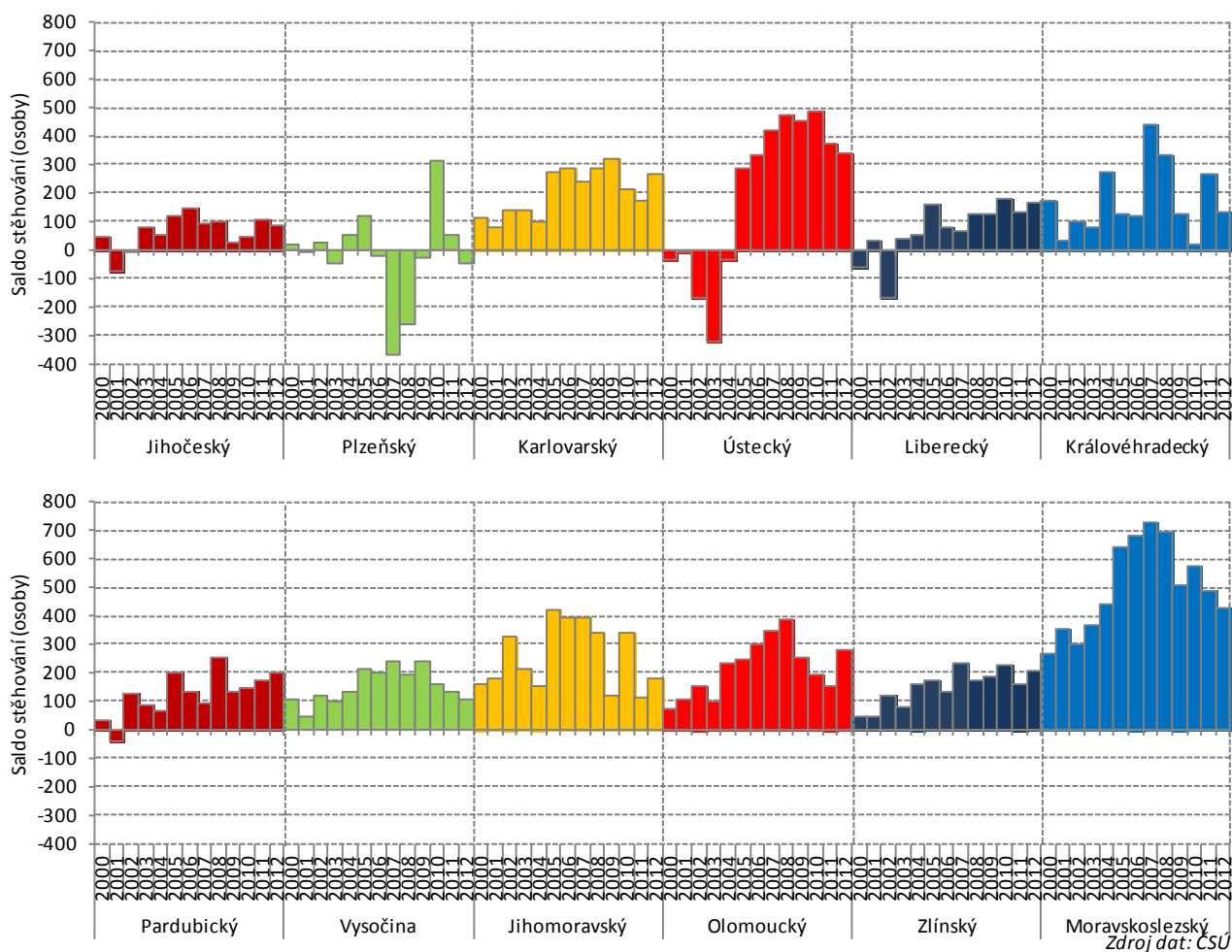
Mezi roky 2000 a 2012 získal Středočeský kraj nejvíce obyvatel z hlavního města, z Moravskoslezského a Jihomoravského kraje

Po roce 2000 vzniklo na území České republiky čtrnáct vyšších územních samosprávných celků (CZ-NUTS 3). V letech 2000 až 2012 bylo možné migrační přírůstky sledovat kromě hl. m. Prahy (odkud získal Středočeský kraj celkem 117,6 tisíc osob) poměrně výrazně také v případě Moravskoslezského kraje. Kladné saldo stěhování s tímto regionem dosáhlo téměř 6,5 tisíce osob.

Více než 3,3 tisíce obyvatel získal Středočeský kraj rozdílem přistěhovaných a vystěhovaných osob s Jihomoravským krajem, v případě Olomouckého kraje to bylo 2,8 tisíce osob a dvoutisícovou hranici ve prospěch Středočeského kraje překonaly ještě kraje Karlovarský, Ústecký (oba po 2,6 tisících) a Královéhradecký (2,2 tisíce). Regionem, s nímž byl Středočeský kraj migračně ztrátový, byl v letech 2000 až 2012 jen Plzeňský kraj, záporné saldo se však pohybovalo v souhrnu pouze ve výši 213 osob.

Graf č. 118 Saldo stěhování s ostatními kraji České republiky; Středočeský kraj; roky 2000 až 2012

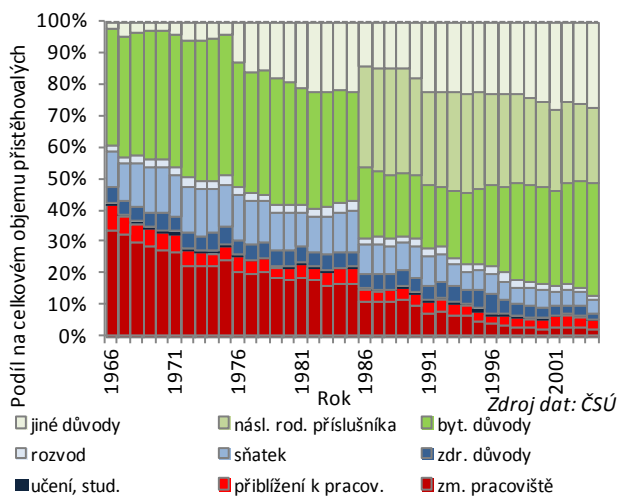
Zdroj dat: ČSÚ

7.4 Důvod stěhování, stěhování podle státního občanství

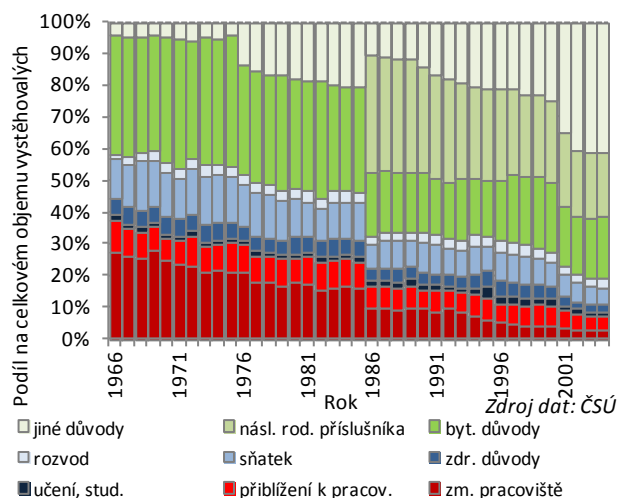
V roce 1966 byly nejčastějším důvodem stěhování bytové důvody a změna pracoviště, v roce 2004 to byly bytové důvody, jiné důvody a následování rodinného příslušníka

Mezi roky 1966 a 2004 jsou k dispozici také údaje o důvodu stěhování. Jak u přistěhovaných, tak vystěhovaných ve Středočeském kraji je po celé sledované období zřejmý pokles kategorie „změna pracoviště“ (u přistěhovaných se její zastoupení snížilo z 33,8 % v roce 1966 na 2,2 % v roce 2004, u vystěhovaných z 27,3 % na 2,8 %), výrazně také pokleslo zastoupení „přiblížení k pracovišti“ (u přistěhovaných ze 7,8 % na 3 % a u vystěhovaných z 10,2 % na 4,3 %). Poklesl také „sňatek“ coby důvod stěhování, u přistěhovaných z 11,4 % v roce 1966 na 3,9 % v roce 2004, u vystěhovaných pak z 12,5 % na 5,6 %. Mírně se snížilo početné zastoupení „bytových důvodů“ jak u přistěhovaných (z 36,7 % na 35,6 % všech případů stěhování), tak i vystěhovaných, kde byl pokles výraznější (z 37,8 % na 19,6 %). Z nevýrazných 2,5 % u přistěhovaných a 3,8 % u vystěhovaných se zvýšilo zastoupení „jiných důvodů“, které představovaly v roce 2004 již 27,3 % u přistěhovaných a 41,1 % u vystěhovaných.

Graf č. 119 Struktura přistěhovaných osob podle důvodu stěhování; Středočeský kraj; roky 1966 až 2004

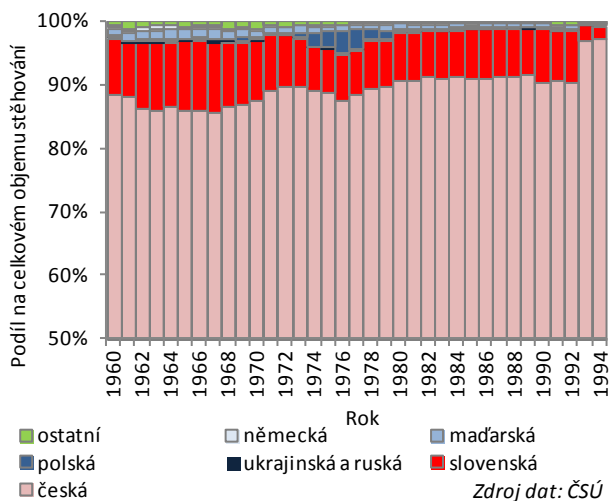

Graf č. 120 Struktura vystěhovaných osob podle důvodu stěhování; Středočeský kraj; roky 1966 až 2004

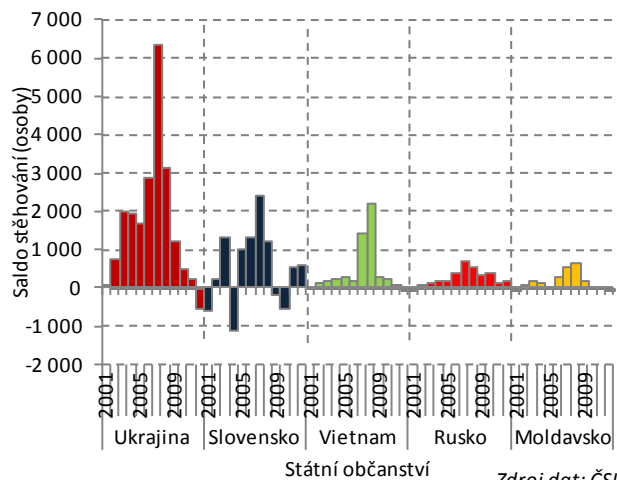

Rozdílem přistěhovaných a vystěhovaných je možné zjistit údaje o **saldu stěhování z hlediska důvodu**. Z dat je zřejmé, že po celé období 1966 až 1974 ztrácel Středočeský kraj obyvatele z důvodu „přiblížení k pracovišti“, „učení a studia“ či z důvodu „rozvodu“, naopak získával nové obyvatele z důvodů stěhování „změna pracoviště“ či „zdravotní důvody“.

Graf č. 121 Struktura objemu vnitřního stěhování podle vybraných národností; Středočeský kraj; roky 1960 až 1994

Graf č. 122 Saldo stěhování podle vybraných státních občanství; Středočeský kraj; roky 2001 až 2012

Osoby se slovenskou národností se na celkovém objemu stěhování v kraji podílely nejvíce mezi roky 1962 a 1969

Za roky 1960 až 1994 jsou k dispozici také údaje o stěhujících se osobách v rámci republiky (tj. vnitřní stěhování) podle jejich národnosti. Během tohoto období je ve Středočeském kraji zřejmě sezónní zvýšení zastoupení stěhujících se osob slovenské národnosti, a to mezi lety 1962 a 1969, kdy se tato národnost podílela na celkovém objemu stěhování více než z jedné desetiny (v polovině 70. let a v 80. letech to bylo okolo 7 až 8 %). V případě polské národnosti je možné sledovat čtyřletý výkyv v letech 1974 až 1977 (podíl 2,1 % až 3,4 %). Osoby maďarské národnosti se na celkovém objemu stěhování ve Středočeském kraji nejvíce podílely v 60. letech (mezi 1 % a 1,6 %), obdobně jako osoby ukrajinské a ruské národnosti, u nichž byly nejvyšší hodnoty dosahovány ve Středočeském kraji rovněž v 60. letech. V souvislosti s tím se vyvíjel také podíl stěhujících se osob s českou národností – v roce 1967 tvořily 85,8 %, v roce 1989 to bylo 91,6 %. S rozdělením Československa se v roce 1993 zvýšilo zastoupení stěhování české národnosti na hodnoty okolo 97 % z celkového objemu vnitřního stěhování, přičemž podíl stěhujících se osob se slovenskou národností poklesl v letech 1993 a 1994 na 1,9 a 2,3 %.

Zahrančním stěhováním získal Středočeský kraj mezi roky 2001 a 2012 nejvíce osob z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu

Změna metodiky v roce 2001 zapříčinila zvýšení objemu zahraničního stěhování, díky čemuž je možné následující období zhodnotit podrobněji mimo jiné i z hlediska státního občanství (do té doby byl objem stěhujících se osob pro podrobnější hodnocení poměrně nízký). Největší objem je v případě Středočeského kraje za roky 2001 až 2012 zřejmý u osob **státního občanství** Ukrajiny (za tuto dobu činil objem stěhování, tj. součet přistěhovalých a vystěhovalých osob, 37,4 tisíc), Slovenska (32 tisíc), Vietnamu (8 tisíc), České republiky (7,9 tisíc), Ruska (5,7 tisíc) a Moldavska (5,2 tisíc). Stejně pořadí mělo i saldo stěhování. Během tohoto období získal Středočeský kraj zahraničním stěhováním nejvíce osob státního občanství Ukrajiny (20,2 tisíc), Slovenska (6 tisíc), Vietnamu (5,4 tisíc), České republiky (5,1 tisíc), Ruska (3,5 tisíc) a Moldavska (2,3 tisíc), v případě ostatních státních občanství to bylo méně než tisíc osob.

Z celkového pohledu na zahraniční stěhování byly za extrémní považovány roky 2007 a 2008. V roce 2007 připadalo z celkového přírůstku kraje stěhováním ze zahraničí (které činilo 14,3 tisíce osob) 6,4 tisíce na osoby s ukrajinským státním občanstvím, 2,4 tisíce na slovenské státní občanství a 1,5 tisíce na osoby vietnamského státního občanství. V následujícím roce 2008 činil přírůstek zahraničním stěhováním 10,9 tisíce obyvatel, z nichž 3,1 tisíce připadalo na státní občanství Ukrajiny, 2,2 tisíce na Vietnam a 1,2 tisíce na osoby státního občanství republiky Moldavsko.

V důsledku nepříznivé ekonomické situace byla již v roce 2012 situace odlišná. Středočeský kraj vykázal nejvyšší záporné saldo stěhování s dlouhodobě migračně ziskovou zemí Ukrajinou (-501 osob), obdobně jako s Vietnamem (-77 osob) či Moldavskem (-59 osob). Největší kladné bylo naopak stěhování se Slovenskem (605 osob), Ruskem (198 osob), Bulharskem (116 osob) či Rumunskem (80 osob).

Seznam použité a doporučené literatury a informačních zdrojů

1. **Časopis Demografie (od roku 1959)**. Praha: Český (Federální) statistický úřad.
2. **Demografická ročenka České republiky 2005 (až do roku 2010)**. Praha: Český statistický úřad.
3. **Demografická ročenka krajů (od roku 1991)**. Praha: Český statistický úřad.
4. **Demografický, sociální a ekonomický vývoj Středočeského kraje v letech 2000 až 2004**. Praha: Český statistický úřad, 2005. 156 s. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích ; kód 13-2105-05). ISBN 80-250-1185-2.
5. **Ilegální emigrace z ČSSR, ČSR a SSR podle krajů v letech 1984 až 1989 a okresů v roce 1989**. Praha: Federální statistický úřad, 1990. 15 tab. (Statistické informace FSÚ 1990. Řada - Dem).
6. **Pohyb obyvatelstva v Československé socialistické republice v roce 1960 (až 1985)**. Praha: Federální statistický úřad.
7. **Pohyb obyvatelstva v České socialistické republice v roce 1974 (až do roku 1985)**. Praha: Federální statistický úřad.
8. **Pohyb obyvatelstva v Československé socialistické republice v roce 1986 (část 1.); až do roku 1988**. Praha: Federální statistický úřad.
9. **Pohyb obyvatelstva v Československé socialistické republice v roce 1986 (část 2.); až do roku 1988**. Praha: Federální statistický úřad.
10. **Pohyb obyvatelstva v České a Slovenské federativní republice v roce 1989 (část 1.); až do roku 1991**. Praha: Federální statistický úřad.
11. **Pohyb obyvatelstva v České a Slovenské federativní republice v roce 1989 (část 2.); až do roku 1991**. Praha: Český statistický úřad.
12. **Pohyb obyvatelstva v České republice v roce 1992 (až do roku 2004)**. Praha: Český statistický úřad.
13. **Postavení venkova ve Středočeském kraji**. Praha: Český statistický úřad, 2009. 160 s. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích; kód 201361-09). ISBN 978-80-250-1934-4.
14. **Úmrtnostní tabulky za ČR, kraje, okresy (od roku 1960-1961)**. Praha: Český (Federální) statistický úřad.
15. **Věkové složení obyvatelstva (České republiky) v roce 1970 (až do roku 2011)**. Praha: Český statistický úřad.
16. **Vybrané oblasti udržitelného rozvoje ve Středočeském kraji**. Praha: Český statistický úřad, 2007. 98 s. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích; kód 13-2109-07). ISBN 978-80-250-1574-2.
17. **Vývoj bytové výstavby ve Středočeském kraji v letech 1998 až 2007**. Praha: Český statistický úřad, 2008. 171 s. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích; kód 13-2107-08). ISBN 978-80-250-1811-8.
18. **Vývoj lidských zdrojů ve Středočeském kraji v letech 2000 až 2005 = Human resources in the Středočeský region**. Praha : Český statistický úřad, 2006. 106 s. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích ; kód 13-2108-06). ISBN 80-250-1348-0.
19. **Vývoj lidských zdrojů ve Středočeském kraji v letech 2000 až 2009 : vybrané kapitoly**. Praha: Český statistický úřad, 2010. 99 s. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích ; kód 201363-10). ISBN 978-80-250-2060-9.

20. **Vývoj obyvatelstva České republiky (ČSSR, ČSFR, ČR, v České republice).** Praha: Český (Federální) statistický úřad.
21. **Vývoj obyvatelstva v okresech a městech Středočeského kraje** za období 1960-2003: CD. Praha: Český statistický úřad, 2004. CD-ROM. (Souborné informace. Informace o regionech, městech a obcích; kód e-13-2103-04).

Internetové adresy:

Český statistický úřad – <http://www.czso.cz>

Český statistický úřad, Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj – <http://www.stredocesky.czso.cz>

Seznam tabulek a grafů v textové části

Tabulky v textu

Tab. I.1 Věkové složení obyvatelstva Středočeského kraje ve vybraných letech (k 31. 12.).....	7
Tab. II.1 Ukazatele sňatečnosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech	13
Tab. III.1 Ukazatele rozvodovosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech	20
Tab. IV.1 Ukazatele porodnosti a plodnosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech	27
Tab. V.1 Ukazatele potratovosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech.....	48
Tab. VI.1 Ukazatele úmrtnosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech	59
Tab. VI.2 Zemřelí podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti ve Středočeském kraji ve vybraných letech	70
Tab. VII.1 Ukazatele stěhování ve Středočeském kraji ve vybraných letech.....	75

Grafy v textu

Graf č. 1 Počet obyvatel a cizinců; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.),	7
Graf č. 2 Zastoupení mužů a žen; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.)	7
Graf č. 3 Živě narozené děti, zemřelé osoby a saldo stěhování; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	8
Graf č. 4 Muži připadající na tisíc žen podle věku; Středočeský kraj; roky 1974, 1990 a 2012 (k 31. 12.)	9
Graf č. 5 Věkové složení obyvatelstva; Středočeský kraj; roky 1975, 1995 a 2012 (k 31. 12.)	10
Graf č. 6 Zastoupení jednotlivých věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012.....	10
Graf č. 7 Průměrný věk obyvatel podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012 (k 31. 12.).....	10
Graf č. 8 Ukazatele věkové struktury obyvatel; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.).....	10
Graf č. 9 Počet dětí mladších 15 let, osob starších 65 let a 80 let; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012 (k 31. 12.)	11
Graf č. 10 Index maskulinity (počet mužů na 100 žen) ve vybraných věkových skupinách obyvatel; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 (k 31. 12.).....	12
Graf č. 11 Počty uzavřených sňatků a obecná míra sňatečnosti; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	14
Graf č. 12 Počty uzavřených sňatků podle kalendářních měsíců; Středočeský kraj; průměr let 1986 až 2012 a roky 1991 a 2012.....	14
Graf č. 13 Míra sňatečnosti mužů a žen podle věku; Středočeský kraj; roky 1991, 2001 a 2012.....	16
Graf č. 14 Míra sňatečnosti mužů a žen podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	16
Graf č. 15 Struktura sňatků podle nejvyššího ukončeného vzdělání; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	18
Graf č. 16 Počet rozvodů a rozvodový index; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	21
Graf č. 17 Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	21
Graf č. 18 Rozvodovost podle délky trvání manželství; Středočeský kraj; roky 1991, 1995, 2000, 2005 a 2012	22
Graf č. 19 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a průměrný počet nezletilých dětí; Středočeský kraj, roky 1991 až 2012.....	22
Graf č. 20 Míra rozvodovosti podle pohlaví a věku; Středočeský kraj; roky 1992, 2000, 2005 a 2012.....	22
Graf č. 21 Podíl rozvodů podle délky trvání manželství; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012.....	23
Graf č. 22 Podíl rozvodů podle pořadí rozvodu a podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	23
Graf č. 23 Podíl rozvodů podle příčiny rozvratu manželství na straně muže; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	23
Graf č. 24 Podíl rozvodů podle příčiny rozvratu manželství na straně ženy; Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	23
Graf č. 25 Podíl rozvodů podle nejvyššího ukončeného vzdělání mužů a žen (podíly bez nezjištěného vzdělání); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	24
Graf č. 26 Průměrný počet nezletilých dětí podle nejvyššího ukončeného vzdělání ženy (podíly bez nezjištěného vzdělání); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	24
Graf č. 27 Počet živě narozených dětí a úhrnná plodnost; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	27
Graf č. 28 Počet živě narozených dětí podle kalendářních měsíců; Středočeský kraj; roky 1986, 1996 a 2012 a průměrný počet let 1986 až 2012	28
Graf č. 29 Počet vícečetných porodů a jejich podíl na všech porodech (v %); Středočeský kraj; roky 1986 až 2012.....	29
Graf č. 30 Úhrnná plodnost a průměrný věk ženy a muže při narození dítěte (živě narozené děti celkem a prvního pořadí); Středočeský kraj; roky 1970 až 2012	29
Graf č. 31 Průměrný věk při narození podle pořadí narození dítěte a při vícečetném porodu a průměrný věk při narození dítěte celkem; Středočeský; roky 1986 až 2012	30
Graf č. 32 Míry plodnosti žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra plodnosti (omp); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	30

Graf č. 33 Míry plodnosti podle věku žen při narození dítěte celkem; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012	31
Graf č. 34 Míry plodnosti podle věku žen při narození prvního dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012	31
Graf č. 35 Struktura úhrnné plodnosti podle věku žen a podle pořadí narození dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005, 2008 a 2012	33
Graf č. 36 Míra plodnosti podle věku žen při narození druhého dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012	34
Graf č. 37 Míra plodnosti podle věku žen při narození třetího a dalšího dítěte; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012	34
Graf č. 38 Plodnost žen podle pořadí narození dítěte ve věkových skupinách 15 až 19 let, 20 až 24 let a 25 až 29 let, 30 až 34 let a 35 až 39 let; Středočeský kraj; roky 1986 až 2012	35
Graf č. 39 Podíl narozených dětí mimo manželství podle pořadí a celkem; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	38
Graf č. 40 Hrubá a čistá míra reprodukce; Středočeský kraj; roky 1970 až 2012.....	38
Graf č. 41 Podíl narozených dětí podle pořadí na živě narozených dětech celkem (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	38
Graf č. 42 Podíl narozených dětí podle legitimacy a pořadí na narozených v manželství a mimo manželství celkem (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	38
Graf č. 43 Struktura plodnosti podle věku ženy a podle legitimacy; Středočeský kraj; roky 1986, 1999, 2005 a 2012	40
Graf č. 44 Struktura plodnosti u porodu dítěte prvního pořadí podle věku ženy a podle legitimacy; Středočeský kraj; roky 1986, 1999, 2005 a 2012	41
Graf č. 45 Podíl narozených dětí mimo manželství podle věku ženy; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012	41
Graf č. 46 Podíl narozených dětí prvního pořadí mimo manželství podle věku ženy; Středočeský kraj; roky 1986, 1993, 1999, 2005 a 2012	41
Graf č. 47 Počet a podíl předmanželských koncepcí (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	42
Graf č. 48 Narozené děti celkem v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	42
Graf č. 49 Narozené děti 1. pořadí v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	43
Graf č. 50 Narozené děti 2. pořadí v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012	43
Graf č. 51 Děti narozené 2. v pořadí – doba uplynulá od narození předchozího (prvního) dítěte (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012.....	43
Graf č. 52 Děti narozené 3. v pořadí – doba uplynulá od narození předchozího (druhého) dítěte (v %); Středočeský kraj; roky 1991 až 2012.....	43
Graf č. 53 Živě narozené děti podle porodní hmotnosti (v %); Středočeský kraj; roky 1986 až 2012.....	45
Graf č. 54 Podíl živě narozených dětí podle věku ženy s porodní hmotností menší než 2 500 gramů na živě narozených celkem (v %); Středočeský kraj; roky 1986 až 2012.....	45
Graf č. 55 Počet a podíl (v %) živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím; Středočeský kraj; roky 1995 až 2012	45
Graf č. 56 Struktura živě narozených dětí podle státního občanství (kromě státního občanství České republiky); Středočeský kraj; roky 1995 až 2012	45
Graf č. 57 Počet potratů celkem a umělých přerušení těhotenství; Středočeský kraj; roky 1971 až 2012	47
Graf č. 58 Úhrnná potratovost celkem, indukovaná a samovolná potratovost a úhrnná plodnost; Středočeský; roky 1987 až 2012	47
Graf č. 59 Struktura potratů podle pětiletých věkových skupin ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	49
Graf č. 60 Míry potratovosti žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra potratovosti (omp); Středočeský kraj; roky 1987 až 2012.....	49
Graf č. 61 Míry indukované potratovosti (umělá přerušení těhotenství) žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra indukované potratovosti (omip); Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	51
Graf č. 62 Míry samovolné potratovosti (samovolné potraty) žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra samovolné potratovosti (omsp); Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	51
Graf č. 63 Míra potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1987, 1992, 1996, 2005 a 2012	52
Graf č. 64 Míra indukované potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012.....	52
Graf č. 65 Míra samovolné potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012.....	53
Graf č. 66 Průměrný věk při potratu, umělém přerušení těhotenství, samovolném potratu, narození dítěte celkem a narození prvního dítěte; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012.....	53
Graf č. 67 Míry potratovosti, indukované potratovosti a plodnosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1987, 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012	53

Graf č. 68 Potraty podle rodinného stavu ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012.....	54
Graf č. 69 Podíl UPT na celkovém počtu potratů podle vzdělání ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	54
Graf č. 70 Struktura umělých přerušení těhotenství podle pořadí předchozího počtu UPT; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	55
Graf č. 71 Struktura samovolných potratů podle pořadí předchozího počtu samovolných potratů; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	55
Graf č. 72 Umělá přerušení těhotenství podle rodinného stavu ženy a podle počtu živě narozených dětí; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012	56
Graf č. 73 Zemřelí celkem a zastoupení mužů mezi zemřelými osobami (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012 ...	57
Graf č. 74 Standardizovaná úmrtnost (na 100 tis. obyv.) podle pohlaví (WHO standard); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012.....	57
Graf č. 75 Počet zemřelých osob podle kalendářních měsíců; Středočeský kraj; roky 1989, 1997 a 2012 a průměrný počet v letech 1989 až 2012	59
Graf č. 76 Struktura zemřelých mužů podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	60
Graf č. 77 Struktura zemřelých žen podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	60
Graf č. 78 Struktura zemřelých mužů mladších 50 let podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012.....	61
Graf č. 79 Struktura zemřelých žen mladších 50 let podle věkových skupin (v %); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012.....	61
Graf č. 80 Míry úmrtnosti mužů ve věku 50 a více let podle věkových skupin (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961, 1970, 1980, 1990, 2000 a 2012	61
Graf č. 81 Míry úmrtnosti žen ve věku 50 a více let podle věkových skupin (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961, 1970, 1980, 1990, 2000 a 2012	61
Graf č. 82 Vývoj míry úmrtnosti mužů mladších 50 let (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	62
Graf č. 83 Vývoj míry úmrtnosti mužů 50letých a starších (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	62
Graf č. 84 Vývoj míry úmrtnosti žen ve věkových skupinách 1-4 roky až 45-49 let (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012.....	62
Graf č. 85 Vývoj míry úmrtnosti žen ve věkových skupinách 50-54 let až 85 a více let (v ‰); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012.....	62
Graf č. 86 Struktura zemřelých mužů podle rodinného stavu; Středočeský kraj; roky 1989 až 2012	63
Graf č. 87 Struktura zemřelých žen podle rodinného stavu; Středočeský kraj; roky 1989 až 2012	63
Graf č. 88 Mužská nadúmrtnost (míra úmrtnosti žen = 100 %); Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	64
Graf č. 89 Mrtvorozenost, novorozenecká a kojenecká úmrtnost; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	64
Graf č. 90 Naděje dožití při narození podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012 (dvouleté průměry).....	65
Graf č. 91 Naděje dožití ve věku 45 a 65 let podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1970 až 2012 (dvouleté průměry).....	65
Graf č. 92 Příspěvky (v letech) věkových skupin k růstu naděje dožití mužů mezi roky 1970 a 1980, 1980 a 1990, 1990 a 2000, 2000 a 2012; Středočeský kraj.....	66
Graf č. 93 Příspěvky (v letech) věkových skupin k růstu naděje dožití žen mezi roky 1970 a 1980, 1980 a 1990, 1990 a 2000 a 2000 a 2012; Středočeský kraj.....	67
Graf č. 94 Příspěvky (v letech) věkových skupin k rozdílu naděje dožití mužů a žen (tj. mužské nadúmrtnosti); Středočeský kraj; 1970-1971, 1980-1981, 1990-1991, 2000-2001 a 2011-2012	68
Graf č. 95 Zemřelí podle místa úmrtí podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 2007 až 2012.....	68
Graf č. 96 Zemřelí podle místa úmrtí podle vybraných věkových skupin; Středočeský kraj; roky 2007 až 2012.....	68
Graf č. 97 Struktura zemřelých osob podle vybraných příčin smrti; Středočeský kraj; roky 1968 až 2012.....	69
Graf č. 98 Struktura zemřelých osob podle vybraných příčin smrti a pohlaví; Středočeský kraj; roky 1986 až 2012	69
Graf č. 99 Míry úmrtnosti podle vybraných příčin smrti; Středočeský kraj; roky 1968 až 2012.....	71
Graf č. 100 Počet sebevražd celkem a podle pohlaví a jejich podíl na celkovém počtu úmrtí; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	71
Graf č. 101 Struktura zemřelých podle pohlaví a jejich podíl na celkovém počtu zemřelých podle vybraných příčin smrti; Středočeský kraj; roky 1987 až 2012	72
Graf č. 102 Standardizovaná míra úmrtnosti mužů podle vybraných příčin smrti (MKN 10); Středočeský kraj; roky 1994 až 2012.....	74
Graf č. 103 Standardizovaná míra úmrtnosti žen podle vybraných příčin smrti (MKN 10); Středočeský kraj; roky 1994 až 2012.....	74
Graf č. 104 Vývoj celkového salda stěhování podle pohlaví; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	76
Graf č. 105 Vývoj vnitřního salda stěhování; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	76
Graf č. 106 Vývoj salda stěhování se Slovenskem; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	77
Graf č. 107 Vývoj salda zahraničního stěhování (bez Slovenska); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	77
Graf č. 108 Vývoj objemu stěhování mezi obcemi Středočeského kraje, stěhování s ostatními obcemi ČR a zahraničního stěhování (včetně Slovenska); Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	79

Graf č. 109 Podíl věkových skupin obyvatel na celkovém objemu stěhování; Středočeský kraj; roky 1961 až 2012	79
Graf č. 110 Vývoj salda stěhování podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961, 1970, 1980, 1991, 2000, 2005 a 2012	80
Graf č. 111 Vývoj salda stěhování podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 1961 až 2000	80
Graf č. 112 Vývoj salda stěhování podle věkových skupin; Středočeský kraj; roky 2001 až 2012	80
Graf č. 113 Podíl osob podle rodinného stavu na celkovém objemu přistěhovalých; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	81
Graf č. 114 Podíl osob podle rodinného stavu na celkovém objemu vystěhovalých; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012.....	81
Graf č. 115 Saldo stěhování osob starších 15 let podle vzdělání; Středočeský kraj; roky 1986 až 2004	82
Graf č. 116 Saldo a objem stěhování s hl. m. Prahou; Středočeský kraj; roky 1960 až 2012	82
Graf č. 117 Saldo stěhování s kraji Československa; Středočeský kraj; roky 1960 až 1999 (SR do 1993)	83
Graf č. 118 Saldo stěhování s ostatními kraji České republiky; Středočeský kraj; roky 2000 až 2012.....	85
Graf č. 119 Struktura přistěhovalých osob podle důvodu stěhování; Středočeský kraj; roky 1966 až 2004.....	86
Graf č. 120 Struktura vystěhovalých osob podle důvodu stěhování; Středočeský kraj; roky 1966 až 2004	86
Graf č. 121 Struktura objemu vnitřního stěhování podle vybraných národností; Středočeský kraj; roky 1960 až 1994	86
Graf č. 122 Saldo stěhování podle vybraných státních občanství; Středočeský kraj; roky 2001 až 2012	86

Seznam tabulek na příloženém CD

- 1-1 Stav a pohyb obyvatelstva v letech 1960 až 2012 - základní údaje; Středočeský kraj
- 1-2 Přirozený pohyb obyvatelstva v letech 1960 až 2012 (absolutní údaje); Středočeský kraj
- 1-3 Přirozený pohyb obyvatelstva v letech 1960 až 2012 (relativní údaje); Středočeský kraj
- 1-4 Střední stavy obyvatelstva podle pohlaví v letech 1960 až 2012 (stav k 1. 7.); Středočeský kraj
- 1-5 Koncové stavy obyvatelstva podle pohlaví v letech 1960 až 2012 (stav k 31. 12.); Středočeský kraj
- 1-6 Obyvatelstvo podle hlavních věkových skupin v letech 1960 až 2012 (stav k 31. 12.); Středočeský kraj
- 1-7 Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin v letech 1986 až 2012 (stav k 1. 7.); Středočeský kraj
- 1-8 Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin v letech 1960 až 2012 (stav k 31. 12.); Středočeský kraj
- 1-9 Ženy ve věku 15-49 let podle jednotek věku v letech 1986 až 2012 (stav k 1. 7.); Středočeský kraj
- 1-10 Ženy ve věku 15-49 let podle jednotek věku v letech 1970 až 2012 (stav k 31. 12.); Středočeský kraj
- 1-11 Pohyb obyvatelstva podle čtvrtletí v letech 1986 až 2012 (absolutní údaje); Středočeský kraj
- 1-12 Pohyb obyvatelstva podle čtvrtletí v letech 1991 až 2012 (relativní údaje); Středočeský kraj
- 1-13 Pohyb obyvatelstva podle kalendářních měsíců v letech 1986 až 2012 (absolutní údaje); Středočeský kraj
- 1-14 Pohyb obyvatelstva podle kalendářních měsíců v letech 1991 až 2012 (relativní údaje); Středočeský kraj
- 1-15 Obyvatelstvo podle národností a pohlaví v letech 1986 až 1990 (k 31. 12.); Středočeský kraj
- 1-16 Maximální a minimální stavy živě narozených, zemřelých a sňatků v letech 1986 až 2012 (dle počtu); Středočeský kraj
- 1-17 Maximální a minimální stavy živě narozených, zemřelých a sňatků v letech 1986 až 2012 (dle roků); Středočeský kraj

- 2-1 Sňatky podle věku ženichů v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 2-2 Sňatky podle věku nevěst v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 2-3 Sňatky podle věku svobodných ženichů v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-4 Sňatky podle věku svobodných nevěst v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-5 Sňatky podle rozdílu v dokončeném věku snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-6 Sňatky podle vzájemného pořadí uzavřených manželství snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-7 Míry sňatečnosti podle věku ženichů v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 2-8 Míry sňatečnosti podle věku nevěst v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 2-9 Sňatky podle rodinného stavu ženichů a nevěst v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-10 Sňatky podle vzájemného rodinného stavu ženichů a nevěst v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-11 Sňatky podle vzdělání snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-12 Sňatky podle vzájemného vzdělání snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-13 Sňatky podle kalendářních měsíců v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 2-14 Sňatky podle vzájemného věku snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-15 Sňatky podle vzájemného věku svobodných snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-16 Sňatky podle vzájemného věku rozvedených snoubenců v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-17 Sňatky podle vzájemného věku rozvedeného ženicha a svobodné nevěsty v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-18 Sňatky podle vzájemného věku svobodného ženicha a rozvedené nevěsty v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-19 Sňatky podle pořadí sňatku ženicha a nevěsty v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-20 Sňatky podle pořadí sňatku ženicha a nevěsty v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 2-21 Druhé a další sňatky mužů podle počtu uplynulých let od zániku předchozího manželství; Středočeský kraj
- 2-22 Druhé a další sňatky žen podle počtu uplynulých let od zániku předchozího manželství; Středočeský kraj
- 2-23 Sňatky podle kraje pobytu ženicha; Středočeský kraj; 1986 až 1999
- 2-24 Sňatky podle kraje pobytu ženicha; Středočeský kraj; 2000 až 2012
- 2-25 Sňatky podle kraje pobytu nevěsty; Středočeský kraj; 1986 až 1999
- 2-26 Sňatky podle kraje pobytu nevěsty; Středočeský kraj; 2000 až 2012
- 2-27 Sňatky podle státního občanství ženicha a nevěsty v letech 1995 až 2012; Středočeský kraj

- 3-1 Základní údaje o rozvodech v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-2 Rozvody podle vzájemného věku manželů v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 3-3 Rozvody podle věku muže a délky trvání manželství v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-4 Rozvody podle věku ženy a délky trvání manželství v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-5 Rozvody podle délky trvání manželství a počtu nezletilých dětí v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-6 Rozvody podle pohlaví, věku, počtu předchozích rozvodů a počtu nezletilých dětí v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj

- 3-7 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a příčiny rozvratu na straně muže v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-8 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a příčiny rozvratu na straně ženy v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-9 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství na straně muže a vzdělání v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-10 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství na straně ženy a vzdělání v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-11 Rozvody podle pohlaví, vzdělání, počtu předchozích rozvodů a počtu nezletilých dětí v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-12 Rozvody podle počtu předchozích rozvodů v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-13 Rozvody podle vzájemného vzdělání manželů v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-14 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-15 Rozvody podle věkových skupin a příčiny rozvratu na straně muže v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-16 Rozvody podle věkových skupin a příčiny rozvratu na straně ženy v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-17 Rozvody podle délky trvání manželství a příčiny rozvratu na straně muže v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 3-18 Rozvody podle délky trvání manželství a příčiny rozvratu na straně ženy v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
-
- 4-1 Základní údaje o narozených v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 4-2 Živě narozené děti podle věku matek při porodu v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 4-3 Živě narozené děti 1. pořadí podle věku matek při porodu v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-4 Narozené děti podle pořadí v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 4-5 Narozené děti v manželství podle pořadí v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 4-6 Narozené děti mimo manželství podle pořadí v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 4-7 Živě narozené děti podle kalendářních měsíců v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-8 Míry plodnosti žen podle věku v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 4-9 Míry ukončených těhotenství podle jednotek věku, věkových skupin žen v letech 1987 až 2012; Středočeský kraj
- 4-10 Živě narozené děti celkem a prvního pořadí podle rodinného stavu matky v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-11 Vícečetné porody v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-12 Porody dvojčat a trojčat podle věku matky v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-13 Živě narození podle pořadí a rodinného stavu matky v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-14 Narození podle věku matky, pohlaví a pořadí narození v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-15 Živě narození podle věku matky, pohlaví, legitimacy a pořadí narození v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-16 Narození v nynějším manželství podle doby uplynulé od sňatku rodičů a podle pořadí, vitality a pohlaví mezi roky 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 4-17 Živě narození v manželství podle pohlaví, pořadí narozených a vzdělání matky v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-18 Narození podle věku matky, legitimacy a věku otce v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-19 Narození v manželství podle věku otce, pohlaví a pořadí narození v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-20 Narození v manželství a mimo manželství ve druhém a vyšším pořadí podle doby uplynulé od předchozího porodu, pořadí, zralosti a legitimacy v letech 1991 až 2012; Středočeský kraj
- 4-21 Živě narození podle délky dítěte, pohlaví a porodní hmotnosti v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-22 Živě narození podle věku matky, pohlaví a porodní hmotnosti v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-23 Živě narození podle pohlaví, pořadí narození a porodní hmotnosti v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-24 Živě narození podle týdne těhotenství, pohlaví a porodní hmotnosti v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-25 Živě narození v nynějším manželství podle pohlaví a pořadí narození v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-26 Živě narození v manželství podle vzdělání matky, pořadí a podle vzdělání otce v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 4-27 Živě narození mimo manželství podle vzdělání matky, pořadí a podle vzdělání otce v letech 2007 až 2012; Středočeský kraj
-
- 5-1 Základní údaje o potratech a ukazatele potratovosti v letech 1971 až 2012; Středočeský kraj
- 5-2 Potraty podle věku ženy v letech 1987 až 2012; Středočeský kraj
- 5-3 Umělá přerušení těhotenství podle věku ženy v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-4 Samovolné potraty podle věku ženy v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-5 Míry potratovosti podle jednotek věku, věkových skupin žen v letech 1987 až 2012; Středočeský kraj
- 5-6 Míry indukované potratovosti podle jednotek věku, věkových skupin žen v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-7 Míry samovolné potratovosti podle jednotek věku, věkových skupin žen v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-8 Potraty podle věku, rodinného stavu ženy a druhu potratu v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj

- 5-9 Potraty podle počtu živě narozených dětí ženy a podle druhu potratu v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-10 Potraty podle stáří plodu a podle druhu potratu v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-11 Potraty podle vzdělání ženy a podle druhu potratu v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-12 Umělá přerušení těhotenství podle rodinného stavu, pořadí, věku ženy v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-13 Umělá přerušení těhotenství podle věku žen v poměru k počtu narozených dětí v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-14 Umělá přerušení těhotenství podle rodinného stavu, pořadí a počtu živě narozených dětí ženy v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
- 5-15 Umělá přerušení těhotenství podle rodinného stavu, pořadí a vzdělání ženy v letech 1992 až 2012; Středočeský kraj
-
- 6-1 Zemřelí podle pohlaví a věku v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 6-2 Podíl zemřelých ve věku nad určitou věkovou hranicí v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 6-3 Míry úmrtnosti podle pohlaví a věku v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 6-4 Zemřelí podle rodinného stavu a pohlaví v letech 1989 až 2012; Středočeský kraj
- 6-5 Zemřelí podle kalendářních měsíců v letech 1989 až 2012; Středočeský kraj
- 6-6 Zemřelí podle místa úmrtí, pohlaví a věku v letech 2007 až 2012; Středočeský kraj
- 6-7 Zemřelí podle místa úmrtí, pohlaví a třídy příčin smrti v letech 2007 až 2012; Středočeský kraj
- 6-8 Zemřelí v rodinném stavu vdaná a ženatý podle pohlaví a rozdílu věku pozůstalé osoby v letech 1989 až 2012; Středočeský kraj
- 6-9 Naděje dožití ve vybraném věku podle pohlaví v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 6-10 Zkrácené úmrtnostní tabulky (muži) v letech 1970 až 1999; Středočeský kraj
- 6-11 Podrobné úmrtnostní tabulky (muži) v letech 1999 až 2012; Středočeský kraj
- 6-12 Zkrácené úmrtnostní tabulky (ženy) v letech 1970 až 1999; Středočeský kraj
- 6-13 Podrobné úmrtnostní tabulky (ženy) v letech 1999 až 2012; Středočeský kraj
- 6-14 Zemřelí podle tříd příčin smrti v letech 1960 až 1967; Středočeský kraj
- 6-15 Zemřelí podle tříd příčin smrti v letech 1968 až 1993; Středočeský kraj
- 6-16 Zemřelí podle tříd příčin smrti v letech 1994 až 2012; Středočeský kraj
-
- 7-1 Základní údaje o stěhování v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 7-2 Stěhování osob z obce do obce uvnitř okresů kraje podle kalendářních měsíců v letech 1960 až 1985; Středočeský kraj
- 7-3 Stěhování osob z okresu do okresu v kraji podle kalendářních měsíců v letech 1960 až 1985; Středočeský kraj
- 7-4 Stěhování podle pohlaví a rodinného stavu v letech 1960 až 2012; Středočeský kraj
- 7-5 Vnitřní stěhování osob starších 15 let podle nejvyššího ukončeného vzdělání v letech 1986 až 2004; Středočeský kraj
- 7-6 Stěhování podle národností a pohlaví v letech 1960 až 1994; Středočeský kraj
- 7-7 Vnitřní stěhování podle důvodu stěhování v letech 1966 až 2004; Středočeský kraj
- 7-8 Zahraniční stěhování podle státního občanství a pohlaví v letech 2001 až 2012; Středočeský kraj
- 7-9 Přistěhovalí (vnitřní i zahraniční stěhování) podle pohlaví a věku v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 7-10 Vystěhovalí (vnitřní i zahraniční stěhování) podle pohlaví a věku v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 7-11 Saldo stěhování (vnitřní a zahraniční) podle pohlaví a věku v letech 1961 až 2012; Středočeský kraj
- 7-12 Přistěhovalí (vnitřní stěhování) podle pohlaví a věku v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 7-13 Vystěhovalí (vnitřní stěhování) podle pohlaví a věku v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 7-14 Saldo stěhování (vnitřní stěhování) podle pohlaví a věku v letech 1986 až 2012; Středočeský kraj
- 7-15 Přistěhovalí podle pohlaví a území (kraje) přistěhování v letech 1960 až 1999; Středočeský kraj
- 7-16 Vystěhovalí podle pohlaví a území (kraje) vystěhování v letech 1960 až 1999; Středočeský kraj
- 7-17 Saldo stěhování podle pohlaví s ostatními územími (kraji) v letech 1960 až 1999; Středočeský kraj
- 7-18 Přistěhovalí podle pohlaví a území přistěhování (kraje) v letech 2000 až 2012; Středočeský kraj
- 7-19 Vystěhovalí podle pohlaví a území (kraje) vystěhování v letech 2000 až 2012; Středočeský kraj
- 7-20 Saldo stěhování podle pohlaví s ostatními územími (kraji) v letech 2000 až 2012; Středočeský kraj

